

บทที่ 3

บทเรียน

บทนำ

บทเรียนการสอนวรรณกรรมรวมสมัยโดยเน้นการวิจารณ์นี้ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้เรียบเรียงขึ้นเพื่อให้ครูผู้สอนภาษาไทยในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูงของวิทยาลัยครูต่าง ๆ นำไปใช้ประกอบการสอนวิชาไทย 221 การอ่านทั่วไป ที่มุ่งสอนอ่านแก่นักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง

บทเรียนนี้ได้เรียบเรียงขึ้นโดยพิจารณาความมุ่งหมายและขอบเขตวิชาไทย 221 ในหมวดวิชาภาษาไทย ตามที่ปรากฏในหนังสือแนะแนวการสอนวิชาภาษาไทย หลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ซึ่งได้ชี้แจงไว้ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมาย

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิค หรือกลวิธีและแบบรูปของเรื่องประเภทต่าง ๆ เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์
2. ให้อรรถวิชีวีเคราะห์วิชีวีเสนอเรื่อง การแบ่งอนุเจต (ย่อหน้า) การใช้ประโยค การใช้สำนวนโวหาร การใช้ถ้อยคำ และท่วงทำนองการเขียน (Style)
3. ฝึกการอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้ในประเด็นที่ตนต้องการ และเพื่อศึกษาแนวความคิดของเรื่อง
4. ฝึกการอ่านเพื่อจับจุดประสงค์ในการเขียนเรื่องแต่ละเรื่องของผู้เขียน และประเมินได้ว่าผู้เขียนได้บรรลุความประสงค์ของผู้เขียนมากน้อยเพียงไร
5. ฝึกการอ่านเพื่อหาแก่นของเรื่อง (Theme)
6. ฝึกการอ่านเพื่อหารายละเอียดของเรื่องและประเมินได้ว่ามีประโยชน์หรือจำเป็นแก่น้อยความมากน้อยเพียงไร

7. ฝึกการอ่านเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น
8. ฝึกการอ่านเพื่อจับน้ำเสียง (Tone) ของเรื่อง
9. ฝึกการอ่านเพื่อเปรียบเทียบความคิดและทรรศนะของผู้เขียนแต่ละคนที่มีต่อเรื่องในประเด็นเดียวกัน
10. ศึกษาแนวความคิดของผู้เขียนที่มีชื่อเสียงคนใดคนหนึ่งในเรื่องต่าง ๆ
11. ฝึกการอ่านเพื่อความรวดเร็ว

พฤติกรรมที่คาดหวัง

1. ในขณะที่นักศึกษากำลังเรียนรายวิชานี้ ควรมีโอกาสได้อ่านเรื่องประเภทต่าง ๆ ครบทุกประเภท และอ่านได้ในเวลาอันรวดเร็ว
2. นักศึกษาแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีวิจรรณญาณในการอ่าน คืออ่านอย่างวิเคราะห์และวิจารณ์ได้อย่างมีหลักการและมีเหตุผล
3. เมื่อผ่านรายวิชานี้แล้ว นักศึกษาควรแสดงให้เห็นว่ามีความกระตือรือร้นและใฝ่ในการอ่านเพื่อหาความรู้ เพื่อความบันเทิง ฯลฯ และเป็นผู้ที่หนักแน่นไม่ถูกชักจูงไปได้โดยง่าย

เนื้อหา

1. ประเภทของเรื่องที่ให้อ่าน
  - 1.1 ข้อความพรรณนา เช่น การพรรณนาความงามของธรรมชาติ การพรรณนาสภาพบ้านเมือง การพรรณนาการท่องเที่ยว ฯลฯ ซึ่งหมายถึงการพรรณนาไปตามข้อเท็จจริงและอาจสอดแทรกความรู้สึกประทับใจลงไปด้วย หรือเรื่องที่เสนอข้อเท็จจริงแต่เพียงอย่างเดียว เช่น ข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน
  - 1.2 เรื่องเล่าต่าง ๆ เช่น นิยาย นิทาน เรื่องสั้น (Short Story) นวนิยาย (Novel) ซึ่งหมายถึงเรื่องที่มีผู้แต่งหรือเขียนขึ้นจากจินตนาการของตนเอง อาจอาศัยเค้าเรื่องจริงหรือคิดขึ้นเองทั้งหมดก็ได้

1.3 ข้อความที่เขียนเป็นเชิงอธิบาย เป็นต้นว่า การอธิบายให้เกิดความรู้ในเรื่องเฉพาะอย่าง ได้แก่ เรื่องวิชาการต่าง ๆ การอธิบายเพื่อให้ผู้อ่านทำตามได้ เช่น อธิบายขั้นตอนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

1.4 ข้อความที่เขียนแสดงความคิดเห็น ได้แก่ บทความ หนังสือ สารคดีต่าง ๆ ที่เน้นความคิดเห็นของผู้แต่ง

1.5 บทร่ายกรองแบบต่าง ๆ และบทกวีสมัยใหม่
หมายเหตุ ข้อเขียนประเภทต่าง ๆ นี้อาจรวมอยู่ในหนังสือเล่มเดียวกันหรือบทความเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ ให้ผู้อ่านฝึกอ่านอย่างวิเคราะห์

2. วิธีการอ่าน

2.1 อ่านเพื่อหาความรู้และรวบรวมข้อมูล

2.2 อ่านเพื่อเก็บใจความ และอ่านเพื่อเก็บความอย่างรวดเร็ว

2.3 อ่านเพื่อเก็บความคิด

2.4 อ่านเพื่อสังเกตการใช้สำนวนโวหาร

2.5 อ่านเพื่อศึกษาท่วงทำนองการเขียน

2.6 อ่านเพื่อเปรียบเทียบ

2.7 อ่านเพื่อหาอัตลักษณ์ของผู้เขียน

2.8 อ่านเพื่อหาข้อโต้แย้ง

2.9 อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน

3. การอ่านในรายวิชานี้ เน้นการฝึกการอ่านในใจ¹

บทเรียนในวิทยานิพนธ์นี้มุ่งให้ครูที่สอนวิชาไทย 221 การอ่านทั่วไป ได้ใช้เป็นคู่มือประกอบการสอนรายวิชานี้ได้ เพราะได้วางแนวทางในการสอนเพื่อให้เด็ก

¹หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, เรื่องเดิม, หน้า 22-24.

สามารถวินิจฉัย (ตีความ) ที่มีปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมแต่ละชนิด จับแนวคิด อารมณ์แห่งของผู้แต่งและผู้อ่าน แยกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น ฯลฯ บทเรียนนี้ได้วางแนวทางในการสอนอ่านไว้วาง ๆ ฉะนั้นจึงมีได้จำกัดเฉพาะว่าจะใช้ประกอบการสอนในรายวิชานั้นเท่านั้น หากยังใช้ประกอบการสอนวิชาไทย 101 การใช้ภาษาไทย หรือรายวิชาอื่น ๆ ที่กำหนดให้อ่านวรรณกรรม ทั้งยังใช้ประกอบการสอนอ่านหนังสือนอกเวลาได้อีกด้วย และมีใช้ว่าจะจำกัดขอบเขตให้ใช้เฉพาะกับนักศึกษา ป.กศ.สูงเท่านั้น ครูสอนภาษาไทยสามารถนำไปดัดแปลงและปรับปรุงเพื่อใช้สอนนักเรียน นักศึกษาระดับอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น การสอนอ่านหนังสือนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

บทเรียนการสอนวรรณกรรมร่วมสมัยโดยเน้นการวินิจฉัยในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้เลือกเรื่องมาศึกษาเพียง 3 รูปแบบ คือ

1. นวนิยาย เรื่อง หลายชีวิต โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
2. บทความ เรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู โดย ดร. วิภา เสนานาญ
3. ร้อยกรอง เรื่อง เฮย...เรื่องเล็ก โดย อุษเชณี

การนำวรรณกรรมทั้ง 3 รูปแบบมาวิเคราะห์เพื่อวินิจฉัยและสร้างบทเรียน เป็น 3 บทนี้ เป็นเพราะวรรณกรรมแต่ละแบบมีกลวิธีในการวินิจฉัยแตกต่างกัน บทเรียนแต่ละบทจะแสดงให้เห็นว่ามีวิธีอย่างไรบ้างที่จะทำให้ผู้อ่านได้รับสารที่ผู้เขียนส่งมา และการวินิจฉัยเพียง 3 รูปแบบน่าจะเพียงพอสำหรับให้ครูผู้สอนมองเห็นแนวทางในการวินิจฉัยวรรณกรรมอื่น ๆ ได้พอสมควร

คำแนะนำในการใช้บทเรียนการสอนอ่านวรรณกรรมเพื่อวินิจฉัย

ในการสร้างบทเรียนการสอนอ่านวรรณกรรมเพื่อวินิจฉัย สำหรับนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูงนี้ ได้เลือกวรรณกรรมทั้ง 3 รูปแบบมาศึกษา 3 รูปแบบ การที่ได้คัดเลือกวรรณกรรม 3 รูปแบบนี้มาวิเคราะห์ให้ดูเป็นตัวอย่างก็เพราะในหนังสือแนะนำการสอนวิชาภาษาไทยฯ ได้เสนอให้อ่านวรรณกรรมทั้ง 3 รูปแบบนี้ไว้ด้วย ดังนั้นในบทเรียนนี้จึงเรียงลำดับเนื้อหาไว้ดังนี้

บทที่

1. การวิจารณ์นิยาย เรื่อง หลายชีวิต โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
2. การวิจารณ์บทความ เรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู โดย ดร. วิชา

เสนานาฏ

3. การวิจารณ์บทรอยกรอง เรื่อง เศษ...เรื่องเล็ก โดย อุซเซณี
ในแต่ละบท มีรายละเอียดสำหรับผู้ที่ให้นำบทเรียนไปศึกษาและใช้ได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปของบทเรียน
2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. เนื้อเรื่องของบทเรียน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ
  - 3.1 ความรู้ที่ผู้สอนควรทราบ
  - 3.2 ความรู้ที่จะให้แก่ผู้เรียน

การที่แบ่งไว้เป็น 2 ตอนก็โดยหวังว่า 3.1 เป็นความรู้ที่จะช่วยให้ผู้สอนมีความรู้มากกว่านักเรียน และเป็นแนวทางให้ผู้สอนค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมต่อไป และ 3.2 นั้น ครูอาจารย์ผู้สอนควรจะให้แก่ผู้เรียนก่อนที่จะเริ่มอ่านวรรณกรรม เพื่อจะได้ช่วยในการวิจารณ์

4. วิธีสอนและกิจกรรมเสนอแนะ

5. แบบฝึกหัด ใดสร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้สอน เพื่อผู้สอนจะได้ปรับปรุงคิดเพิ่มเติมต่อไปตามที่เห็นสมควร

หมายเหตุ บทเรียนนี้ยอมเป็นที่เข้าใจว่า เป็นเพียงข้อเสนอแนะแนวทางให้แก่ผู้สอนวิชานี้เท่านั้น เป็นธรรมดาที่ผู้สอนยอมจะค้นคว้าเพิ่มเติมและปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมแก่ความประสงค์ของผู้สอน และเหมาะสมแก่สถานการณ์ในสถานศึกษาแต่ละแห่งต่อไป บทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์นี้ ควรใช้ควบคู่ไปกับบทที่ 2 ซึ่งเป็นบทชี้แจงพื้นฐานความรู้ในการวิจารณ์ด้วย

พื้นฐานความรู้ของนักศึกษา

สมรรถภาพและประสพการณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง วิชาเอกภาษาไทย วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา เท้าที่ทราบจากการวิจัยเบื้องต้น² ปรากฏว่า นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ทางการวิจัยสารพอประมาณ³ สามารถในด้านการพิจารณาความรู้และความมุ่งหมายของผู้แต่งมีมากกว่าความสามารถในการวิจัยที่ผู้แต่งส่งมา และการจับอารมณ์ทั้งของผู้แต่งและผู้อ่าน

นักศึกษาจะมีโอกาสได้ใช้ความคิดและได้รับอรรถรส รวมทั้งประโยชน์จากการอ่านเพิ่มขึ้น ถ้าได้ฝึกหัดอ่านโดยการวิจัยสารตามแนวทางที่กล่าวไว้แล้ว เพราะจะทำให้นักศึกษาเข้าถึงและเข้าใจวรรณกรรมนั้น ๆ ได้ดีขึ้น

การวิจัยสาร คือ การพยายามเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนจะพยายามสื่อให้แก่ผู้อ่าน เป็นการอ่านที่ต้องใช้ความพยายาม เพราะจะต้องวิเคราะห์สารได้หลายแง่มุมซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้ซึ่งถึงแก่นแท้ของสารนั้นได้ อันมีกลวิธีดังนี้

1. การวิเคราะห์งาน เขียนที่อ่านตามรูปแบบให้ได้ว่าละเอียดคมมากที่สุด
2. บอกได้วางานเขียนนั้นส่วนใดแสดงให้รู้ว่าเป็น
  - 2.1 ขอเท็จจริง (ขอความรู้)
  - 2.2 ขอคิดเห็น (ความคิดเห็น)
  - 2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์
3. สามารถวิเคราะห์และรวบรวมปฏิกิริยาของผู้อ่านที่มีต่องานเขียนนั้น ๆ ได้
4. สามารถบอกได้ว่าเกิดความคิดแทรกอะไรบ้าง
5. นำความรู้ที่ได้รับจากขอ 1, 2, 3, 4 มาประกอบในการวิจัยสารที่ผู้เขียน

ส่งมาให้

²ดูรายละเอียดในบทที่ 4 และภาคผนวก.

³จากการสอบถามนักศึกษา พบว่านักศึกษาไม่เคยเรียน เรื่องการวิจัยสาร โดยเฉพาะมากอน.

6. แสดงความคิดเสริมที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้วิจารณ์แล้ว ซึ่งสามารถแยกย่อยออกได้เป็น

- 6.1 ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่
- 6.2 ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นใหม่
- 6.3 ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นใหม่

แตกต่างวิธีการวิจารณ์ดังกล่าวแล้วข้างต้น เมื่อนำไปพิจารณางานเขียนแต่ละรูปแบบอาจจะต้องแตกต่างกันตามธรรมชาติของงานเขียนนั้น ๆ เพราะงานเขียนแต่ละประเภทมีรายละเอียดไม่เหมือนกัน ฉะนั้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วนี้อาจยึดหยุ่นได้ตามรูปแบบของวรรณกรรม

วัตถุประสงค์ทั่วไปของบทเรียน

ในการนำวรรณกรรมร่วมสมัยเข้ามาสอนในชั้นเรียน ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือคือบทเรียนขึ้นเพื่อใช้เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งของครูในการสอนอ่านแก่นักศึกษา วัตถุประสงค์ในการสร้างบทเรียนมีดังนี้

1. สอนให้นักศึกษารู้จักอ่านหนังสือเพื่อให้อ่านวิเคราะห์และสังเคราะห์สารที่นำมาอ่านได้ เพื่อเป็นแนวทางในการอ่านวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่องอื่น ๆ ต่อไป
2. ให้นักศึกษาเป็นผู้ที่รู้จักอ่านอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักใช้เหตุผลประกอบการอ่านวรรณกรรมร่วมสมัย
3. ให้นักศึกษาเข้าใจถึงวิธีการวิจารณ์ และสามารถนำไปใช้ในการอ่านวรรณกรรมร่วมสมัยอื่น ๆ ได้
4. ให้นักศึกษาเข้าใจพฤติกรรมของตนในขณะที่อ่าน ว่าควรใช้ความคิด ปล่อยอารมณ์ โต้แย้ง หรือสรุป ฯลฯ
5. ให้นักศึกษาเกิดความนิยมการอ่านหนังสือ
6. ให้นักศึกษามีทรรศนะที่กว้างขวางขึ้นจากการอ่านหนังสือ

บทเรียนที่ 1

นวนิยายเรื่อง หลายชีวิต

วัตถุประสงค์ทั่วไปในการสอนอ่านนวนิยายเรื่อง หลายชีวิต

1. ให้ความรู้เรื่องลักษณะของนวนิยายแบบต่าง ๆ
2. ให้เข้าใจเรื่องกลวิธีการแก่นวนิยาย
3. ให้สามารถวิจารณ์สารจากวิธีการเสนอเรื่องของผู้แต่ง
4. ให้เห็นความสำคัญของการอ่านเพื่อวิจารณ์
5. ให้เห็นว่านวนิยายเป็นวรรณกรรมที่ควรอ่านโดยใช้วิจารณญาณ
6. ให้เกิดความเพลิดเพลินจากการอ่าน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอนอ่านนวนิยายเรื่อง หลายชีวิต

ให้นักศึกษาสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ คือ

1. บอกประเภทของนวนิยายเรื่อง หลายชีวิต ได้
2. บอกองค์ประกอบของนวนิยายทั่ว ๆ ไปได้
3. บอกกลวิธีบางอย่างในการเขียนนวนิยายเรื่องนี้ได้
4. เล่าเนื้อเรื่องย่อของนวนิยายเรื่องนี้ได้
5. บอกโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ได้
6. บอกลักษณะนิสัยของตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ได้
7. สรุปใจความนวนิยายเรื่องนี้ให้สอดคล้องกับผู้อ่านอย่างไร
8. ชี้บ่งได้ว่าผู้เขียนใช้เทคนิคในการแต่งแตกต่างจากนวนิยายเรื่องอื่น ๆ

อย่างไร

9. บอกได้ว่าผู้เขียนตั้งใจจะส่งสารอะไรมาให้แก่ผู้อ่าน
10. อธิบายได้ว่าเกิดความคิดเสริมอะไร เมื่อได้อ่านนวนิยายเรื่องนี้แล้ว
11. เล่าความเป็นมาของนวนิยายไทยได้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานเขียนประเภทนวนิยาย

นวนิยาย คือ เรื่องที่มักใช้กลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านแลเห็นได้ว่าไม่ใช่เรื่องจริง แต่เป็นเรื่องสมมติ แม้จะแต่งเรื่องของบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริง ผู้อ่านก็รู้ว่าไม่ใช่เรื่องจริง มีบทเจรจาที่เหมือนคำพูดของมนุษย์ในชีวิตจริง ซึ่งมักจะเป็นไปตามฐานะตามวัยของตัวละคร ส่วนวนที่ใช่ในการบรรยายหรือพรรณนาแตกต่างไปจากบทเจรจาของตัวละครในเรื่อง⁴

นวนิยายโดยทั่วไปแบ่งเพื่อความสะดวกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. Realistic Novel นวนิยายชนิดฉายภาพชีวิต
2. Romantic Novel นวนิยายชนิดพาฝัน

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ⁵ ได้อธิบายลักษณะของนวนิยายทั้ง 2 ประเภท

นี้ว่า

นวนิยายชนิดพาฝัน คือนวนิยายที่ผู้ประพันธ์พอใจจะบรรยายภาพงดงามมากกว่าภาพที่สัจปรกของชีวิต เนื้อเรื่องมักจะดำเนินไปในทางที่ตัวเอกได้รับความทุกข์ในตอนนี้ ในบัดปลาดายมักจะได้รับความสุขสมปรารถนา ผู้ประพันธ์นวนิยายชนิดนี้พอใจที่จะให้ผู้อ่านเห็นส่วนที่งดงามบางประการเกินกว่าที่เป็นจริง และมักมีตัวละครที่มีความดีเด่นเห็นชัดให้ผู้อ่านชื่นชม และมักมีตัวละครที่เห็นชัดว่าเป็นตัวร้ายของเรื่อง และตัวร้ายนี้บางครั้งอาจก็กลับใจกลายเป็นคนดี บางคราวก็ได้รับโทษสมควรแก่ความชั่วร้ายของตน

⁴ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย, หน้า 113-114.

⁵คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, "แนวแนวของการอ่านนวนิยาย," อนุสารมหาวิทยาลัยวิชาภาษาไทย ท. 2/2511 (พระนคร, 2512), หน้า 4.

นวนิยายประเภทภาพชีวิตจริง... ผู้ประพันธ์มักจะ
นิยมแสดงค่านิยมที่นาเกลียด หรือ นานาสุราของชีวิตยิ่งกว่าค่านิยม
ที่งดงาม บางคราวก็จะทำให้ค่านิยมที่นาเกลียด หรือค่านิยม
ซาใจโทโสกระเทรานั้น เป็นค่านิยมที่เด่นที่สุดในหนังสือของตน...

ความเป็นมาของนวนิยาย

เทือก กุสุมา ณ อุษยา⁶ ได้กล่าวว่า เริ่มต้นทางประเทศตะวันตก ซึ่งควรเป็น
ประเทศอิตาลี เมื่อครั้งยังเป็นประเทศโรมัน โดยมีเค้าความคิดเป็นนิทานพื้นเมืองหรือ
นิทานชาวบ้าน (Folk Tale) ต่อมาแพร่หลายไปยังประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และ
รัสเซีย เป็นกลุ่มแรก และมาถึงประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศสุดท้าย

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ⁷ ได้กล่าวถึงนวนิยายว่า นวนิยายเป็นรูปแบบ
เด่นชัดขึ้นในศตวรรษที่ 18 เมื่อราวรัชกาลที่ 3 และแพร่หลายในรัชกาลที่ 4 ก่อนที่คน
ไทยจะไปศึกษาในยุโรปกันมาประมาณสามชั่วอายุคน เพราะคนไทยไปศึกษาในยุโรป
ในราวปลายศตวรรษที่ 19 ตรงกับรัชกาลที่ 5 ในสมัยนั้นนวนิยายเป็นที่รับรองแล้วว่า
เป็นวรรณกรรมแบบหนึ่งแล้วในสังคมตะวันตก

วิวัฒนาการของนวนิยายไทย

นวนิยายไทยเริ่มมีขึ้นปลายรัชกาลที่ 5 หรือต้นรัชกาลที่ 6 โดยนักเรียนไทยที่
กลับจากยุโรปได้นำเข้ามาเผยแพร่ เริ่มด้วยการแปลนวนิยายจากภาษาอังกฤษก่อน คือ
เรื่อง "ความพยายาม" ของแมวัน (พระยาสุรินทรราชา - นกยูง วิเศษกุล) แปลมาจาก

⁶ เทือก กุสุมา ณ อุษยา, "เรื่องอ่านเล่นหรือนวนิยายในวรรณคดีไทย,"
จันทร์เกษม, 85 (พฤศจิกายน - ธันวาคม, 2511), หน้า 45.

⁷ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, วิเคราะห์วรรณคดีไทย, หน้า 113.

Vendetta ของแมรี คอเวลดี้ ม.จ.หญิง ศุขศรีสมร ทรงแปลเรื่อง เกลมา ของผู้แต่งเดียวกัน จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 การศึกษาของชาวไทยตื่นตัวมากขึ้น มีนวนิยายแปลเรื่องอิงพงศาวดารและอื่น ๆ อีกมากมาย⁸ ต่อมาในระยะเวลาระหว่าง 2470 ถึงสงครามมหาเอเชียบูรพา นวนิยายไทยได้เปลี่ยนมาเป็นนวนิยายที่มีลักษณะของตนเอง ไม่ทำตามนวนิยายภาษาอังกฤษ โดยเริ่มใช้ตัวละคร เป็นคนไทย ใช้เหตุการณ์ในประเทศไทย และมักจะเป็นนวนิยายชนิดพาดน⁹ ต่อมาในระยะ พ.ศ. 2475 - 2488 ซึ่งเป็นระยะเปลี่ยนการปกครอง นวนิยายไทยในสมัยนี้ยังเป็นเรื่องของชนกลุ่มน้อย ประเภท โคร่งเรื่องแม่ฉั่ว ลูกสะใภ้ ลูกเมียน้อย เมียหลวง คุณพระ และหนุ่มนักเรียนนอกจากอังกฤษ จะมีเรื่องที่ทำให้แง่คิดใหม่ ๆ บางเช่นเรื่อง ซากิซาย ของยศ วัชรเสถียร สงครามชีวิต ของศรีบุรพา บั๊กกิ่ง นครแห่งความหลัง ของสศ ฐรมโรหิต ฯลฯ แต่อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า งานเขียนมีเป้าหมายเพื่อความบันเทิง เป็นใหญ่ แต่มีนักเขียนรุ่นใหม่ส่วนหนึ่งพยายามจะประเทืองอารมณ์และปัญญา การแบ่งกลุ่มทางความคิดยังไม่ชัดเจน¹⁰

ปัจจุบันนี้นักเขียนไทยมีเกิดขึ้นมากมาย ทั้งยังมีแนวความคิดที่แปลกแตกต่างกันไป สุชาติ สวัสดิ์ศรี¹¹ ได้แบ่งกลุ่มความคิดของนักเขียนไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2488 - ปัจจุบัน ออกได้เป็น 7 กลุ่ม คือ

⁸ ลีททา พินิจภูวดล และคนอื่น ๆ, ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย, (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: โรงพิมพ์สวนทองถิ่น กรมการปกครอง, 2515), หน้า 357-9.

⁹ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย, หน้า 85-86.

¹⁰ เสถียร จันทิมาทร, "แนวคิดของนักเขียนวรรณกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - 2488," รายงานการสัมมนาการสอนวรรณกรรมไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษา (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2516), หน้า 20-26.

¹¹ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, "แนวคิดของนักเขียนวรรณกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 - ปัจจุบัน," รายงานการสัมมนาการสอนวรรณกรรมไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษา, หน้า

1. กลุ่มพาฝัน (Romantic Group) แนวคิดของเรื่อง เป็นแบบให้นางเอก เป็นลูกพระยาไปรักกับชายฐานะยากจน แล้วฝ่ายหญิง ถูกบิดามารดาบังคับให้แต่งงานกับชายอื่น ฝ่ายชายจะโศกเศร้าหลบหนีไปอยู่ต่างจังหวัด หรืออาจจะกลับกันให้ฝ่ายชาย เป็นลูกพระยาไปหลงรักหญิงที่ฐานะต่ำต้อย แต่ภายหลังกลายเป็นเจ้าของมรดกมหาศาล นักเขียนในกลุ่มนี้ได้แก่ พ. เนตรรังษี วรรณศิริ กวางดาว ต่อมากลุ่มความคิดนี้ได้แตกแขนงออกไปเป็นแนวการเขียนประเภทจินตนิยายเพิ่มขึ้นอีกด้วย เช่น ผู้ชนะสิบทิศ ของยาขอบ ธรรมนิมิต ของอิงอร

2. กลุ่มความคิดต่างแดน (Exotic Group) ลักษณะความคิดของกลุ่มนี้จะใช้ฉากหรือสถานที่ต่างประเทศดำเนินเรื่อง นักเขียนในกลุ่มนี้ได้แก่ สด กุรมโรหิต อิศรา อมันตกุล เสนีย์ เสาวพงศ์ ฯลฯ

3. กลุ่มชีวิตครอบครัว (Family Group) จะแสดงความซับซ้อนในระบบครอบครัวไทย การปรับค่านิยมแบบใหม่ให้เข้ากับระบบเก่าในครอบครัว นักเขียนในกลุ่มนี้ได้แก่ ดอกไม้สด ก. สุรางคนางค์

4. กลุ่มราชสำนัก (Royalist Group) เขียนเรื่องราวที่เกี่ยวกับราชสำนัก นักเขียนในกลุ่มนี้ได้แก่ คีกรฤทธิ ปราโมช เขียนเรื่อง สี่แผ่นดิน หลวงวิจิตรวาทการ เขียนเรื่อง พานทองรองเลื้อย

5. กลุ่มลูกทุ่ง (Local Colour Group) นักเขียนกลุ่มนี้จะพูดถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นชนบท ส่วนมากมักแสดงภาพชีวิตคนที่เป็นทาส ชาวนา คนจน ที่อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล นักเขียนกลุ่มนี้ได้แก่ ไม้ เมืองเดิม มนัส จรรย์งค์ แกม มหรรณพ ฯลฯ

6. กลุ่มนักอุดมคติ (Idealist Group) ความคิดของนักเขียนกลุ่มนี้จะเพียรเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม นักเขียนกลุ่มนี้ได้แก่ ศรีวิรัตน์ สถาปนวัฒน์ เขียนเรื่อง โศกนาฏกรรมของสัตว์เมือง เสนีย์ เสาวพงศ์ เขียนเรื่อง ปีสัจ ฯลฯ

7. กลุ่มก้าวหน้า (Progressive Group) มีลักษณะงานเขียนใกล้เคียงกับกลุ่มอุดมคติ แต่จะมีความผูกพันทางความคิดเห็น เกี่ยวกับการเมือง เช่น เสนอวิธีที่จะ

เปลี่ยนแปลง เรียกร้องให้มีการจัดระเบียบสังคมแบบสังคมนิยม บางทีก็ไม่คำนึงถึงรสนทางภาษาและวรรณศิลป์ ตัวเอกของเรื่องมักเป็นชนชั้นกรรมาชีพ นักเขียนในกลุ่มนี้ได้แก่ ทีปกร เปลื้อง วรรณศรี สมชาย ปรีชาเจริญ เป็นต้น

องค์ประกอบของนวนิยาย

เทือก กุสุมา ณ อยุธยา¹² กล่าวว่า นวนิยายประกอบด้วย

1. Plot (โครงเรื่อง)
2. Setting หรือ Locale (ฉาก)
3. Dialogue (บทสนทนา)
4. Characterization (การสร้างตัวละคร)
5. Philosophy หรือ Point of View (ปรัชญาหรือคคิธรรมที่ได้

จากเรื่อง

Plot (โครงเรื่อง)

เป็นเค้าเรื่องที่ยู้แต่งได้วางไว้ตั้งแต่ต้นจนจบว่าจะให้มีตัวละครกี่ตัว เป็นอะไรบ้าง จะคงประสบอุปสรรคอะไร อย่างไร จะให้จบลงอย่างไร

Setting หรือ Locale (ฉาก)

ฉากสำหรับนวนิยายอาจสงเคราะห์เข้าเป็นเนื้อหาหรือกลวิธีก็ได้¹³ ฉากในนวนิยายไม่ใช่ฉากละคร แต่เป็นถ้อยคำสำนวนที่ใช้วาทคมโนภาพ หรือบอกกล่าวประวัติของบุคคลหรือสถานที่ หรือยุคสมัยที่เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นหรือดำเนินไป โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ กันไป

¹² เทือก กุสุมา ณ อยุธยา, เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

¹³ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, แนะแนวทางอ่านนวนิยาย, หน้า 9.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

Dialogue (บทสนทนา)

บทสนทนา คือการสนทนาโต้ตอบระหว่างบุคคลในเรื่องซึ่งจะช่วยให้อ่านเข้าใจอุปนิสัยใจคอ ของตัวละครในเรื่อง ช่วยย่อการบรรยายรายละเอียดต่าง ๆ ในเรื่อง บทสนทนาของตัวละครนิยมให้เหมือนกับคำพูดของมนุษย์ในชีวิตจริงให้มากที่สุด

Characterization (การสร้างตัวละคร)

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹⁵ กล่าวว่า ลักษณะนิสัยของตัวละคร เป็นเนื้อหาสำคัญที่สุดอันหนึ่งของหนังสือ และความสนใจของคนอ่านส่วนใหญ่ที่มีความคิดนึกพอสมควร ก็มักขึ้นต่ออุปนิสัยของตัวละคร ถ้าลักษณะนิสัยไม่เหมาะใจผู้อ่าน หนังสือเรื่องนั้นก็มักจะไม่ดึงดูดความเอาใจใส่ไปได้นาน ถึงจะได้รับความสนใจด้วยเหตุว่าเนื้อเรื่องดี หรือด้วยเหตุอื่น เคยมีผู้กล่าวว่า นวนิยายที่เนื้อเรื่องดำเนินไปโดยไม่ต้องอาศัยลักษณะนิสัยของตัวละคร หรืออาศัยเหตุการณ์นอกเหนือลักษณะนิสัยแล้ว นับเป็นนวนิยายไม่ได้

Philosophy หรือ Point of View (ปรัชญาหรือคตินิยมที่ได้จากเรื่อง)

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹⁶ กล่าวว่า ปรัชญาของผู้ประพันธ์ไม่ใช่สิ่งที่แลเห็นได้ง่ายนัก ถ้าผู้ประพันธ์มีความคิดไม่แน่วแน่ เป็นหน้าที่ของผู้อ่านจะต้องพยายามจับความคิดเห็นของนักประพันธ์ให้ได้ โดยพิจารณาจากคำพูดของตัวละคร หรือจากการบรรยายความคิดนึกออกมาตรง ๆ หรือแฝงไว้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า ส่วนที่สำคัญอีกตอนหนึ่งของนวนิยายที่ควรพิจารณา คือ กลวิธี ซึ่งย่อมจะเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาแยกออกจากกันยาก กลวิธี คือ การกระทำ "อย่างไร" จึงจะทำให้เนื้อเรื่องดำเนินไปตามโครงเรื่องที่ผูกไว้ และให้บรรลุความมุ่งหมายของเรา¹⁷ ซึ่งอาจจะพิจารณาได้หลายด้าน

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹⁷ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย, หน้า 115.

ทั้งที่ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹⁸ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า กลวิธีในการเขียนนวนิยาย มีดังนี้

1. เกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง อาจทำได้ดังนี้
  - ก. ดำเนินตามปฏิทินธรรมชาติ คือตั้งแต่เด็กไปจนแก่
  - ข. เริ่มจากปัจจุบันแล้วย้อนมาสู่ปฐมวัย และดำเนินมาตามลำดับจนถึงมัธยมวัย และปัจจุบัน
  - ค. ดำเนินเรื่องสลัดไปมา คือ เล่าเหตุการณ์ปัจจุบัน แล้วย้อนไปกล่าวถึงอดีต แล้วย้อนกลับมาปัจจุบัน
  - ง. กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่ เช่น เมือง 2 เมืองสลัดกันไป
2. เกี่ยวกับการบรรยายเรื่อง อาจจะให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งบรรยายให้อีกตัวหนึ่งฟัง หรือให้ตัวละครตัวหนึ่งเขียนถึงอีกตัวหนึ่ง หรือผู้แต่งบรรยายเรื่องเอง หรืออาจจะอาศัยกลวิธีทั้งสามปนกันก็ได้
3. การแสดงลักษณะนิสัยตัวละคร ผู้ประพันธ์อาจจะใช้กลวิธีแสดงให้เห็นโดยอาศัยคำพูดของตัวละครเอง แสดงโดยอาศัยตัวละครอื่นพรรณาลักษณะ แสดงโดยทางจดหมายของตัวละครตัวนั้นเขียนถึงตัวละครอีกตัวหนึ่ง หรืออาจจะกล่าวถึงกริยาอาการโดยไม่บอกให้ชัดแจ้งว่าที่ทำไมเช่นนั้น ๆ เพราะมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร และยังมีกลวิธีอื่น ๆ อีก
4. คำนวณธรรมชาติและปรัชญาของผู้ประพันธ์ อาจพิจารณาได้จากคำพูดของตัวละคร จากวิธีการที่นักประพันธ์บรรยายแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาตรง ๆ หรืออาจแฝงไว้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ผู้ประพันธ์อาจจะใช้กลวิธีได้หลายอย่าง เช่น ให้ตัวละครสองตัวสนทนาโต้แย้งกัน แล้วทำให้เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้น ให้ความคิดเห็นของตัวละครที่มีความคิดนึกตรงกับคนเป็นฝ่ายถูก หรืออาจทำให้ตัวละครของเรื่องมีทรรศนะตรงกับทรรศนะของคน หรือทำให้ตัวละครที่ไม่สำคัญกล่าวถึงทรรศนะของคนปรากฏให้แจ่มแจ้ง หรือบางคนอาจจะแอบแฝงไว้ก็ได้

¹⁸ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, แนะแนวทางอ่านนวนิยาย, หน้า 6.

5. คำนำนวนภาษา เป็นกลวิธีที่สำคัญมากอันหนึ่งในการแต่งหนังสือ ผู้แต่งจะต้องใช้กลวิธีที่พิเศษกว่าธรรมดา เพราะผู้มีฝีมือทางการประพันธ์อาจจะสามารถทำให้ตัวละคร แสดงบุคลิกลักษณะได้จากสำนวนที่ตัวละครนั้นใช้ นอกจากนั้นตัวละครในวัยหนึ่งสมัยหนึ่ง ได้รับความอบรมอย่างหนึ่ง ควรใช้สำนวนภาษาที่แตกต่างกัน

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องหลายชีวิต

คงได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การวินิจสจะสำเร็จได้ ผู้อ่านควรมีความรู้เรื่องประวัติของนวนิยายเรื่องนั้น ๆ ฉะนั้นจึงควรทำความเข้าใจเรื่องต่อไปนี้

หลายชีวิตเป็นนวนิยายที่เรียกว่า เรื่องพวง¹⁹ เพราะมีวิธีการเสนอเรื่องแบบเสนอเป็นชุด คือประกอบด้วยเรื่องอีกหลาย ๆ เรื่อง โดยใช้ตัวละครต่างชุดกันในแต่ละเรื่อง แต่มามีลักษณะร่วมกันในตอนท้าย คือตายพร้อมกันในเรือโดยสารลำเดียวกัน

หลายชีวิตเป็นนวนิยายไทยที่มีชื่อเสียงมากเรื่องหนึ่ง ทั้งยังเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย วิทยาลัย และเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับอีกด้วย

ที่มาของเรื่อง

สละ ลิขิตกุล ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับที่มาของ "หลายชีวิต" ไว้ใน "ศึกษาศาสตร์ 60" ว่า

วันหนึ่งไปเที่ยวที่ไหนกันมาไม่ทราบ ผมลืมเสียแล้ว แต่ดูเหมือนจะไปเที่ยวปศุสัตว์ทางเรือแถว ๆ อยุธยา วันนั้นไปกันหลายคน, ครูอนุ ไชยวสุ คุณประหยัด ศุ.นาคะนาท ก็ดูเหมือนจะรวมไปด้วย ในวงเหลาตอนโพลเพล คุณชาย พุกขึ้นมาวาดานักประพันธ์อย่างเรา ๆ จะช่วยกันเขียนเรื่องจบเป็นตอน ๆ ไป โดยกำหนดสถานที่ของตัวละครจากสถาน

¹⁹คำนิยามของ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ.

ที่เดียวกัน มาจบชีวิตในที่เดียวกัน ทิวละครแต่ละคนมีลีลาชีวิตไม่เหมือนกัน แลวแต่ความถนัดของนักประพันธ์คนใด ก็บันทึกตัวละครนั้นขึ้นมา ตามนิสัยใจคอที่จะคิดคนขึ้นมา บทประพันธ์นั้นก็อาจจะมีควมหมาย คือ ผู้อ่านได้รับความสนุกทางรสทางสำนวนกัน ผู้ที่ร่วมางไปพลอยในวงเหลานั้นก็เห็นดีเห็นชอบ และรับปากกับคำที่จะเขียนกันคนละตอน ซึ่งความจริงนั้นผมเองก็ไม่ใช่นักประพันธ์ แต่กับปากที่จะเขียนกับเขาคุย คุณชายจึงวางพลอตเรื่องเป็นหลักว่า มีเรือแม่รับสงคนโดยสุรางค์หนึ่ง แลนออกจากท่าเรือตามลำน้ำเจ้าพระยา ครั้นแลวก็ถูกพายุดองอับปางลง ผู้โดยสารหลายคนตาย เมื่อมีการนำศพไปวางรอตอยู่ที่ริมคลองจึงเห็นว่าคนเหลานั้นต่างก็มาจากที่ต่าง ๆ กัน ทางพันธุ ทางดิน แต่ก็รวมโชคชะตามาในเรือลำเดียวกัน และของมาตายพร้อม ๆ กัน นักประพันธ์ที่จะเขียนจึงต้องเขียนถึง "ชีวิต" ของแต่ละคนที่ตนรู้ออกมา และในฐานะที่เป็นผู้คิดวางพลอตเรื่อง คุณชายจะเขียนชีวิตของคนที่ตายคนแรกขึ้นมาก่อน

เมื่อต่างฝ่ายต่างให้สัตยาบันในวงเหล้ากันแล้ว กลับมาถึงกรุงเทพฯ คุณชายก็เขียนเรื่อง "หลายชีวิต" เป็นคนแรก และชีวิตแรกของเรื่องทันที คุณชายเขียนเสร็จรวดเดียวจบตอน และนำลงในหนังสือพิมพ์ (รายเดือน) "ชาวกรุง" โดยไม่ไคแยมพรายุให้ใครรู้ว่าชีวิตหนึ่งในหลายชีวิตที่จะต้องเขียนกันนั้นมีชีวิตอย่างไรบ้าง เมื่อเรื่องหลายชีวิต ตอน "โอดอวย" ปรากฏในหนังสือพิมพ์ชาวกรุงแลว ทุก ๆ คนรวมทั้งผมคุยก็ถอนสัตยาบันที่ไหว ไม่ยอมเขียน "หลายชีวิต" ตอนต่อไป เพราะเขียนกันไม่ออก²⁰

²⁰ สละ ลิขิตกุล, "ต้นกำเนิด "สยามรัฐ" คึกฤทธิ์ 60 (พระนคร: ก้าวหน้า, 2514), หน้า 256-257.

แต่ คำม่วน เขียนดี ได้เขียนวิจารณ์เรื่องหลายชีวิตไว้ในปาจารย์สารไว้ว่า เรื่องหลายชีวิตมีเนื้อหาคลายคลึงกับ "สะพานมรณะ"²¹ มาก จนลงความเห็นได้แน่นอนว่า ถ้าไม่มีการลอกเลียนกันแล้วก็นับว่า เป็นการบังเอิญอย่างประหลาดที่สุด เพราะเค้าโครงเรื่องยังละม้ายคลึงคลึงกันอย่างมากอีกด้วย คำม่วน เขียนดี ได้ยกตัวอย่างสนับสนุนคำกล่าวที่ว่า เนื้อหาของสะพานมรณะคล้ายคลึงกับเรื่องหลายชีวิต โดยยกข้อความจากเรื่องสะพานมรณะที่ว่า

เมื่อเที่ยงวันศุกร์ที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1714 สะพาน
หิ้งทงามที่สุดของเปรู โคซาคอง เป็นเหตุใหญ่เกินทาง 5 คน
ตกลงไปในเหว เมืองลา...

...ภราดาคนี่ เปอรูแลเห็นเหตุร้ายครั้งนี้สงสัยว่า "ทำไม
ชะตากรรมจึงโคบังเกิดกับบุคคลทั้งห้า" จึงโคตั้งปณิธานที่
จะสอบสวนลงไปหถึงชีวิตอันลุ่มลึกของบุคคลทั้งห้า ซึ่งแหวก
อากาศตกลงไปในขณะนั้น เพื่อคนหาขอเท็จจริงในชีวิตของ
สูญเสียบ่ของแคะคนวาโคเป็นไปตามควรแกเหตุแล้ว²²

และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวไว้ในบทนำของเรื่องหลายชีวิตไว้ว่า

หลายชีวิตมาร่วมทางกันครั้ง เดียวจากที่ต่าง ๆ แคะชีวิต
เคยประกอบกรรมมาแล้วทั้งสิ้น จะมากนอยก้สุดแล้วแต่บุคคล
แต่เหตุโชนชีวิตเหล่านั้นจึงคองมาสิ้นสุดลงด้วยเหตุผลอันเกี่ยว
กัน สถานที่เดียวกัน... แคะชีวิตจะเคยประกอบกรรมอัน

²¹ เป็นเรื่องแปลมาจาก The Bridge of San Luis Rey ของฮอร์ตัน
ไวส์เคอร์ ในฉบับแปลโคบอกไว้ว่า ลิขสิทธิ์ปี ค.ศ. 1927 (พ.ศ. 2470) เป็นของ
Albert & Charles Boni, Inc.

²² ฮอร์ตัน ไวส์เคอร์, สะพานมรณะ, แปลจาก The Bridge of San
Luis Rey โดย สุนีย์ รามอินทรา (พระนคร: ก้าวหน้า, 2514), หน้าปกหลัง.

ร่ายแรงมาเหมือนกันหมดที่เดียวหรือ? คุณไม่น่าจะเป็นไป
ไค ทางที่ที่เราควรรักษาชีวิตเหล่านี้ที่ละชีวิต บางทีจะรู้ไค
วาทกรรมอันไคมันคาลิไทเป็นไปเช่นนั้น...²³

การที่ คำว่าวน เขียนที่ ไคให้เหตุผลไว้ เช่นนี้ก็เพื่อแสดงทรรศนะว่า ม.ร.ว.
คึกฤทธิ ปราโมช ได้นำเค้าโครงเรื่อง "สะพานมรณะ" ของ ธอร์นตัน ไวส์เคอร์ มา
โดยมิได้บอกที่มาของเรื่องใหญ่อ่านไครับรู้ แต่จะทำให้ความเป็นธรรมแก่ผู้แต่ง และ
พิจารณาตามความจริงที่ปรากฏอยู่จะพบว่า การที่วรรณกรรมเรื่องหนึ่งจะมีเค้าโครงเรื่อง
คล้ายคลึงกับของต่างชาติไม่เป็นเรื่องแปลก เพราะยอมแสดงว่า theme ของเรื่องนั้น ๆ
เป็น Universal theme เช่นเรื่องรามเกียรติ์ จะพบว่ามีทั้งรามเกียรติ์ของอินเดีย
ลาว เขมร ไทย และทุกฉบับจะมีเค้าโครงเหมือนกัน แตกต่างกันในรายละเอียดเท่านั้น
ฉะนั้นถ้าเราจะกล่าวว่า เรื่องหลายชีวิตลอกเลียน เรื่องสะพานมรณะก็ดูจะไม่ถูกต้องนัก
เพราะยังมีเรื่องที่มีเค้าโครงท่านองนี้แต่งก่อนหน้าเรื่องสะพานมรณะ ซึ่งแต่งโดย
ทอลสตอย นักเขียนรัสเซีย นอกจากนั้นยังมีนวนิยายไทยหลายเรื่องที่เขาเค้าโครง
มาจากของฝรั่ง เช่น ไม่แดง เรื่องสั้นของมนัส จรรยาดี แต่ผู้แต่งไคมาเปลี่ยนแปลง
รายละเอียดให้มีลักษณะเป็น เรื่องของไทย ซึ่งถ้าจะกล่าวว่า เป็นการลอกเลียนก็คง
เปรียบกับการลอกเลียนแต่โบราณ เช่น รามเกียรติ์ เราก็ไคมาแต่อินเดีย แต่ลักษณะ
นิสัยของบุคคลในเรื่องก็กลายมาเป็นไทย อิเหนาก็ไคมาจากชวา แต่ตัวละครในเรื่อง
อิเหนาก็เป็นคนไทยนั่นเอง การลอกเลียนแนวเรื่องไคทำกันมานานแล้วในการประพันธ์
ถ้าเรื่องใหม่มีลักษณะเป็นตัวเอง แปลกและจับใจคนไคก็ไคไม่ไรเรื่องสำคัญนัก แม้แต่
วิลเลียม เชกสเปียร์ กวีใหญ่ของอังกฤษเองก็ไคไม่ได้แต่งเองสักเรื่องเดียว แต่ไค
แต่งสิ่งอื่น คือ ลักษณะนิสัยของตัวละคร บทเจรจา กวีพจน์ ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไค
เช่นเดียวกับเรื่องหลายชีวิต ซึ่งมีเค้าโครงคล้ายคลึงกับเรื่องสะพานมรณะแต่เพียงว่า

²³ม.ร.ว. คึกฤทธิ ปราโมช, หลายชีวิต (พระนคร: ก้าวหน้า, 2515),

คนกลุ่มหนึ่งได้มาตายในที่เดียวกัน ทำให้เราสงสัยว่าใครสร้างกรรมอะไรมา จึงต้องศึกษาชีวิตของแต่ละคน แต่ส่วนรายละเอียดพบว่า ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะเป็นคนไทย เนื้อเรื่องก็เป็นเรื่องของคนไทย และแสดงคติธรรมทางพุทธศาสนาที่จับใจผู้อ่านเป็นอย่างดี คงขอความต่อไปนี้

สิ่งที่เราผู้มีใจพรหมพอจะมองเห็นได้นั้น ก็มีแต่อย่างเดียว คือกรรมะ ซึ่งทุกคนกลัว เกรงนั้น ในบางกรณีก็เป็นการลงโทษอย่างแรงของกรรมตัว บางครั้งก็เป็นผลสนองตอบแทนกรรมอันดีบริสุทธิ์ บางครั้งก็เป็นกุญแจไขปัญหา และบางโอกาสเป็นยาสมานแผล ในเมื่อยาอย่างอื่นไม่สามารถรักษาให้หายได้²⁴

ประวัติผู้แต่ง

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นบุตรพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ ในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ (พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) และหม่อมแดง ปราโมช ธิดาเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ (แพ) เกิดเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2454 เบื้องต้นศึกษาที่โรงเรียนวังหลัง และสวนกุหลาบ แล้วไปศึกษาต่อที่อังกฤษได้ปริญญาตรีเกียรตินิยมในวิชาปรัชญา การเมือง และเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด สมรสกับ ม.ร.ว. พัทธพรวิจิตร ทองใหญ่ มีบุตรธิดาคือ ม.ล. รุ่งฤทธิ์ ปราโมช และ ม.ล. (หญิง) วิสุมิตรา ปราโมช

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้ที่มีความสามารถหลายด้าน เป็นทั้งนักเขียน นักการเมือง ศิลปิน และอาจารย์ ฯลฯ มีผลงานด้านการศึกษาประพันธ์ดีเด่น เป็นหนังสือมากมาย เช่น สี่แผ่นดิน ไฉนแดง (ถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษ ญี่ปุ่น เวียดนาม พม่า ฯลฯ ถึง 13 ครั้ง) ชูสีไทเฮา ฮวนนึ่ง เบ้งเฮก เพื่อนอน ฉากญี่ปุ่น หลายชีวิต ถกเขมร

²⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 359.

พม่าเสียเมือง หวงมทรณพ ฝรั่งเศสคึกคินา เมืองมายา ยิว เซ็นและนิกายวัชรยาน ธรรม
แห่งอริยะ โครงกระดูกในตู้ รวมทั้งตัวละครหลายเรื่อง เช่น เสน่ห์พอแผน ราโชมณ
 ฯลฯ

งานประพันธ์ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มีทั้งเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น
สารคดี ที่มีความดีเด่นจนได้รับเลือกเป็นหนังสืออ่านประกอบการ เรียนทั้งในระดับมหา-
วิทยาลัยและวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะเป็นผู้เลือกเนื้อหามาเขียนในโอกาสที่เหมาะสม และ
เนื้อหาแต่ละเรื่องได้แสดงแนวความคิดที่แปลกและใหม่ทำให้น่าสนใจ อีกทั้งมีท่วงทำนอง
ในการเขียนที่เป็นกันเอง ให้ภาพพจน์แก่ผู้อ่านอย่างชัดเจน และเป็นผู้ที่มีความสามารถ
ในการใช้ภาษามาก ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยง่าย ส่วนนวนิยายมีหลายชนิด ทั้งที่เป็น
เรื่องความธรรมดา ส่วนนวนิยายอย่างคมขำ ส่วนนวนิยายเหมือนภาษาพูดประจำวัน และส่วน
นักหนังสือพิมพ์

งานด้านสารคดีก็มีหลายรูปแบบ คือ เป็นหนังสือวิจารณ์เหตุการณ์ร่วมสมัย
และวิจารณ์เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ อิงวิทยาศาสตร์ และการเมือง

เป็นนักเขียนที่มีชีวิตในสมัยที่ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์
มาเข้าสู่สมัยที่มีประชาธิปไตย จึงเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะนักเขียนหลังสงครามเอเชีย

เนื้อเรื่องย่อ

ผู้แต่งได้กล่าวไว้ในบทนำถึงที่มาของเรื่องนี้ว่า เรือเมลโดยสารลำหนึ่งบรรทุก
คนโดยสารเต็มเพียบ เดินทางจากอำเภอบ้านแพน จังหวัดพระนคร ศรีอยุธยา มุ่งสู่
พระนคร ระหว่างทางเกิดฝนตกมีพายุรุนแรง ทำให้เรือลำนั้นล่มลง มีคนเสียชีวิตมาก-
มาย ผู้แต่งได้ทิ้งท้ายไว้ให้คิดว่า ศพเหล่านั้นล้วนเป็นศพของคนที่แตกต่างกันทั้ง เพศ
วัย อาชีพ เหตุใดจึงต้องมาตายในที่เดียวกัน เวลาเดียวกัน เหตุเดียวกัน ทุกชีวิต
ได้ประกอบกรรมมาเหมือนกันทั้งหมดหรือ ผู้แต่งได้กล่าวถึงชีวิตแต่ละชีวิต โดยกล่าวว่า

..ทางที่ศีเราควรจะศึกษาชีวิตเหล่านั้นทีละชีวิต บางทีอาจจะ
รู้อาการกรรมอันใดมันศาลให้ เป็นไปเช่นนั้น บางทีเราอาจจะรู

ว่าความตายที่มาถึงคนเหล่านั้นพร้อมกันนั้น สำหรับบางคน อาจเป็นผลสนองตอบแทนความชวบางอย่าง บางคนอาจ เป็นผลสนองความตั้งใจและความปรารถนา และบางคน อาจเป็นเพียงทางออก หรือมีฉะนั้นอาจเป็นแต่เพียงจุดจบ ประโยคชีวิตที่ยืดยาว แต่ละชีวิตที่จะบรรยายต่อไปนั้น เป็น เพียงคำตอบอันกระตุนกระแทกที่มนุษย์ธรรมดาสามัญมิใช่ พรหมจะไห้แก่กันใดเท่านั้นเอง²⁵

แล้วจึงบรรยายชีวิตต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งมีชีวิตของ เจ้าลอย หลวงพ่อเสม พรณี ท่าน- ชายเล็ก ผลพระเอก ละม่อม โนรี ลินจง จัน ทองโปรย หมอแสง สำหรับบทเรียน การวินิจฉัยสารนวนิยายเรื่องหลายชีวิตนี้จะศึกษาละเอียดเพียงเรื่องเดียว คือเรื่อง ท่าน- ชายเล็ก ซึ่งมีเนื้อเรื่องย่อดังนี้

ท่านชายเล็ก

ท่านชายเล็กมีฐานะนครศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า เพราะเป็นลูกของพระองค์เจ้าต่าง กรม กับแม่ซึ่งเป็นคนธรรมดา แต่ท่านชายเล็กไม่ได้รับการแต่งตั้งว่าเป็นเจ้า เพราะ เสด็จในกรมสิ้นพระชนม์ไปก่อนที่ท่านชายเล็กจะประสูติ หม่อมแม่ไม่รู้เรื่องเพราะยัง เด็กเกินไป ท่านชายเล็กจึงไม่มีพระนามที่ไพเราะเช่นคนอื่น ๆ และไม่ได้รับแต่งตั้ง ว่าเป็นเจ้า ทำให้ท่านชายเล็กเป็นเจ้าแต่เพียงในนาม และในสายตาของผู้อื่น แต่ตัวเอง ไม่ได้ถูกถือเป็นทางการว่าเป็นเจ้า เบียดหัวก็ไม่เคยได้รับพระราชทาน

เมื่อจักรถวายพระเพลิงพระศพเสด็จในกรมแล้ว ท่านชายเล็กก็ต้องออกจาก วังไปอยู่กับยายพร้อมกับหม่อมแม่ ท่านชายมาอยู่ทนด้วยความลำบากใจและอึดอัดใจ เนื่องจากกลายเป็นของประหลาดสำหรับเด็กอื่น ๆ เพราะพระนามและศักดิ์ที่เป็นเจ้า หม่อมแม่เช่นกัน ด้วยความรักลูกที่มีศักดิ์เป็นเจ้าว่าจะต้องอับอายไม่เท่าเทียมเจ้านาย อื่น ๆ ถึงกับยอมเสียสละความสุขส่วนตัว เมื่อลุนบุญสมซึ่งเป็นลูกพี่พี่ชอแต่งงานด้วย

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

โดยการปฏิเสธไม่ยอมแต่งงานทั้ง ๆ ที่รัก ด้วยความทุกข์ใจจากเรื่องนี้ทำให้หม่อมแม่ของท่านชายตายในเวลาต่อมา และเมื่อยายตายอีกคนหนึ่ง ท่านชายก็ไปอยู่กับลุงบุญสม

ในตอนนี้ท่านชายได้ไปรับราชการ เป็นเสมียน ได้เงินเดือนเดือนละ 15 บาท ต่อมาท่านชายรักกับหญิงที่มีอาชีพขายของในร้านที่อยู่ในเส้นทางที่ท่านชายต้องผ่านเป็นประจำ พ่อแม่ของหญิงก็มีใคร่จะเกี่ยว แต่เมื่อครบครันรู้ว่า "นายเล็ก" ที่เขารู้จัก เป็น "ท่านชายเล็ก" ก็วางตัวไม่เหมือนก่อน และหญิงเองก็ปฏิเสธความรักที่มีต่อท่านชาย โดยอ้างว่าถ้าแต่งงานแล้วก็ต้องเป็นหม่อมแล้ววางตัวไม่ถูก และเมื่อเป็นหม่อมจะให้อยู่อย่างจน ๆ เช่นเดิมไม่ได้

ท่านชายเล็กต้องประสบความผิดหวังเรื่องความรัก เพราะความเป็นเจ้าทางบ้านราชการท่านชายเล็กไม่มีความก้าวหน้าขึ้นเลย เพราะความเป็นเจ้าอีกเช่นกันที่ทำให้ไม่มีใครสนใจที่จะให้สอย ปล่อยให้ทำงานไปเรื่อย ๆ ทำให้ท่านชายท้อใจมาก จนกระทั่งลุงบุญสมเสียชีวิต ท่านชายได้รับมรดกเป็นที่นาอยู่ที่ตำบลบางโคนค แขวางอำเภอเจ้าเจ็ด จังหวัดสุพรรณบุรี จึงออกจากราชการไปอยู่ที่นั่นอย่างมีความสุข เพราะไม่มีใครรู้ว่าเป็นเจ้า เป็นเวลาถึง 10 กว่าปีจนได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ใช้ชื่อว่า ผู้ใหญ่เล็ก แต่ท่านชายต้องพบกับความผิดหวัง เพราะความเป็นเจ้าและคิดว่าที่บางโคนคตนเองจะไม่มีเพื่อนอีกต่อไป เมื่อมีผู้ช่วยปลัดกระทรวงไปตรวจราชการที่จังหวัด และผู้ใหญ่เล็กต้องไปเข้าแถวอรับ และผู้ช่วยปลัดกระทรวงผู้นั้นรู้จักท่านชายเล็กเป็นอย่างดี เพราะเคยเป็นเสมียนมาด้วยกัน ได้เข้ามาหักทนายทำให้ใคร ๆ รู้ว่าผู้ใหญ่เล็กแท้จริงคือ ท่านชายเล็ก ท่านชายจึงขายที่ขายบ้านแล้วลงเรือมาบ้านแพนเพื่อกลับไปยังกรุงเทพฯ แต่เรือลำนั้นล่มลง และท่านชายก็ต้องสิ้นชีพิตักษัยโดยที่ไม่มีใครรู้จักเลย

นวนิยายเรื่องหลายชีวิตของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มีรูปแบบต่างจากนวนิยายอื่น ๆ ที่ว่า ประกอบด้วยเรื่องซึ่งมีเนื้อหาจบในตัวเองหลายเรื่อง แต่ละเรื่องไม่มีความเกี่ยวพันกัน เพียงแต่ตัวละครสำคัญในเรื่องเหล่านั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างเดียวคือ ตายในที่เดียวกัน ถ้าจะพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไปจะเห็นว่า องค์ประกอบของแต่ละเรื่องในหลายชีวิตมีรูปแบบเป็น เรื่องสั้น ซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปเหมือนกับนวนิยาย

ต่างกันแค่เพียงว่า เรื่องสั้นมีขนาดสั้นกว่า ตัวละครน้อยกว่า และตามปกติจะมีแนวคิดสำคัญ (theme) เพียงแนวเดียว

การวิจารณ์หรือตีความนวนิยาย คือเพ่งเล็งดูว่าผู้เขียนส่งสารอะไรมาให้ผู้อ่าน หรือผู้อ่านจับสารจากงานเขียนได้อย่างไรบ้าง เป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก เพราะงานเขียนประเภทนี้มีขนาดยาว จึงทำให้มีแนวเรื่องมากกว่า 1 แนว และนวนิยายใช้ร้อยแก้ว เป็นเครื่องสื่อสาร ฉะนั้นผู้เขียนจะใช้กลวิธีที่แปลก ๆ แยกต่างกันไป ทำให้สารของนวนิยายแอบแฝงอยู่ในที่ต่าง ๆ ของงานเขียนนั้นได้มาก ฉะนั้นการเขียนนวนิยายจึงนิยมที่จะแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครที่ซับซ้อน หรือแสดงความคิดนึกที่ค่อนข้างซับซ้อน หรือแสดงอารมณ์ขันที่แยบยล จึงทำให้ผู้อ่านรับสารได้ยาก แยกกลวิธีในการวิจารณ์นวนิยายได้นั้นจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนทุกคานของนวนิยายเสียก่อนจึงจะวิจารณ์ได้

เรื่องหลายชีวิตของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเรื่องที่ถูกแต่งได้แต่งขึ้นเพื่อจะส่งสารสำคัญซึ่งเป็นแก่นของเรื่องว่า ชีวิตแต่ละชีวิตมีแบบเฉพาะของตนเอง มีสาเหตุหลายอย่างที่ทำให้คนแต่ละคนมีพฤติกรรมต่างกันไป เหตุต่าง ๆ นั้นทำให้เกิดผลต่อเนื่องต่อชีวิต แต่ไม่ว่าชีวิตนั้นจะเป็นอย่างไรก็ไม่มีใครหนีพ้นความตายได้ และถึงแม้จะตายในที่เดียวกัน เวลาใกล้เคียงกัน แต่ละคนก็จะตายตามแบบอย่างของตัวเอง ไม่เหมือนกัน และความตายที่ทุกคนกลัว เกรงมิได้หมายถึงการสิ้นสุดชีวิตแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะเป็นการลงโทษกรรมชั่ว ตอบสนองกรรมดี หรือเป็นการไขปัญหา ทั้งยังเป็นยาสมานแผลได้ก็อีกด้วย

ดังที่กล่าวในตอนต้นแล้วว่า นวนิยายเรื่องหลายชีวิตประกอบด้วยเรื่องสั้นอีกหลายเรื่อง แต่ละเรื่องผู้แต่งก็ได้ส่งสารแตกต่างกันออกไปอีก ฉะนั้นในการแสดงวิธีการวิจารณ์งานเขียนประเภทนวนิยายเรื่องหลายชีวิตถ้าจะแสดงวิธีการทุกเรื่องจะยืดยาวไป ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จึงเลือกเรื่องสั้นในเรื่องหลายชีวิตมาศึกษาเพียงเรื่องเดียว คือเรื่อง ทานชายเล็ก

กลวิธีการวิจารณ์เรื่องหลายชีวิต ตอนท่านชายเล็ก โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

1. การวิเคราะห์เพื่อวิจารณ์

1.1 โครงเรื่อง

หม่อมเจ้าองค์หนึ่งต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบากเพราะยากจน และถูกกีดกันด้วยเกียรติของการ เป็นหม่อมเจ้า ทำให้ไม่มีเพื่อน ไม่ก้าวหน้าในชีวิตการงาน และทำให้ชีวิตรักต้องพังทลาย จึงหนีไปอยู่ที่ ๆ ไม่มีคนรู้จัก ใช้ชีวิตเป็นสามัญชนอย่างมีความสุข เมื่อมีคนรู้จักมาพบเข้าอีกจึงจากที่นั้นมา แต่เรือที่โดยสารมาลมนลงหม่อมเจ้าองค์นั้นจึงถึงแก่ความตาย

1.2 แนวคิด

คนที่ เป็นอะไร ก็ตาม แต่ไม่มีอุปสรรคที่ครบถ้วนเพื่อประกอบให้เป็นอย่างนั้น ก็จะทำให้เกิดความทุกข์ เช่น ในเรื่องนี้คนเป็นเจ้าในสังคมไทยอยู่ในฐานะที่ต้องมีคนยกย่อง แต่คนที่จะมีคนยกย่องในสังคมใดต้องมีเงิน มีพวกพ้อง เจ้าที่ยากจนและไม่มีญาติสนับสนุน จะมีความทุกข์มากกว่าคนธรรมดาที่เงิน หรือไม่มีพรรคพวกสนับสนุน เพราะการ เป็นเจ้าจน เป็นความทุกข์ที่เกิดจากความขัดแย้งในสภาวะของชีวิต ซึ่งทุกข์มากกว่าทุกข์จากความจน แต่เพียงอย่างเดียว

1.3 เนื้อเรื่อง

เรื่องท่านชายเล็กเป็น เรื่องที่แต่งในรูปแบบของเรื่องสั้น ในโครงเรื่องยาวของนวนิยาย เนื้อเรื่องได้แสดงถึงความขัดแย้งของตัวละคร กับชาติกำเนิด ซึ่งเป็นปมสำคัญของเรื่อง ซึ่งจะเป็นปัญหาที่ตัวละครตลอดเวลา จากการที่ตัวละครเกิดมาเป็นลูกของเสด็จในกรม ซึ่งสิ้นพระชนม์แล้วตัวเองจึงได้รับฐานันดรศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า จุดนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้ความขัดแย้งของตัวละครเกิดขึ้น เพราะเป็นหม่อมเจ้าที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน จึงไม่ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเช่นคนอื่น ๆ เมื่อย้ายออกจากวังไปอยู่กับยาย คำว่า "หม่อมเจ้า" ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องกลายเป็นสิ่งประหลาดของเพื่อน ๆ ในห้องเรียน ซึ่งทำให้ท่านชายเล็กอึดอัดใจและไม่มีเพื่อน ด้วยสาเหตุเดียวกันนี้ท่านชายก็รู้ว่ามิได้ให้หม่อมแม่ไม่สามารถจะแต่งงานกับลูกบุญสมซึ่งรักและจะช่วยให้ฐานะครอบครัวดีขึ้นได้ เมื่อ

หม่อมแม่ของท่านชายเจ็บหนักและไม่มีเงิน ท่านชายจะออกไปเดินขายขนมก็ถูกหัดทานจากหม่อมแม่ เพราะเกรงว่าจะเสียเกียรติของ "หม่อมเจ้า" เป็นผลให้หม่อมแม่คงเสียชีวิต

เนื้อเรื่องตอนนี้ก็ได้พยายามเน้นให้เห็นว่า ปัญหาทำให้เกิดความขัดแย้งในใจของท่านชายเล็กเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ เพราะเมื่อท่านชายออกทำงานเป็นเสมียน ท่านชายก็ไม่ได้ได้รับความสนใจเอาใจใส่จากเพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชา เพราะวางตัวกับท่านลำบาก ปัญหานี้ทำให้ท่านชายเล็กเก็บตัว ไม่ออกสมาคมกับบุคคลอื่น ๆ เป็นผลให้ชีวิตการงานไม่ก้าวหน้า

ต่อมาท่านชายก็มีความรักกับถวิล โดยที่ถวิลและครอบครัวไม่รู้ฐานะที่แท้จริงของท่าน ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับท่าน ทำให้ท่านชายมีความสุขขึ้นมาบ้าง แต่แล้วความรักของท่านชายเล็กกับถวิลก็ต้องพังทลายลง เพราะความจริงเปิดเผยออกมาว่าท่านชายเป็น "หม่อมเจ้า" แต่มีฐานะยากจน ทำให้ถวิลทนไม่ได้ที่จะต้องตกอยู่ในฐานะเช่นนั้น จึงต้องเลิกร้างกันไป

เมื่อลุงบุญสมเสียชีวิต ท่านชายซึ่งคิดอยู่ตลอดเวลาว่า ปัญหาเรื่องชาติกำเนิดของตนเป็นอุปสรรคสำคัญในชีวิต ทำให้ชีวิตต้องล้มเหลวเรื่อยมา จึงย้ายไปอยู่ที่แขวงเจ้าเจ็ด จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อหนีเกียรติที่เป็นขวากหนามทำลายความสุขนั้น และที่นั่นท่านชายเล็กมีความสุขมาก เพราะไม่มีใครรู้ว่าท่านชายเป็นใคร ต่างให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง และท่านชายก็มีโอกาสทำประโยชน์ให้แก่คนอื่น ๆ ได้เต็มที่ จนได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่เล็ก

แต่เรื่องก็ไม่จบเพียงนี้ เพราะตามเนื้อเรื่องได้สร้างให้ผู้ชายพลัดภริการวงซึ่งเคยเป็นเพื่อนกับท่านชายตั้งแต่ครั้งเป็นเสมียนมาพบเขา และทำให้ใคร ๆ ที่อำเภอ นั้นรู้ความจริง ทำให้ท่านชายคิดว่าอยู่ที่นั่นก็คงไม่มีความสุข ความสนิทสนมคุ้นเคย ความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนบ้านได้สิ้นสุดลงแล้ว เพราะเกียรติของ "หม่อมเจ้า" ได้มาเป็นกำแพงกั้นขวางอยู่

"ผู้ใหญ่บ้านเล็ก" ชายบ้าน ที่นา และทรัพย์สินทั้งหมดลงเรือไปเพื่อจะไปหาที่ที่จะสามารถทิ้งเกียรติ "หม่อมเจ้า" ให้พ้น แต่เข็ญเรือที่โดยสารมานั้นล่มลงที่คูก

สำเนา จึงนับว่าความตายได้ช่วยให้ "ท่านชายเล็ก" สามารถวิ่งหนีเงืกรมือของ "หม่อมเจ้า" ที่ท่านเกลียดกลัวไปได้พ้น

1.4 วิเคราะห์ฉากของเรื่อง

การอ่านเพื่อวิจารณ์สารมีกติกาคือยกรวมกันอยู่อย่างหนึ่งว่า นวนิยายที่มีเนื้อเรื่อง และตัวละครต่างบุคคลต่างสมัยกับคน ผู้อ่านจะต้องพยายามเข้าใจพื้นหลังของเรื่อง เข้าใจ วัฒนธรรม เข้าใจภูมิประเทศ แล้วจึงวิพากษ์วิจารณ์ไปตามพื้นภูมิหลังของเรื่องนั้น ๆ ถ้าไม่ยอมรับวัฒนธรรมของตัวละครในเรื่อง ก็จะได้รับสารจากผู้แต่งไม่ได้ ฉะนั้นผู้อ่านควร จะทำความเข้าใจจากหรือสภาพแวดล้อมของเรื่องนั้นก่อน เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่จะประพฤติ ไปตามสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องท่านชายเล็กตัวละครได้ประพฤติไปตามสภาพสังคม

สภาพสังคมในเรื่องนี้ได้แสดงสภาพสังคมของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ราษฎรทั่ว ๆ ไปจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และยกย่องเชื่อพระวงศ์ และผู้มีบรรดาศักดิ์ ว่าเป็นบุคคลพิเศษกว่าสามัญชน เพราะผู้ที่มีเชื้อสายเหล่านี้มีสิทธิความเป็นอยู่ต่างกว่าคน อื่น อาทิเช่น มีหม่อมได้หลาย ๆ คน มีข้าทาสบริวารมาก มีโอกาสที่จะได้รับราชการ มากกว่าคนอื่น ๆ นอกจากนั้นยังได้รับสิทธิพิเศษอื่น ๆ เช่น เมื่อประสูติแล้วไปแจ้ง หลักฐานการประสูติแก่กรมวัง แล้วจะได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินปี หรือได้รับพระราชทานน้ำสังข์ในวันปีใหม่ ฉะนั้นคนทั่วไปจึงเข้าใจว่าพวกเจ้านายส่วนใหญ่มีฐานะ ร่ำรวยจึงสามารถเลี้ยงคนได้มาก ๆ แต่แท้ที่จริงแล้วพระราชวงศ์โดยทั่วไปไม่ร่ำรวย และมีได้ทำราชการหมดทุกคน แต่ถ้ามียศเรียกว่าเสด็จในกรม ก็แสดงว่าเป็นเจ้าที่รับ ราชการ และอยู่ในตำแหน่งที่รับผิดชอบ ถึงจะมีที่ดินก็เปลี่ยนเป็นเงินไม่ได้โดยง่าย เพราะภาวะเศรษฐกิจในสมัยนั้นไม่อำนวยให้มีการซื้อขายที่ดิน โดยเหตุที่ว่าที่ดินมีมาก คนจับจองได้ง่าย และจับจองแล้วมีโฉนด คนจึงไม่ซื้อที่ดินกัน พระราชวงศ์ที่ทำราชการ ในพระนครไม่มีโอกาสไปดูแลที่ดินซึ่งเป็นสวนหรือนาของตัว ก็จะทำให้ญาติหรือคนรู้จักทำ ไร่นานั้น โดยให้ค่าเช่าบ้างไม่ให้บ้าง ได้พืชผลบ้างไม่ได้บ้าง เพราะไม่มีเวลาดูแลผล ประโยชน์ของตนเอง

พระราชวงศ์ที่มั่งคั่งมักจะมีญาติเป็นคนต่างดาว ซึ่งอาจจะเป็นจีนหรือแขก พระญาติเหล่านี้ถวายทรัพย์สินสมบัติให้ จึงมีเงินร่ำรวยกว่าเจ้าอื่น ๆ เจ้านายที่รับราชการในตำแหน่งสูงต้องติดต่อกับชาวต่างประเทศ ต้องมีรายจ่ายมากกว่าผู้อื่น และมีคนเอาลูกหลานมาอยู่ในความอุปถัมภ์ ต้องให้การศึกษาและเลี้ยงดูเด็กเหล่านั้น คนในวังจึงอยู่มากมาย ทำให้เป็นภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายเงินมาก นอกจากนั้นในสมัยนั้นมีความนิยมว่า ผู้มีฐานะสูงต้องมีเมียมาก ลูกมาก ทำให้มีภาระมาก ค่าใช้จ่ายจึงมากตามมาด้วย ดังนั้นการที่เจ้านายเป็นหนี้พระคลังจึงเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อเจ้านายนั้นสิ้นพระชนม์ พระคลังก็ต้องจัดการตามหน้าที่ จะไม่ยอมยกหนี้ให้ในฐานะที่เป็นเจ้าเป็นอันขาด ส่วนวังเจ้านายก็ไม่ไช้สมบัติส่วนตัว เมื่อเจ้านายตายก็ยอมให้ลูกอยู่ระหว่างที่ศพยังไม่ไค้เผา เมื่อเผาศพแล้วพระคลังจึงมายึดวังคืนไป การที่เจ้านายเป็นหนี้พระคลังแล้วถูกยึดวัง เป็นเหตุที่เกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ แต่มาสมัยใกล้ ๆ เปลี่ยนการปกครอง เจ้านายที่มีวังมักจะมีโฉนดเป็นของตนเองจึงไม่ถูกยึด

1.5 วิเคราะห์หลักวิธีในการเล่าเรื่อง

ในการเขียนเรื่องท่านชายเล็ก ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องนั่นเองในฐานะที่เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง เพราะผู้ประพันธ์สามารถเล่าเรื่องของตัวละครได้ทุกตัว ไม่ว่าตัวละครนั้น ๆ จะคิดอะไร รู้สึกอย่างไร และทำอะไร การเปิดเผยความคิดของตัวละคร ผู้ประพันธ์ไม่ไค้เปิดเผยทั้งหมด แต่ไค้ปิดบังไว้บางส่วน ทั้งยังสอดแทรกคำพูดของคนเข้ามาเพื่อแสดงความเห็นเกี่ยวกับความประพฤติของตัวละครบางตัวอีกด้วย

ในการแต่งเรื่องท่านชายเล็ก ผู้แต่งไค้ใช้กลวิธีในการแต่งเรื่องสั้น โดยเขียนให้เข้าปมโดยเร็วว่า ท่านชายเล็กเกิดมาในสถานการณ์ที่ผิดปกติ คือ เป็นเจ้าที่อายุน้อยพอตาย และเปลี่ยนฐานะทางการเงิน และปมนั้นคอย ๆ ขมวดเข้าเพื่อสร้างความขัดแย้งให้กับตัวละคร ดังนี้

1. ตัวเองจะช่วยทำงานบ้างไม่ไค้
2. เรียนหนังสือจบแล้วมีอาชีพค้าขายไม่ไค้

3. เมื่อไปรับราชการ ไม่มีความรู้สูงก็ต้องรับราชการ เป็นผู้น้อย ซึ่งขัดแย้งกับความเป็นเจ้า

4. รักผู้หญิงแต่เขาไม่แต่งงานด้วยเพราะเป็นเจ้าที่ยากจน จะเห็นว่าชีวิตทั้ง 4 ชั้น คือ เด็ก เฒ่าเรียน ทำงาน และแต่งงาน มีปัญหาหมด ในที่สุดท่านชายเล็กก็หนี ทำที่ว่าปมจะคลาย ก็มาประสบปมใหม่ คือมีคนไปพบว่า เป็นเจ้า ทำให้เป็นผู้ปกครองในชนบทต่อไปไม่ได้ท่านชายจึงหนีอีก แต่ไม่ตongหนีอีกต่อไปเพราะปมนั้นได้คลายลงด้วยการสุกสิ้นของชีวิต

1.6 วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละคร

ท่านชายเล็ก

เป็นตัวแทนของเรื่อง เป็นโอรสของพระองค์เจ้าต่างกรมพระองค์หนึ่งซึ่งเกิดจากหม่อมที่อายุน้อยที่สุด และประสูติหลังจากที่พระองค์เจ้าองค์นั้นสิ้นพระชนม์ไปแล้ว จึงเป็น "หม่อมเจ้า" ที่รับรองกันโดยพฤตินัย แต่โดยนิตินัยไม่ได้เป็นเพราะไม่ได้มีใครไปแจ้งหลักฐานการประสูติแก่กรมวัง จึงไม่ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินปีเหมือนเชื้อพระวงศ์องค์อื่น ๆ จึงทำให้เป็นปัญหากับชีวิตในโอกาสต่อมา

ท่านชายเล็กเป็นผู้ที่มีลักษณะและผิวพรรณดีกว่าคนสามัญ ดังที่นางผดุมแม่มองดูแล้วพูดไว้ว่า "พ่อเล็กนี่แปลก" ... "ฉันดู ๆ ไปมีราศีผิดกับเด็กอื่นที่เคยเห็นมา จะว่าขาว เป็นน้ำเป็นนวลก็ไม่ใช่ จะเป็นด้วยอะไรฉันก็นึกไม่ออก" (หน้า 144) ท่านชายเล็กยังมีกิริยามารยาทที่สงบเสงี่ยมเรียบร้อย ทั้งนี้เพราะได้รับการฝึกมาอย่างดีจึงทำให้เป็นที่พอใจผู้ใหญ่ แต่ท่านชายเล็กเป็นคนมีนิสัยเก็บตัว ไม่ยอมคบหาสมาคมกับผู้อื่น การที่เป็นเช่นนี้ถ้าวิเคราะห์ให้เชิงจิตวิทยาแล้วจะพบว่าลักษณะจิตใจของท่านชายเล็กเป็นลักษณะจิตใจของคนที่มีปัญหาชีวิตอันเนื่องมาจากชาติกำเนิดของตน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตให้มีความสุข นับตั้งแต่วัยเด็กเรื่อยมาท่านชายก็พบว่า เพราะฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ของตนทำให้ขาดเพื่อนที่จะมาสนิทสนมด้วย ทำให้หม่อมแม่ของตนไม่ได้รับความสุขในชีวิต ทั้งยังขัดขวางไม่ให้ตนเองทำงานเพื่อหาเงินมาช่วยชีวิตหม่อมแม่ได้ จึงทำให้

ท่านชายมีลักษณะเก็บตัว เพราะโดยปกติคนในสังคมจะยกย่องเจ้า แต่ตัวเองเป็นเจ้าแล้วไม่มีคนยกย่อง เพราะยากจน ทำให้ตัวท่านชายเองรู้สึกว่าคุณเอง เป็นของแปลกประหลาดจากคนอื่น ๆ ซึ่งแท้จริงคนเหล่านั้นมิได้เห็นเช่นนั้น แต่เพราะเขาไม่คุ้นเคยกัน ประกอบกับไม่สามารถจะปฏิบัติตัวอย่างสนิทสนมด้วยได้ เพราะความเป็นเจ้าเป็นเครื่องกีดกัน คนเหล่านั้นจึงคัดปัญหายุ่งยากที่จะต้องศึกษาธรรมเนียมประเพณีของเจ้า โดยการปลีกตัวออกห่างเสีย ตัวท่านชายเองก็เข้าใจปัญหานี้ จึงเก็บตัวไม่สมาคมกับเขาเหล่านั้น เมื่อท่านชายมาคบหากับครอบครัวดิวิล โดยที่ทุกคนไม่รู้วาทานชายเล็กเป็นเจ้า รู้แต่ว่าชื่อเล็กรับราชการ เป็นเสมียน ซึ่งผลจากเหตุนี้ทำให้ผู้แต่งกล่าววาทาน "ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ท่านชายเล็กใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเองกับเพื่อนมนุษย์" และความรู้สึกของท่านชายที่พอใจและสุขใจต่อสภาพเช่นนี้ถึงขนาดที่ว่า "คำพูดของนายรอกที่คุยอย่างกันเอง กระทบโศกท่านชายเล็กเหมือนกับน้ำฝนตกตอกคันทิ้งที่แหงผากแตกกระแหง..." (หน้า 142)

ฉะนั้นจากเรื่องนี้ผู้อ่านจะเห็นว่ามิใช่แต่เพียงผู้ที่คำค้อยเท่านั้นที่เป็นผู้ถูกกีดกันจากผู้ที่มิฐานันดรศักดิ์สูง แต่ผู้ที่มิฐานันดรศักดิ์สูง อาจจะถูกกีดกันจากคนที่มิศักดิ์คำกว่า ทั้งนี้เพราะความผิดพวก เช่น ชาวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศไทยก็จะดูแปลกกว่าคนไทยด้วยกัน ความเป็นเจ้าก็เช่นกัน เป็นเครื่องที่กีดกันมาก เพราะผิดแผกกันหลายอย่าง ทั้งนี้เพราะแนวโน้มนิยมส่วนใหญ่คนที่ เป็นเจ้าต้องมีฐานะการเงินดี มีสภาพความเป็นอยู่โอ้อากว่าคนสามัญ ต้องได้รับการศึกษาคดี มีประสบการณ์ในทางทำราชการมากกว่าคนอื่น และจะต้องได้รับการยกย่องจากผู้บังคับบัญชา ท่านชายเล็กขาดคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว จึงทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในตัวเอง แต่มิได้แสดงความอิจฉาริษยา น้อยใจ หากเก็บตัวเงียบ เพราะยอมรับว่าสภาพเช่นนี้ไม่มีทางจะหลบหลีกไปไหนได้ จึงนับว่าท่านชายเป็นผู้ที่ยอมรับความเป็นจริง จึงดู ๆ ราวกับว่าเป็นผู้ที่ยอมแพ้ต่อปัญหาชีวิต ไม่คิดต่อสู้เพื่อให้ได้ชัยชนะ จะเห็นจากการที่ท่านชายได้แก้ปัญหาวีชีวิตของตนโดยการหนีซ่อนตัวอยู่ตลอดเวลา เพราะการแสดงตัวของท่านเป็นภัยแก่ตัวเอง แทนที่จะเป็นผลดี

ลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งของท่านชายเล็กคือ เชื่อฟังผู้ใหญ่จนดูราวกับว่าไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง เพราะทุกครั้งที่ยุใหญ่หามปรามท่านชายจะรับฟังและเชื่อถือ

ทันที โดยไม่มีปฏิกิริยาโต้แย้งหรือขัดแย้งเลยราวกับว่าไม่มีชีวิตจิตใจ แต่แท้จริง เป็น เพราะท่านชายเอง ก็ยอมรับว่าจะต้องรักษา เกียรติของความเป็นพระราชวงศ์ไว้ตามที่คน ในสังคมนิยม

ฉะนั้นท่านชายก็จะ เป็นตัวแทนของคนที่เป็นพระราชวงศ์ยากจนในสมัยนั้น ที่ไม่เคยได้รับความสุขจากการมีฐานันดร ศักดิ์เลย

หม่อมแม่

หม่อมแม่ของท่านชายเป็นหม่อมที่อายุน้อยที่สุด ฉะนั้นจึงยังเป็นเด็กและไม่ค่อยรู้อะไรอะไร คือไม่รู้ว่าจะไรควรทำหรือไม่ควรทำ เมื่อไร เพราะมีลูกกับพระองค์เจ้าก็ไม่ไปขึ้นทะเบียนแจ้งต่อกรมวัง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาแก่ลูก ทั้งยังเป็นผู้ที่ยึดมั่นในธรรมเนียมเก่า ๆ มากโดยไม่คำนึงถึงสภาพที่แท้จริง โดยเฉพาะในเรื่องความเป็นเจ้าของลูกถึงกับเสียสละไม่ยอมแต่งงานใหม่ ทั้ง ๆ ที่รักชายคนนั้น ดังข้อความที่ว่า "ตั้งแต่เกิดมาเป็นตัวก็ไม่เคยรักใคร่มากเท่านี้" หม่อมแม่ตอบ "แต่ฉันก็ต้องตัดใจบอกเลิกไม่ให้เขาไปมาหาสู่อีกต่อไป ถ้าฉันตัวเปล่าไม่มีลูกก็คงไม่เป็นไร หรือถึงฉันจะมีลูกธรรมชาติก็คงจะรับปากเขาได้... แต่ฉันมีลูก... และมีลูกเป็นเจ้า... ฉันก็ต้องครองตัวไว้ ลูกโตขึ้นจะได้ไม่อับอายขายหน้าแม่ อย่าลืมนะลูกฉันเป็นเจ้า"(หน้า 133)

ทั้งนี้เพราะหม่อมแม่คิดว่ามีลูกไม่ควรจะมีพ่อเลี้ยงให้ลูก และลูกเป็นคนมีฐานันดร ศักดิ์ไม่ควรจะมีพ่อเลี้ยงที่มีศักดิ์ต่ำกว่าพ่อเดิมของลูก แสดงให้เห็นว่าหม่อมแม่ของท่านชายมีความกตัญญูต่อสามี และมีคุณธรรมในฐานะที่เป็นแม่ แต่ไม่มีสมองที่จะคิดหาสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของตนไม่อยู่ในฐานะที่จะยึดมั่นขนบธรรมเนียมนั้น ๆ ไว้ได้เลย จึงเป็นผลให้ได้รับความทุกข์อย่างแสนสาหัสทั้งกายและใจจนต้องสิ้นชีวิตไปก่อนวัยอันสมควร

ถวิล

ถวิล เป็นตัวละครที่ผู้แต่งแต่งให้สอดคล้องกับค่านิยมของคนในสมัยนั้นที่เห็นว่าพระราชวงศ์จะต้องมีศักดิ์ มีความเป็นอยู่โอ้อ่า และมีข้าทาสบริวารไว้ใช้สอยมาก

ณนั้นเมื่อถวิลรู้ตัวว่าจะได้เป็น "หม่อม" ของท่านชาย แต่ยังคงอยู่ในฐานะยากจนและอยู่ในสภาพเดิม ถวิลก็ต้องคิดใจหึง ๆ ที่รักท่านชาย เพราะหนไม่ได้ที่จะให้ใคร ๆ มองดูอย่างทุเรศเวทนา ดังคำพูดของถวิลที่ว่า "...ถ้าชาวบ้านเขารู้ว่าหม่อมฉันเป็นหม่อมของฝ่าพระบาท แต่แล้วก็คงอยู่อย่างเก่าไม่มีอะไรดีขึ้น เขาก็จะพากันหัวเราะเยาะได้" (หน้า 149) จึงปฏิเสธขอยกพื้นที่เคยมีกับท่านชาย โดยอ้างว่าไม่ได้รับการอบรมมาให้ เป็นเมียเจ้าเกรงจะปฏิบัติคนไม่ถูก

ลุงบุญสม

ลุงบุญสมเป็นผู้ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือท่านชายตลอดมาตั้งแต่เด็กจนโต เป็นหนุ่ม ก่อนตายก็ยังได้มอบทรัพย์มรดกให้แก่ท่านชายอีกด้วย ทั้งนี้เพราะลุงบุญสมเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคง แน่วแน่ในความรักที่มีต่อหม่อมแม่ของท่านชาย จึงอนุเคราะห์มาถึงลูก โดยมิได้มีความรังเกียจ ซึ่งลุงจะหาได้ยากมากในสังคมสมัยนั้น ทั้ง ๆ ที่หม่อมแม่ของท่านชายก็ไม่อาจจะแต่งงานกับลุงบุญสมได้ เพราะเกรงจะเสียเกียรติของการ เป็นหม่อมเจ้าของท่านชาย เกรงว่าจะทำให้ท่านชายเสื่อมยศไปด้วย ตามความคิดของคนในสมัยนั้น ลุงบุญสมเองก็เห็นคล้ายตาม เพราะยึดมั่นในเรื่องฐานันดรศักดิ์มากเช่นเดียวกัน เมื่อรับอุปการะท่านชายหลังจากที่หม่อมแม่และยายเสียชีวิตไปแล้ว ท่านชายโตขึ้นจะค้าขาย ลุงบุญสมก็ไม่ยินยอม เพราะเห็นว่าไม่เหมาะกับฐานันดรศักดิ์ ควรจะรับราชการเพื่อความก้าวหน้าของชีวิตตามค่านิยมของคนในสมัยนั้น ดังคำพูดที่ว่า

ไม่ได้หรอกกระหม่อม ท่านชายเป็นเจ้า เป็นนายมาวิ่งตัว
ช่วยอย่างกระหม่อม ก็จะเสียพระเกียรติยศคุณมันจะถูกลูกโต
แล้วกระหม่อมก็จะพลอยอับร้อยั่วไรไปด้วย ท่านอย่าทรงทำ
อื่นเลย เชาว์รับราชการ เป็นดีที่สุด อดไปจะใหญ่เป็นใหญ่เป็น
โตสมกับที่เกิดมา เป็นเจ้านาย กระหม่อมจะไต่ฟัง เมื่อแก่ (หน้า 139)

นอกจากนั้นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าลุงบุญสมยึดมั่นในเรื่องการเคารพชาติวุฒิอีกอย่างหนึ่งก็คือ แม้จะพบกับหลานที่ไร้ราชาศัพท์อยู่ตลอดเวลา และทำอะไรจะคงทำให้ถูกคองตามขนบธรรมเนียมประเพณี ดังข้อความในตอนที่ท่านชายขอให้ลุงบุญสมไปสู้อดถวิลตามประเพณี

ลุงบุญสมไต่ถามว่า

ก็เหมือนกัน ท่านชายมีหม่อมเสียที จะได้เป็นฝั่งฝ่ายมีคน
คอยปฏิบัติ, แต่การจะไปสู่ขอของหาฤกษ์ยามยามดี เอา
อย่างนี้ดีกว่า พรุ่งนี้กระหม่อมจะไปลองพูดหาบทุมาเขาคุณ
ถ้าเขาตกลงปลงใจจะโคขวัน เดือนปีเกิดทางฝ่ายหญิง เขา
มาหาฤกษ์ไต่ของกันใด (หน้า 146)

ซึ่งผลจากการกระทำนี้ทำให้ท่านชายต้องประสบกับความผิดหวังอีกเช่นเดิม

2. สามารถบอกได้ว่า งานเขียนนั้นส่วนใดแสดงให้รู้ว่าเป็น

2.1 ข้อเท็จจริง (ข้อความรู้)

2.2 ข้อคิดเห็น (ความคิดเห็น)

2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์

2.1 ข้อเท็จจริง (ข้อความรู้) จากนวนิยายหรือเรื่องสั้น ผู้แต่งจะสอด

แทรกไว้ในเนื้อหาและในบทสนทนาของตัวละคร การที่จะรู้ว่าในนวนิยายหรือเรื่องสั้น
ข้อเท็จจริงที่ผู้แต่ง เสนอให้ผู้อ่านดูต้องมากน้อยเพียงไร ผู้อ่านอาจพิจารณาได้ว่า ถ้า
เหตุการณ์นั้นเกิดในปัจจุบันร่วมสมัยกับเรา เราก็รู้ได้ง่าย แต่ถาเหตุการณ์ในงานเขียนนั้น
ต่างสมัยกับที่เรามีชีวิตอยู่ เราจะหาข้อเท็จจริงได้โดยการอาศัยการค้นคว้าจากหนังสือที่
กล่าวถึงสภาพการณ์ในสมัยนั้น หรือสอบถามจากบุคคลที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ถ้า
สมัยที่เราศึกษานั้นไม่ล่วงเลยนานไปจนหาผู้ที่ประสบการณ์ไม่ได้ หรือเราอาจจะหาข้อ
เท็จจริงในเรื่องได้โดยการสันนิษฐานจากหลักฐานในเรื่อง เช่น เหตุการณ์ในเรื่องท่าน
ชายเล็ก จะรู้ว่าเกิดในสมัยไหนได้ ก็โดยที่ว่ามีกรกล่าวถึงข้าราชการที่แต่งเครื่องแบบ
ทรวจกร แสดงว่าเป็นสมัยที่เปลี่ยนการปกครองแล้ว เพราะก่อนเปลี่ยนการปกครอง
เราไม่มีเครื่องแบบใช้ และจากการที่ผู้ช่วยปลัดกระทรวงซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นเสมียนนั่ง
ทำงานอยู่โต๊ะคิด ๆ กันกับท่านชายเล็กที่กรม ไต่ถามว่า "ฝ่าพระบาท ! เสด็จมาอยู่ที่นี่ตั้งแต่
เมื่อไร ? แหมกระหม่อมไม่ไต่เดามาถึงยี่สิบกว่าปี..." (หน้า 155) พอจะเป็นข้อสันนิษฐาน
ได้ว่า ท่านชายเล็กจะต้องประสูติก่อนเปลี่ยนการปกครอง แต่คงใกล้กับการเปลี่ยนการ

ปกครอง ท่านชายเล็กเคยเป็นเสมียนเป็นเวลาถึงสิบกว่าปี ดังข้อความที่ว่า "ท่านชายเล็กจมอยู่ในระหว่างโต๊ะเก้า ๆ กระดาษเก้า ๆ ขวคน้ำหมึกที่หน้าหมึกแห้งไปนานแล้ว และปากกาที่สนิมขึ้นจนใช้การไม่ได้ยู่สิบกว่าปี..." ภายหลังจากอยู่ที่บางโตนดจนได้เป็นผู้ใหญ่บ้านกินเวลาสิบกว่าปี ดังข้อความที่ว่า "อีกสิบกว่าปีต่อมา ถ้าใครจะไปถามถึงผู้ใหญ่เล็กที่บางโตนด ทุกคนก็จะต้องตอบโต้กันที่ว่า ผู้ใหญ่เล็กเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ชาวบ้านเรียกกันวามานอ อยู่ตำบลบางโตนดนั่นเอง" (หน้า 153) และการเป็นเสมียนโตของมีอายุครบ 18 ปี เราก็อาจสรุประยะเวลาตั้งแต่ท่านชายเล็กเกิดจนตายกินเวลาประมาณ 50 ปีเศษ จึงน่าจะกล่าวว่า เรื่องท่านชายเล็กกินเวลาตั้งแต่สมัย ร.6 จนมาถึงหลังสงครามเอเซียมูรพา ซึ่งยังอยู่ในระยะที่เราพอจะหาหนังสืออ่านสอบข้อเท็จจริงได้ เรื่องหลายชีวิตนั้นผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่า มีบุคคลซึ่งมีฐานะนคร คักคี่ เป็นถึงหม่อมเจ้า แต่ประสพทุกข์ยากทั้งกายและใจ คำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก น่าสงสาร ทั้งนี้เพราะแม่ได้ทำผิดพลาดมาแต่คน เพราะเป็นหม่อมที่มีอายุน้อยที่สุด เมื่อมีลูกก็ไม่ได้แจ้งกับกรมวัง แต่ลูกก็เป็นที่ยอมรับกันว่า มีฐานะนคร คักคี่ เป็นเจ้า ทำให้เป็นปมปัญหาชีวิตของลูก

การที่จะรู้ว่าสิ่งที่ผู้แต่งได้กล่าวถึงนั้น เป็นความจริงหรือไม่ ผู้อ่านจะต้องค้นหาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะเป็นหนังสือหรือตัวบุคคลที่เชื่อถือได้ก็ได้ ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงจากวรรณกรรมกับความเป็นจริงในชีวิตอาจจะไม่ตรงกันทีเดียว แต่เราอาจทำได้โดยการเทียบเคียงว่าสอดคล้องกันหรือไม่ ซึ่งค่อนข้างจะทำได้ยาก เช่น นวนิยายเรื่องคุณกรรมมีเหตุการณ์ตอนหนึ่งได้กล่าวว่า ทหารญี่ปุ่นรักผู้หญิงไทยแล้วทำเป็นไม่เห็น เบลอในบ้านของหญิงที่ตนรัก แต่ตามความเป็นจริงแล้ว

ญี่ปุ่นจะไม่ทำเช่นนั้น เป็นอันขาด เพราะตามธรรมเนียมของชามูไรจะไม่เห็นแก่สตรี แต่จะทอเสียสละสตรี และถ้าผิดกฎของตระกูลแล้วก็จะทอยอมเสียสละชีวิต หรือการที่กล่าวถึงทหารญี่ปุ่นมาแต่งงานกับผู้หญิงไทย โดยนับถือญี่ปุ่นมารวมพิธีแท้จริงแล้วญี่ปุ่นจะไม่สนับสนุนให้ทหารของเขาไปโคกรรยาใน

ประเทศที่เขาปกครอง เป็นอันซุก เช่นเดียวกับอเมริกาจะไม่
ยอมให้ทหารมีภรรยา เป็นชาวญี่ปุ่น เลย²⁶

เรื่องท่านชายเล็กมีหลายตอนที่ผู้อ่านควรจะต้องสงสัย เกิดว่าเป็นความจริงหรือไม่
โดยพยายามคิดหาเหตุผลมาสนับสนุนหรือโต้แย้ง เช่น

1. ท่านชายเล็กเป็นเจ้าที่มีได้รับการยกย่อง เป็นทางการ และสามารถตามเสด็จ
เจ้าที่เข้าไปในวัง เพื่อรับพระราชทานน้ำสังข์ได้ประจำโดยมิได้มีใครห้ามปราม

เหตุการณ์ก่อนนี้เป็นจริงได้ เพราะผู้ชายไทยในสมัยก่อนมีเสรีภาพในเรื่อง
ความประพฤติทางเพศมาก จึงสามารถมีเมียได้หลาย ๆ คน โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นเชื้อพระ
วงศ์ ยังมีผู้พอใจที่จะไต่มาเป็นบาทบริจาริกา ฉะนั้นจึงมีลูกมากเป็นผลให้เมื่อถึงโอกาส
สำคัญที่มีงานพิธีให้บรรดาเชื้อพระวงศ์เข้าไปรับพระราชทานน้ำสังข์จึงแทบไม่รู้ว่าใคร เป็น
ใคร ท่านชายเล็กจึงสามารถติดตามเจ้าที่เข้าไปในวังได้โดยไม่มีใครห้ามปราม

2. หม่อมแม่ไม่ยอมมีสามีใหม่ เพราะเกรงจะเสียเกียรติแห่งความเป็นเจ้าของ
ลูก

เหตุการณ์ก่อนนี้แสดงถึงความยึดมั่นของตัวละครที่ทำให้เราเข้าใจจน—
ประเพณีของสังคมในสมัยนั้นว่า เจ้าจะทองวางตัวไว้ เห็นคนสามัญ แม่แม่ก็ต้องยอมเสีย
สละความสุข เพื่อลูกที่เป็นเจ้าได้ แต่แท้จริงแล้วมีมายของเจ้านายชั้นสูงหลายคนมีลูก
มีสามีใหม่ได้โดยไม่มีใครรังเกียจ แสดงว่าหม่อมแม่ของท่านชายยึดมั่นในหลักการอย่าง
เหนียวแน่น ทำให้ลูกได้รับผลจากการยึดหลักนั้นเกินไปจนเอาตัวไม่รอด

3. ลักษณะโดยทั่วไปและสภาพความเป็นอยู่ของคนในวังในสมัยนั้น ผู้อ่าน
สามารถจะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะของวังได้จากหนังสือเรื่อง วังท่าพระ ซึ่งได้
กล่าวไว้ว่า

ลักษณะวังที่สร้างนั้นต่างกันเป็น 2 อย่าง ถ้าเป็นวังเจ้าฟ้า
สร้าง กำแพงวังมีใบเสมา ถ้าวังพระองค์เจ้าจะมีใบเสมา

²⁶จากการสนทนากับ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 20 เมษายน 2519.

ไม่ได้ ประเพณีอันนี้เข้าใจว่าจะมีมาเก่าแก่ คอยในกฎมณเฑียรบาลกำหนดพระราชมาร เป็นเจ้านายครองเมืองชั้น 1 เป็นหนอพระเขี้ยวราชชั้น 1 เจ้านายครองเมืองนี้ที่มากำหนดเป็นชั้นเจ้าฟ้า ในสมัยเมื่อเล็กประเพณีให้เจ้านายออกไปครองหัวเมือง ซึ่งสร้างวังใหม่กำแพงใบเสมาเห็นจะเป็นเครื่องหมายขัณฑ์ศักดิ์ความเป็นชั้นเจ้านายครองเมืองตามโบราณราชประเพณี ส่วนตำแหน่งนั้นก็ผิดกันที่ทองพระโรง ทองพระโรงวังเจ้าฟ้าทำหลังคามีสลตเป็น 2 ชั้น ถ้าเป็นทองพระโรงวังพระองค์เจ้าหลังคาชั้นเดียว แต่ตำแหน่งที่ประทับนั้นเห็นจะผิดกันแต่ขนาด แต่แบบแผนเป็นอย่างเดียวกัน มีเรือนหาทองสองหลังแผดเป็นตำแหน่งใหญ่ ที่เสด็จอยู่หลัง 1 มีเรือนหาทองหลังเดียวเป็นตำแหน่งน้อย เห็นจะสำหรับเป็นที่อยู่ของพระชฎยาและพระโอรส ธิดาหลัง 1 (บางคนอธิบายว่าสำหรับเจ้าจอมมารคาอยู่ แต่เห็นว่าจะมีไข เพราะเจ้าจอมมารคาจะมีโอกาสออกมาอยู่วังใดต่อเมื่อรัชกาลนั้นล่วงไปแล้ว เหตุใดจะไปปรคฯ ให้สร้าง (เตรียมไวถอน) นอกจากทองพระโรงกับตำแหน่ง 3 หลังที่กล่าวมาก็มีเรือนสำหรับบริวารชนทั้งฝ่ายหน้าฝายใน วังชั้นเดิมสร้างคยเครื่องไม้แกนหลังคามุงกระเบื้องทั้งนั้น แผนผังก็วางเป็นอย่างเดียว คือปลูกทองพระโรงหันด้านยาวออกหน้าวัง ตำแหน่ง 3 หลังที่เสด็จอยู่และตำแหน่งน้อยหันด้านสกัดต่อหลังทองพระโรง มีศาลาอยู่ระหว่างกลาง วังที่เคยเห็นเป็นดังนี้ทั้งนั้น... 27

4. เชื้อพระวงศ์มีโอกาสได้เข้ารับพระราชทานน้ำสังข์

ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จะหาได้จากหนังสือเรื่อง วังท่าพระ ได้มีการกล่าวถึง การพระราชทานน้ำสังข์ในโอกาสขึ้นวังใหม่ว่า

27 สุ่มเมธ และ เมทินี ชุมสาย ณ อยุธยา, วังท่าพระ (พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2514), หน้า 12.

ครั้งนี้ได้พระฤกษ์เวลา 5 ทุ่ม 9 นาที โปรดเกล้าฯ ให้
พระองค์เจ้าจิตร เจริญทรงเครื่อง ขาวขึ้นพระแท่นมณฑลทรง
รคนำพระราชทานในถ้ำขึ้นวังใหม่ ทรงรคควพระเศา
เบญจครรรถองค์ใหญ่ ค่ายคำรัสว่า เป็นการสมควรที่จะรับ
พระราชทานไต่เพาระเป็นแตรองค์ใหญ่ แล้วโปรดให้ทาง
กรมรคทุกองค์ แล้วเสด็จมาประทับบนตำหนัก พระองค์เจ้า
จิตร เจริญแครงพระองค์มาแล้ว ทรงรคนำพระมหาสังข์ทักษิ-
ณาวัฏ พระราชทานพรทาง ๆ เป็นอันมากแล้ว เสด็จกลับ
พระบรมมหาราชวัง... 28

5. การรับวัง เมื่อเป็นหนี้พระคลัง หรือเมื่อสิ้นสมัยของพระราชวงศนั้น ๆ
ผู้อ่านสามารถจะหาข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ได้จากหนังสือเรื่อง "วังท่าพระ" เมื่อพูดถึง
วังถนนหน้าพระลาน วังตะวันตก ไว้ว

วังนี้อยู่ในพระนคร ใกล้ประตูท่าพระ โปรดฯ ให้สร้าง
พระราชทานสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน -
กษัตริย์จุฑา ซึ่งเรียกกันว่า "เจ้าฟ้าเหม็น" พระราชนัดดา
ประทับอยู่จนตลอดพระชนมายุ ถึงรัชกาลที่ 2 พระราชทาน
ให้เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
เมื่อเสด็จดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่น
เจษฎาบดินทร์ ครั้นเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ในรัชกาล
ที่ 3 พระราชทานให้เป็นที่ประทับของพระเจ้าลูกยาเธอ
พระองค์เจ้าลักขณานุคุณฯ สิ้นพระชนม์ พระราชทานให้
เป็นที่ประทับของพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าชุมสาย
ซึ่งทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่น แล้วเลื่อนเป็นกรมขุนราชสีห-
วิกรมในรัชกาลที่ 4 เสด็จอยู่มาจนสิ้นพระชนม์เมื่อปี
รัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 พระราชทานให้เป็นที่ประทับ
ของกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ พระเจ้าลูกยาเธอ ใน
รัชกาลที่ 3 เมื่อกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ สิ้นพระชนม์แล้ว

จึงพระราชทานสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ เสด็จ
ประทับมาจนทุกวันนี้²⁹

วังต่าง ๆ เหล่านี้ได้กลายเป็นสถานที่ราชการ เช่น

วังถนนหน้าพระลาน วังตะวันตก ปัจจุบันเป็นคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

วังถนนหน้าพระลาน วังกลาง ปัจจุบันเป็นที่ว่าการกรมศิลปากร³⁰

6. ท่านชายเล็กเป็นเจ้าที่ยากจน ดำรงชีวิตด้วยความทุกข์ยากจนแทบจะตอง
ออกไปเดินขายขนม

ชีวิตของท่านชายเล็กตอนนั้นคล้ายคลึงกับชีวิตของท่านพ่อ (พระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าคำรบ) ของผู้แต่ง ซึ่งเคยตกระกำลำบากในวัยเยาว์มาก ถึงกับตองกระเดียด
กระจากพุทราขาย ดังข้อความจากเรื่องโครงกระดูกในคูหา

ราว ๆ เพลหม่อมยายของท่าน คือหม่อมของหม่อมเจ้า
ทับทิมในกรมพระราชวังหลัง และหม่อมแม่ของ ม.ร.ว.
ดวงใจ ก็มาที่คำหนัก พ่อเฒ่าของคุณานก เขาคูมริบเอาออก
จากคำหนักไป และพาไปอยู่ที่วังทานตาของท่านซึ่งเป็น
บ้านเล็ก ๆ อยู่ติดกับวัดราชันคีตา ในที่ซึ่งเป็นโรงภาพยนตร์
เฉลิมไทยในปัจจุบันนี้ ขณะนั้นหม่อมเจ้าทับทิมผู้เป็นตาของ
ท่านสิ้นชีพิตักษัยไปนานแล้ว หม่อมยายเลี้ยงชีพด้วยการทำ
ขนมขายใหม่มาอยู่หญิงซึ่งได้ช่วยใจออกเดินขายทุกวัน ความ
เป็นอยู่ในบ้านหม่อมยายนั้นท่านเลวว่าอึดอัดของอด ๆ

อยาก ๆ ผาผอนที่จะนั่งหมวกเกาแกชาคว้น ชาวคราวทาง
คุณแม่ก็ไม่มีออกมาเลย รูปร่างาคิดสัณ

ที่หน้าเรือนหม่อมยายของท่านนั้น มีต้นพุทราใหญ่อยู่ต้น
หนึ่ง หม่อมยายให้ท่านเก็บผลพุทราทุกเช้า พ่อเก็บได้มา

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9 - 10.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แล้วหม่อมยายก็เก็บกระทงใบทองเล็ก ๆ ใส่พุทธาไคสิม
กระทงบาง สิบหกกระทงบาง ก็เอาใส่กระทงจุก ตกเย็น
ให้ทานกระต๊วยกระทงจุกไปขายตามหน้าโรงมูน ใน
ราคากะทงละอัฐ ทานพอทวนก็พี่พระทัยที่ไคช่วยหม่อม
ยายออกเดินขายพุทธาตามหน้าโรงมอญทุกวัน ชาย
หมคกเอาอัฐที่ขายไคมาให้หม่อมยาย³¹

จึงนับว่าเหตุการณ์ตอนนี้สอดคล้องกับความเป็นจริงว่า อาจเป็นไคที่มีพระราชวงศ์
ยากจนและลำบากจริง ๆ

7. ท่านชายเล็กเป็นน้องคนสุดท้อง แต่พี่น้องไม่ได้เอาใจใส่หรือให้ความสนใจ
ช่วยเหลือกันบางเลย

คงจะเป็นเพราะพี่น้องท่านชายเล็กมีฐานะไม่ค่อยดีนัก เพราะต้องถูกริบวัง
และในคราวนั้นคงจะกระจัดพลัดพรากไป แม่แต่ตัวท่านชายเล็กก็ไปอาศัยอยู่กับยาย จึง
ขาดการติดต่อกับญาติพี่น้อง อีกทั้งท่านชายเองก็ไม่ชวนชวายเป็นหาพระญาติที่พอจะช่วยเหลือ
ไค เพราะคงจะเป็นคนที่พอใจในการเก็บตัวมากกว่าที่จะไปแสดงตัวอีกด้วย

ฯลฯ

ในเนื้อหาบางตอนผู้แต่งไคสอดแทรกข้อความรู้ไว้ให้แก่อ่านในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ่งทำให้อ่านเกิดความรู้อึ้งและเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ไคพอสมควร เพราะความรู้จากบันทึกคดีจะเอามาเขียนโดยละเอียดไม่ได้ จะกลายเป็นสารคดี แต่บันทึกคดีบางอย่างอ่านแล้วจะไคความรู้ไปควย ข้อความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไคจากเรื่องท่านชายเล็กมีดังนี้

1. ความรู้เรื่องการถวายพระเพลิงพระศพเจ้านายชั้นเสด็จในกรม ผู้แต่งไค
เล่าไว้ว่า มีเจ้าหน้าที่จากกรมวังมาจัดการให้และก่อนจะถวายพระเพลิงมีการประโคมศพ
ดังที่ผู้แต่งไคแต่งไว้ว่า

³¹ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, โครงการกระดูกในตู้ (พระนคร : โรงพิมพ์ชัยฤทธิ, 2514), หน้า 72.

เจ้าพนักงานเอาผ้าขาวปูเสากลางห้อง แล้วขึ้นไปแกะเอาโกศขึ้นนอกออก แทนที่จะเห็นเศียรพothานชายเล็กก็เห็นว่าในนั้นมีล่องในสี่ทองคำ ๆ อีกชั้นหนึ่ง เขาไขล่องในนั้นลงมาข้างล่าง และเมื่อเปิดล่องในชั้น คนหนึ่งในหมู่พนักงานก็ยกมือขึ้นถวายบังคม แล้วเอื้อมมือลงไปหยิบเอาสิ่งหนึ่งที่มีสีฐานและสีเหมือนมะพร้าวแห้ง ๆ มาวางไว้กลางผ้าขาว พothานชายเล็กมาทรงพระบาทที่ล่องวางสิ่งนั้นคือพระเศียรเศียรพoth คอจวณนั้นส่วนอื่น ๆ ที่แห่งกรุงตามออกมา เจ้าพนักงานเปลื้องเครื่องสุกรมแล้วเอาผ้าขาวคลุมพระศพไว้ที่อุณหนึ่ง เจ้าพนักงานองค์คลุมเขาไปเอาหน้าอมพระมดงบนสิ่งทีวางอยู่บนผ้าขาว... (หน้า 128)

... คุณไปมาทั้งกลางวันกลางคืน คุณอีกกลุ่มหนึ่งแต่งตัวสวยเสื้อกางเกงแดง มาตั้งกองอยู่ที่ศาลาข้าง ๆ กำหนักใหญ่ และเป่าปี่กลองอยู่เป็นระยะ ๆ... (หน้า 129)

2. ความรู้เรื่องประเพณีการสู่ขอ การที่หญิงชายที่รักใคร่กันจะอยู่ด้วยกัน จะต้องเป็นผู้ใหญ่มาสู่ขอกับฝ่ายหญิง และมีการเรียกรองสินสอดตามฐานะของฝ่ายชาย ดังที่ผู้แต่งโคลงลาวไว้ว่า "...ขออย่างเคียวแต่ให้เล็กส่งผู้ใหญ่มาพูดจาตามธรรมเนียม พ่อแม่แกลงไม่ขัดหรือ เพราะแก่รักพี่เล็กมากอยู่แล้ว แกลงไม่เรียกอะไรมาก อย่างดีก็ผ้าไหวสำหรับหนึ่งกคงพอ" (หน้า 145)

แต่การสู่ขอจะต้องถูกขยามและจัดพิธีให้ใดถูกขยเป็นมงคลแก่ทั้ง 2 ฝ่าย ดังข้อความที่ว่า "...แต่การจะไปสู่ขอจะต้องหาถูกขยามขยามดี... ฟรุ้งนี้กระหม่อมจะล่องพูดทาบตามถูกขย ถ้าเขาตกลงปลงใจจะใดขอวันเดือนมีเกิดทางฝ่ายหญิง เขามาหาถูกขยให้ตอทั้งใจ" (หน้า 146)

นอกจากนั้นผู้แต่งยังได้แสดงความรู้เบ็ดเตล็ดอีกหลายอย่างแทรกไว้ในเนื้อหา เช่น ความรู้เรื่องธรรมเนียมการต้อนรับผู้มีอำนาจในวงราชการ ฯลฯ

2.2 ข้อคิดเห็น (ความคิดเห็น)

การแสดงความคิดเห็นของผู้แต่งจากเรื่องทานชายเล็กมี 2 ลักษณะคือ

1. การแสดงความคิดเห็นในลักษณะคำพูดของผู้แต่งโดยตรง
2. การแสดงความคิดเห็นของผู้แต่งผ่านบทบาทและพฤติกรรมต่าง ๆ

ของตัวละคร

1. การแสดงความคิดเห็นในลักษณะคำพูดของผู้แต่งโดยตรง ผู้แต่งได้แสดงไว้หลายตอนด้วยกัน ทั้งนี้เพราะเรื่องนี้มีลักษณะเป็น เรื่องเล่า ฉะนั้นส่วนใหญ่จึงเป็นคำพูดของผู้แต่งกล่าวเสริมไว้มาก เช่น

"ทานชายเล็กยิ่ง เล็กเกินไปที่จะรู้ว่า เสียงคนตรึ้นทำให้เกิดอารมณ์ทุกข์ก็ได้ มิใช่เกิดอารมณ์สุขแต่อย่างเดียว" (หน้า 129)

"หนทางที่ทานชายเล็กจะคบเด็กนักเรียนอื่น ๆ โดยสนิทสนมก็มีกำแพงมากเกินกว่าไว้ กำแพงนั้นก็คือกำแพงความเป็นเจ้าที่คอยห้ามเพื่อนนักเรียนมิให้สนิทสนมกับทานชายเล็กได้เท่ากับคนธรรมดาด้วยกัน" (หน้า 130)

"ฐานันดรของหม่อมเจ้าที่คำอยู่ ที่ครองง่าอยู่ตั้งแต่เกิดมา เป็นตัวนั้นดูเป็นเงามืดที่นาสะพิงกลัว เป็นหนักหนา เป็นสิ่งที่คอยกั้นกวางไม่ให้เข้าถึงตัวเด็กนักเรียนรุ่นเดียวกันที่โรงเรียน บัดนี้กลายเป็นอุปสรรคกันมิให้หม่อมแม่ที่ทานชายเล็ก รักมากกว่าใคร ๆ นั้นได้รับความสุขในชีวิต ฐานันดรที่ผิดคนธรรมดาตามความรู้สึกของทานชายเล็กกำลัง เริ่มจะกลายเป็นแผลติดตัวถึงยังจะเป็นแผลเล็ก ๆ ก็มีที่ท้าวอาจ ลุกลามต่อไป ถึงกับให้พิการได้ในที่สุด" (หน้า 134)

"ความเป็นเจ้ากลายเป็น เครื่องพันนาการให้ทานชายเล็กนั่งมองความทุกข์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีอยู่รอบตัว โดยไม่สามารถที่จะยื่นมือเข้าไปจัดการความทุกข์นั้นแต่อย่างไรได้" (หน้า 137)

"ชาติกำเนิดของทานชายเล็กนั้นเอง เป็นอุปสรรคกั้นกวางมิให้ทานชายเล็กช่วยชีวิตหม่อมแม่ผู้ให้กำเนิดคนนี้ได้" (หน้า 138)

"ชีวิตนี้ทานชายเล็กจะทำอะไร ก็อบไม่ได้เลย ชีวิตจะต้องตั้งอยู่

ในกรอบที่ตั้งไว้ด้วยความเชื่อถือของคนอื่น ความรู้สึกของคนอื่น ความเชื่อถือ ความปรารถนา ความรู้สึกของท่านชายเล็กเองไม่สามารถจะทำลายกรอบนั้นลงได้" (หน้า 140)

- "นายรอผมได้ใช้ราชาศัพท์ ซึ่งถึงจะใช้ถูกต้องก็ฟังนาราคาอยู่แล้ว แต่ถ้ายิ่งใช้ไม่ถูกต้องยิ่งนาราคาอยู่และแสดงหูขึ้นไปอีก" (หน้า 142)

- "ชาติกำเนิดอันสูงศักดิ์คน แต่ปราศจากอุปสรรคใด ๆ ที่จะรักษาความผิดแผกนั้นได้ กลายเป็นปีศาจร้ายคอยหลอกหลอน ครั้งหนึ่งเคยทำให้หม่อมแม่มองทุกขุทรมานจนถึงตาย ครั้งนี้ก็กลับมาอีกและดูจะเจ็บโศกกว่า นากลับกว่าเก่า" (หน้า 149-150)

- "ที่นั่นกลายเป็นความฝันของท่านชายเล็ก เป็นอีกโลกหนึ่ง อีกชาติหนึ่ง ภพหนึ่ง ท่านชายเล็กอาจไปเริ่มชีวิตใหม่ ชีวิตที่ปราศจากอุปสรรค ปราศจากเงามืดแห่งชาติกำเนิด ชีวิตที่แจ่มใสมีคนเกี่ยวข้องกับควมมากมายหลายคน คนเหล่านั้นถึงจะดีบ้างชั่วบ้างก็ยังดีกว่าที่ไม่มีใคร เลย ยิ่งดีกว่าที่จะคงอยู่กับเดียวในโลกเหมือนกับของประหลาดอย่างหนึ่งที่ไม่มีใครเกี่ยวข้องกับควม" (หน้า 152)

- "คนที่ถูกลืมเสียแต่ยังเป็น ๆ นั้นถึงจะอยู่หรือจะไปก็ไม่มีใครรู้เท่ากัน" (หน้า 153)

2. แสดงความคิดของผู้แค้นผานบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครมีอยู่หลายตอนเช่นกัน เช่น

2.1 แสดงความคิดของผู้แค้น ที่เห็นว่าคนที่เป็นเจ้าจะต้องวางตัวสูงกว่าคนธรรมดาสามัญ ความคิดนี้ก็แฝงไว้ในคำพูดของหม่อมแม่มองของท่านชาย ดังข้อความที่ว่า "ท่านชายหนูหัวของแม่...อย่าพูดอย่างนั้น ใจแม่จะขาดตายเสียก่อน ลูกเป็นเจ้า... จะออกไปเดินขายขนมอย่างลูกคนธรรมดาเขาไม่ได้ แม่ยอมอดตายดีกว่าจะให้ท่านชายไปทำเช่นนั้น อย่าทำเป็นอันขาด... ทำไม่ได้ !" (หน้า 136)

2.2 แสดงความคิดของผู้แค้น ที่ว่าอาชีพรับราชการเหมาะสมกับผู้ที่ เป็นเจ้าและนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเอง ดังคำพูดของลุงบุญสมที่คัดค้านไม่ให้ท่านชายไปค้าขาย โดยกล่าวว่า

ไม่ได้ทรอกกระหม่อม ท่านชายเป็นเจ้า เป็นนายมาวังค้า
ช่วยอย่างกระหม่อม ก็จะเสียพระเกียรติยศ คนมันจะดูถูก
ใคร แล้วกระหม่อมก็จะพลอยอัปยศูไรไปควย ท่านอย่าหุรง
ทำอันเลย เชาว์รับราชการเป็นที่ที่สุด ทอไปจะใครเป็นใหญ่
เป็นโตสมกับที่เกิดมาเป็นเจ้านาย กระหม่อมจะใครฟังเมื่อ
แก (หน้า 139)

2.3 แสดงความคิดของผู้แต่ง ที่เห็นว่าคนคีย่อมมีสง่าราศีผิวกว่า
คนอื่น ๆ โดยแสดงผ่านคำพูดของนายรอกพอกของถวิล ที่กล่าววิจารณ์ท่านชายเล็ก
ว่า "เด็กเขาคินะแม่ฮีหนู ไม่เป็นพาลเกรงก็มีราศีคุ้มกันทุกคนแหละ คนหนุ่ม ๆ ถ้า
รักษาตัวให้ดีก็เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น" (หน้า 144)

2.4 แสดงความคิดของผู้แต่ง ว่าความยากจนไม่ได้เป็นอุปสรรค
กับความรัก โดยแสดงผ่านคำพูดของถวิลซึ่งพูดกับท่านชายเล็กว่า "...ถ้าพี่เล็กกลัวฉัน
จะรังเกียจว่ายากจนก็ไม่ต้องวิตกหรือในชั้นนี้ ยากก็มีเงินฉันไม่ถือ คนเรารักกันด้วยใจ
ไม่ต้องกลัวว่าถวิลจะเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น..." (หน้า 145)

2.5 แสดงความคิดของผู้แต่ง ว่าคนที่ เป็นเจ้าถูกมองว่าเป็นคน
แปลกหน้า คนส่วนใหญ่มักจะไม่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองด้วย เพราะเห็นว่าต่างพวก
กัน โดยผู้แต่งให้นายรอกซึ่งเคยสนิทสนมกับนายเล็ก เมื่อรู้ความจริงว่านายเล็กเป็น
เจ้า ก็มีกริยาทางเห็นไป ดังข้อความที่ว่า

... เมื่อเห็นท่านชายเล็ก นายรอกก็สะดุ้งเหมือนมีอะไร
มาทำให้แฉกใจ รีบลุกขึ้นจับชายโสร่งมาโจงไว้แบบโจง-
กระเบน และรีบหยิบผ้าขาวมามาเคียนพุงไว้อย่างเรียบร้อย
นายรอกนั่งลงพับเพียบ เขามือประสานไวบนตักอย่างสงบ-
เสงี่ยม (หน้า 147 - 148)

...นายรอกมองท่านชายเล็กด้วยสายตาที่บอกชัดว่า เห็น
ท่านชายเล็กเป็นคนอื่นต่างชั้นต่างฐานะ เป็นคนอื่นที่ละลामู
ละลวงเขามาถึงใจกลวงครอ ครวอันเป็นที่หวงแหนโดยไม
มีใครเชื่อเชืง... (หน้า 148)

2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้แต่งที่ปรากฏในเรื่องท่านชายเล็ก มี 2 แบบ คือ

1. การแสดงอารมณ์ของผู้แต่งโดยตรง เช่น ผู้แต่งได้กล่าวถึงสภาพการพบปะกันของตัวละครกับท่านชายเล็ก หลังจากที่ตัวละครแล้วว่าท่านชายเป็นเจ้า ผู้แต่งได้กล่าวไว้ว่า

...ระหว่างที่นั่งรอตัวละครอยู่ ต่างคนต่างนั่งมองกันด้วยความกระตือรือร้นไม่มีทางจะพูดจูงกันได้อย่างแต่ก่อน หลังจากที่อยู่ชานอริก็ลงมาจากข้างบน และมานั่งพับเพียบกมหนาอยู่ทาง ๆ ฝูยนายรอกเมื่อเห็นลูกสาวลงมาแล้วก็รีบลุกหนีออกไปนอกห้อง บรรยากาศที่นั่นช่างเย็นชืดปราศจากชีวิตเสียนี่กระไร (หน้า 148 - 149)

2. การแสดงอารมณ์ของผู้แต่งผ่านตัวละคร โดยผู้แต่งจะให้ตัวละครแต่ละตัวแสดงอารมณ์ออกมาโดยการกล่าวเป็นถ้อยคำในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ เช่น การแสดงอารมณ์ชื่นของผู้แต่งที่มีต่อการที่ตนพยายามใช้ราชาศัพท์กับเจ้า เพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามไปควย ว่า

คุณมา... เอ๊ย ท่านเสด็จมาถึงนี้

ท่านชายเล็กหย่อนอึ้งคูลงนั่งถึงนายรอกจะไม่เชื่อเชื่อให้นั่ง เป็นกันเองเหมือนแต่ก่อน ท่านชายเล็กก็จะถ้อยสาสะเอาอย่างเคย

ถวิลอยู่ไหมลุง ? ท่านชายเล็กถามขึ้น

อยู่ครับ... อยู่พะยะคะ... (หน้า 148)

หรือผู้แต่งได้แสดงอารมณ์เศร้าโศกและเป็นทุกข์ ในการที่ต้องพลัดพรากจากกันระหว่างหม่อมแม่กับเสด็จพ่อของท่านชายในพิธีถวายพระเพลิงพระศพเสด็จพ่อ ว่า

ในหุ้ของพระโอรังมีเจ้าพี่ที่นั่งอยู่หลายองค์ และมีหม่อมแม่อื่น ๆ นั่งอยู่ควย บางคนกรอไห บางคนก็นั่งคุดกันเฉย ๆ แคหม่อมแม่ของท่านชายเล็กนั้นร้องไห้มากรกว่าคนอื่น จนหม่อมอื่น ๆ หันมามอง และเจ้าพี่องค์ใหญ่หันมากรีว... (หน้า 128)

วิธีการที่ผู้แต่งทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้แต่งนั้น ผู้แต่งได้ใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารหลายอย่าง ดังนี้

1. การใช้คำขยายเพื่อให้ความหมายของข้อความนั้นเด่นชัดจนผู้อ่านเกิดความเข้าใจได้ชัดเจน จนเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้แต่งทองการ เช่น

ท่านชายเล็กยังบรรทมไม่หลับบรรทมลิ้มเนตรดูเพดานบ้าง
ไคยินเสียดหมอมแม่มั่งรูงให้อยคนเดียว เหมือนกับว่ามี
ความทุกข์อันหนักกคั่นอยู่ในหัวใจ... (หน้า 132)

อาการของ หมอมแม่มั่นกรอแ

คนที่ไคยินผู้ใหญ่เล็กพูดอย่างนี้ จะต้องนึกสะอึกใจทุกคน
ว่าผู้ใหญ่เล็กพูดควยน่าเสียดแจมใส เป็นกึ่งวาน เหมือนกับว่า
คำพูดทุกคำนั้นกลั่นกรองมาจากหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความสุข
ความพอใจ (หน้า 154)

2. ใช้ภาษาที่กระจางแจ้งในการบรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ และเกิดอารมณ์คล้อยตาม เช่น

ท่านชายเล็กทรงจำได้คือว่าห้องพระโรงที่เก็บพระโกศนั้น
มีคูและอับ เพราะเก็บไว้นานมีหยากใยและใยแมลงมุมคึด
อยูตามหน้าต่าง ตามฐานตั้งโกศบนลายสลักรูปโกศ และ
ตามฉัตรที่ตั้งอยู่รอบ ๆ เพราะพระศพเสด็จพอนั้นปิดไว
มิได้มีใครดูแลเอาใจใส่เท่าไรนัก... (หน้า 127)

ผู้อ่านอ่านแล้วอาจจะตีความต่อได้ว่า วังนี้ต้องยากจน เพราะมีพระ
ศพเสด็จในกรมอยู่ควยแต่มีหยากใย แสดงว่าไม่มีคนทำงานกวาดให้และคงจะเกียจคร้าน
ไม่เอาใจใส่ควย เพราะเจ้าที่ที่อยู่ควยน่าจะไต่ทำหรือเอาใจใส่เอง

... เพราะเหตุว่าท่านชายรู้องควาถูกพันฐานการหรือเป็นคน
พิการควยชาคิกำเน็ค ท่านชายเล็กก็ยั้งรู้สึกควาความทุกข์นั้น
ทวมทน เป็นทวีคูณ บางครั้งท่านชายเล็กคองสะอึกคั่นแตกกลาง
คิกเสโทหวมองค เหมือนกับคั่นจวกคั่นราย นอนนึกถึงควม
ยากลำบากคาง ๆ ที่คั่งอยู่คางหนาเหมือนกำแพงมหึมา... (หน้า 137)

3. การใช้โวหารอุปมาอุปไมย หรือที่เรียกกันว่าความเปรียบ มีปรากฏ
ในเรื่องท่านชายเล็กหลายคน วิธีการ เช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเห็นจริง เห็นจัง
ไปกับผู้แต่งควย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คนหนึ่งในหมู่พนักงานก็ยกมือขึ้นทาบบังคม แล้วอุ้มมือ
ลงไปหยิบเอาสิ่งหนึ่งมีสีฐานและสีเหมือนมะพร้าวแห้ง ๆ
มาวางไว้กลางผาขาว (หน้า 128)

คำพูดของนายรอกที่คุยอยู่ข้างกันเอง กระทบโสตท่านชายเล็ก
เหมือนกับน้ำฝนตกของคืนที่แห่งผากแตกกระแหง... นายรอก
พูดจาควยภาษาต่าง ๆ ที่ไม่สละสลวยแต่กินความลึกซึ้ง เพราะ
คำพูดที่ออกมาจากหัวใจโดยมิได้ปรุงแต่งนั้น ถูจะเปรียบกับ
คำพูดที่ผู้พูดของรูรมักระวังคอยเลือกเฟ้นคำแล้ว ก็เปรียบ
เสมือนเพชรแท้และเพชรเทียม (หน้า 142)

บรรดาภาศุอันกลมเกลียวมีแต่ความรักในระหว่างครอบครัว
โบริบทที่เข้มขันแจ่มใส ถอยคำที่พูดออกมาควความรักและ
เจตนาดี ทุกอย่างนี้ช่วยให้ชีวิตภายในครอบครัวนายรอก
กลายเป็นแดนสวรรค์ และอาหารที่นางผาดกรรยานายรอก
ยกออกมาตั้ง เป็นอาหารทิพย์...(หน้า 143)

ชาติกำเนิดอันสูงผิดคุณ แต่ปราศจากอุปการณ์ใด ๆ ที่จะ
รักษาความผิดแฉกนั้นไว้ กลายเป็นปัสจรายที่คอยหลอก—
หลอน...(หน้า 147 - 150)

ผู้ช่วยปลัดกระทรวงพูดกับกำนันคนโน้นบ้าง ผู้ใหญ่บ้าน
คนโน้นบ้างควยเสียงอันดังมีอำนาจเหมือนกับผู้ใหญ่พูดกับเด็ก...(หน้า 155)

เวลาสืบกว่าป็นันคูนานหนักหนา ตามความรู้สึกของท่าน
ชายเล็กนั้นดูเหมือนจะราว ๆ กิ่งศตวรรษ...(หน้า 151 - 152)

3. สามารถวิเคราะห์และรวบรวมปฏิภรียาของตบซึ่ง เป็นผู้อ่านที่มีคองานเขียน
นั้น ๆ ได้ งานเขียนทุกชนิดเมื่อได้อ่านแล้วจะกระตุ้นเร้าจิตใจผู้อ่านให้เกิดปฏิภรียาคอ
งานเขียนนั้น ๆ ซึ่งอาจจะหมายรวมถึง

1. ทำให้ได้รับความรู้มาก

2. ทำให้เกิดความเพิกเฉย
3. ยั่วให้เกิดความคิดในแนวใหม่ขึ้นแก่ตัวผู้อ่าน
4. ยั่วให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เป็นต้นว่า ให้เกิดความนิยมชมชอบบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือคติ หรือลัทธิ หรืออาจยั่วให้เกิดความรู้สึกตรงข้าม คือรังเกียจสิ่งเหล่านี้ หรือมีความโกรธแค้นอาฆาต

5. ให้แลเห็นด้านต่าง ๆ หลาย ๆ ด้านของแนวคิดอันใดอันหนึ่ง อาจเป็นแนวคิดทางการเมือง หรือระบบเศรษฐกิจ หรือศาสนา ฯลฯ

ปฏิริยาดังกล่าวแล้วจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านแต่ละคนไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัย ประสบการณ์ จินตนาการ ฯลฯ ของผู้อ่าน ฉะนั้นการที่ปฏิริยาที่เกิดขึ้นกับผู้อ่านแตกต่างกันออกไปจึงไม่ใช่เรื่องแปลก การฝึกให้ผู้อ่านได้วิเคราะห์ปฏิริยาของตนเองจะเป็นผลดีต่อผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยทำให้ผู้อ่านเป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต สำหรับปฏิริยาของผู้อ่านที่มีต่อเรื่องหลายชีวิตคอนทานชายเล็ก ที่คาดว่าเกิดขึ้นมีดังต่อไปนี้

1. ความรู้ที่ได้รับเพิ่ม ได้แก่

1.1 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเดินทางของชาวอยุธยาสมัยนั้นว่าต้องโดยสารเรือและอาจจะประสบอุบัติเหตุ เพราะความรุนแรงของพายุได้

1.2 ค่านิยมของคนในสมัยนั้นที่ยกย่องชาติวุฒิวา เป็นสิ่งที่ต้องเทอดทูนและรักษาไว้ แม้จะต่างกับความสุขส่วนตัว

1.3 การที่เกิดมาแล้วมีฐานันดร ศักดิ์จะต้องไปแจ้งหลักฐานการประสูติกับกรมวัง แล้วจะได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินปี และมีสิทธิเข้ารับพระราชทานน้ำสังข์

1.4 ผู้ชายไทยที่มีฐานันดรศักดิ์อาจจะมีหม่อมได้หลาย ๆ คน และบุตรธิดาที่เกิดขึ้นมาก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นเชื้อพระวงศ์ทั้งสิ้น ถ้าทำถูกต้องตามหลักการที่มีกำหนดไว้

1.5 การมีฐานันดรศักดิ์มิได้ทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของมีความสุขสบายเสมอไป แต่อาจนำความทุกข์มาสู่ตนได้อีกด้วย

2. ความคิดที่เกิดขึ้นกับตัวผู้อ่านจากเรื่องทานชายเล็ก ผู้แต่งได้แสดงความคิดเห็นปะปนมาในเนื้อเรื่องหลายประการ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดดังนี้

2.1 ฐานันดรศักดิ์เป็นอุปสรรคสำคัญต่อชีวิต ทำให้ไม่มีเพื่อน จะทำอะไรอย่างคนธรรมดาทำไม่ได้ ทำให้ผู้หญิงรังเกียจไม่ยอมแต่งงานด้วย ทำให้คงอยู่อย่างว่าเหวเหมือนอยู่คนเดียวในโลก และเป็นของประเภทที่ไม่มีใครเกี่ยวข้องกับด้วย

2.2 ผู้มีฐานันดรศักดิ์มิได้มีความแตกต่างจากคนธรรมดาเลย ต่างก็อยากให้มีผู้สนิทสนม เข้าใจกัน และอยากเป็นกันเองกับคนทุกคน และเขาจะมีความสุขมากถ้าหากจะมีใครให้ความสนิทสนมด้วย

2.3 การยึดมั่นในหลักการหรือเคารพค่านิยมในสังคมเกินไปโดยมิได้พิจารณาดูสภาพความเป็นจริงของชีวิต ย่อมทำให้ชีวิตต้องประสบความล้มเหลว

2.4 ชีวิตย่อมมีทั้งสุขและทุกข์คลุกเคล้ากันไป บางคราวก็พบกับความสมหวัง บางคราวก็พบกับอุปสรรคทำให้ชีวิตต้องผิดหวัง

2.5 ผู้หญิงบางคนถึงแม้จะต้องกระทำลำบากเพียงไรก็อดทนได้เพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียงของสามีและลูกไว้ไม่ให้ค้างพร้อยเป็นที่ครหาของใคร ๆ ถึงแม้จะต้องเสียดุลละความสุขส่วนตัวก็ตามที่

ฯลฯ

3. ความรู้สึกของผู้อ่าน ปฏิกริยาข้อนี้เป็นผลมาจากการเร้าอารมณ์ของผู้แต่งโดยใช้กลวิธีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ฉะนั้นผู้อ่านที่อ่านเรื่องทานชายเล็กอย่างละเอียดและพิจารณาพิจารณาอาจจะเกิดอารมณ์ต่อไปนี้

3.1 รู้สึกเห็นใจและสงสารทานชายเล็กที่อาภัพตั้งแต่เกิดมาจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ว่าไม่เคยได้รับความสุขที่แท้จริง แต่ต้องผิดหวังตลอดมา เพราะเหตุเพียงอย่างเดียวคือความเป็น "เจ้า" ที่ขาดเงิน

3.2 เห็นใจและเทอกทูนในความรักของแม่ที่มีต่อลูก และความจงรักภักดีในความเป็น "เจ้า" ของลูก แม้ว่าตัวเองจะต้องทรมาณใจเพียงไรก็ตาม

3.3 สงสารชีวิตที่มีฐานันดรศักดิ์แต่ยากไร้ทำให้มีมรสุมชีวิต

3.4 เศร้าสะเทือนใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เพราะความแตกต่างกันระหว่างผู้มีฐานันคร ศักดิ์กับสามัญชน

3.5 สลัดใจกับสภาพสังคมไทยที่ยังมีการแบ่งชั้น และผู้น้อยต้องก้มหัวให้กับผู้มีฐานันคร ศักดิ์หรือผู้ใหญ่ในวงราชการ

ฯลฯ

4. สามารถบอกความคิดแทรกที่เกิดขึ้นได้ การที่ต้องการให้ผู้อ่านสามารถบอกความคิดแทรกของตนเองได้ก็เพราะต้องการให้ผู้อ่านใช้ความคิดพิจารณาเรื่องที่อ่าน. ความคิดที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังอ่านไม่ว่าจะเป็นความคิดคล้อยตาม หรือโต้แย้ง ผู้แต่ง หรือคิดหาเหตุผลในบางกรณีที่เกิดปัญหา จัดว่าเป็นความคิดแทรกทั้งสิ้น ดังตัวอย่าง

1. หม่อมแม่ไม่ควรรักท่านชายเล็กและเห็นแก่เกียรติของลูกมากจนเกินไป ทั้ง ๆ ที่เห็นแล้วว่าเกียรตินั้นไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้นเลย

2. หม่อมแม่ของท่านชายนาจะแต่งงานกับลุงบุญสม เพราะจะช่วยให้ฐานะครอบครัวดีขึ้น และตัวเองก็ไม่ต้องตายอย่างนี้

3. ท่านชายเล็กออกจากงานคงจะเป็นเพราะเห็นว่าอยู่ไปก็ไร้ประโยชน์ ไม่มีทางก้าวหน้าขึ้นมาได้

4. การที่ไม่มีใครคบกับท่านชายเล็กคงเป็นเพราะไม่รู้ว่าจะวางตัวอย่างไร เกรงว่าจะกลายเป็นที่คนเสื่อมผู้มีฐานันคร ศักดิ์

5. "ความเป็นเจ้า" ไม่มีคุณค่าต่อชีวิตท่านชายเล็กตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่จนตาย

ฯลฯ

ความคิดแทรกดังกล่าวแล้วจะเกิดขึ้นหลังจากอ่านข้อความที่น่าสนใจ หรือ เป็นปัญหาสำหรับผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) "ท่านชายเล็กไม่เข้าใจว่า ทำไมหม่อมแม่จึงต้องร้องไห้ทุกครั้งที่มีเสียงปี่กลองดังขึ้น ท่านชายเล็กยังเล็กเกินไปที่จะรู้ว่าเสียงดนตรีนั้นทำให้เกิดอารมณ์ทุกข์ก็ได้ มิใช่เกิดอารมณ์สุขแต่อย่างเดียว" (หน้า 129)

ผู้อ่านอาจจะเกิดความคิดแทรกกว่า หม่อมแม่ไถยิ่นเสียงประโคมพระศพ ทำให้คิดถึง เสด็จพ่อจึงร้องไห้ หรืออาจจะคิดว่า เมื่อถวายพระเพลิงพระศพแล้ว ไม่รู้ว่าตัวเองจะไปอยู่ที่ไหน

2) "ในระหว่างที่เสด็จพ่อมีพระชนม์อยู่นั้น ไถ่ทรงกฐินี้นั้นเงินจากพระคลังมาใช้จ่ายเลี้ยงคนในวังรักษา เกียรติยศเจ้านายผู้ใหญ่ เมื่อสิ้นพระชนม์ลงก็ไม่มีใครสามารถใช้นั้นสินนั้นได้ ว่างก็หลุกเป็นสิทธิ์ของพระคลัง เจ้าที่ทุกองค์ก็จะต้องออกไปอยู่ที่อื่น ส่วนทานชายเล็กนั้น หม่อมแม่จะพาไปอยู่กับยาย" (หน้า 129 - 130)

ผู้อ่านอาจจะเกิดความคิดแทรกกว่า ทานพอเป็นคนที่ไม่รู้จักจ่ายใช้สอยให้เหมาะกับฐานะของตัวเอง หรืออาจจะคิดว่า การเป็นเจ้านายผู้ใหญ่จำเป็นต้องใช้เงินมากเพื่อรักษาพระเกียรติยศไว้ไม่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ฐานะที่แท้จริง หรืออาจจะคิดได้อีกอย่างหนึ่งว่า พระคลังคือใคร ทำไมเจ้านายผู้ใหญ่จึงไม่ได้เงินจากพระคลังให้เพียงพอ ทำให้เป็นหนี้ จนเมื่อตายแล้วมาริบเอาวังไป

ฯลฯ

5. วิจิตรงานเขียนนั้นว่าผู้เขียนส่งสารอะไรให้แก่ผู้อ่าน

สารจากเรื่องหลายชีวิตคนทานชายเล็ก คือ ฐานันดรศักดิ์มีไถ่ นำความสุขมาให้เจ้าของเสมอไป หากเป็นสิ่งซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ เป็นปัญหาในการดำรงชีวิต สำหรับพระราชนครที่มีเกียรติยศขาดเงิน ทำให้ขาดคนนับถือยกย่อง จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้แต่งได้แสดงให้เห็นภาพชีวิตคนที่ขาดสมมุติฐานที่ จะหาความสุขใส่ตัวได้ นอกจากนั้นผู้แต่งได้แสดงให้เห็นความว่า เหว อันเนื่องมาจากการถูกทอดทิ้งของผู้มีฐานันดรศักดิ์ ไม่มีเพื่อน เพราะคนรู้สึกเกรงที่จะคบหาสมาคมด้วย และมีความลำบากใจในการปฏิบัติตัว จึงตัดปัญหาโดยการไม่คิดคอยช่วยเหลือ หวังให้บุคคลนั้นต้องอยู่อย่างว่า เหวจนรู้สึกวาทัวตัวเอง เป็นสิ่งแปลกประหลาดในกลุ่มชนนั้น

นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนไทยในสมัยนั้นว่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้ที่มีเกียรติต้องมีฐานะดี มีความเป็นอยู่โอ้อ่า มีข้าทาสบริวารมากมาย เพื่อประกอบเกียรติยศนั้น ถ้าขาดไปก็จะกลายเป็นของแปลกสำหรับสังคมและกลายเป็น

ปมคอยคอกชีวิตตนเอง

6. บอกความคิดเสริมที่เกิดขึ้นหลังจากที่วินิจฉัยสารแล้ว ความคิดเสริมของผู้อ่านแต่ละคนจะแปลกแตกต่างกันไป เช่นเดียวกับความคิดแทรก หรืออารมณ์ ฯลฯ แต่ความคิดเสริม เป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นกับผู้อ่านทุกคน ฉะนั้นความคิดเสริมที่อาจจะเกิดขึ้นจากการอ่านนวนิยายเรื่องหลายชีวิตตอนท่านชายเล็ก มีดังนี้

1. ผู้แต่งแต่งได้ดี ชี้ให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพจิตใจของคนที่เป็นพระราชวงศ์ โคซัคเจน คง เป็นเพราะเป็นพระราชวงศ์เช่นเดียวกัน เข้าใจและรู้ความต้องการของผู้มีฐานันดรศักดิ์ได้เป็นอย่างดี

2. ความคิดแบบเก่า ๆ ของคนไทย เป็นมูลเหตุที่ทำให้ประเทศไทยไม่เจริญ

3. เจ้าอาภัพอย่างท่านชายเล็กยังมีอีกไหม

4. สังคมปัจจุบัน ไม่เคร่งครัดในเรื่องฐานันดรศักดิ์เหมือนในสมัยนั้น จึงไม่ค่อยมีปัญหา

5. พระราชวงศ์ชั้นสูงคง อึดอัดพระทัยไม่น้อยเพราะต้องอยู่ในกรอบของฐานันดรศักดิ์ ทำอะไรก็ต้องระวังพระองค์อยู่เสมอ

6. แม่ไม่ควรรักและถนอมลูกจนเกินไป

ฯลฯ

บทเรียนนี้มุ่งที่จะแสดงวิธีการอ่านเพื่อวินิจฉัยสาร ฉะนั้นจึงจับไว้เพียงแต่การวินิจฉัยสาร แต่ถ้าวินิจฉัยครบกระบวนการอ่าน เราก็อาจจะพิจารณา เราพอใจ ไม่พอใจ ตัวเอกอย่างท่านชายเล็กอย่างไร ผู้แต่งทำให้เราชอบหรือไม่ชอบ ด้วยวิธีการอย่างไร ซึ่งสามารถจะวิจารณ์กันได้หลายอย่าง แต่ทั้งนี้จะต้องบอกเหตุผลด้วยว่า ดีหรือไม่ เพราะอะไร ชอบหรือไม่ชอบ เพราะอะไร โดยใช้หลักประกอบการวิจารณ์ที่ละเอียดรอบคอบ ก็จะเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

ขั้นและวิธีสอน

ในการสอนอ่าน เพื่อให้สามารถ วิเคราะห์ ได้ ครูควรแบ่งชั้นดำเนินการสอนดังนี้
ชั่วโมงแรก ครูสร้างความสนใจของนักเรียนให้เห็นประโยชน์ของการศึกษา
วรรณคดี โดยให้แสดงทัศนะเป็นรายบุคคลและรวมอภิปรายเป็นกลุ่ม แล้วครูโยงเข้าสู่
หลักใหญ่ที่ใช้ในการวิจารณ์วรรณคดีว่าประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ คือการแยกแยะให้เห็นรายละเอียดที่มากที่สุด เพื่อดูว่าเนื้อ-
เรื่อง เป็นอย่างไร ลักษณะนิสัยของตัวละครแต่ละตัว เป็นอย่างไร วิธีบรรยายเรื่อง
เป็นแบบไหน ฉันทลักษณ์ถูกต้องหรือไม่ เป็นต้น
2. วิจัยนัยสาร หรือ วิเคราะห์นัยสาร คือการตีความวรรณคดีนั้น ๆ ว่า ได้เห็นว่า
ผู้เขียนได้ส่งสารอะไรให้แก่ผู้อ่านบ้าง
3. วิจัยนัย คือการพิจารณาถ้อยคำของผู้แต่ง
4. วิพากษ์ คือการตัดสินคุณค่าของวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ โดยอาศัยข้อเท็จจริง
และเหตุผลหลายอย่าง เมื่อตัดสินว่าชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือชั่วแล้ว สามารถชี้แจง เหตุผล
ประกอบการวินิจฉัยได้ควย ฉะนั้นการวิพากษ์จึงแยกออกจากการวิจารณ์โดยเด็ดขาด
ไม่ได้

ครูเห็นว่า การศึกษาวรรณคดีครั้งนี้จะศึกษาหนักในเรื่องการวิจารณ์ หรือการ
ตีความ

เนื่องจากครูต้องการ เวลาส่วนใหญ่ในชั้น เรียนไว้สำหรับให้นักศึกษาได้อภิปราย
แสดงทัศนะ เรื่องการวิจารณ์จากนวนิยายเรื่องนี้ จึงต้อง การให้นักศึกษาอ่านหนังสือ
มาก่อน เข้าชั้นเรียน ครูจึงวัดความสามารถในการอ่านวิจารณ์ของนักศึกษาด้วยการให้
นักศึกษานำข้อเขียนสั้น ๆ ภายในเวลาจำกัด แล้วให้นักศึกษาทำแบบทดสอบความ
สามารถในการวิจารณ์จากการอ่านนั้น เมื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาแล้วนำไปคำนวณดูว่า
นักศึกษาที่อ่านแล้ววิจารณ์ได้น้อยที่สุด จะต้องใช้เวลาอ่านเท่าไรในการอ่าน เรื่องสั้น
1 เรื่อง ตามหลักการอ่านผู้อ่านจะอ่านได้เร็วขึ้นกว่าการอ่านครั้งแรก โดยปกตินัก-
ศึกษามีการบ้านและงานอื่น ๆ ที่ต้องทำควย ควรอ่านเรื่องสั้น เรื่องนี้จบภายในเวลา

1 สัปดาห์ ครูจึงสั่งให้นักศึกษาอ่านหนังสือมาก่อน เข้าชั้นเรียน

ชั่วโมงที่ 2 ในชั่วโมงนี้ครูผู้สอนควร เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงทัศนะของตนโดยอิสระ ในเรื่องกระบวนการวิจารณ์สาร ครูแนะทางในการคิดให้นักศึกษาด้วยการใช้เอกสารให้ความรู้ในเรื่อง การวิจารณ์สารพอสังเขป

เมื่อให้เวลานักศึกษาอ่านเอกสารประกอบพอสมควรแล้ว ก็ให้สรุปความหมายของการวิจารณ์สาร โดยมีครู เป็นผู้เรียบเรียงให้ถูกต้องและเหมาะสม

เมื่อเข้าใจความหมายของการวิจารณ์สารดีแล้ว ครูให้นักศึกษาแสดงทัศนะและร่วมกันอภิปรายถึงกลวิธีที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถวิจารณ์สารงานเขียนได้ โดยครูมีหน้าที่ช่วยต่อเติมเสริมแต่งให้อยู่ในขอบเขตต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์งานเขียนนั้นตามรูปแบบให้ไต่รายละเอียดมากที่สุด
2. สามารถบอกได้ว่างานเขียนนั้นส่วนใดแสดงให้เห็นว่า
  - 2.1 ข้อเท็จจริง (ข้อความรู้)
  - 2.2 ข้อคิดเห็น (ความคิดเห็น)
  - 2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์
3. สามารถวิเคราะห์และรวบรวมปฏิกิริยาของผู้อ่านที่มีต่องานเขียนนั้น ๆ ได้
4. สามารถบอกได้ว่า เกิดความคิดแทรกอะไรบ้าง
5. นำความรู้ที่ได้รับจากข้อ 1, 2, 3, 4, 5 มาประกอบในการวิจารณ์สารที่ผู้เขียนส่งมาให้

6. แสดงความคิดเสริมที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้วิจารณ์แล้ว ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น

- 6.1 ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่
- 6.2 ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นใหม่
- 6.3 ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นใหม่

โดยครูกำหนดงานให้นักศึกษาทำต่อเนื่องดังนี้

1. ให้นักศึกษาแบ่งชั้นออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกศึกษาใน

หัวข้อใดหัวข้อหนึ่งโดยละเอียด พร้อมทั้งมีตัวอย่างมาประกอบด้วย แล้วให้เสนอผลงาน
ต่อชั้นเรียนในชั่วโมงต่อไป

2. ครูรวบรวมกลวิธีในการวินิจฉัยจากการอภิปรายของนักศึกษา มาตรวจสอบ
ความถูกต้อง เสริมแต่งให้ถูกต้อง พร้อมทั้งหาตัวอย่างมาประกอบให้นักศึกษาได้แลเห็น
กลวิธีในการวินิจฉัยได้อย่างชัดเจน แล้วนำมาเรียบเรียงจัดทำเป็นเอกสารประกอบการ
เรียนการสอน

ชั่วโมงที่ 3 ให้นักศึกษาทั้ง 6 กลุ่มส่งตัวแทนมารายงานรายละเอียดของกล
วิธีการวินิจฉัยแต่ละชั้นที่ได้ไปศึกษาเพิ่มเติมมา โดยใช้เวลากลุ่มละประมาณ 10 นาที
ครูแนะนำให้นักศึกษาทุกคนตั้งใจฟัง และให้ร่วมแสดงความคิดเห็น เมื่อรายงานเสร็จแต่ละ
กลุ่ม ครูคอยแก้ไขและเพิ่มเติมสิ่งที่นักศึกษายังเข้าใจไม่ถูกต้องและไม่ชัดเจน และกล่าว
สรุปลักษณะสำคัญของ กลวิธีการวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนักศึกษารายงานหมดทุกกลุ่ม

ชั่วโมงที่ 4 ครูอธิบายให้นักศึกษาทราบว่า การอ่านที่จะสามารถวินิจฉัยได้ก็
นั้น นอกจากผู้อ่านจะต้องเข้าใจเนื้อหาในเรื่องโดยตลอดแล้ว ผู้อ่านจะต้องมีความรู้ใน
เรื่องประวัติผู้แต่ง ขนบประเพณีในการสื่อสาร พื้นหลังของเหตุการณ์ และจะต้องมี
ความรู้อื่น ๆ ประกอบ เพื่อช่วยให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นนักศึกษาควรศึกษา
นวนิยายเรื่องหลายชีวิตในหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือประเภทนวนิยาย
2. ประวัติการแตงนวนิยายเรื่องหลายชีวิต
3. ประวัติผู้แตงนวนิยายเรื่องหลายชีวิต
4. ลักษณะทั่วไปของนวนิยายเรื่องหลายชีวิตในแง่วิธีการแตง วิธีการดำเนิน

เรื่อง ฯลฯ

ครูแนะนำให้นักศึกษาอ่านหนังสือเหล่านี้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง
ดังกล่าว

1. ศึกษาศัพทศัพท์ และวรรณกรรม ของประชา กุลยธรรม
2. วารสารจันทร์ เกษม ฉบับเดือนมีนาคม - เมษายน หน้า 48 - 53 เรื่อง

"ศึกษาวรรณคดีให้สนุก" ของวิภา เสนวนวณู

3. วรณไวทยากร โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ "หัวเลี้ยววรรณคดีไทย" โดย ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
4. แนวทางวิจารณ์วรรณคดีประเภทร้อยแก้ว อุนสูร หนวดวิชาภาษาไทย ท.3/2511 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. วิเคราะห์สรรพนามไทย โดย ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
6. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ โดย ดร. วิทย์ ศิวะศรียานนท์
7. มหาราชฎี ฉบับวรรณกรรมเพื่อชีวิต เดือนมิถุนายน 2516 หน้า 20 - 38
เรื่อง แนวคิดนักเขียนไทย 2488 - ปัจจุบัน ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี
8. วารสารวิทยุศึกษา เดือนสิงหาคม - กันยายน 2517 เรื่อง "เรื่องสั้น"
โดยพรทิพย์ ภัทรนาวิก
9. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ฯลฯ

ชั่วโมงที่ 5 ครูให้นักศึกษาช่วยกันแสดงความรู้เกี่ยวกับนวนิยายเรื่องหลายชีวิตตามหัวข้อที่ได้กำหนดให้ไปศึกษามา โดยครูเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้อภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกัน ส่วนครูเป็นผู้ปรับปรุงและเสริมแต่งความรู้เหล่านั้นให้เหมาะสม

เมื่อนักศึกษาอภิปรายเรื่องในสังเขปข้อที่ 4 แล้ว ครูก็นำให้นักศึกษาร่วมกันกล่าวถึงความสำคัญของการอ่านวิจารณ์ (ที่ความ) ซึ่งเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้หลักสูตรการศึกษาหลายระดับกำหนดให้ศึกษาเรื่องนี้

เมื่อนักศึกษามีความรู้พื้นฐานพร้อมที่จะเรียนเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องหลายชีวิต ตอนทานชาเย็นได้แล้ว ครูให้นักศึกษาช่วยกันเล่าเรื่องย่อ ทั้งเหตุผลเหตุที่ทำให้เรื่อลมลงจนทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายคน จนจบเรื่องหลายชีวิต หลังจากนั้นครูก็ให้นักศึกษาอ่านและศึกษานวนิยายเรื่องหลายชีวิตทุกเรื่อง โดยให้ยึดแนวการศึกษาตามที่ได้เรียนมาแล้วในชั่วโมง 1 - 2 - 3 โดยเน้นการวิจารณ์ แล้วครูกำหนดเวลาที่จะให้นักศึกษาอภิปรายเป็นเรื่อง ๆ ไป เมื่ออภิปรายจบแต่ละเรื่องแล้วควรมีการวัดและ

ประเมินผลทุกครั้ง แล้วจึงวัดและประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง เมื่อได้ศึกษาหมดทั้งเล่ม การวัดผลและประเมินผลนั้นทำได้สองวิธีคือ วัดผลด้วยข้อเขียนโดยให้นักศึกษาทำแบบทดสอบของครู และควยปากเปล่า

เมื่อสั่งให้นักศึกษาอ่านนวนิยายเรื่องหลายชีวิตตลอดเล่มนั้น ครูควรแนะนำวิธีอ่านแก่นักศึกษา ดังนี้

1. ผู้อ่านควรจะปล่อยอารมณ์ระกำกลาง ไม่ควรแข่งขันจนเกินไป แต่ก็ไม่ควรอ่อนไหวจนเกินไป
2. ควรอ่านด้วยความตั้งใจว่า ต้องการจะทราบว่าผู้ประพันธ์จะให้ข้อคิดอะไรแก่ผู้อ่าน และว่าอย่างไรบ้าง
3. อ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ไตร่ตรองและแยกแยะได้ว่า ส่วนไหนคือโวหาร ส่วนไหนคือสาระสำคัญ และส่วนไหนคือเหตุผล และจะคงพิจารณาควยว่า เหตุผลนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้แต่งมีเจตนาบริสุทธิ์หรือไม่ ไม่ควรที่จะเชื่ออะไรง่ายเกินไป
4. พยายามแยกความหมายและข้อคิดต่าง ๆ ออกจากความรู้ ความเข้าใจ ความเห็น และความรู้สึกของตัวเอง อย่าปล่อยให้ความเชื่อของตนเอง ทำให้รับสารจากผู้แต่งผิดไป
5. ผู้อ่านควรมีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นกับความคิดเห็น ทัศนคติ หรือค่านิยมส่วนตัว
6. เมื่อรับสารหรือข้อคิดจากผู้แต่งได้แล้ว ควรพิจารณาว่าข้อคิดที่ได้จากผู้แต่งนั้น พ้องกับข้อคิดของนักเขียนคนอื่นหรือไม่ หรือนักเขียนคนอื่นอีกบ้างหรือไม่
7. พยายามคิดว่า ข้อคิดที่ได้มามีประโยชน์กับตนเองอย่างไรบ้าง

วิธีสอนที่จะให้มีความสามารถในการวิจารณ์

วิธีที่เหมาะสมที่สุด คือให้นักศึกษาได้มีโอกาสใช้ความคิด และนำความคิดเห็นมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อให้เกิดความคิดกว้างขวาง ฉะนั้นการสอนอ่านนวนิยายให้เกิดความคิดกว้างขวางดังกล่าวแล้ว อาจทำได้หลายวิธี เช่น

1. ให้นักศึกษาช่วยกันค้นคว้าส่วนภาษาที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ของตัวละครในเรื่องให้มากที่สุด เช่น ส่วนที่แสดงอารมณ์รัก โกรธ ประชด เยาะเย้ย ฯลฯ เพื่อศึกษาว่านักศึกษาคิดความและเข้าถึงอารมณ์ของส่วนมากน้อยเพียงใด

2. ให้นักศึกษาลำดับเหตุการณ์ของเรื่องในนวนิยาย เช่น

1. ทานชายเล็กกับหม่อมแม่ไปอยู่กับยาย
2. ทานชายเล็กประสูติ
3. เสด็จพ่อสิ้นพระชนม์
4. พระราชทานเพลิงศพเสด็จพ่อ

ฯลฯ

เมื่อให้นักศึกษาทำประมวลเหตุการณ์ของเรื่องเสร็จแล้ว มอบให้ทุกคนไปค้นรายละเอียดของเรื่องมาเล่าต่อกัน

3. ให้นักศึกษาเข้าถึงลักษณะนิสัยตัวละคร ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

3.1 แนะนำให้นักศึกษาให้ศึกษาลักษณะนิสัยของตัวละครด้วยการสังเกตวิธีการของนักประพันธ์ในการให้ลักษณะตัวละครตามหัวข้อต่อไปนี้

- ก. โดยพฤติกรรมของตัวละคร
- ข. โดยบรรยายความคิดของตัวละคร
- ค. โดยคำพูดของตัวละคร
- ง. โดยบรรยายถึงรูปร่างของตัวละคร
- จ. โดยความคิดและการวิจารณ์ของผู้ประพันธ์

แล้วนำลักษณะนิสัยที่นักศึกษารวบรวมได้มาอภิปรายกัน แล้วประมวลให้สมบูรณ์ที่สุด นำไปศึกษาประกอบภาคหลังชั้นให้นักศึกษาทุกคนได้อ่าน

3.2 แนะนำให้มีการอภิปรายถึงตัวละครด้านจิตวิทยา ซึ่งมีผลถึงลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละคร โดยใช้คำถามถามเพื่อช่วยให้นักศึกษาเข้าใจลักษณะนิสัยของตัวละครดีขึ้น

ก. ลักษณะนิสัยของตัวละคร เช่น

1. ท่านชายเล็กมีลักษณะนิสัยอย่างไร
2. ทำไมท่านชายเล็กจึงไม่คบหาสมาคมกับคนอื่น ๆ
3. ทำไมท่านชายเล็กจึงหนีไปอยู่ในชนบท
4. ถ้าท่านชายเล็กไม่ไปอยู่ชนบท จะเป็นอย่างไร
5. หม่อมแม่ของท่านชายเป็นคนอย่างไร

ฯลฯ

ข. อิทธิพลของสังคมต่อลักษณะนิสัยตัวละคร

1. ทำไมฉวีจึงตัดความสัมพันธ์ที่มีกับท่านชายเล็ก
2. อะไร เป็นสาเหตุให้ท่านชายเล็กหนีมาจากชนบท
3. ทำไมเพื่อนนักเรียนของท่านชายเล็กจึงหัวเราะกัน เมื่อครูเรียกชื่อท่านชายเล็ก

4. ให้นักศึกษารวบรวมงานเขียนส่วนใดเป็น ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และการแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ เข้าเป็นหมวดหมู่ ซึ่งอาจทำได้โดยการแบ่งกลุ่มให้คนคว่ำแล้วรายงานแก่เพื่อน ๆ เปิดโอกาสให้นักศึกษากลุ่มอื่นที่มีได้รายงานอภิปรายหรือซักถามได้

5. ให้นักศึกษารวบรวมปฏิบัติการที่มีคอนานิยายเรื่องนี้ ความคิดแทรก ความคิดเสริม ที่เกิดขึ้น โดยแยกเป็นหมวดหมู่ แล้วให้แบ่งกลุ่มในชั้นเรียนเป็น 3 กลุ่มเพื่อรวบรวมเนื้อหาส่วนนี้จัดทำเป็นสรุปรวมปฏิบัติการของนักศึกษาที่มีคอนานิยายเรื่องหลายชีวิต

6. ให้นักศึกษาสรุปสารที่ได้รับจากผู้เขียน โดยเรียบเรียงให้เป็นประโยคที่กระชับรัดกุมรวบรวมไว้แล้วช่วยกันสรุปว่า สารสำคัญที่สุดคืออะไร รองลงมาคืออะไรบ้าง

7. ฝึกให้นักศึกษาคิดเค้าโครงเรื่องหรือแนวเรื่องใหม่ หรือหักเหเหตุการณ์ในเรื่องใหม่ ซึ่งอาจทำได้โดย

ก. ตั้งหัวเรื่องให้นักศึกษาอภิปราย เช่น ถ้าท่านชายเล็กไม่ยอมหนีไปอยู่ชนบท แต่ทำงานอยู่ที่เดิม เหตุการณ์ในเรื่องอาจเปลี่ยนไปเป็นอย่างไร หรือถ้าฉวี

แต่งงานกับท่านชายเล็ก ชีวิตสมรสจะเป็นอย่างไร

ข. ให้นักศึกษาที่มีความสามารถบางคนทดลองผูกโครง เรื่องขึ้นใหม่ โดยใช้ตัวละครชุดเดียว แล้วให้เพื่อนในห้อง เดียวกันวิพากษ์วิจารณ์

8. ให้นักศึกษาฝึกคิดแก้ปัญหาโดยไม่ต้องอาศัยเหตุการณ์จากเนื้อเรื่องเดิม เช่น

ก. ถ้าท่านพ่อของท่านชายเล็กยังไม่สิ้นพระชนม์ ชีวิตของท่านชายเล็กจะเป็นอย่างไร โดยให้แบ่งกลุ่มกันอภิปรายแล้วมารายงานแก่เพื่อนนักศึกษา

ข. ถ้านักศึกษาเกิดมาเป็นท่านชายเล็ก จะแก้ปัญหาชีวิตอย่างไร

9. ให้นักศึกษารวบรวมความคิดและจินตนาการที่เกิดจากการอ่านนวนิยายเรื่องนี้ แล้วแสดงออกตามความถนัดและความสามารถ เช่น วาดรูป เขียนคำประพันธ์ การพรรณนาความ ฯลฯ

10. ให้นักศึกษาแสดงบทบาท (Role - play) จากเหตุการณ์ในเรื่องที่ชอบและสนใจให้เพื่อน ๆ ในห้องเรียนชม

กิจกรรมประกอบ

กิจกรรมประกอบนี้ คือกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนที่นักศึกษาหรือครูผู้สอนคิดจัดทำขึ้นได้ กิจกรรมที่เสนอแนะนี้เป็นกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างให้นักศึกษาสามารถวินิจฉัยสารได้ แต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องจัดกิจกรรมทุกอย่างให้ครบดังที่เสนอมา จะต้องคำนึงถึงความพร้อมของสถานศึกษา อีกทั้งครูผู้สอนและนักศึกษาคด้วย กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่

1. ให้นักศึกษาไปค้นคว้าประวัติของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และงานเขียนเล่มอื่น ๆ ที่นักศึกษาสนใจ แล้วเขียนเป็นรายงานหรือออกมารายงานคววาวจา

2. เชิญนักเขียนเป็นวิทยากร บรรยายเกี่ยวกับการเขียนนวนิยายและเรื่องสั้น

3. ให้นักศึกษาแสดงละครสั้น ๆ จากเนื้อเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากนวนิยายเรื่องหลายชีวิต โดยเชิญเพื่อน ๆ มาดู สถานที่แสดงนั้นอาจจะแสดงในชั้นเรียน หรือแสดงบนเวทีนอกเวลาเรียน

4. จัดการแข่งขันอ่านใบใจ โดยตั้งเกณฑ์เพื่อพิจารณาตัดสินดังนี้
  - 4.1 ให้ตีความหมายของชื่อเรื่องก่อนอ่าน
  - 4.2 วินิจฉัยสารที่ผู้แต่งส่งมาให้แก่ผู้อ่าน
  - 4.3 ให้คิดตั้งชื่อเรื่องใหม่เมื่ออ่านจบแล้ว
  - 4.4 ให้ทำรายการประเด็นสำคัญ ๆ ที่เป็นรายละเอียดของเรื่องทั้งหมด

ฯลฯ

5. นำนักศึกษาไปทัศนศึกษาที่จังหวัดอยุธยา
6. แบ่งกลุ่มให้ไปศึกษา เรื่อง อุดมคติหรือค่านิยมของคนไทย
7. ทำสมุดรวบรวมเรื่อง สิ่งที่น่าสนใจจากนวนิยายเรื่องหลายชีวิต โดยนัก-

ศึกษาทุกคนร่วมกันทำ

8. จัดสัปดาห์หนังสือในหัวข้อเรื่อง ชีวิตและงานของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

การวัดและประเมินผล

อาจทำได้หลายวิธี เช่น ทดสอบควยข้อเขียนโดยใช้แบบทดสอบปรนัยหรืออัตนัย การทดสอบปากเปล่า การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงานเขียน การสำรวจ ทัศนคติ และความสนใจ ฯลฯ

แบบฝึกหัด

แบบฝึกหัดนี้ได้สร้างขึ้นเพื่อให้ครูผู้สอนได้ใช้เป็นตัวอย่างในการนำไปทดลองใช้ และเป็นตัวอย่างในการสร้างแบบฝึกหัดเพิ่มเติม เพื่อทดสอบว่านักศึกษาเข้าใจกลวิธีในการ วินิจฉัยเพียงใด เมื่อได้อ่านนวนิยายเรื่องหลายชีวิตจบแต่ละตอน หรือทั้งเล่มแล้ว

แบบฝึกหัดนี้จะมีสาระครอบคลุมเฉพาะตอนท่านชายเล็กเท่านั้น และจะมีจำนวน

4 แบบฝึกหัด

อนึ่ง ข้อถามต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแบบฝึกหัดนี้ ครูไม่ควรใช้ถามนักเรียนกลุ่มหนึ่ง ๆ ทุกข้อ ควรเลือกใช้ตามความเหมาะสม ในดุลยพินิจของครู ว่าเป็นข้อที่นักศึกษาสนใจหรือ มีสาระประโยชน์ต่อนักศึกษามากที่สุดเท่านั้น

แบบฝึกหัดที่ 1

ก. วาควยกลวิธีในรูปแบบนวนิยาย

จงตอบคำถามข้างล่าง

1. ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องอย่างไร ใครเป็นผู้เล่าเรื่องนี้
2. ถ้าจะให้ท่านชายเล็กเป็นผู้เล่าเรื่องนี้ จะมีผลคือผลเสียอย่างไรบ้าง
3. แนวคิดของเรื่องนี้มีในชีวิตคนจริง ๆ ไດหรือไม่
4. ตัวละครเหล่านั้นทำให้ท่านเกิดอารมณ์ หรือความรู้สึกอย่างไรบ้าง
5. เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องแจ่มแจ้งเพียงพอหรือไม่
6. เรื่องนี้ผู้แต่งใช้ฉากอะไรในการบรรยายให้ผู้อ่านเข้าใจ
7. ตัวเอกของเรื่องนี่คือใคร มีความขัดแย้งกับอะไร
8. การจบเรื่องควย การประสมอุบัติเหตุเรื่อลม ทำให้ท่านชายเล็กจมน้ำตาย ท่านคิดว่าเหมาะสมหรือไม่ จงอธิบาย
9. ท่านคิดว่าในชีวิตจริง อาจมีคนอย่างท่านชายเล็กไດหรือไม่
10. แนวคิดของเรื่องคืออะไร ผู้ประพันธ์บอกไว้ตรง ๆ หรือแฝงไว้ในเรื่องอธิบาย

ข. วาควยส่วนประกอบที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น การแสดงความรู้สึก

ข้อความต่อไปนี้ ได้คัดลอกมาจากนวนิยายเรื่องหลายชีวิต ตอนท่านชายเล็ก

ให้นักศึกษาเติมอักษร ก. หรือ ข. หรือ ค. ฯลฯ ลงในที่ว่างข้างหน้าข้อความแต่ละข้อ

- ก. หมายความว่า ผู้แต่งบอกเล่าเหตุการณ์เพื่อให้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่อง
- ข. หมายความว่า ผู้แต่งบอกความคิดเห็นของผู้แต่ง
- ค. หมายความว่า ผู้แต่งบอกความรู้สึกของผู้แต่ง
- ง. หมายความว่า ผู้แต่งบอกความคิดเห็นของตัวละคร
- จ. หมายความว่า ผู้แต่งแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกของตัวละคร
- ฉ. หมายความว่า ตัวละครแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ของตัวละคร

ข. หมายความว่า ตัวละครแสดงความคิดเห็นของตัวละคร

ข. หมายความว่า ตัวละครบอกเล่าเหตุการณ์เพื่อให้เนื้อเรื่องดำเนินไปได้

ตัวอย่าง

๐) ก. หนทางที่ท่านชายเล็กจะคบเด็กนักเรียนอื่น ๆ โดยสนิทสนมก็มีกำแพง
 มากันกางไว้ กำแพงนั่นก็คือความเป็นเจ้า ที่คอยห้ามเพื่อนนักเรียนมิ
 ให้สนิทสนมกับท่านชายเล็ก ได้เท่ากับคนธรรมดาด้วยกัน

ก. 1. ท่านชายเล็กเป็นหม่อมเจ้าที่มิได้ถูกถือเป็นที่ทางการว่าเป็นเจ้า จึงมิได้รับ
 พระราชทานเบี้ยหวัดเงินปีเหมือนเจ้านายอื่น ๆ

ข. 2. "ไม่ได้หรอกแม่...ฉันทำไม่ได้...ฉันทำไม่ลงจริง ๆ ซาคินี่ทั้งชาติฉันก็จะ
 อยู่เคียงลูกฉันไปอย่างนี้ ไม่มีวันจะมีผิวใหม่ได้อีก"

ข. 3. ฐานันดรของหม่อมเจ้า กลายเป็นอุปสรรคกัณมิให้หม่อมแม่ที่ท่านชายเล็ก
 รักมากกว่าใคร ๆ นั้นได้รับความสุขในชีวิต

ข. 4. ความเป็นเจ้ากลายเป็นเครื่องพันนาการให้ท่านชายเล็กนั่งมองความทุกข์
 ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีอยู่รอบตัว โดยไม่สามารถจะยื่นมือเข้าไปขจัดความทุกข์นั้นแต่
 อย่างไม่ได้

ก. 5. ท่านชายเข้ารับราชการในตำแหน่งเสมียน เงินเดือน 15 บาท

ข. 6. "ไม่ได้หรอกกระหม่อม ท่านชายเป็นเจ้าเป็นนายมาวิ่งค้าขายอย่าง
 กระหม่อมก็จะเสียพระเกียรติยศ คนมันจะดูถูกได้ แล้วกระหม่อมก็จะพลอยอับร้อยัฎฐโรไป
 ด้วย ท่านอย่าทรงทำอันเลย เข้ารับราชการเป็นที่ที่สุด ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต
 สมกับที่เกิดมาเป็นเจ้านาย..."

ข. 7. ในชีวิตนี้ท่านชายเล็กจะทำอะไรก็อบไม่ได้เลย ชีวิตจะตองตั้งอยู่ในกรอบ
 ที่ตั้งไว้คอยความเชื่อถือของคนอื่น ความรู้สึกของคนอื่น ความเชื่อถือ ความปรารถนา
 ความรู้สึกของท่านชายเล็กเองไม่สามารถจะทำลายกรอบนั้นลงได้

ก. 8. หน้าของหญิงสาวผู้นั้นก็ค้อยู่ในความทรงจำ ทำให้ท่านชายเล็กต้องเก็บเอามาคิดถึงอยู่บ่อย ๆ

ข. 9. และบางครั้งในความคิดของคนหนุ่ม หญิงสาวผู้นั้นก็เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ความฝันนั้นลึกลง

ข. 10. คำพูดที่ออกมาจากหัวใจโดยมิได้ปรุงแต่งนั้น ถ้าจะเปรียบกับคำพูดที่ผู้พูดของระวีกระวังคอยเลือกเฟ้นคำแล้ว ก็เปรียบเสมือนเพชรแท้และเพชรเทียม

ค. 11. บรรยายกาศอันกลมเกลียว มีแต่ความรักในระหว่างครอบครัว ใบหน้าที่แจ่มชื่นแจ่มใส ถ้อยคำที่พูดออกมาด้วยความรักและเจตนาดี ทุกอย่างนี้ช่วยทำให้ชีวิตภายในครอบครัวนายรอกกลายเป็นแดนสวรรค์ และอาหารที่นางผาศกรรยานายรอกยกออกมาคั่งเป็นอาหารทิพย์

ก. 12. คือนั่นท่านชายเล็กเสด็จกลับบ้านองค์เดียวในยามดึก พระทัยเบิกบาน พองโตด้วยความสุขความกระหึ่มใจ ความสุขในชีวิตอนาคตดูเหมือนจะลอยอยู่ข้างหน้าขนาดเอื้อมมือถึง

ก. 13. ชาติกำเนิดอันสูงนิกคน แต่ปราศจากอุปกรณ์ใด ๆ ที่จะรักษาความผิคนั้นไว้ กลายเป็นปีศาจร้ายที่คอยหลอกหลอน ครั้งหนึ่งเคยทำให้หม่อมแม่ทองทุกขุทรมาณจนถึงตาย ครั้งนั้นก็กลับมาอีกและจะเคิบโตกว่าเก่า นานกว่าเก่า

ข. 14. ฉันไม่คิดมีหรือครอบครัว เพราะฉันมีอยู่แล้ว ดีกว่าของคนอื่นเสียอีก คนทั้งบ้านอันนี้เป็นครอบครัวของฉัน

15. พอแลเห็นหน้าผู้ช่วยปลัดกระทรวงครั้งเดียว ผู้ใหญ่เล็กก็สะอื้นตัวลอยใจหวิวเหมือนกับจะเป็นลมล้มลงกลางแดด

ง. 16. คนที่ถูกลืมนเสียแต่ยังเป็น ๆ นั้นถึงจะอยู่จะไปก็ไม่มีใครรู้เท่ากัน

17. คำตอบของถวิลทำให้ความสุขของท่านชายเล็ก ที่มีมากอยู่แล้ว เยี่ยมเต็มแทบจะล้นหัวใจ เอื้อมหัตถ์ไปจับมือถวิลแล้วรับสิ่งคล้ายเสียงสั่น ๆ ตะกุกตะกักว่า

"แล้วถวิลรักพี่บ้างไหม ?"

ข. 18. การจะไปสู่ขอจะทองหาฤกษ์ยามมาก็ เอาอย่างนี้ดีกว่า พวงนี้กระหม่อม จะไปลองพูดทาบถามเขาก่อน ถ้าเขาคกลงปลงใจจะไถ่ขอวันเดือนมีเกิดทางฝ่าย ผู้หญิง เขามาหาฤกษ์ให้ทองกันได้

ก. 19. เจ้าพนักงานเปลื้องเครื่องสุกรมแล้ว ก็เอาผ้าขาวคลุมพระศพไว้ท่อนหนึ่ง เจ้าพี่ทางองค์กลานเข้าไปเอนน้ำอบพรมลงบนสิ่งทีวางอยู่บนผ้าขาว ในที่สุดหม่อมแม็ก สะกิดทานชายเล็กยืนขวบน้ำอบเล็ก ๆ ให้ชวทหนึ่ง แล้วกระซิบสั่งให้เข้าไปสร้งน้ำเสกจ พอดีเป็นครั้งสุดท้าย

ข. 20. เด็กเขาคินะ แม่หนู ไม่เป็นพาลเกเรก็มีราศีคุ้มกันทุกคนแหละ คนหนุ่ม ๆ ถูกรักษาตัวให้ดีก็เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น

แบบฝึกหัดที่ 2

ก. ว่าด้วยปฏิกิริยาของผู้คนที่มีความเชื่อ

จงตอบคำถามข้างล่าง

1. ในเรื่อง ผู้แต่งได้กล่าวไว้ท่อนหนึ่งว่า "เสียงคนตรีนั้น ทำให้เกิดอารมณ์ ทุกข์ได้ มิใช่อารมณ์สุขแต่อย่างเดียว" ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
2. ถวิลได้กล่าวว่า "ถ้าพี่เด็กแล้วฉันจะรังเกียจว่ายากจนก็ไม่ต้องวิตกหรือ ในข้อนั้น ยากก็มีจนฉันไม่ถือ คนเรารักกันด้วยใจ ไม่ต้องกลัวว่าถวิลจะเปลี่ยนไปเป็นอื่น" ถวิลกล่าวเช่นนี้ นักศึกษาคิดว่าถวิลมีความจริงใจหรือไม่ เหตุการณ์ต่อมาได้พิสูจน์ให้เห็น เป็นอย่างไร จงให้เหตุผล
3. ท่านคิดว่าอุปสรรคสำคัญต่อชีวิตท่านชายเล็กคืออะไร จงอธิบายให้เหตุผล ประกอบด้วย
4. ท่านคิดว่า พฤติกรรมของหม่อมแม่ท่านชายเล็ก ถูกต้องหรือไม่อย่างไร จงให้เหตุผล

5. ทำไมท่านชายเล็กจึงมีความสุขมากในขณะที่เป็นผู้ใหญ่เล็ก
6. ท่านคิดว่าท่านได้รับความรู้ใหม่อะไรบ้าง เมื่ออ่านเรื่องนี้แล้ว
7. "การสิ้นชีวิตของท่านชายเล็ก ทำให้ปัญหาทั้งหมดคลี่คลายลง" ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด จงให้เหตุผล
8. ท่านมีความรู้สึกอย่างไร เมื่ออ่านข้อความต่อไปนี้ "ทุกคนมองดูท่านชายเล็ก แล้วยกขึ้นเช่นเดียวกับเครื่องประกอบสำนักงานชิ้นหนึ่ง เช่น โต๊ะ เก้าอี้ หรือแฟ้มเก่า ๆ เมื่อคนอื่นที่เขาทำงานพร้อมกันได้เลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน ก้าวหน้าออกไปไกล ท่านชายเล็กก็คงเป็นท่านชายเล็ก ทำงานหน้าที่เก่า เงินเดือนสูงกว่าเก่าไม่กี่บาทน้อย"
9. สมมติว่าท่านเป็นท่านชายเล็ก ท่านคิดว่าท่านจะทำอย่างไร เมื่อคนที่บ้านออกจรรยาจริงว่า มีฐานะนครเป็นเจ้า จงชี้แจง
10. ท่านคิดว่าท่านชายเล็กมีความรู้สึกอย่างไร จงพูดข้อความต่อไปนี้ "ฉันไม่คิดมีทรอกครอบครัว เพราะฉันมีอยู่แล้ว คิดว่าของคนอื่นเสียอีก คนทั้งบ้านอันนี้แหละเป็นครอบครัวของฉัน"
11. ท่านรู้สึกอย่างไร เมื่อท่านชายเล็กซึ่งอยู่อย่างมีความสุขที่บ้านออกมาเป็นเวลานาน แล้ววันหนึ่งมีคนรู้จักฐานะนครมาพบเขา ทำให้ทองหนักต่อไป
12. ท่านมีความคิดเห็นว่า หม่อมแม่ของท่านชายเล็กเป็นคนอย่างไร
13. ท่านคิดว่าคนอย่างลุงบุญสมน่าจะมีจริงหรือไม่ จงอธิบาย และถ้าท่านเป็นลุงบุญสม ท่านจะทำอย่างไรกับท่านชายเล็ก
14. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับข้อความต่อไปนี้ "ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ท่านชายเล็กได้สนิทสนมเป็นกันเองกับเพื่อนมนุษย์"
15. ท่านคิดว่าท่านอยากจะเป็นพระราชวงศ์หรือไม่ เมื่ออ่านเรื่องนี้จบแล้ว

ข. ว่าด้วยความคิดแทรกหรือความคิดเสริมที่เกิดขึ้น

ข้อความต่อไปนี้ทำให้ท่านเกิดความคิดแทรกหรือความคิดเสริมอย่างไรบ้าง

จงอธิบาย

1. "ท่านชายเล็กไม่เข้าพระทัยว่า ทำไมหม่อมแม่จึงต้องร้องไห้ทุกครั้งที่มีเสียงปี่กลองดังขึ้น ท่านชายเล็กยิ่งเด็กเกินไปที่จะรู้ว่าเสียงคนครี้นั้นทำให้เกิดอารมณ์ทุกซึกได้ มิใช่เกิดอารมณ์สุขแต่อย่างเดียว"

2. "ท่านชายเล็กทรงจำได้ว่าห้องพระโรงที่เก็บพระโกศนั้นมีคและอับ เพราะเก็บไว้นานมีหยากใยและใยแมลงมุมติดอยู่ตามหน้าต่าง ตามฐานตั้งโกศบนลายสลักรอบโกศ และตามฉัตรที่ตั้งอยู่รอบ ๆ เพราะพระศพเสด็จพอนั้นปิดไว้ มิได้มีใครดูแลเอาใจใส่เท่าไรนัก"

3. "ในห้องพระโรงมีเจ้าพี่นั่งอยู่หลายองค์ และมีหม่อมแม่อื่น ๆ นั่งอยู่ด้วย บางคนก็ร้องไห้ บางคนก็นั่งคุยกันอยู่เฉย ๆ แต่หม่อมแม่ของท่านชายเล็กนั้นร้องไห้มากกว่าคนอื่น จนหม่อมอื่น ๆ หันมามอง และเจ้าพี่องค์ใหญ่หันมากล่าวว่า"

4. "ในระหว่างที่เสด็จพอนั้น ใต้ทรงกุ่มันย่มลื่นจากพระคลังมาใช้จ่ายเลี้ยงคนในวังรักษาพระเกียรติยศเจ้านายผู้ใหญ่ เมื่อสิ้นพระชนม์ลงก็ไม่มีใครสามารถจะไขหนี้สินนั้นได้ วังจึงหลุดเป็นสิทธิ์ของพระคลัง..."

5. "ตั้งแต่นั้นเกิดมาเป็นตัวก็ไม่เคยรักใคร่มากเท่านี้" หม่อมแม่ตอบ "แต่นั้นก็ตองตัดใจบอกเลิกไม่ให้ เขาไปมาหาสู่อีกต่อไป ถ้าฉันตัวเปล่าไม่มีลูกก็คงไม่เป็นไร หรือถึงฉันจะมีลูกธรรมชาติฉันก็คงจะรับปากได้... แต่ฉันมีลูก... และมีลูกเป็นเจ้า... ฉันก็ตองครองตัวไว้ ลูกโตขึ้นจะได้ไม่อับอายชายหน้าแม่ อย่าลืมนะลูกฉันเป็นเจ้า"

6. "พอเล็กนี่แปลก" นางผาดปรารภขึ้นวันหนึ่งขณะที่นั่งคุยกันอยู่พร้อมหน้า "ฉันดู ๆ ไปเห็นมีราศีผิดกับเด็กอื่นที่เคยเห็นมา จะว่าขาวเป็นน้ำเป็นนวลก็ไม่ใช่ จะเป็นด้วยอะไรฉันก็นึกไม่ออก"

7. "ท่านชายเล็กเต็มไปด้วยความหวังที่จะมีคนอีกคนหนึ่งมาร่วมชีวิตร่วมทุกข์ร่วมสุขไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม คนที่จะเป็นกันเองเหมือนกับคน ๆ เดียว ไม่ถือความแตกต่างในชาติกำเนิดมาเป็นเครื่องกีดขวางอีกต่อไป"

8. "...นายรอนั่งเล่นตามสบายเช่นเคย บุ่งโล่ง กว้างหนึ่ง และมีผ้าขาวม้าพาดไหล่ ครึ่งนั่งครึ่งเอกแขนขา ๆ ตัว นายรอนมีขวดเหล้าและแก้ววางอยู่ตามปกติ"

และในปากนั้นมีรูปทรงขาวอยู่ครึ่งตัว เมื่อเห็นท่านชายเล็ก นายรอกก็สะดุ้งเหมือน กับมีอะไรมาทำให้แตกใจจึงรีบลุกขึ้นจับชายโสร่งมาโจงไว้แบบผ้าโจงกระเบน และ รีบหยิบผ้าขาวมามาเคียนพุงไว้เรียบร้อย..."

9. "ถ้าอย่างนั้นก็จะยิ่งลำบากไปใหญ่ ถ้าชาวบ้านเขารู้ว่าหม่อมฉันเป็นหม่อม ของฝ่าพระบาท แต่แล้วก็คงอยู่อย่างเก่าไม่มีอะไรดีขึ้น เขาก็จะพากันหัวเราะเยาะได้"

10. "พอแลเห็นหน้าผู้ชายปลัดกระทรวงครึ่งเดียว ผู้ใหญ่เล็กก็สะดุ้งตัวลอย ใจทิวเหมือนกับจะเป็นลมล้มลงกลางแดด เพราะผู้ชายปลัดกระทรวงนั้น ผู้ใหญ่เล็กจำ ได้ชื่อว่าชื่อนายเสริม ครั้งหนึ่งเคยเป็นเสมียนนั่งทำงานอยู่ที่ตะตึก ๆ กันที่กรม"

แบบฝึกหัดที่ 3

ว่าด้วยการวินิจฉัยสาร (ข้อความ)

ก. จงวินิจฉัยสารข้อความที่คัดมาจากนวนิยายข้างล่างนี้ ตามความคิดและความเข้าใจ ของท่านแต่เพียงสั้น ๆ

ตัวอย่าง

๐) "...เป็นเพราะเหตุที่ครูเรียกว่า "หม่อมเจ้าชายเล็ก" นั่นเอง หนทางที่ ท่านชายเล็กจะคบเด็กนักเรียนอื่น ๆ โดยสนิทสนมก็มีกำแพงมากันทางไว้..."

— อุปสรรคที่ทำให้ท่านชายเล็กไม่มีเพื่อนคือความเป็นเจ้า

1. "ท่านชายเล็กร้องว่าถูกพันธนาการหรือเป็นคนพิการด้วยชาติกำเนิด"

2. "...นอนนึกถึงความยากลำบากต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ข้างหน้าเหมือนกำแพง มหึมา ไม่มีหนทางที่จะก้าวข้ามไปได้..."

3. "ชีวิตนี้ท่านชายเล็กจะทำอะไรก็เกือบไม่ได้เลย ชีวิตจะต้องตั้งอยู่ใน กรอบที่คงไว้ด้วยความเชื่อถือของคนอื่น ความรู้สึกของคนอื่น ความเชื่อถือ ความ ปรารถนา ความรู้สึกของท่านชายเล็กเอง ไม่สามารถจะทำลายกรอบนั้นลงได้"

4. "คำพูดของนายรอกที่ดูอย่างกันเอง กระหม็บโสดท่านชายเล็กเหมือนกับ
นำฝน ตกทองคินที่แห้งผากแตกกระแทง..."

5. "คำพูดที่ออกมาจากหัวใจโดยมิได้ปรุงแต่งนั้น ถ้าจะเปรียบกับคำพูดที่
ผู้พูดต้องระมัดระวังคอยเลือกเฟ้นคำแล้ว ก็เปรียบเสมือนเพชรแท้และเพชรเทียม"

6. "...เอามะม่วงล้างปากเสียด้วย เมื่อหนูเขาไปได้มาจากตลาดวันนี้
กำลังคี่ที่เคียว"

7. "...บรรยากาศอันกลมเกลียว มีแต่ความรักในระหว่างครอบครัว ใบ
หน้าที่ชุ่มชื้นแจ่มใส ถ้อยคำที่พูดออกมาด้วยความรักและเจตนาดีทุกอย่างนี้ช่วยทำให้
ชีวิตภายในครอบครัวนายรอกกลายเป็นแดนสวรรค์ และอาหารที่นางผกาภรรยาของนายรอก
ยกออกมาตั้ง เป็นอาหารทิพย์"

8. "ชาติกำเนิดอันสูงนิตคน แต่ปราศจากอุปการะใด ๆ ที่จะรักษาความ
นิตแก่นั้นไว้ กลายเป็นปี่สัจจรายที่คอยหลอกหลอน..."

9. "แต่แล้วผู้ใหญ่เล็กก็รู้สึกตัว เหมือนกับถูกสายฟ้าฟาด เมื่อได้ยินเสียงหนึ่ง
พูดขึ้นดัง ๆ เกือบจะเป็นตะโกนว่า

"ฝ่าพระบาท เสด็จมาอยู่นี่ตั้งแต่เมื่อไร? แหม กระหม่อมไม่ได้เฝ้ามาตั้ง
ยี่สิบกว่าปี ทรงจำกระหม่อมได้หรือไม่ กระหม่อมชื่อ เสริม เคยทำงานอยู่กับฝ่าพระบาท"

10. "ผู้ใหญ่เล็กตายลงไปในทันทีด้วยคำพูดเพียงไม่กี่คำ และท่านชายเล็ก
กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่..."

ข. ข้างล่างนี้มีข้อความอยู่ 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นข้อความที่วินิจฉัยแล้ว และข้อความที่
ถัดมาจากนวนิยายเป็นชุดที่ 2 ถ้าท่านเห็นว่าข้อความข้อใดของชุดที่ 1 เหมาะสมกับ
ข้อความในชุดที่ 2 โปรดเขียนตัวอักษรที่กำกับหน้าข้อความที่วินิจฉัย ในที่ว่างข้างหน้า
ข้อความในชุดที่ 2

ชุดที่ 1

ก. สังคมไทยยังยกย่อง เหาใจและเกรงกลัวผู้มีอำนาจในหน้าที่ราชการอยู่มาก ต้องแสดงความเคารพนับถือให้เห็นด้วยการไปตั้งแถวรอรับ

ข. แสดงความรู้สึกของผู้แค้นว่าข้าราชการไม่มีความจริงใจต่อกัน แสดงมารยาทเกินความจริงใจ

ค. ผู้แค้นแสดงความรู้สึกว่า ข้าราชการผู้ใหญ่ ชอบแสดงออกให้ใคร ๆ เห็นว่าตนมีอำนาจและเป็นใหญ่มากกว่าคนอื่น ๆ

ง. ท่านชายเล็กเกิดในครอบครัวที่มีทรัพย์สินน้อย และขาดผู้ใหญ่ที่เป็นหัวหน้าควบคุมสมาชิกในครอบครัว

จ. ท่านชายเล็กทำงานที่ไม่มีความสำคัญ และไม่มีใครเอาใจใส่

ฉ. ความสุขของมนุษย์เกิดจากการอยู่ในวงแวล้อมของผู้ไม่ศรัทธาอย่างจริงจัง ยิ่งกว่าอย่างอื่น

ช. ค่านิยมของคนในสมัยนั้น ถือว่าอาชีพราชการเป็นอาชีพที่สูงกว่าอาชีพอื่น

ซ. ท่านชายเล็กเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หม่อมแม่มีความทุกข์

ชุดที่ 2

จ 1. ท่านชายเล็กจมอยู่ในระหว่างโต๊ะเก้าอี้ กระจกเงา ๆ ขวดหมึกที่หน้าหมึกแห้งไปนานแล้ว และปากกาที่สนิมขึ้นจนใช้การไม่ได้ยู่ลึบกว่าปี

ค 2. ฉันไม่คิดมีหีบห่อครอบครัว เพราะฉันมีอยู่แล้ว ดีกว่าของคนอื่นเสียอีก คนทั้งบ้านคนอื่นแต่ละเป็นครอบครัวของฉัน

ข 3. บุรุษร่างใหญ่แต่งเครื่องแบบตรวจการคนหนึ่ง ก้าวขึ้นจากเรืออย่างสง่าภาคภูมิ จับมือกับนายอำเภอเหมือนกับว่ายืนเคียงข้างที่ใดพบกัน

ก 4. แคว้นหนึ่ง ผู้ช่วยปลัดกระทรวงท่านมาตรวจราชการที่จังหวัด แล้วก็แวะมาเยี่ยมที่อำเภอ นายอำเภอก็บอกกล่าวให้ท่านผู้ใหญ่บ้านทุกคนไปคอยเข้าแถวรับ ท่านผู้ช่วยปลัดกระทรวงจากถนนหน้าอำเภอไปจนถึงท่าน้ำ

ง 5. ทองพระโรงที่เก็บพระโกศนั้นมีคและอับ เพราะเก็บไว้นานปี
หายากไยและไยแมลงมุดคิอยู่ตามหน้าท่าง ความฐานตั้งโกศ บนลายสลักรอบโกศ

ค 6. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงพบกับกำนันคนโน้นบ้าง ผู้ใหญ่บ้านคนนี้บ้าง ด้วย
เสียงอันดังมีอำนาจเหมือนกับผู้ใหญพบกับเด็ก

ข 7. ทุกครั้งเมื่อหม่อมแม่มีความทุกข์และร้องไห้ ยิ่งเห็นท่านชายเล็กเข้าไป
ไปหาหม่อมแม่ก็ดูเหมือนจะทุกข์หนักขึ้นอีก

ช 8. ไม่ได้ทรอกกระหม่อม ท่านชายเป็นเจ้าเป็นนายมาวิ่งค้าขายอย่าง
กระหม่อมก็จะเสียพระเกียรติยศ คนมันจะถูกลูกได้ แล้วกระหม่อมก็จะพลอยอับร้อจัญไร
ไปด้วย ท่านอย่าทรงทำอื่นเลย เข้ารับราชการ เป็นดีที่สุด ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต
สมบัติที่เกิดมาเป็นเจ้านาย กระหม่อมจะได้ฟังเมื่อแก่

ค. ให้นักศึกษาอภิปรายแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้

1. การปกครองในสมัยนั้นเป็นการปกครองระบอบใด
2. หนังสือเรื่องนี้เป็นหนังสือที่หมกสมัยไม่ควรอ่านในสมัยนี้
3. หนังสือเรื่องนี้มีอะไรสอนใจหรือให้ความคิดอะไรบ้าง
4. ลักษณะนิสัยของตัวละครบางตัวที่น่าสนใจ
5. หนังสือเล่มนี้แสดงระบบเศรษฐกิจ การเมืองของสังคมไทยหรือไม่

แบบฝึกหัดที่ 4

ว่าด้วยความคิดเสริมของผู้อ่าน

ก. จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่าผู้แต่งแต่งเรื่องนี้ได้เป็นอย่างไร
2. ถ้าท่านชายเล็กมาเกิดในสมัยนี้จะมีปัญหาหรือไม่
3. เมื่ออ่านเรื่องนี้แล้วท่านคิดว่าผู้เป็นแม่ควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร
4. ถ้าคนในสังคมไทยยังยึดมั่นในความคิดเช่นในเรื่องท่านชายเล็ก จะมีผล

ต่อประเทศชาติอย่างไร

5. เมื่ออ่านเรื่องนี้จบแล้วท่านเกิดความรู้สึก ความคิดอย่างไรบ้าง อธิบาย

ข. เมื่อท่านอ่านเรื่องนี้แล้ว ท่านมีความคิดเสริมอย่างไรบ้าง จงตอบมาพร้อมทั้งอธิบายให้เข้าใจ

ตัวอย่างเช่น

ก. ถ้าท่านชายเล็กเป็นคนอายุประมาณ 25 ปี อยู่ใน พ.ศ. 2519 นี้ก็คงจะไม่มีปัญหาอย่างที่พบในหนังสือ เพราะอาจจะไปรับจ้างบริษัทชาวต่างประเทศ และได้รับเงินเดือนสูงกว่าเป็นข้าราชการได้ เพราะพระราชวงศ์ที่ปฏิบัติเช่นนี้ก็มีอยู่หลายองค์

ข. เรื่องนี้เป็นเรื่องล้าสมัยแล้ว ไม่ต้องเอามาคิดให้สิ้นเปลืองเวลาไปเปล่าๆ ไม่ควรนำมาให้นักเรียนครูอ่านและตีความ

ค. คนไทยในปัจจุบันนี้ ยังนิยมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนชั้นสูงอยู่มาก หนังสือเรื่องนี้จึงยังมีผู้ให้ความสนใจอยู่มาก

ง. มนุษย์เราไม่ว่าจะเกิดในฐานะอย่างไร ย่อมมีปัญหาทั้งนั้น จะนึกแยกกันไปก็โดยลักษณะของปัญหา

แบบทดสอบ

โปรดอ่านข้อความที่คัดมาแต่ละตอนให้เข้าใจ แล้วตอบคำถามข้างท้าย โดยพิจารณาจากข้อความที่คัดมาเป็นสำคัญ ถ้าท่านเห็นว่าคำตอบใดเป็นคำตอบที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด โปรดเขียนเครื่องหมาย 0 ล้อมรอบตัวอักษรหน้าข้อที่ท่านเลือก

ตัวอย่าง 0) "ท่านชายเล็กอยากจะช่วยบรรเทาความทุกข์ของหม่อมแม่และของยาย ด้วยวิธีทุ่มเทกำลังกายทั้งหมดที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์แก่คนทั้งสอง แต่ก็ไม่สามารถจะทำได้ เพราะหม่อมแม่ไม่ยอมลืมน่าลูกเป็นเจ้า"

ข้อความนี้แสดงว่าท่านชายเล็กเป็นคนประเภทใด

ก. ก้อรับ

ข. เอาแต่ใจตัว

ค. เชื้อฟุ้งผู้ใหญ่

ง. มีความคิดอิสระ

1. "ชีวิตของท่านชายเล็กที่จะมีอยู่ต่อไปในแคว้นเจ้าเจ็ดนั้น จะต้องว่าแห้ว จะต้องไม่เป็นกันเองกับใคร ได้อีกต่อไป หม่อมเจ้าชายเล็กจะอยู่ต่อไปที่แคว้นนั้นก็ดูจะไร้สาระและไร้ประโยชน์

ท่านชายเล็กชายที่ขายบ้าน แล้วรีบลงเรือมาบ้านแพนในเวลาค่ำคืน เพื่อจับเรือเมล์มากรุงเทพฯ" (หน้า 156)

ข้อความนี้แสดงว่าท่านชายเล็กมีนิสัยอย่างไร

ก. คอสูกับความจริง

ข. กล้าหาญ

ค. มีเหตุผล

ง. ไม่กล้าสู้กับปัญหาของสังคม

2. "ท่านชายทูนหัวของแม่...อย่าพูดอย่างนั้น ใจแม่จะชากายเสียก่อน ลูกเป็นเจ้า...จะออกไปเดินชายขนมอย่างลูกคนธรรมดาเขาไม่ได้" (หน้า 136)

ข้อความนี้แสดงว่าผู้พูดเป็นคนอย่างไร

ก. ยึดถือประเพณี

ข. อ่อนแอ

ค. ไม่เจียมตัว

ง. มีความมั่นใจในตัวเอง

3. "ความเป็นเจ้ากลายเป็นเครื่องพันธนาการให้ท่านชายเล็กนั่งมองความทุกข์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีอยู่รอบตัว โดยไม่สามารถที่จะยื่นมือเข้าไปขจัดความทุกข์นั้นแต่อย่างใด" (หน้า 137)

ท่านคิดว่าผู้แต่งได้แสดงความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับฐานันดรศักดิ์

ก. ฐานันดรศักดิ์ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

ข. ฐานันดรศักดิ์เป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหาชีวิต

ค. ฐานันดรศักดิ์นำมาซึ่งความทุกข์

ง. ฐานันดรศักดิ์มิได้นำมาซึ่งความสุขเสมอไป

4. "บุรุษร่างใหญ่แต่งเครื่องแบบตรวจการคนหนึ่งก้าวขึ้นจากเรืออย่างสง่าภาคภูมิใจจับมือกับนายอำเภอเหมือนกับว่ายืนคืออย่างเหลือล้น" (หน้า 155)

ข้อความนี้ได้สะท้อนให้เห็นความคิดของผู้เขียนอย่างไร

- ก. ข้าราชการที่ดีต้องสมาคมกัน
- ข. การแสดงอำนาจของผู้บังคับบัญชา
- Ⓒ. ในสังคมมีแต่ความเสแสร้ง
- ง. คนในสังคมทุกคนรักใคร่กัน

5. "ถ้าอย่างนั้นก็ยิ่งลำบากไปใหญ่ ถ้าชาวบ้านเขารู้ว่าหมอมันเป็นหมอมของฝ่าพระบาท แต่แล้วก็คงอยู่อย่างเก่า ไม่มีอะไรดีขึ้น เขาก็จะพากันหัวเราะเยาะได้"

ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเมื่ออ่านข้อความนี้แล้ว

- ก. ถวิลกลัวความลำบาก
- ข. ถวิลเป็นคนเห็นแก่ตัว
- Ⓒ. ถวิลไม่มีความมั่นใจในตัวเอง
- ง. ถวิลเป็นคนใจโลเล

6. "ท่านชายเล็กรับราชการในตำแหน่งเสมียน เงินเดือน 15 บาท ซึ่งท่านชายเล็กเห็นว่ามากมาใช้ไม่หมด ตกเป็นค่าข้าวแกงบุญสมเสียเดือนละ 8 บาท"

ข้อความนี้แสดงข้อเท็จจริงว่า

- ก. ท่านชายเล็กได้เงินเดือนน้อย
- ข. ท่านชายเล็กเป็นคนประหยัด
- Ⓒ. ค่าของเงินในสมัยนั้นสูงกว่าในสมัยปัจจุบัน
- ง. คนไทยในสมัยนั้นร่ำรวย

7. "ถวิลพยายามพูดราชาศัพท์กับท่านชายเล็กอย่างซัดถอยซัดคำ แต่ความพยายามเช่นนั้นและภาษาใหม่ที่เขาพูดกันนั่นเองทำให้ถวิลกลายเป็นคนอื่น มิใช่ถวิลคนเก่าที่ท่านชายรักและปรารถนาจะทะนุถนอม"

ข้อความนี้แสดงว่าท่านชายเล็กมีความรู้สึกอย่างไร

- ก. ไม่ชอบถวิล
- ข. เกิดความรู้สึกห่างเหินเพราะภาษาที่ใช้
- ค. ถวิลพுகุรราชาศัพท์ไม่ถูกทำให้รำคาญ
- ง. ได้ยินถ้อยคำที่แสดงหุ

8. "เมื่อเกิดมาเป็นเจ้าแล้ว ย่อมจะทำอะไรเหมือนคนธรรมดาไม่ได้ แต่ครั้งจะกระทำ
 ตนอย่างเจ้านายของผู้อื่น ๆ ที่ท่านชายเล็กได้เห็น ท่านชายเล็กก็ไม่มีทรัพย์สินสมบัติมากพอที่
 จะทำได้"

ข้อความนี้แสดงให้เห็นค่านิยมของสังคมอย่างไร

- ก. เมื่อมีฐานะนครศักดิ์ ก็ต้องมีทรัพย์สินสมบัติเป็นเครื่องประดับด้วย
- ข. เงินคือเครื่องหมายแห่งเกียรติยศในวงสังคม
- ค. เจ้าจะทำอะไรเหมือนคนธรรมดาไม่ได้
- ง. เงินคือสิ่งที่คนควรยกย่อง

9. "อีกสิบกว่าปีต่อมา ถ้าหากใครจะไปถามถึงผู้ใหญ่เล็กที่บางโคนนท ทุกคนก็ต้องตอบ
 ได้ทันทีว่า ผู้ใหญ่เล็กเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ชาวบ้านเรียกกันว่าบ้านอ้อ อยู่ตำบลบาง
 โคนนทนั่นเอง"

ทำไมท่านชายเล็กไปอยู่ที่นั่นจึงได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน

- ก. มีความสามารถ
- ข. เป็นผู้นำ
- ค. ไม่มีความขัดแย้งกับการเป็นเจ้า
- ง. ถูกทุกข้อ

10. ถ้าท่านชายเล็กเป็นคนสามัญอยู่ในกรุงเทพฯ ท่านคิดว่าท่านชายเล็กจะเป็นอย่างไร

- ก. รับราชการเป็นผลสำเร็จ
- ข. มีเพื่อนฝูงมาก
- ค. มีคนรักใคร่
- ง. ถูกทุกข้อ

ความรู้เพิ่มเติมสำหรับครู

เบี้ยหวัด หมายถึงเงินประจำปีสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ โปรคเกล้าฯ พระราชทานตามฐานานุรูป ในฐานะที่เป็นเจ้านาย³² คือ เมื่อประสูติต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูล เมื่อโคขึ้นทะเบียนแล้วจึงจะได้รับพระราชทานและเมื่อโสกันต์ หรือโสกันต์แล้ว กษัตริย์บังคมทูลให้ทรงทราบก็จะได้รับพระราชทานเพิ่มขึ้น และเมื่อสิ้นพระชนม์ก็ต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ การพระราชทานเงินป็นนี้ ก็เพื่อแสดงว่าทรงนับเป็นพระญาติ

การรับพระราชทานน้ำสังข์

ในงานพระราชพิธีบางครั้ง พระมหากษัตริย์จะพระราชทานพรให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์ เพื่อรับศิริมงคล โดยการพระราชทานน้ำสังข์

การหลั่งน้ำในประเพณีไทยจากลาวไคว่มี 2 โอกาสคือ

1. ประกาศ มี 4 วิธี และเรียกน้ำเป็นต่าง ๆ ตามวิธีนั้นคือ

1.1 หลั่งน้ำทักษิโศก คือการหลั่งน้ำให้ตกลงแล้ว จึงให้ทาน มีข้าวและผ้าเป็นต้น เหมือนอย่างพระเจ้าพิมพิสารถวายทานอุทิศแก่เปรต ผู้เป็นพระญาติโคหลั่งน้ำให้ตกลงในพระหัตถ์ของพระพุทธเจ้าก่อนแล้ว ภายหลังจึงได้ถวายภัตตาหารและจีวร

1.2 หลั่งน้ำอุททโสก คือการหลั่งน้ำพร้อมกับเปล่งวาจาอุทิศ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร ตอนที่ถวายสวนเวฬุวันแก่พระพุทธเจ้า ได้ทรงเปล่งวาจาว่า "ข้าพระองค์ถวายทานแก่สงฆ์มีสมเด็จพระพุทธองค์เป็นประธาน" พร้อมกับทรงหลั่งน้ำไปด้วย

³²กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, แบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม 5, (นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2514) หน้า 302-303.

1.3 หลังน้ำบัตถโนท คือการหลังน้ำพร้อมกับการตั้งความปรารถนาเพื่อสำเร็จสิ่งที่ต้องการ เหมือนพระเวสสันดรทรงหลังน้ำจากเตาทองลงบนมือผู้รับทาน เช่น ตาชูชกที่ขอสองกุมาร คือ กัณหาชालี พร้อมนั้นก็ตั้งอธิษฐานปรารถนาเพื่อการบรรลุพรหมภูมิ

1.4 หลังน้ำสักขีโนท คือการบริจาคทานก่อนแล้วจึงทำการหลังน้ำภายหลัง เพื่อเป็นสักขีพยานว่าได้นำเพื่ผู้ทานแล้ว และพร้อมกันนั้นก็อุทิศส่วนกุศลผลบุญที่ได้ทำแล้วนั้นให้แก่สรรพสัตว์ทั่วไป คือการกรวดน้ำนั่นเอง แต่ปัจจุบันเราเรียกการหลังน้ำแบบนี้ว่า หลังน้ำทักษิโณท

การหลังน้ำเพื่อประกาศตั้งกล่าวแล้ว เจตนาเพื่อแบ่งส่วนบุญให้มนุษย์ทั้งหลาย ใ้ได้รับรู้ และมีความยินดีร่วมกับการทำดีซึ่งเป็นกุศลอันหนึ่ง เพราะฉะนั้นการทำอะไรดี ๆ ในพุทธศาสนา จะมีการบอกกล่าวเสมอ อาจจะมีไช้แต่บุญ แต่ประกาศเพื่อแสดงความเค็ดเคี้ยวแห่งน้ำใจ เพื่อแสดงเจตนาตัดขาดญาติที่กิน ผู้ที่ถือว่าเป็นศัตรู เช่น การหลังน้ำของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ทรงทำเมื่อทรงประกาศอิสรภาพแห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นการตัดขาดจากความเป็นเมืองออกของพม่า การหลังน้ำนั้นเป็นสักขีพยานแห่งการตัดสัมพันธ์ไมตรีกับพม่าอย่างเด็ดขาด ไม่มีวันที่จะกลับคืนคืออีก เป็นการเสียสละตัวเพื่อการยุทธ์ทำนองเดียวกันกับการเสียสละทรัพย์สินเพื่อเป็นทาน³³

2. อวยพร การหลังน้ำสังขบนตัวคน จะใช้เป็นการอวยพร ด้วยถือกันว่าน้ำนั้นเป็นเครื่องปิดเป่าสิ่งที่เป็นอัปมงคลมีเสนียดจัญไร โรคภัยไข้เจ็บ ภูตผีปีศาจที่ไ้ร้ายให้หมดไป และก่อให้เกิดสรรพสิริมงคลนานาประการ เช่น การแต่งงาน การโกนจุก หรือเนื่องในวันสำคัญ ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ

³³ นาค ใจอารีย์, "น้ำในพิธีกรรม" ศูนย์ศึกษา 6(พฤษภาคม, 2509)

เสด็จในกรม เป็นคำที่ใช้ในภาษาพูด ไม่ใช่ภาษาเขียนในราชการ จะใช้สำหรับเจ้านายที่ทรงกรม ทรงกรมในที่นี้หมายถึงพระยศที่ได้รับพระราชทาน เป็นบำเหน็จความชอบในราชการ³⁴

ในสมัยอยุธยา คำว่า ทรงกรม มีความหมายแตกต่างจากสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะสมัยอยุธยา เจ้านายทรงกรม หมายถึงเจ้านายที่พระมหากษัตริย์มอบหมายให้ไปควบคุมส่วนราชการที่มีความสำคัญเรียกว่า กรม แล้วราษฎรจะเรียกขานพระนามเจ้านายพระองค์นั้นตามบรรดาศักดิ์ของตนาง และเติมคำว่า กรม ข้างหน้าเพื่อแสดงว่าบังคับบัญชาส่วนราชการ ที่มีฐานะเป็นกรม เช่น หลวงสรศักดิ์วิจิตรราษฎรจะขนานนามว่า กรมหลวงสรศักดิ์วิจิตร

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ถ้าพระมหากษัตริย์มีโอรส ธิดากับพระมเหสี โอรสธิดานั้นจะได้ดำรงพระยศเป็น เจ้าฟ้า แต่ถ้าโอรส ธิดานั้นเกิดจากพระสนม ที่เรียกว่า เจ้าจอม ก็จะได้ดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้า เมื่อรับราชการทำความดีความชอบ ก็จะไปรดเกล้าให้ "ทรงกรม" คือแต่งตั้งให้เป็น กรมหมื่น กรมขุน กรมหลวง กรมพระ และถ้าบำเพ็ญความดีความชอบมาก ก็จะได้เป็นกรมพระยา ถ้าเป็นกรมพระยา จะเรียกว่า สมเด็จ กรมพระยา เช่น สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ แต่ถ้าต่ำกว่ากรมพระลงมา จะมีคำนำหน้า กรม บอกความสัมพันธ์ชั้นญาติ กับพระมหากษัตริย์ที่ดำรงราชสมบัติ เช่น สมเด็จพระเจ้านางเชอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา (เป็นพี่สาวของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน)

ถ้าเป็นในรัชกาลที่ 7 กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ก็จะเรียกว่า พระเจ้าพี่นางเธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ถ้าเป็นเจ้าฟ้าจะใส่พระนามเต็มไว้ด้วย เช่น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์

³⁴จากการสนทนากับ ม.ล.บุญเหลือ เพ็ญสุวรรณ วันที่ 29 สิงหาคม 2519.

เครื่องสุกรม หมายถึงเครื่องแต่งพระศพ ส่วนใหญ่จะหมายถึงผ้าขาว³⁵ บางทีเขียนว่า สุกรม³⁶ (สุกุล) หรือบางทีเขียน สุกรรม สุกำ ในการรับพระราชทานเพลิงศพ ผู้ที่ได้รับพระราชทานโกศประกอบศพ เจ้าหน้าที่จะต้องเปลื้องเครื่องสุกำศพ ก่อนกำหนดวันรับพระราชทานเพลิง

การเปลื้องเครื่องสุกำศพนั้น เป็นการนำสิ่งปฏิกูลภายในโกศ เช่น กระจกษ่าง หมอนหนุน นำไปเผาพร้อมกับเผาบุพโพ และห่อผ้าให้ศพ ทั้งนี้ ไม่มีการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อศพเลย

สิ่งของที่สำนักพระราชวังจัดหาไปใช้ในการเปลื้องเครื่องสุกำศพ มีดังนี้

ผ้าขาว 8 เมตร

ค้ายกิม 1, 200 กรัม

ผ้าพลาสติก 5 เมตร

กระจกษ่างพับใหญ่ 5 พับ

เสื่อหรือผ้าน้ำมัน 1 ผืน

หีบสำหรับใส่บุพโพ 1 หีบ (ถ้าเป็นศพที่บรรจุหีบอยู่แล้ว และเปลี่ยนเป็นประกอบโกศก็ใช้หีบเก่าได้)

สิ่งของและเครื่องใช้เหล่านี้รวมเป็นเงินประมาณ 327 บาท สำนักพระราชวังจะต้องขอรับเป็นเจ้าภาพ

ลอง (น.) หมายถึง ของที่ทำรองรับไว้ชั้นใน เรียกพระโกศที่ประกอบนอกว่า พระลอง³⁷

³⁵ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศนราสุวักวงศ์, บันทึกเรื่องความรู้งาน ฯ, (พระนคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2506) หน้า 115.

³⁶ หมายถึงน้ำหนอง น้ำเหลือง

³⁷ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2513) หน้า 79.

หม่อมเจ้า เป็นยศสำหรับโอรสธิดาของเจ้าฟ้า และพระองค์เจ้า และ
มารดาเป็นพระองค์เจ้า³⁸

พระคลัง เป็นคำเดียวกันกับพระคลังข้างที่ ที่ตั้งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเริ่มจัดท่างบประมาณแผ่นดิน สำหรับส่วนที่จะถวาย
พระองค์นั้น ไม่ยอมทรงกำหนดเอง สุดแต่จะถวายเท่าไรก็ได้ ได้ถวายสำหรับเป็นค่า
ใช้สอยส่วนพระองค์ปีละ 6 ล้านบาท ปรากฏว่าไม่พอใช้ เพราะต้องทรงจ่ายหลาย
อย่าง นับแต่โซน ละครหลวง ตลอดจนไปถึงข้าทูลละออง จึงไถ่ลงทุนทำที่ดินให้เกิดประโยชน์
ขึ้น มอบให้พระคลังข้างที่เป็นผู้ดูแล

พระคลังข้างที่ในสมัยราชาธิปไตย นอกจากจะมีหน้าที่ดูแลพระราชทรัพย์ทั้งหมด
ของพระมหากษัตริย์แล้ว ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นกุลเชษฐของพระราชวงศ์ พระคลัง
ข้างที่ยังดูแลทรัพย์สินส่วนของพระราชวงศ์จักรี และของเชื้อพระวงศ์ที่มอบหมายให้จัด
ถวาย

สำนักงานพระคลังข้างที่ในปัจจุบันมีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของเจ้านายบางพระองค์
วัดในพระบรมราชูปถัมภ์และมูลนิธิของมรดกเจ้านายเท่านั้น มีฐานะเป็นกองขึ้นกับสำนัก
พระราชวังซึ่งเป็นทบวงอิสระ มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ³⁹

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁸ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ, คำอธิบายว่าด้วยยศเจ้า, (พระนคร:
เฉลิมชัยการพิมพ์, 2513), หน้า 1.

³⁹ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, เรื่องเดิม, หน้า 294.

บทเรียนที่ 2

บทความเรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู

วัตถุประสงค์ทั่วไป

1. ให้ความรู้เรื่องบทความพอสังเขป
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของบทความ
3. ให้เข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของบทความ
4. ให้เห็นความสำคัญของบทความต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน
5. ให้สามารถวินิจฉัยสารงานเขียนประเภทบทความได้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. วิเคราะห์ให้เห็นได้ว่า
  - ก. ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง
  - ข. ส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น
  - ค. ส่วนใดเป็นการแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์
2. บอกได้ว่าใครรับสารอะไรจากผู้อ่าน
3. บอกได้ว่ามีความคิดแทรกอะไรบางขณะที่อ่าน
4. บอกได้ว่ามีความคิดเสริมอะไรเกิดขึ้นบ้าง
5. บอกความรู้สึกของตนขณะอ่านได้
6. บอกความรู้สึกของตนเมื่ออ่านจบแล้วได้
7. บอกได้ว่าตอนใดเป็นคำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป
8. บอกได้ว่าผู้แต่งใช้โวหารชนิดใดในการเปิดเรื่อง ในการดำเนินเรื่อง

และในการสรุป

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานเขียนประเภทบทความ

บทความ (Essay)

บทความ คือความเรียงที่เขียนขึ้นโดยมีหลักฐานข้อเท็จจริง และผู้เขียนแทรกข้อเสนอแนะเชิงวิจารณ์ หรือเชิงสร้างสรรค์เอาไว้ด้วย⁴⁰ หรืออีกนัยหนึ่งบทความคือความเรียงที่ผู้เขียนต้องการจะส่งสารอะไรอย่างหนึ่งให้แก่ผู้อ่าน โดยเอาความคิดที่เกิดขึ้นมาก่อนมาเรียงเข้า

ประวัติของบทความ

เปลื้อง ณ นคร⁴¹ ได้เล่าประวัติความเป็นมาของบทความไว้ว่า ในประวัติศาสตร์คดียกฤษฎีกาว่า เมื่อ ค.ศ. 1571 ผู้มีตระกูลชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งชื่อ มงแตญ (Montagne) เกิดเบื่อหน่ายโลก จึงเก็บตัวอยู่ในปราสาทของตนเอง คนควาเรื่องราวต่าง ๆ จากห้องสมุดของเขา เมื่ออ่านหนังสือเรื่องใดไปแล้ว หรือเมื่อนั่งรำพึงคนเดียว เกิดความคิดอะไรขึ้นมา ก็บันทึกไว้ในสมุด บางเรื่องสั้น บางเรื่องยาว แล้วแต่อารมณ์ และความนึกคิดจะนำไป เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เขาได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม ให้ออกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า "Essais" ตามศัพท์ฝรั่งเศสแปลว่า ความพยายามหรือการทดลอง เพราะ Montagne ถือว่าเรื่องที่เขาเขียนไว้นั้น ยังไม่สำเร็จบริบูรณ์ เป็นเพียงความพยายามที่เขาทำอะไรได้ก็จด ๆ ลงไว้ เมื่อเรื่องของ มงแตญ พิมพ์ออก

⁴⁰ สิทธา พิณภูวคด และคณะ, การเขียน, (พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 75.

⁴¹ เปลื้อง ณ นคร, คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์, (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2507), หน้า 117.

จำหน่ายในครั้งนั้น ปรากฏว่ามีคนชอบอ่านกันมาก ต่อมาเมื่อผู้แปลเรื่องนี้เป็นภาษาอังกฤษ และเอาคำ Essais ไปเปลี่ยนใช้ในภาษาอังกฤษว่า Essay ซึ่งตามศัพท์แปลว่า การพยายามและการทดลองเช่นเดียวกัน คำว่า Essay จึงเป็นชื่อวรรณกรรมประเภทหนึ่งแทนมา

คำว่า Essay เพิ่งมีปรากฏในสมัยของ มอญเต๋อ แต่บทวรรณกรรมในลักษณะเดียวกับ Essay นี้มีมาก่อนมอญเต๋อมาแล้ว และปัจจุบัน Essay ก็มีได้หมายความว่าถึงบทความที่ลองขีด ๆ เขียน ๆ เล่นอย่างที่มีมอญเต๋อเคยทำ แต่เป็นเรื่องที่มีจุดมุ่งหมาย และจบสำเร็จเป็นเรื่องเป็นราว

บทความ เป็นงานเขียนที่จัดอยู่ในประเภทสารคดี ซึ่ง ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ ได้ให้ความหมายของสารคดีไว้ว่า คือ

วรรณกรรมที่ให้ความรู้หรือความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ แต่หนังสือสารคดีบางเรื่องถึงแม้ว่าผู้เขียนจะเจตนาให้ความรู้ แต่สำนวนภาษาและกลวิธีในการเสนอความรู้ และความคิดเห็นนั้นมีมาตรฐานเยี่ยง จึงให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านไปควยอีกโสดหนึ่ง อย่างไรก็ตามหนังสือสารคดีเป็นวรรณกรรมที่มุ่งเจตนาให้ผู้อ่านใช้สติปัญญา มิได้มุ่งจะให้ชอารมณ์⁴²

และผู้เขียนคนเดียวกันได้แยกรายละเอียดของรูปแบบสารคดีไว้ ดังนี้

1. บทความ แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งมักพบในหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร หรือที่พิมพ์รวบรวมเป็นเล่ม ซึ่งแยกย่อยออกได้เป็น
  - ก. บทความที่บอกข้อความรู้ พรรณนาพันธุ์ไมต่าง ๆ หรือเล่าประวัติบุคคล หรือสถานที่

⁴² คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, "แนะแนวทางการเรียนวรรณกรรม วิจัยและวรรณคดีวิจารณ์," อนุสารมหาวิทยาลัยไทย ท.1/2511 (พระนคร, 2512), หน้า 9.

ข. บทความที่แสดงความคิดเห็นของผู้เขียนมากกว่าที่จะให้ความรู้ จะพบในหนังสือพิมพ์รายวัน และนิตยสาร

ค. บทความแสดงความรู้สึกหรือรำพึงรำพันถึงความงามของธรรมชาติ บางทีก็เรียกว่า ความเรียง

2. เอกสารวิชาการ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. เอกสารทางวิทยาศาสตร์

ข. รายงานการประชุม

3. บทความ เอกสาร จดหมายเหตุ เช่น จดหมายเหตุการเดินทาง จดหมายเหตุรายวัน ฯลฯ

4. หนังสือหรือเอกสารเพื่อสอนศีลธรรมจรรยา มีทั้งเป็นหนังสือที่รวมเล่ม และหนังสือธรรมเทศนาเป็นกัณฑ์ ๆ

5. บทเรียบเรียงเพื่ออ่านออกเสียง เช่น บทสำหรับออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง บทสำหรับถวายพระพรชัยมงคลในพระราชพิธีหรือโอกาสอื่น ๆ

6. ชีวิตประวัติ

7. ความทรงจำ

8. จดหมายเหตุ (โบราณเรียก ปุ้ม)

9. กฎหมายหรือระเบียบต่าง ๆ

จะเห็นว่าบทความเป็นงานเขียนประเภทสารคดีประเภทหนึ่งที่มีปรากฏในสื่อสารมวลชนทั่วไปอย่างแพร่หลาย แต่ "บทความที่รู้จักกันมาก คือ บทความในหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีผู้เขียนลงเป็นประจำในหน้าบางหน้า เช่น หน้า 3 หน้า 5 ลักษณะของบทความในหนังสือพิมพ์เด่นมากก็คือ บทความที่เขียนนั้นสัมพันธ์กับเหตุการณ์ปัจจุบันในสังคม และสะท้อนปฏิบัติการหรือความคิดของผู้เขียนออกมาให้ผู้อ่านในวงกว้างทราบ บางครั้งความคิดนั้น อาจมีอิทธิพลต่อสังคม จนถึงกับเปลี่ยนแปลงสังคมได้เหมือนกัน"⁴³ บทความประเภท

⁴³ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, การประพันธ์, (พระนคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2518), หน้า 77.

นี้มีผู้เรียกว่า บทความปกิณฑกะ

นอกจากนั้นบทความยังอาจจะแบ่งแยกออกตามเนื้อหาได้อีกหลายประการ ดังต่อไปนี้

ประเภทของบทความ

1. บทความแสดงความคิดเห็น บทความประเภทนี้ผู้เขียนจะหยิบเอาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นปัญหามาเขียน อาจจะเป็นปัญหาส่วนรวมหรือปัญหาส่วนบุคคลก็ได้ หรืออาจจะเขียนโต้ตอบกับบทความที่ผู้อื่นเขียนขึ้น เพื่อแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจจะเป็นการยอมรับ คัดค้าน หรือยอมรับเป็นบางส่วน หรือคัดค้านเป็นบางส่วน ผู้เขียนอาจจะแสดงความคิดเห็นไปในแนวใดแนวหนึ่ง หรืออาจจะเสนอความคิดเห็นหลาย ๆ ด้านของคนทั่วไป แล้วปล่อยให้ผู้อ่านพิจารณาตัดสินเอาเอง
2. บทความประเภทสัมภาษณ์ เป็นบทความที่แสดงความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ โดยการสัมภาษณ์จากผู้ที่เคย มีชื่อเสียง เชี่ยวชาญ และอยู่ในความสนใจของบุคคลทั่วไป เช่น คารา นางงามจักรวาล ผู้เขียนอาจจะแทรกเรื่องราวอื่น ๆ ลงไปด้วย เช่น ประวัติย่อ หรือสิ่งแวดล้อมของคน ๆ นั้น เพราะคนโดยทั่วไปย่อมสนใจอยู่แล้ว แล้วเอาเนื้อเรื่องที่สัมภาษณ์นั้นไปเรียบเรียงเป็นบทความ
3. บทความประเภทกึ่งชีวประวัติ เป็นบทความที่ต้องการแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวบุคคล แต่ไม่ตั้งใจให้เป็นเรื่อง อัครชีวประวัติของบุคคลนั้นอย่างแท้จริง หากต้องการแสดงเรื่องราวนี้ในแง่มุมอื่น ในการเขียนถึงผู้ที่เคยเป็นที่เลื่อมใสบุคคลธรรมดา คือ มีชื่อเสียงหรือเก่งกล่าสามารถกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไป ไทแก นักวิทยาศาสตร์ นักกีฬา มหาเศรษฐี ฯลฯ เรื่องที่จะกล่าวถึงในบทความ คือบุคคลนั้นมีคุณสมบัติและลักษณะพิเศษอย่างไร จึงทำให้เขาประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่กว่าบุคคลธรรมดา มีวิธีและหลักการในการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้อ่านใครเห็นสภาพแวดล้อม เหตุการณ์ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เขาเป็นอย่างที่เขาเป็น ข้อมูลที่ได้มาอาจจะได้โดยการ

สัมภาษณ์ สอบถามบุคคลแวดล้อม เอกสาร และผลงานต่าง ๆ ที่เขาเคยสร้างเอาไว้

4. บทความประเภทให้ความรู้ เป็นบทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืออธิบายวิธีทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น วิธีตัดเย็บเสื้อผ้า การตกแต่งบ้าน ฯลฯ

5. บทความประเภทให้แง่คิด โหม่นาวใจ หรือกระตุ้นให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง บทความประเภทนี้ผู้เขียนอาจจะเขียนอย่างตรงไปตรงมา หรือเขียนในเชิงอุปมาอุปไมยก็ได้ เรื่องที่นำมาเขียนอาจเป็นเรื่องที่ให้แง่คิดทั่ว ๆ ไป เช่น เรื่องการประหยัด เรื่องการรักษาศีลธรรมในเมือง

6. บทความประเภทรายงานผลการท่องเที่ยวเดินทาง ลักษณะภูมิประเทศ และความสวยงามของสถานที่นั้น ๆ แล้วอาจจะแทรกเกร็ดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเดินทางของผู้เขียนลงไปก็ได้

7. บทความประเภทวิจารณ์ เป็นบทความที่ผู้เขียนต้องพิจารณาข้อเท็จจริง และคุณสมบัติของสิ่งที่วิจารณ์อย่างถี่ถ้วน แล้วอภิปรายหลักวิชาหรือเหตุผลหรือข้อเท็จจริง ตัดสินว่าดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควรอย่างไร บทความแบบนี้มีหลายประเภท คือ บทความวิจารณ์หนังสือ บทความวิจารณ์ข่าว บทความวิจารณ์การเมือง เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการเขียนบทความ

บทความมีลักษณะแตกต่างกันดังกล่าวแล้ว ฉะนั้นย่อมแสดงว่าวัตถุประสงค์ในการเขียนบทความมีหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ ชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสีย และแนะทางที่ควรปฏิบัติ
2. เพื่อสนทนาให้อ่านได้มองเห็นสิ่งที่เป็นภัยอันตรายแก่สังคม
3. ไล่อายป้ายสีบุคคลหรือสถาบัน
4. เล่าเรื่องที่สนุกสนาน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน
5. พรรณนาสภาพธรรมชาติที่งดงาม ทำให้เกิดความสุข ตามที่ผู้เขียนได้รับมา และอยากให้อ่านใคร่บวดย ซึ่งในภาษาไทยหาบทความเช่นนี้ได้น้อย

6. ให้ขอคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ชักจูงให้ผู้อ่านมีความคิดคล้อยตาม หรือ กระตุ้นเรงเราเพื่อให้เกิดการร่วมมือ เป็นต้น

โวหารที่ใช้ในบทความ

บทความย่อเขียนโดยโวหาร 4 แบบ คือ

1. เชิงอธิบาย (Expositive) เป็นการเขียนเพื่อให้รู้ว่า อะไรคืออะไร หรือเป็นอะไร เป็นการบอกเล่าให้ทราบ เช่น ความรู้ทางวิชา หลักเกณฑ์ ทัศนคติต่าง ๆ การเขียนแบบนี้มุ่งให้ความจริง ใ้รู้เหตุผล การเขียนควยความมุ่งหมายเช่นนี้ จึงเป็นการอธิบายคล้ายตอบคำถามที่ว่า สิ่งนั้นคืออะไร หมายความว่าอย่างไร หรือมีคุณค่าอย่างไร ฉะนั้นจึงต้องเขียนให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้แจ่มแจ้ง ไม่มีข้อสงสัย

2. เชิงพรรณนา (Descriptive) เป็นการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้รู้สึกชัดเจน เท่าที่ผู้เขียนรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียง หรือสัมผัสใด ๆ ก็ตาม มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ และความเพลิดเพลิน

3. การเขียนเชิงอภิปราย (Argumentative) เป็นวิธีการเขียนเพื่อเปลี่ยนความรู้สึกของผู้อ่าน ให้เปลี่ยนใจ เปลี่ยนท่าที ให้เป็นไปตามต้องการ การเขียนจะต้องให้เขาใจควยเหตุผล ไม่ใช่อธิบายให้ทราบอย่างเดียว ซึ่งได้แก่ เรื่องที่เป็นความจริง นโยบาย

4. เชิงบรรยาย (Narrative) เป็นการเขียนเพื่อบอกเล่าว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นโดยอย่างไร และจะต้องทำให้อ่านเกิดความประทับใจในเหตุการณ์นั้น ๆ ราวกับว่าได้พบเห็นเอง

ลักษณะของบทความที่ดี

1. น่าสนใจ เรื่องที่เขียนขึ้นเป็นที่น่าสนใจ
  2. มีขนาดกระทัดรัด เขียนอย่างเราใจ ใ้ภาษาสั้น ๆ ง่ายแก่การเข้าใจ
- แต่ต้องถูกต้องตามลักษณะภาษาไทยที่ดี

3. ต้องมีแกนสาร มีหลักฐานข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้ ไม่ใช่เรื่องเลื่อนลอย ที่ผู้เขียนนึกคิดหรือสันนิษฐานเอาเอง

4. เป็นเรื่องที่ผู้เขียนรูและเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ อย่างชัดเจน และจะต้องแสดงข้อคิดเห็น ขบปัญหา และคิดหาทางออกทางแก้ไขไว้ให้ควย

องค์ประกอบของบทความ

เปลื้อง ณ นคร⁴⁴ ได้กล่าวว่า "บทความเรียงย่อแบ่งออกเป็น 3 ส่วนเสมอ คือ คำนำเรื่อง (Introduction) ตัวเนื้อเรื่อง (Body) และคำกล่าวปิดเรื่อง (Conclusion) ทั้ง 3 ตอน เราจะมองเห็นจากย่อหน้า คำนำมักจะมีเพียงย่อหน้าเดียว ส่วนตัวเรื่องอาจมีได้ตั้งแต่ 3 ย่อหน้าขึ้นไป แล้วแต่เนื้อเรื่องนั้นจะมีความสำคัญกี่ตอน ตอนหนึ่ง ๆ เราย่อมเขียนขึ้นย่อหน้าใหม่ จะเขียนติดต่อกันรวดเดียวจบเรื่องไม่ได้ ส่วนคำกล่าวปิดเรื่องนั้น อยู่ท้ายเรื่องสุด

คำนำเรื่อง คือการพูดเปิดเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นแนวความคิด ตลอดจนเรื่องราวที่จะได้พูดต่อไป วิธีเขียนคำนำเปิดเรื่องนี้ อาจทำได้หลายอย่าง คือ บอกผู้อ่านตรง ๆ ทันทีว่าจะพูดเรื่องอะไร หรือเปิดเรื่องโดยแสดงแนวคิดของเรา หรือเปิดเรื่องโดยวิธีอ้อม คือพูดถึงเรื่องอื่น แล้วค่อยๆ เข้าสู่จุดที่เรามุ่งหมายจะบอกผู้อ่าน

ตัวเนื้อเรื่อง ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นสองตอน คือ ตอนที่ขยายความให้รับกับคำนำอธิบายความคิดเห็นต่าง ๆ ให้เห็นกระจ่างชัด และตอนที่ 2 คือ ตอนที่ให้หลักฐาน ข้อเท็จจริง สถิติ ข้อมูลต่าง ๆ มาสนับสนุนความคิดเห็นของตนให้มีหลักฐานหนักแน่นน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

คำกล่าวปิดเรื่อง หรืออาจเรียกว่า ความลงท้าย มักจะเป็นตอนที่กล่าวถึงคำแนะนำ และวิธีแก้ไขปัญหา หรืออาจจะเป็นตอนที่ย้ำความคิดเห็นของผู้เขียนให้เห็นเด่นชัด

⁴⁴ เปลื้อง ณ นคร, เรื่องเดิม, หน้า 125.

ขึ้น หรือทิ้งท้ายไว้ให้คิด

กลวิธีในการเขียนบทความ

ผู้เขียนมักจะเริ่มต้นด้วยถ้อยคำที่เรียกร้องความสนใจของผู้อ่าน และทำให้ผู้อ่านเตรียมตัวว่า ในบทความนี้ผู้เขียนจะส่งสารอะไรให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งสามารถใช้กลวิธีได้หลายอย่าง เช่น คอยกรอใจผู้อ่านมาอุปไมย โคลงกลอน สุภาษิต คำกล่าวที่คมขำ ยั่วผู้อ่าน แล้วผู้เขียนจะเอาความคิดที่จะส่งสารให้ผู้อ่านเขียนลงไป และในตอนท้ายผู้เขียนจะสรุปความคิดเห็นของตน อาจจบลงโดยใช้คำถามให้ผู้อ่านคิดต่อไป หรือสรุปขอความที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น หรือเตือนสติผู้อ่านไม่ให้ลืมขอความที่สำคัญด้วยวิธีการเน้นหรือย้ำขอความคิดบางประการ

บทความเรื่องหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยขอความหลายขอความ ขอความตอนหนึ่ง ๆ ต้องมีลักษณะ 3 อย่าง คือ

1. เอกภาพ (Unity) หมายถึง วิธีเขียนบทความนั้น ทำให้มองเห็นว่าสารสำคัญของบทความนั้นคืออะไร เคนขึ้นมา
2. สัมพันธภาพ (Coherence) หมายถึง ความเกี่ยวเนื่องของขอความที่กล่าวในบทความนั้น ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งแก่ผู้อ่าน
3. สาระชัดภาพ (Emphasis) คือ การเน้นใจความสำคัญในขอความตอนหนึ่ง ๆ

ประวัติผู้เขียน

ดร. วิภา เสนานานู คุณภักดิ์เกิดทางวรรณคดี จากมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีผลงานทางด้านวิชาการ ปรากฏในหนังสือวารสารต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น บทความวิเคราะห์เรื่อง เจ้าพระยาอัครมหาเสนาบดีกับคุณยาเพ็ง และจากลูกผู้ชาย ของศรีบูรพา

ถึง คร ลุกทุ่ง ของบุญเหลือ" ในวารสารอักษรศาสตร์ "ศึกษาวรรณคดีให้สนุก" ในวารสารจันทร์เกษม "คนกับภาษา" ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีงานเขียนเป็นภาษาอังกฤษที่จัดพิมพ์โดย โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช คือ The genesis of the Novel in Thailand งานเขียนส่วนใหญ่เป็นงานเขียนในแง่วิเคราะห์วิจารณ์ในแง่ใหม่ ที่น่าสนใจและให้ความรู้แก่ผู้อ่านมาก โดยเฉพาะบทความเรื่อง "เพื่อผู้ที่จะเป็นครู"⁴⁵ ที่นำมาศึกษานี้ เป็นบทความที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ในวารสารศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม เป็นบทความที่ให้ข้อคิดแก่ "ผู้ที่จะเป็นครู" ได้เป็นอย่างดี

กลวิธีการวิจารณ์บทความเรื่อง "เพื่อผู้ที่จะเป็นครู"

โดย คร. วิชา เสนานาญ

1. การวิเคราะห์เพื่อวิจารณ์

1.1 ชนิดและรูปแบบการประพันธ์ บทความเรื่อง "เพื่อผู้ที่จะเป็นครู" เป็นบทความแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนเพื่อให้แง่คิด โนมนาวใจ และกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลง

1.2 แนวความคิด (Theme) ผู้เขียนเห็นปัญหาในการสอนของครู จึงต้องการสั่งสอนให้แนวทางและเตือนสติครูว่า ครูมิใช่แม่พิมพ์ และในการสอนครูควรเห็นความสำคัญของเด็กทุกคน ทั้งยังได้เสนอว่าวิธีสอนที่เหมาะสม คือ สักจมา ซึ่งในการเขียนผู้เขียนได้ลำดับความคิดไว้ดังนี้

1. เป็นคำนำเปิดเรื่อง เพื่อแสดงความคิดเห็นว่า ครูควรทำหน้าที่อย่างไร

⁴⁵วิชา เสนานาญ, "เพื่อผู้ที่จะเป็นครู," วารสารศึกษาศาสตร์, 1 (สิงหาคม, 2518), หน้า 46 - 51.

2. กล่าวว่เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน
3. วัตถุทุกอย่างในโลกมีความสำคัญเท่าเทียมกัน
4. งานจะสำเร็จไคต้องไคจากการประสานงานกันของคนหลายฝ่าย
5. ครูควรสอนให้ศิษย์รู้จักชีวิต มีคุณธรรม มีใจสอแต่ตามหลักสุตร
6. การปฏิรูปความคิดมนุษย์ทำได้โดยการให้ความรู้
7. ปิดเรื่อง โดยผู้เขียนเตือนสติว่า ครูควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร และให้ขอคิคว่า ครูเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า

1.3 คาของคำ และโวหาร

คำที่ใช้ในบทความนี้เป็นคำสามัญส่วนใหญ่ แต่ถาพิจารณาแต่ละคำจะเห็นว่าคำนั้นมิไคมีความหมายตรง ๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งกว่านั้น ตัวอย่างเช่น

ก. ท่านคิคว่าคนที่เป็นครู ควรจะทำหน้าที่เป็น "แม่พิมพ์" หรือเป็นช่างเจียรระไนหิน (หน้า 46) แม่พิมพ์ หมายถึง สิ่งที่เป็นต้นแบบ เช่น พิมพ์ทำขนม ไซ้สำหรับเอาแป้งขนมหยอดลงในพิมพ์ เมื่อสุกแล้วขนมที่ไคจะมีรูปลักษณะเหมือนกับพิมพ์นั้นทุกประการ จากขอความข้างคนที่เราจะพบว่ ผู้เขียนนาคจะหมายความว่า ครูที่สอนนักเรียนในทองเรียน ไมควรหวังว่นักเรียนที่สอนนั้นจะมีความสามารถเท่าเทียมกันหมด เหมือนกับเอาแป้งขนมหยอดลงในพิมพ์ แล้วไคขนมที่มีรูปลักษณะเหมือนกันหมดคิงกล่าวแล้วคิงเหตุผลจากขอความที่ว่ "หรือว่ท่านเห็นว่ลูกศิษย์ของท่านในชั้นหนึ่ง ๆ มี "ส่วนผสม" เหมือนกัน และเป็นเนื้อเดียวกันปานประหนึ่งแป้งทำขนม" (หน้า 47) นั่นคือผู้เขียนให้ขอคิคว่า เด็กแต่ละคนยอมมีความแตกต่างกันหลายคาน เช่น ความคิด สติปัญญา ความสามารถ ฯลฯ ผู้เขียนไคคิงคำถามว่ ครูเป็นช่างเจียรระไนหินหรือไม่นั้น ก็นาคจะหมายความว่า

ครูที่สอนศิษย์จำนวนมาก ๆ ในชั้นเรียน ศิษย์เหล่านั้นมีความแตกต่างกันหลายประการ ฉะนั้นเมื่อได้รับคำสั่งสอนจากครู จึงประสบผลสำเร็จไม่เท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับถั่วเขียวในดิน จะโค่นหินหลายอย่างต่างราคากัน ดังขอความทว่า

"หินสีเขียวที่เขียวระไรแล้วก็เป็นมรกตคะ หินสีขาวใส นั้นจะเป็นเพชร สีแดงเข้มสุกปรกนั้นหรือคะ พอล้างหิน ออก ทำความสะอาดให้หินเขียวระไร เราจะโก๋ทับทิม นำงามเขียวคะ สีเหลืองนั้นจะเป็นบุษราคัม หินสีซุนเขลอะขลอะกอนใจ ๆ นั้น เขียวระไรไม่โค่นหินถูกคะ เรา ทำความสะอาดแล้วเอามาขายพวกที่ทำสวนญี่ปุ่น ที่เป็น ก้อนเล็ก ๆ ก็เอาไวโรยทางรถไฟ ส่วนที่แตกละเอียด นั้นขายเป็นคันรถไฟโรยถนนใจคะ" (หน้า 46)

หินสีต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น เมื่อได้รับการเขียวระไรแล้วก็จะกลายเป็นหินมีค่า หรือรัตนชาติที่เอาไปทำเครื่องประดับได้ เช่น เพชร ทับทิม บุษราคัม หรือเป็นหินโรยทางรถไฟ หินโรยถนน ที่มีราคาแตกต่างกันไปเช่นเดียวกับเด็กที่ได้รับการอบรมแล้ว มีความสามารถหรือไม่มีความสามารถได้

ฉะนั้น การที่ผู้เขียนได้กล่าวเปรียบเทียบว่า ครูทำหน้าที่เป็นช่างเขียวระไรหิน ก็เพื่อจะบอกว่า ครูไม่ควรจะเล็งผลเลิศในการสอนว่าเด็กจะได้รับผลสำเร็จเหมือนกันทุกคน ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญา ความพยายามและอายุของเด็กด้วย

ข."ท่านเคยคิดหรือเปล่าว่า ถ้าโคลัมบัส ถอดแบบพิมพ์มาจากครูของเขา ป่านนี้สัจฐานของโลกก็คงยังแบนอยู่" (หน้า 47)

ถอดแบบพิมพ์มาจากครู ขอความนี้ผู้เขียนหมายความว่า โคลัมบัส เรือมาจากครู แล้วมีความรู้ความสามารถเหมือนและเท่าครูผู้สอนทุกประการ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ป่านนี้เราก็คงจะยังคงเข้าใจว่าโลกแบน เพราะในสมัยนั้นครูผู้สอนก็ยังไม่สอนเลยว่าโลกแบน เพิ่งจะมารู้ว่าโลกกลมก็เพราะ โคลัมบัส เป็นผู้ค้นพบ เพราะโคลัมบัสมิได้มีความรู้เท่าเทียมครูเท่านั้น

ฉะนั้น การที่ผู้เขียนใช้คำว่า "แม่พิมพ์" แทนหน้าที่ของครูก็จะหมายถึง
หน้าที่ครูที่เป็นแม่พิมพ์ คือ เป็นแบบอย่างใหญ่ลักษณะยึดถือและปฏิบัติตามนั่นเอง ซึ่งเป็น
เรื่องที่เป็นไปไม่ได้

ค. "ท่านคิดว่าท่านมีวิถึภาวะ มีความเจริญทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ และ
สังคม มีคุณธรรมและความสามารถสูงเยี่ยม เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทุกประการ
ปราศจากข้อบกพร่อง จนถึงกับถือเอาตัวของท่านเป็น "แม่พิมพ์ของชาติ" ได้" (หน้า
47) "แม่พิมพ์ของชาติ" โดยปกติเป็นคำที่ใช้แทนผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครู แต่ในที่นี้ผู้แต่งคอง
การจะเน้นความหมายในแง่ที่ว่า เป็นแบบอย่างใหญ่คนในชาติยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่ง
เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง

ง. "หรือว่าท่านเห็นว่าลักษณะของท่านในชั้นหนึ่ง ๆ มี "ส่วนผสม"
เหมือนกัน" และเป็นเนื้อเดียวกันปานประหนึ่งแป้งทำขนม (หน้า 47) ส่วนผสมโดย
ปกติหมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันเข้าเป็นของอย่างเดียวกัน แต่ในที่นี้หมายถึง
ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายรวมถึง สติปัญญา อารมณ์ และอวัยวะ
ต่าง ๆ ฯลฯ

จ. "โลกนี้มีอยู่ด้วย มณี เคี้ยวนา

ฉะนั้น ทราบและสิ่งอื่นมี ส่วนสร้าง

ซึ่งครูที่เป็นแม่พิมพ์ของชาติ คำกลางคือ คุศยภาพ

เรื่องนี้เป็นไปไม่ภาพจักรพาลมึรวง เพราะน่าแรงไหน

ภพนี้มีใช้เหล่า วิถึภาวะ มีวาง ตั้งสทอง เคี้ยวเลีย

สังคม มีคุณธรรมภาคเจ้าของครอง ชีพควย

ปราศจากข้อบกพร่อง เมาสมมุติจ้องทอง หินชาติ

47) "แม่พิมพ์ของชาติ" คำนี้หมายถึง "หมักสิ้นสุขสานต์" (หน้า 47)

การจะบรรลุคุณภาพ หมายถึง ภาวะที่เท่ากัน เสมอกัน หรือเหมือนกัน

จักรพาล หมายถึง จักรवाद หมายถึง ปริณพด ประชุม

ร่าง... หมายถึง เสียไปทุกที

แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อเดียวกันปานประหนึ่งแป้งทำขนม (หน้า 47) ของขนมใจ

นำแรง หมายถึง พลัง อำนาจ

หงส์ทอง หมายถึง นักในนิยาย ถือว่าเป็นนกในตระกูลสูง มีเสียงไพเราะ เป็นพาหนะของพระพรหม ในที่นี้หมายถึง คนที่ถือตนว่าเป็นคนชั้นสูง

กา หมายถึง นกตัวดำ ๆ ร้องกา ๆ ในที่นี้หมายถึงความถึง คนยากจน คำศักดิ์

เมฆาสมมุติ หมายถึง หลงสิ่งสมมุติ คือ หลงในลาภ ยศ สรรเสริญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่จริงยั่งยืน

หินชาติ หมายถึง มีกำเนิดต่ำ หรืออาจจะหมายถึง คนต่ำ หรือแคบ หรือโง่

นำมิตร หมายถึง ไม่ตรีจิต

ฉ. "ท่านยังคิดอยู่หรือเปล่าว่า ท่านจะรักและสนับสนุนลูกศิษย์คนที่เรียนเก่งของท่านในมากเป็นพิเศษ คุยกันว่าเขาเป็น "เพชร" ของชั้น และจะเป็นผู้ที่จะนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน" (หน้า 49)

เพชร เป็นชื่อแก้วที่แข็งที่สุดและมีน้ำแวววาวมากกว่าพลอยอื่น ๆ ใช้ทำเครื่องประดับ ในที่นี้หมายถึง เด็กที่เรียนเก่งที่สุด เป็นคนที่เด่นที่สุดในชั้น จนครูบางคนเห็นว่ามีค่ามาก เพราะทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียง จึงเปรียบเทียบเช่นเพชร

ข. ท่านคิดว่าท่านจะ "สากัจฉา" เรื่องเหล่านี้กับลูกศิษย์ของท่านบ้างหรือไม่ (หน้า 49)

สากัจฉา คือ การพูดจา การปรึกษา

ค. "ท่านได้รับมอบหมายจากประเทศชาติ ให้นำหน้าที่โดยตรงในการ "ล้างคิน" หรือ "เจียรระโน" "หิน" (หน้า 49 - 50)

ล้างคิน หมายถึง ครูทำหน้าที่สั่งสอน ให้ความรู้แก่ศิษย์ เพื่อให้มีสติปัญญา ฉลาดเฉลียว ขจัดความโง่

ง. "หรือว่าท่านเพียงแต่จะ "สอนข้อความตามหลักสูตร" (หน้า 50)

สอนขอความตามหลักสูตร หมายถึง การสอนเนื้อหาวิชาแต่เพียงอย่างเดียว
ไม่ได้อบรมสั่งสอนเพื่อให้เขาเป็นคนดีเลย

1.4 กวีวิธีเขียน

ผู้เขียนไม่ใช่ผู้พูดตรง ๆ แต่ใช้ศิลปะการเขียนโดยวิธีเราให้เกิดความ
สนใจ โดยการใช้อุปมาอุปไมย เพื่อนำผู้อ่านไปสู่ความคิดแทน ดังนี้

ในตอนค่านำเรื่อง ผู้แต่งได้พูดเปิดเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นแนวความคิด
โดยวิธีอ้อม คือ ไขถอยคำที่แน่ให้เห็นภาพก่อน แล้วจึงให้ข้อคิดที่หลัง โดยวิธี
อุปมาอุปไมย ควดยการพูดถึงการทำขนมควยการไขแบ่งขนมหยอกลงในพิมพ์ แล้วไขขนม
เหมือนกัน จำนวนเป็นร้อย กับ การเจียรระไนหิน ใดเป็นอัญมณีหลายชนิด บางชนิดมี
ราคาแพง และบางชนิดไม่มีราคา

จะเห็นว่าผู้เขียนได้ใช้ตัวอย่าง เป็นเรื่องในครอบครัว ซึ่งกระทบใจผู้
อ่านคนไทยเป็นส่วนมาก และใช้ เพชร พลอย ซึ่งเป็นของที่คนส่วนมากสนใจ มาเป็นอีก
ตัวอย่างหนึ่ง ทำให้กระทบอารมณ์ และเรียกทรงความสนใจของผู้อ่านได้มาก

จากนั้นผู้เขียนได้ใช้วิธีตั้งคำถาม ควดยแทนความคิดว่า "ท่านคิดว่าคนที่เป็น
เป็นครู ควรจะทำหน้าที่เป็น "แม่พิมพ์" หรือเป็นช่างเจียรระไนหิน" (หน้า 46) เพื่อ
กระตุ้นให้เกิดคำถามขึ้นในสมองของผู้อ่าน แล้วถามต่อไปว่า "ท่านคิดว่าท่านมีวุฒิภาวะ
มีความเจริญทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม มีคุณธรรมและความสามารถสูงเยี่ยม เปรียบ
พร้อมควยคุณสมบัติทุกประการ ปราศจากขอบกพรอง จนถึงกับเอาตัวของท่านเป็น "แม่
พิมพ์ของชาติ" ไค" (หน้า 47) เพื่อถามว่า ท่านคิดว่าตัวท่านดีทุกอย่างแล้วหรือ จึงจะ
ทำตัวเป็นแม่พิมพ์ไค" ต่อจากนั้นผู้แต่งได้ให้เหตุผลสนับสนุนคำกล่าวข้างตน โดยการย้ำ
ควยคำถามว่า

"ท่านเคยคิดหรือเปล่าว่า ถ้าโคลัมบัส ถอดแบบพิมพ์มาจากครูของเขา
ปานนี้สัจฐานของโลกก็คงยังแบนอยู่" (หน้า 47) ก็กล่าววว่า โคลัมบัส ไคทำในสิ่งที่ไม่มี
ใครทำมาก่อน ถ้าทำตามอย่างกันไปหมดก็จะเป็นความก้าวหน้า

ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตเพื่อสนับสนุนแก่นความคิดของเขา โดยกล่าวถึงการไข
 หินในโอกาสต่าง ๆ กันว่า "เมื่อท่านจะประคับส่วนญี่ปุ่น ท่านต้องการหินดีซุนก่อนโตที่
 ลางสะอาดแลวมากกว่าจะคิดถึงเพชร ... ถ้าท่านชอบเสื้อผ้าสีเขียว ทัพพิมอาจมีความ
 หมายถึงทอนนอยความรกค..." (หน้า 47) พร้อมทั้งยกโคลง 4 ของ อังคาร
 กัลยาณพศ์ ดังโคลงลาวแลวข้างตน เพื่อย้ำความคิดที่ว่า คนเราจะทำอะไรได้สำเร็จ
 ต้องไขว่สุดทุกขณิกัน บางชนิดมีราคา บางชนิดไม่มีราคา แต่วัสดุทุกอย่างมีความจำเป็น
 สำหรับมนุษย์เหมือนกัน มีส่วนสร้างให้โลกดำรงอยู่ได้เช่นเดียวกัน เพื่อแสดงว่าทุกสิ่งทุก
 อย่างในโลก มีความสำคัญเท่ากันหมด

ในย่อหน้าต่อมาผู้เขียนได้กล่าววว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกจะต้องอาศัยซึ่งกันและ
 กัน โดยยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่าง คน สัตว์ และพืช วว่าจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้
 พร้อมกับยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เห็นจริงกับข้อคิดนี้หลายประการ โดยวิธีตั้งคำถาม
 ตาม ดังนี้

1. ท่านยังคิดหรือเปล่าวว่า คนทุกอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น พทธร พอค้า กสิกร ฯลฯ
 ต่างมีหน้าที่รับผิดชอบต่อความเจริญ ความสงบสุข ความหายนะของคนในชาติลดหลั่นกันลง
 ไปตามลำดับ พร้อมทั้งตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้อ่านได้คิดในเรื่องสิทธิที่เท่าเทียมกันว่า "ท่าน
 ยังคิดหรือเปล่าวว่า ข้าราชการควรมีสิทธิเหนือราษฎรในการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว"

(หน้า 48)

2. ตั้งคำถาม ถ้ามถึง Gestalt Psychology ในเรื่อง Field Theory
 ว่า ข้อตามทฤษฎีที่ว่า ผลบวกของส่วนย่อยมีค่าน้อยกว่าส่วนรวม (The whole is
 greater than the sum of its parts) หรือไม่

3. ยกตัวอย่างโคลง "Each of All" ของ Emerson ที่กล่าวว่า
 "ความงามของธรรมชาติ เกิดจากการผสมผสานกันอย่างกลมกลืนของสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่ง
 เป็นผลผลิตของธรรมชาติเอง และไม่มีสิ่งใดในโลกจะมีความงามหรือความดีใด ๆ ด้วยการ
 แยกตัวออกไปอยู่อย่างเอกเทศ..."

4. ยกตัวอย่างคนในประเทศที่มีความสามารถ แต่ทำงานกันตามลำพัง ซาก การประสานงานและร่วมมือกัน ผลที่ได้รับแทนที่จะเป็นความสำเร็จก้าวหน้า กลับเป็นว่า อารยธรรมทางความคิดของคนในชาติโดยส่วนรวม เพิ่งจะผ่านพ้นยุคมืด

และในตอนท้ายผู้เขียนได้ตั้งคำถาม ถามผู้อ่านว่า เคยคิดจะปลุกฝังความมีน้ำ ใจเป็นนักกีฬา และสร้างทัศนคติของนักประชาธิปไตยในสมองของลูกหลานบางไหม เพื่อ ย้ำความคิดที่ว่า ไม่มีอะไรดีหรือสูงส่งกว่ากัน แต่เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างอาศัยซึ่งกันและกัน ต้อง ร่วมมือช่วยเหลือกัน แล้วจบลงด้วยการเสนอวิธีสอนด้วยการ "สาธิตจริง"

ในย่อหน้าต่อ ๆ มา ผู้เขียนได้ย้ำถึงหน้าที่ของครูผู้สอนว่า มีหน้าที่เป็นช่าง เจียรระไนหิน ฉะนั้นไม่ควรเลือกที่รักมักที่ชัง พร้อมกับยกตัวอย่าง "เควิต" ปฏิมากรรม ชั้นเอกของโลกว่า ก่อนที่จะได้รับการยกย่องเช่นนี้ เควิตก็เป็นที่หินอ่อนธรรมดา ๆ ก่อน หนึ่งเท่านั้น พร้อมทั้งแสดงความคิดเสริมว่า "ท่านเคยเฉลียวใจบ้างไหมว่า คนเรียน เก่งหรือคนฉลาดที่ไม่รู้จักชีวิต และปราศจากคุณธรรมนั้น เป็นอันตรายต่อสังคมยิ่งกว่าคน โง่งที่ไม่รู้จักชีวิต และปราศจากคุณธรรม ไม่ว่าคนเก่งหรือคนฉลาดนั้นจะประกอบอาชีพ อะไรก็ตามที่" (หน้า 50) และได้ให้วัตถุประสงค์การสอนว่า จะต้องทำให้ศิษย์รู้จักชีวิต และมีคุณธรรม โดยครูจะต้องปฏิบัติด้วยความพากเพียร อดทน เสมอภาค และจะต้องยึด พรหมวิหารเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อยกระดับจิตใจของศิษย์ให้สูงขึ้น มิใช่เพียงแต่สอนเนื้อหา ตามหลักสูตรเท่านั้น

ต่อจากนั้นผู้เขียนได้กล่าวถึงปัญหาการพัฒนาสังคมปัจจุบันว่า ทำได้ยากเพราะ คนในสังคมไม่ยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ผู้เขียนได้เสนอความเห็นว่าการปฏิรูปความคิด มนุษย์อาจทำได้โดยการให้ความรู้แก่เขา พร้อมทั้งได้อ้างถึงพระพุทธเจ้าว่า ได้ใช้วิธีการ ปฏิรูปความคิดคนในสังคม โดยแสวงหาสัจจะ แล้วไปทดลองปฏิบัติ จากนั้นจึงแจกความรู้ นั้นให้แก่มนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความคิดเป็นอิสระและใช้ปัญญาเป็น เป็นผลให้สังคมนั้นเป็น สังคมที่มีความสุขกันทั่วหน้า เพราะได้ใช้ความรู้เป็นเครื่องมือขจัดกิเลสและอวิชชาให้หมด ไป ท้ายสุดผู้เขียนได้ตั้งคำถาม ถามอีกว่า คนที่เป็นครูก็เป็นนักปฏิรูปสังคมเช่นเดียวกับ พระพุทธเจ้า จะมีแนวทางในการปฏิบัติตัวอย่างไร เพื่อให้งานนั้นสำเร็จ และคำถามนั้น

นำให้ครูภาคภูมิใจว่า ครูได้ทำหน้าที่เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า เป็นการจบด้วยการฝาก
 ขอคิดให้กับผู้อ่าน

ฉะนั้น จะเห็นว่า ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีหลายอย่างในการเขียนบทความเรื่องนี้
 ซึ่งได้แก่

1. ตั้งคำถามถามผู้อ่าน
2. ยกอุปมาอุปไมย
3. ยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เห็นจริง เช่น เรื่อง โคลัมบัส เรื่อง

พระพุทธเจ้า ฯลฯ

2. สามารถบอกโครงงานเขียนนั้นส่วนใดแสดงให้รู้ว่าเป็น

- 2.1 ขอเท็จจริง
- 2.2 ขอคิดเห็น
- 2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์

2.1 ขอเท็จจริง (ขอความรู้) เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการเขียนบทความ
 หรือสารคดี "นักเขียนบทความจึงต้องเป็นผู้สนใจหาความรู้ เพราะการเขียนข้อความที่
 ไม่ถูกต้อง เป็นการเผยแพร่ความไม่จริง เขาในชายหลอกลวง แม้โดยไม่ตั้งใจก็อยู่ใน
 ฐานะประมาทเดินเลอ"⁴⁶ ฉะนั้น ขอเท็จจริงที่ผู้เขียนได้ยกมาอาจเป็นตัวอย่างประกอบ
 ความคิดเห็นของตนจึงต้องถูกต้อง ชัดเจน และทำให้ผู้อ่านเข้าใจความมุ่งหมายของผู้
 เขียนได้ชัดเจน

ขอเท็จจริงในบทความเรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู มีปรากฏหลายตอน ดังนี้

- โคลัมบัส เป็นผู้ค้นพบว่าโลกกลม
- ถาปราศจากพืชแล้ว คนและสัตว์จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้

⁴⁶ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "นักเขียนในฐานะผู้ประกอบศิลปะ" ปรากฏ
 ฉบับวรรณกรรมวิพากษ์, หน้า 158.

- คนทุกคนมีความรับผิดชอบต่อความเจริญ ความสงบสุข หรือความ
หายนะของชาติเท่าเทียมกัน
- ผลบวกของส่วนย่อยมีค่าน้อยกว่าส่วนรวม
- ศิลปกรรมไทย เป็นวัฒนธรรมที่บอกลักษณะนิสัย ระเบียบปฏิบัติ และ
รสนิยมของคนในชาติ
- ประวัติพระพุทธเจ้าโดยสังเขป
- เควีค เป็นรูปแกะสลักที่ทำจากหินอ่อน

าล๑

2.2 ข้อคิดเห็น บทความเป็นสิ่งที่ยูเขียนเขียนขึ้น เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อ
เหตุการณ์อันใดอันหนึ่งที่สนใจ เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะพบเห็นมากในบทความประเภทนี้
คือ ความคิดเห็นของผู้แต่ง ซึ่งจะปรากฏในส่วนต่าง ๆ ของบทความ คละกันไปกับข้อ
เท็จจริงที่ใดกล่าวอ้างขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่าง ดังนั้นผู้อ่านจะต้องใช้วิจารณญาณให้ดีในการ
ที่จะตัดสินว่าข้อความใดเป็นข้อเท็จจริง และข้อความใดเป็นข้อคิดเห็น

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความเรื่องนี้มีหลายตอน ฉะนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุด
คือ จะต้องจับแนวความคิดของผู้แต่งให้ใดก่อน ว่าผู้แต่งมีแนวความคิดอย่างไร ข้อคิดเห็นอื่น ๆ
ที่ตามมาจะสอดคล้องกับแนวคิดนี้ สำหรับแนวคิดของบทความเรื่องนี้ ปรากฏอยู่ที่คำนำของ
เรื่อง ซึ่งเริ่มด้วยการยกอุปมาโวหารให้ผู้อ่านเกิดความคิด แต่แนวคิดของผู้แต่งที่แฝงมา
คือ

ครูควรทำหน้าที่เป็น "ช่างเจียรระไนหิน" มากกว่าที่จะเป็น "แม่พิมพ์"
ฉะนั้น ส่วนที่เป็นข้อคิดเห็น คือ

-ครูเป็น "แม่พิมพ์ของชาติ" ไม่ได้ เพราะยังมีข้อบกพร่องหลายอย่าง
และไม่พร้อมในเรื่อง วุฒิกาวะ ความเจริญทางสติปัญญา ธรรมณ์ สังคม คุณธรรม และ
ความสามารถ

- คน สัตว์ และพืช มีความสำคัญต่อโลกเท่าเทียมกัน
- ข้าราชการไม่ควรมีสิทธิเหนือราษฎรในการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว

- การทำงานถ้าใครร่วมมือกันและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ผลงาน
จะดีเกิน
- ครูควรเห็นว่าเด็กทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และเสมอภาคกัน
ในชั้นเรียน
- คนเรียนเก่ง หรือคนฉลาดที่ไม่รู้จักชีวิต และปราศจากคุณธรรมนั้น
เป็นอันตรายต่อสังคมยิ่งกว่าคนโง่ที่ไม่รู้จักชีวิตและปราศจากคุณธรรม
- การสอนไม่ควรสอนเฉพาะเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร แต่ควรสอนให้เขา
รู้จักชีวิต และมีคุณธรรม
- การปฏิรูปความคิดมนุษย์ จะทำได้โดยการให้ความรู้แก่เขา
- บ้านเมืองของเรามีคนที่มีความสามารถสูงในแนวทาง ๆ หลายคน
แต่ไม่ใคร่ทำงานประสานงานกัน ทำให้บ้านเมืองไม่เจริญก้าวหน้า
เทียบทันต่างประเทศ

2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ ความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นสิ่งเร้าใจ
ใหญ่ เขียนแสดงออกด้วยการเขียน ฉะนั้น การแสดงอารมณ์ของผู้เขียน จะมีปรากฏอยู่
ในงานเขียนนั้น จากบทความเรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู อาจจะมีอารมณ์ของผู้เขียนได้
ดังนี้

ก. ไม่พอใจ สังคม ที่ยังยึดถือว่า ครูเป็นแม่พิมพ์ เพราะตามหลัก
ความจริงแล้วจะเป็นเช่นนั้นไม่ได้ จะเห็นได้จากการไขคำถามหลังจากที่ไต่ถามตัวอย่าง
ใหญ่อ่านเห็นชัดเจนแล้วว่า "ท่านคิดว่าคนที่จะเป็นครู ควรจะทำหน้าที่เป็น "แม่พิมพ์"
หรือเป็นช่างเจียรระไนหิน" (หน้า 46)

ข. เสียหายและเสียใจในสภาพการทำงานของคนไทย ซึ่งทำให้ประเทศ
ไทยไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่เรามีคนที่มีวิชาความรู้มากมาย จากข้อความว่า
"ท่านเคยสังเกตบ้างหรือเปล่าว่า บ้านเมืองเรามีคนดี มีความสามารถสูงในแขนงวิชา
ต่างกัน หลายต่อหลายคน แต่คนเหล่านี้ต่างคนต่างทำงานตามลำพัง แม่งผลงานจะดีเกิน
แต่เมื่อขาดการประสานงานและร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ผลจึงปรากฏว่า อารยธรรมทาง

ความคิดของคนในชาติเป็นส่วนรวม เพิ่งจะผ่านยุคมีคมาไม่นาน ทั้ง ๆ ที่เราสร้าง
กรุงเทพฯ เสร็จในเวลาไล่เลี่ยกับที่ชาวอเมริกันตั้งชาติบ้านเมืองของเขาเป็นประเทศ
เอกราชใด" (หน้า 49)

ค. ไม่ชอบขาราชการที่ใช้อิทธิพลในการหาประโยชน์ส่วนตัว จากข้อ
ความว่า "ท่านยังคิดอยู่หรือเปล่าว่า ข้าราชการควรมีสิทธิเหนือราษฎรในการแสวง
หาประโยชน์ส่วนตัว" (หน้า 48)

ง. พอใจและต้องการใหญ่ปกครองและครู โค้บบรมและสั่งสอนศิษย์ให้
มีความรู้เรื่องการดำเนินชีวิต และมีคุณธรรม จะเห็นได้จากที่มีข้อความเช่นนี้ปรากฏ
อยู่หลายตอน เช่น

"ท่านคิดจะปลูกฝังความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา และสร้างทัศนคติของนัก
ประชาธิปไตย ในสมองของลูกหลานท่านอย่างไรบ้างไหม" (หน้า 49)

"ท่านคิดว่าท่านจะสอนลูกศิษย์ของท่านให้รู้จักชีวิต จะปลูกฝังคุณธรรมใน
จิตใจของเขาด้วยความพากเพียร ด้วยความอดทน ด้วยความเสมอภาค และด้วยการ
ยึดพรหมวิหารเป็นหลักปฏิบัติ" (หน้า 50)

จ. ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของครูบางคนที่รักและส่งเสริมศิษย์ที่เรียน
เก่งจนเหนือคนอื่น ๆ ในขณะที่ละเลยและลงโทษศิษย์ที่ทำผิดเสมอ ถึงขั้นให้ออกจาก
โรงเรียนไป เพราะเห็นว่า คนเรียนเก่งอาจจะก่อปัญหาได้มากกว่าคนโง่เสียอีก จาก
ข้อความว่า

"ท่านยังคิดอยู่หรือเปล่าว่า ท่านจะรักและสนับสนุนลูกศิษย์คนที่เรียนเก่ง
ของท่านใหม่เป็นพิเศษ ด้วยถือว่า เขาเป็น "เพชร" ของชั้น และเป็นผู้นำชื่อเสียง
มาสู่โรงเรียน ท่านพยายามมองไม่เห็นความพลั้งพลาดของเขา แต่ถาเขาใดกระทำความ
ผิดจนมีผลเสียเป็นที่ปรากฏ ท่านก็มักจะให้อภัยและงดเว้นการลงโทษ เพื่อเขาจะได้
สำเร็จออกไปเป็น "เพชร" ที่ไร้ราคี และท่านจะละเลยลูกศิษย์ที่เรียนได้ลาหลังที่สุด
หรือลงโทษคนที่มักกระทำความผิดและหาเรื่อง "รอนใจ" มาให้ท่านบ่อย ๆ ด้วยการ
ให้เขาออกไปเสียจากโรงเรียน เพื่อจะได้ตัดปัญหาที่จะกวนใจท่านหรือเปล่า ท่านรู้หรือ

ไม่ว่า ท่านกำลังขัดความรับผิดชอบไปให้สังคม ทั้ง ๆ ที่ท่านได้รับมอบหมายจากประเทศชาติ ให้มีหน้าที่โดยตรงในการ "ล้างคิน" หรือ "เจียรระโน" "หิน" เหล่านี้ (หน้า 49 - 50)

ฉ. ชื่นชมกับวิธีการปฏิรูปสังคมของพระพุทธองค์ ที่ช่วยให้สังคมเป็นสังคมที่พึงปรารถนา เพราะพระองค์ได้ศึกษาหาความรู้ จนได้ความรู้ที่แท้จริงแล้ว จึงให้ความรู้นั้นแก่บุคคลทั่วไปไปโดยประโยชน์ในการดำรงชีวิต ดังข้อความว่า

"....จึงได้พบความรู้จริงเป็นที่พอใจ หลังจากนั้นเขาก็ดำเนินการปฏิรูปสังคมขั้นต่อไป คือ "แจก" ความรู้เรื่องชีวิตที่เขาคนพบ และประมวลขึ้นเป็นระเบียบแบบแผน ให้แก่เพื่อนมนุษย์เพื่อให้แต่ละคนได้เป็นเครื่องมือชีวิต "เครื่องพันธุนาการ" ทางความคิดของตนเอง อันได้แก่ กิเลส และอวิชชา เพื่อให้แต่ละคนได้พบกับแสงสว่างแห่งปัญญา และใช้วิธีการแห่งปัญญาของตนในการครองชีวิตได้ ในที่สุดเมื่อสมาชิกแต่ละบุคคลในสังคมมีความคิดที่เป็นอิสระ และใช้ปัญญาเป็นอาวุธก็เรียกได้ว่าคนเหล่านั้นได้รับการปฏิรูปความคิดแล้ว และสังคมของเขาทั้งหลายก็จะกลายเป็นสังคมที่พึงปรารถนา...." (หน้า 50 - 51)

ช. ภาคภูมิใจ ที่ได้ดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับพระพุทธองค์ ดังข้อความที่ว่า "ท่านรู้สึกภาคภูมิใจบางไหม และคิดจะสร้างตัวของท่านเองอย่างไร เมื่อทราบว่าบัดนี้ท่านได้เลือกเดินทางชีวิตสายเดียวกับนักปฏิวัติสังคมผู้นั้น ซึ่งคนทั้งหลายเรียกว่า "สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมครู" (หน้า 51)

3. สามารถวิเคราะห์และรวบรวมปฏิกิริยาของตน ซึ่งเป็นผู้อ่านที่มีต่องานเขียนนั้น ๆ ได้ ซึ่งหมายรวมถึง

- 3.1 ผู้อ่านจะได้รับความรู้เพิ่ม
- 3.2 ผู้อ่านได้ทราบความคิดเห็นของผู้เขียน
- 3.3 ผู้อ่านเกิดอารมณ์ต่าง ๆ
- 3.4 ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตาม

ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นกับผู้อ่าน บทความเรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู เป็นเรื่องส่วนตัวของผู้อ่านแต่ละคน ที่จะเกิดความคิด ความรู้สึกนั้น ๆ แต่ปฏิกิริยาของผู้อ่านที่จะกล่าวในที่นี้ เป็นสิ่งที่คาดหมายว่าจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านทั่ว ๆ ไป ซึ่งได้แก่

3.1 ความรู้ที่ได้รับเพิ่ม จะกล่าวรวมไปทั้งผู้อ่านที่มีวิชาครูและผู้อ่านที่เป็นครูอยู่แล้ว ว่าได้รับความรู้เพิ่มอย่างไรบ้าง ดังนี้

- ใดความรู้ใหม่ว่า ครูมีชื่อ แม่พิมพ์ ดังเช่นที่เปรียบกันมานานแต่ก่อน แต่ครูทำหน้าที่เป็นเช่น ช่างเจียรระโนหิน จึงจะเป็นการเปรียบที่ถูกต้อง

- ทำให้รู้ว่าหน้าที่ของครูจะต้องดูแล สอดส่อง เอาใจใส่เด็กให้ทั่วถึงกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ควรจะปลูกฝังคุณธรรม และให้ทำงานร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

- ทำให้รู้ว่าผู้มีอาชีพครู ใดดำเนินชีวิตและมีการปฏิบัติเช่นเดียวกับพระพุทธองค์

ฯลฯ

3.2 ความคิดเห็นของผู้อ่านที่ได้รับ คือ

- ผู้ที่เป็นครู ควรจะไปปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กทุกคน ให้โอกาสเด็กได้ทำงานร่วมกัน และให้ยึดหลักในการสั่งสอนประชาชนของพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างในการสั่งสอนนักเรียน

- คนทุกคนมีความสำคัญต่อโลกหรือประเทศชาติเท่ากันหมด

- ครูที่ดีควรจะสอนศิษย์ด้วยความอดทน พากเพียร ควบคู่ความเสมอภาค และควบการยึดพรหมวิหาร เป็นหลักปฏิบัติ

- วิธีสอนที่ควรนำมาใช้ คือ "สาธิตจรรยา"

- การศึกษาของไทยยังล้าหลังอยู่มาก

ฯลฯ

3.3 ผู้อ่านเกิดอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ได้แก่

- เกิดความรู้สึกคล้อยตามกับความเห็นของผู้แต่งที่มีต่อสภาพสังคมไทย ที่เห็นความสำคัญของคนไม่เท่าเทียมกัน มีความบกพร่องในค่านิยม การเรียนการสอน และเห็นว่าควรมีการปฏิรูปความคิดของคนในสังคม โดยยึดแนวทางของพระพุทธองค์
- ภาควิชาที่ได้อธิบายว่า คำเนนชีวิต เช่นเดียวกับพระพุทธองค์
- มีความตั้งใจมั่นที่จะเป็นครูที่ดีที่สุด ตามแนวทางที่ผู้แต่งได้กล่าวไว้

ฯลฯ

4. สามารถบอกความคิดแทรกที่เกิดขึ้นได้ บทความเรื่องนี้ ได้ดำเนินเรื่องโดยการตั้งคำถามถามหรือชี้แนะให้สังเกตอยู่ตลอดเวลา ด้วยวิธีการนี้จะทำให้อ่านเกิดความคิดแทรกอยู่ตลอดเวลา ความคิดแทรกที่ว่าอาจจะเกิดขึ้นได้แก่

- ถ้าครูเป็นพิมพ์ เด็กเป็นแม่ โลกคงไม่เจริญรุ่งเรือง
- ถ้าครูเป็นช่างเจียรระไนหิน โลกคงจะก้าวหน้าไปอีกมาก
- เด็กมีความสามารถต่างกัน จึงมีประโยชน์ต่อโลกคนละทาง และเมื่อรวมผลประโยชน์เหล่านั้นแล้ว ทำให้โลกเจริญก้าวหน้า

- ครูไม่ควรลำเอียง เพราะเด็กมีพรสวรรค์ต่างกัน
  - ถ้าในโลกนี้มีแต่คนโง่ หรือคนฉลาดอย่างเดียว โลกคงวุ่นวาย
  - การสอน ครูควรปลูกฝังให้เด็กใช้ความคิด ไม่ควรเดินตามรอยครู
  - ผู้ที่เป็นครู ต้องรู่วิธีสอนและจิตวิทยาประกอบด้วย
  - การสอนที่เหมาะสมนั้น ครูควรให้ทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้
- เกิดความสามัคคี
- วิธีปฏิรูปความคิดของพระพุทธเจ้า ควรนำมาคิดแปลงใช้กับนักเรียน

ฯลฯ

5. วินิจฉัยงานเขียนนี้ ว่าผู้เขียนมีเจตนาจะส่งสารอะไรให้แก่ผู้อ่าน เมื่อได้พิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของงานเขียนนี้เรียบร้อยแล้ว ก็น่าจะเป็นความรูพื้นฐานพอที่จะ วินิจฉัย ที่ผู้เขียนส่งมาทั้งหมดได้ ดังนี้

บทความเรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู เป็นบทความที่เขียนขึ้นเพื่อผู้ที่มาสมัครโดย เฉพาะ เพราะดูจากชื่อเรื่องก็เห็นได้ชัดเจน ผู้เขียนได้เขียนขึ้นเพื่อใ้แนวทางในการ ปฏิบัติตนของครู เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการสอนว่า ควรปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นเหมือน ช่างเจียรระไนหิน โดยคำนึงอยู่เสมอว่า เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนมี ความสำคัญเท่ากันโดยหน้าที่และความรับผิดชอบของเขา ฉะนั้น ครูจึงไม่ควรทำตัว เป็นแม่พิมพ์ แต่ควรกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดให้เจริญงอกงาม ซึ่งจะช่วยให้ชาติ บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองไปด้วย

6. สามารถบอกความคิดเสริมที่เกิดขึ้น หลังจากได้อ่านบทความนี้จบลงแล้ว เช่น

- การสอนวิชาจิตวิทยาการเรียนการสอน ควรให้สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ วิชาวิธีสอน เพราะจะช่วยให้เด็กออกไปเป็นครูที่มีประสิทธิภาพ
- มีครูอีกจำนวนมากที่ต้องปรับปรุงตัวใหม่
- อนาคตของชาติอยู่ในกำมือครู
- บทความเรื่องนี้มีประโยชน์สำหรับครูมากจะได้ยึดไว้ดำเนินรอยตาม
- ถ้าครูมีความรู้ทั้งด้านจิตวิทยาและวิชาเฉพาะ การสอนก็จะดำเนินไปสู่ ความสำเร็จ

ศูนย์จิตวิทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จะถือว่าบทเรียนนี้เป็นบทเรียนที่เรียนต่อจากบทเรียนที่ 1 ฉะนั้น นักศึกษาจะต้องมีความรู้เรื่องการวินิจฉัยแล้วในชั้นนี้จึงจะไม่เสนอแนะวิธีสอน กลวิธีในการวินิจฉัย เพราะได้กล่าวไว้แล้วในบทเรียนที่ 1 แต่จะเน้นเฉพาะกลวิธีการ วินิจฉัยบทความ ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างจากงานเขียนประเภทนวนิยายที่กล่าวมาแล้ว ฉะนั้น วิธีสอนของครูจึงต้องแตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

ชั่วโมงที่ 1

1.1 ครูให้นักศึกษาพบทบทวนความรู้เรื่อง การวินิจฉัย และกลวิธีในการวินิจฉัย ที่ได้ศึกษามาแล้วอีกครั้งหนึ่ง โดยการให้นักศึกษาระลึกถึงความจำของกันและกัน ด้วยวิธีแบ่งกลุ่มนักศึกษากลุ่มละประมาณ 5 คน แล้วเรียกให้ตอบกลุ่มละคน รวบรวมคำตอบนั้นไว้บนกระดานคำ เพื่อย้ำความจำของนักศึกษา

1.2 ครูให้นักศึกษาอ่านบทความเรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู แล้วให้ความรู้เรื่องบทความแก่นักศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทความและแนะนำนักศึกษาว่า การวินิจฉัยที่จะทำให้ได้สารคามที่ผู้เขียนส่งมา นักศึกษาควรจะมีความรู้อื่น ๆ ประกอบ เช่น

1. ความรู้เกี่ยวกับรูปลักษณะของงานเขียนประเภทบทความ
2. พื้นหลังของเหตุการณ์ที่กล่าวไว้ในบทความ
3. ประวัติดูแต่ง

ฯลฯ

ครูจึงควรแนะนำให้นักศึกษาไปอ่านหนังสือต่อไปนี้เพิ่มเติม

1. การเขียน ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. ปากไถ่ฉบับวรรณกรรมวิพากษ์ ของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย
3. หัวเลี้ยววรรณคดีไทย วรรณไวทยาการ โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ โดย ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
4. แนะนำแนวทางการเรียนวรรณกรรมวิพากษ์ และวรรณคดีวิจารณ์ อนุสารมหาวิทยาลัยไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1.3 ครูให้นักศึกษาพิจารณาข้อความในบทความนี้ (หลังจากที่มีความรู้พื้นฐานแล้ว) โดยให้ศึกษาเรื่องต่อไปนี้

- ก. พิจารณาคำที่ไขว่ แสดงอารมณ์แต่งอย่างไร
- ข. พิจารณากลวิธีเขียน เช่น ไขว่ทวนชนิดใด ขึ้นค่านำอย่างไร สรุปอย่างไร ฯลฯ

- ค. ผู้แต่งต้องการบอกข้อเท็จจริงอะไรบางอย่าง
- ง. ผู้แต่งได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องใดบางอย่าง
- จ. ผู้อ่านที่ได้รับความรู้จากการอ่านบทความนี้ เกิดความรู้สึก ความรู้ ความคิด อย่างใดบางอย่าง

ชั่วโมงที่ 2

2.1 ครูให้นักศึกษาช่วยกันแสดงความรู้เกี่ยวกับบทความเรื่องนี้ ตามหัวข้อที่ได้กำหนดให้ไปศึกษามา โดยครูเปิดโอกาสให้นักศึกษาอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน และครูเป็นผู้ปรับปรุงและเสริมแต่งความรู้เหล่านั้นให้เหมาะสม

2.2 ครูให้นักศึกษาสรุปว่า ได้รับสารอะไรจากครูเขียนบาง จากข้อความแต่ละอนุเฉท โดยสรุปให้เป็นประโยคสั้น ๆ ที่กระชับรัดกุมตามความเข้าใจของตน

2.3 ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นที่ละคนว่า อ่านบทความนี้แล้วเกิดความคิดแทรกหรือความคิดเสริมอย่างไรบ้าง

วิธีสอนเพื่อให้นักศึกษาสามารถในการวิจารณ์สาร

1. ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักศึกษาช่วยกันคิดอภิปราย อาจจะรวมอภิปรายทั้งห้องหรือครูแบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม แล้วอภิปรายก็ได้ ตัวอย่างคำถามที่ควรจะถามได้แก่
  - 1.1 ในบทความนี้ผู้แต่งแสดงความคิดเห็นในเรื่องหน้าที่ของครูอย่างไร
  - 1.2 ในบทความนี้ผู้แต่งแสดงวิธีสอนอย่างไร
  - 1.3 ในบทความนี้ผู้แต่งแสดงความรู้สึกต่อชีวิตครูอย่างไร
  - 1.4 ในบทความนี้ผู้แต่งบอกข้อเท็จจริงอะไรแก่ผู้อ่าน
  - 1.5 ในบทความนี้ผู้แต่งส่งสารอะไรแก่ผู้อ่าน
  - 1.6 ในบทความนี้ผู้แต่งเสนอแนะวิธีสอน หรือว่าให้ผู้อ่านคิดปรับปรุงวิธีการสอน หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติของครู หรือตั้งใจจะเยาะเย้ยถากถางครูพวกใดพวกหนึ่ง ฯลฯ

1.7 จากบทความนี้ผู้แต่งได้กล่าวไว้ พระพุทธเจ้าเป็นนักปฏิบัติสังคม ท่าน
คิดว่าผู้เขียนหมายความว่าอย่างไร

ฯลฯ

2. ให้นักศึกษารวบรวมงานเขียนที่นักศึกษาคิดว่ามีเนื้อหาตรงกับบทความเรื่อง
นี้ รายงานให้เพื่อน ๆ ฟัง หรือแสดงบนแผนป้ายนิทรรศการของห้อง หรือรวบรวมเป็น
เล่ม เป็นเอกสารอ่านประกอบการวิจยสารบทความ

3. ให้นักศึกษารวบรวมงานเขียนส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น การ
แสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ ปฏิบัติของคนที่ต้องงานเขียน รวมทั้งความคิดแทรก ความ
คิดเสริมที่เกิดขึ้น จัดแยกเป็นหมวดหมู่ แล้วนำมาทำเป็นแผนภูมิแสดงในห้องเรียน เพื่อ
ให้นักศึกษาได้พิจารณาอย่างกว้างขวาง

4. ให้นักศึกษาสนทนากันเรื่อง หน้าที่ของครู แล้วเขียนเป็นบทความ

5. ให้นักศึกษาอภิปรายว่า ข้อคิดอะไรจากเรื่องที่อ่าน แล้วช่วยกันสรุปลงบน
กระดานดำหลังจากอ่านหนังสือแล้ว

ฯลฯ

กิจกรรมประกอบ

1. ให้นักศึกษาไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงไว้ไม่ละเอียด
จากหนังสือหรือโดยการสัมภาษณ์ แล้วเขียนเป็นรายงานหรือออกมารายงานควววาจา

2. จัดให้มีการอภิปรายเรื่อง "ครูในอุดมคติของข้าพเจ้า" "เราจะปฏิบัติ
ความดีมนุษยอย่างไร" "ประเทศไทยเป็นประเทศด้อยพัฒนา" ฯลฯ

3. เชิญนักเขียนเป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการเขียนบทความ

4. ให้นักศึกษาไปฟังการแสดงธรรมะในโอกาสต่าง ๆ

5. ทำสมุดภาพ และชีวประวัติของบุคคลสำคัญที่กล่าวถึงในเรื่อง

6. ให้นักศึกษาอ่านบทความของคนอื่น ๆ ที่มีแนวเขียนแตกต่างไปจากเรื่องนี้

เช่น บทความของ ดร. พทยา สายหู ดร. ชานินทร์ ทรัพย์วิเชียร อัครพานู หลวง
วิจิตรวาทการ ฯลฯ

7. ประกวดการเขียนบทความเกี่ยวกับวรรณคดีที่นักศึกษาเรียนอยู่ โดยครูเป็นผู้ตั้งหัวข้อให้ เช่น ข้อคิดจากคุณยาพิง บุขมาเป็นยอกกุลสตรี ฯลฯ

8. ให้นักศึกษาค้นคว้าขอเขียนในหนังสือวิชาการต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้ เพื่อความตรงกันหรือไม่อย่างไร เช่น

8.1 โคดัมบัส เป็นผู้คนพบว่าโลกกลม

8.2 Gestalt Psychology คืออะไร

8.3 พุทธประวัติ

8.4 ประวัติ ไมเคิล แอนเจโล

8.5 ประวัติและงานของ อังคาร กัลยาณพงศ์

8.6 พุทธศาสนิกขุ

ฯลฯ

9. ให้นักศึกษาอภิปราย แสดงความคิดเห็นว่าข้อคิดเห็นนี้ น่าเชื่อถือเพียงไร ข้อคิดเห็นดังกล่าว ไດแก่

9.1 คน สัตว์ และพืช มีความสำคัญต่อโลกเท่าเทียมกัน

9.2 การทำงานถ้าใครร่วมมือกัน และประสานงานกันอย่างใกล้ชิด งานนั้นจะประสบความสำเร็จ

9.3 การสอนที่ดีไม่ควรสอนแค่เพียงเนื้อหาตามหลักสูตร เท่านั้น

ฯลฯ

การวัดและประเมินผล

อาจทำได้หลายวิธี เช่น สังเกตความสนใจตอบทเรียน สังเกตความเข้าใจในบทเรียนจากการตอบคำถาม อภิปราย ตรวจสอบการทำงานและแบบฝึกหัด การทดสอบควยขอเขียนโดยใช่แบบทดสอบอัตรันยหรือปรนัย และการทดสอบปากเปล่า

แบบฝึกหัด

แบบฝึกหัดนี้โครงสร้างขึ้นเพื่อให้ครูสอนไคโซเป็นตัวอย่างในการนำไปทดลองใช้ และเป็นตัวอย่างในการสร้างแบบฝึกหัดเพิ่มเติม เพื่อทดสอบความเข้าใจกลวิธีในการวินิจฉัยสรีรวิทยา เมื่อได้อ่านบทความนี้จบแล้ว

อนึ่ง แบบฝึกหัดที่ไคเสนอแนบมานี้ ครูสอนควรไคโซดูยพินิจก่อนจะนำไปใช้ว่าเหมาะสมกับนักศึกษาหรือไม่ และให้ทำเพียงบางส่วนเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องทำทุกข้อ

แบบฝึกหัดที่ 1

1. ให้นักศึกษาตั้งคำถาม หรือตั้งหัวข้อการอภิปรายจากบทความที่ได้อ่านไป อย่างน้อยคนละ 2 คำถาม
2. ให้นักศึกษาตอบคำถามหรือเขียนบทความในหัวข้อที่ครูไคเลือกมาจากหัวข้อที่นักศึกษาเขียนส่งไปในข้อ 1.
3. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มอภิปรายในหัวข้อที่กำหนด ใ้กลุ่มละ 1 หัวข้อ โดยมีจำนวนคนกลุ่มละ 5 - 10 คน และใช้เวลาอภิปรายประมาณกลุ่มละ 15 - 20 นาที
  - 3.1 ความคิดเห็นของผู้แดงคออาชีพครู
  - 3.2 ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีความสำคัญเท่าเทียมกัน
  - 3.3 เราจะปฏิรูปความคิดมนุษย์ไคอย่างไร
  - 3.4 ประโยชน์ของการประสานงานกัน
  - 3.5 การสอนของไทยยังล้าหลัง
  - 3.6 ครูเป็นแม่พิมพ์ของชาติ
  - 3.7 ภาพสังคมไทยที่ปรากฏในบทความเรื่องนี้
  - 3.8 ครูมีวิธีอย่างไรที่ช่วยทำให้ชาติไทยเจริญก้าวหน้า

แบบฝึกหัดที่ 2

ก. การวิเคราะห์งานเขียนประเภทบทความ

จงตอบคำถามต่อไปนี้ ในลักษณะคำถามเรียง

1. แนวความคิดในเรื่องนี้เป็นอย่างไร
2. เมื่อได้อ่านบทความเรื่องนี้แล้ว ท่านคิดว่าคำว่า "แม่พิมพ์" กับ "ช่างเจียรไนหิน" ต่างกันอย่างไร
3. ผู้แต่งโดยกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ มาเพื่อสนับสนุนความคิดอะไร
4. ในคำนำของบทความ ผู้เขียนให้ข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นอย่างไร
5. ผู้แต่งได้สรุปบทความให้ข้อคิดอะไรหรือไม่
6. บทความเรื่องนี้เขียนขึ้นเพื่ออะไร

7. วิธีสอนที่เหมาะสมที่สุดในทัศนะของผู้แต่งคืออะไร เป็นอย่างไร

ข. งานเขียนส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. จากบทความนี้ท่านคิดว่าข้อความตอนใดเป็นข้อเท็จจริง จงยกตัวอย่างใหญ่ 5 ตัวอย่าง
2. ผู้แต่งได้แสดงความคิดเห็นไว้อย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่างสัก 3 ตัวอย่าง พร้อมทั้งอธิบายด้วยว่า แสดงความคิดเห็นในเรื่องอะไร
3. จากบทความนี้ท่านคิดว่าผู้แต่งมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง อธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่าง
4. "ผลบวกของส่วนย่อยมีค่าน้อยกว่าส่วนรวม" ข้อความนี้เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นหรือการแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์

5. "แมผลงานแต่ละคนจะคิดค้น แต่เมื่อขาดการประสานงานและร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ผลจึงปรากฏว่า อารยธรรมทางความคิดของคนในชาติเป็นส่วนรวม เพิ่งจะผ่านยุคมืดไม่นาน"

ข้อความนี้เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น หรือการแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์

แบบฝึกหัดที่ 3

ก. ปฏิบัติการของผู้อ่านคอนงานเขียน
จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. เมื่อใดอ่านบทความเรื่อง "เพื่อผู้ที่จะเป็นครู" แล้ว นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้เพียงใด

1.1 Gestalt Psychology

1.2 Emerson

1.3 แนวการสอนของพระพุทธเจ้า

1.4 ความสำคัญของทุกชีวิตในโลก

1.5 โคลัมบัส

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับคำกล่าวต่อไปนี้ "ครูคือผู้นำทางวิญญาณ"

3. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเมื่ออ่านข้อความที่ว่า "บัดนี้ท่านใดเลือกเดินทางชีวิตสายเดียวกันกับนักปฏิรูปสังคม ซึ่งคนทั้งหลายเรียกว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมครู"

4. ผู้แต่งใ้กล่าววว่า "คน สัตว์ และพืช นั้น ไม่มีใครมีบุญคุณต่อโลก หรือเป็นที่โลกมากหรือไปกว่ากัน" ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

5. บทความเรื่องนี้ ได้เปลี่ยนความคิดเดิมของท่านบางหรือไม่ อธิบายพร้อมกับยกตัวอย่างประกอบ

ข. ความคิดแรกและความคิดเสริมที่เกิดขึ้น

เมื่ออ่านข้อความข้างล่างต่อไปนี้แล้ว ท่านเกิดความคิดแรกและความคิดเสริมอย่างไรบ้าง จงบอกให้ทราบอย่างสั้น ๆ

1. ท่านคิดว่าคนที่เป็นครู ควรจะทำหน้าที่เป็น "แม่พิมพ์" หรือ "เป็นช่างเจียรระไนหิน"
2. ท่านเคยคิดหรือเปล่าว่า ถ้าโคลัมบัส ถอดแบบพิมพ์มาจากครูของเขา ป่านนี้สำเนาของโลกก็คงยังแบนอยู่
3. ท่านเคยคิดหรือไม่ว่า ถ้าปราศจากพืชแล้วคนและสัตว์จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้
4. ท่านเห็นหรือเปล่าว่า ศิลปกรรมไทยไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ปฏิมากรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม นาฏกรรม หรือดนตรี เป็นวัฒนธรรมที่บอกลักษณะนิสัย ระดับภูมิปัญญา และรสนิยมของคนในชาติ
5. ท่านเคยเฉยเฉียวใจคิดบ้างไหมว่า คนเรียนเก่ง หรือคนฉลาดที่ไม่รู้จักชีวิต และปราศจากคุณธรรมนั้นเป็นอันตรายต่อสังคม
6. ท่านเคยนึกไม่พอใจสภาพสังคมปัจจุบันบ้างไหม
7. ท่านเชื่อหรือเปล่าว่า การปฏิรูปความคิดมนุษย์นี้ จะทำได้โดยการให้ความรู้แก่เขา
8. ท่านคิดว่าท่านจะสอนลูกศิษย์ของท่านให้รู้จักชีวิต และจะปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจของเขาด้วยความพากเพียร ความอดทน ความเสมอภาค และด้วยการยึดพรหมวิหารที่เป็นหลักปฏิบัติ คือ กระทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิญญาณ... หรือว่าท่านเพียงแต่จะ "สอนข้อความตามหลักสูตร" ให้ลูกศิษย์ของท่านอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็นเท่านั้น
9. ท่านยังคิดอยู่หรือเปล่าว่า ท่านจะรักและสนับสนุนลูกศิษย์คนที่เรียนเก่งของท่านให้มากเป็นพิเศษ คอยถือวาทาเขาเป็น "เพชร" ของชั้น
10. ท่านคิดจะปลูกฝังความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา และสร้างทัศนคติของนักประชาธิปไตย ในสมองของลูกหลานท่านอย่างไรบ้างไหม

แบบฝึกหัดที่ 4

ก. วิจัยสารงานเขียน

1. อ่านข้อความข้างล่าง แล้วอภิปรายแสดงความคิดเห็นว่า ผู้แต่งกองการจะส่งสารอะไรให้แก่อาน

1.1 ท่านเคยคิดหรือเปล่าวา ถ้าโคลัมบัส ถอดแบบพิมพ์มาจากครูของเขา ป่านนี้สัจฐานของโลกก็คงยังแบนอยู่

1.2 ท่านเคยสังเกตหรือเปล่าวา เมื่อท่านจะประทับสวนญี่ปุ่น ท่านต้องการหินสี่ซุนก้อนโตที่วางสะอาดแลวมากกว่าที่จะคิดถึงเพชร แต่ถาท่านต้องการทำหัวแหวน ท่านมองหารัตนชาติที่ได้รับการเจียรระโนอยางประณีตแลว และถาท่านสวมเสื้อผาสีเขียว ทัพทมอาจมีความหมายตอท่านนอยกวามรกต

1.3 ท่านมองเห็นบางใใหมวา ความสะอาดสะอาดน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของอาคารบานเรือน สถานที่ราชการ ถนนหนทาง ตลอดจนชอกชอยตาง ๆ และตลาด ฝนความภูมิใจของคนในชาติมากเทา ๆ กับการมีนักการทูตที่ฉลาดเฉลียว และมีคุณธรรม

1.4 ท่านคิดว่าท่านมีวุฒิภาวะ มีความเจริญทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคม มีคุณธรรมและความสามารถสูงเยี่ยม เพียบพร้อมควยคุณสมบัติทุกประการปราศจากขอบกพรอง จนถึงกับเอาตัวของท่านเป็น "แม่พิมพ์ของชาติ" ไค

1.5 หรือวาท่านเห็นวาลกตนิยมของท่านในชั้นหนึ่ง ๆ มี "ส่วนผสม" เหมือนกัน และเป็นเนื้อเดียวกันปานประหนึ่งแบ่งทำขนม

2. จงอภิปรายแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบควยวา ท่านคิดว่าผู้แต่งเขียนบทความนี้ขึ้นมีจุดมุ่งหมายอยางไร

ข. ความคิดเสริมของผู้อาน

จงบอกความคิดเสริมของท่านที่มีตอบทความเรื่อง เพื่อบุที่จะเป็นครู มาประมาณ 5 ข้อ

แบบทดสอบ

โปรดอ่านและพิจารณาคำถาม แล้วเลือกคำตอบที่คิดว่า เป็นคำตอบที่เหมาะสมที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย ล้อมรอบตัวอักษรหน้าข้อที่ท่านเลือก

ตัวอย่าง ๐) ผู้แต่งบทความเรื่อง เพื่อผู้ที่จะเป็นครู คือ

ก. อิศวพาหุ

ข. คร. วิชา เสนานาญ

ค. คร. มยุร วิเศษกุล

ง. หลวงวิจิตรวาทการ

1. ผู้แต่งไขคดีวิธีเขียนโดยการตั้งคำถาม ถามอยู่ตลอดเวลาเพื่ออะไร

ก. ให้อ่านไขความคิด

ข. ผู้แต่งสงสัย

ค. ให้อ่านตอบ

ง. ไม่มีจุดมุ่งหมายอะไร

2. "ท่านเคยคิดหรือเปล่าว่า ถ้าโคลัมบัส ถอดแบบพิมพ์มาจากครูของเขา ป่านนี้สัญฐานของโลกก็คงยังแบนอยู่"

ข้อความนี้ผู้แต่งต้องการจะบอกอะไรแก้อ่าน

ก. โคลัมบัสคนพบว่าโลกกลม

ข. แรกก่อนคนเราเชื่อกันว่าโลกแบน

ค. เด็กที่เราสอน อาจจะมีความคิดความสามารถมากกว่าครู

ง. ถูกทุกข้อ

3. "โลกนี้มีอยู่ควาย

มณี เคียวนา

ทรายและสิ่งอื่นมี

ส่วนสร้าง

ปวงธาตุดำกลางดี

คุลยภาพ

ภาคจักรพาดมีรางวัล

เพราะนำแรงไหน

บทกวีบทนี้ตีความใดตรงกับข้อใดมากที่สุด

- ก. ในโลกนี้มีแกวมนิหลายชนิด
- ข. ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีความสำคัญเท่าเทียมกัน
- ค. โลกนี้ประกอบด้วยธาตุต่ำ กลาง และดีที่สุด
- ง. ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีพลังเท่าเทียมกัน

4. "ท่านเคยคิดหรือไม่ว่า ถ้าปราศจากพืชแล้ว คนและสัตว์จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ และในทำนองเดียวกัน ถ้าขาดสัตว์เสียแล้ว พืชและคนก็จะมีสภาพความเป็นอยู่ต่างออกไปอีกแบบหนึ่ง"

- ขอความนี้อาจวินิจฉัยสารใดว่า
- ก. คนต้องอาศัยพืชและสัตว์
- ข. คนและพืชจะขาดสัตว์ไม่ได้
- ค. ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกต้องอาศัยซึ่งกันและกัน
- ง. ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

5. "สอนขอความตามหลักสูตร"

- ขอความข้างต้นมีความหมายตรงกับข้อใดมากที่สุด
- ก. การสอนเนื้อหาตามหลักสูตร โดยไม่ปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจด้วย
- ข. การสอนเพียงให้อ่านออกเขียนได้
- ค. การสอนเนื้อหาวิชา และสอนให้รู้จักชีวิต
- ง. การสอนโดยยึดพรหมวิหารเป็นหลักปฏิบัติ

6. "การปฏิรูปความคิดมนุษย์" ตามความคิดของผู้แต่งหมายถึงอะไร

- ก. การเปลี่ยนแปลงความคิดจากเก่าเป็นใหม่
- ข. การนำความรู้มาขจัดกิเลสและอวิชชา ทำให้เกิดมีความคิดเป็นอิสระ และสามารถไขปัญหาได้
- ค. การแสวงหาสาระของชีวิตด้วยการศึกษาหาความรู้
- ง. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของมนุษย์

7. เมื่ออ่านบทความนี้แล้ว ท่านคิดว่าผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการเขียน
เรื่องนชน

- ก. ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- ข. ใ้แง่คิดเพื่อโน้มน้าวใจ ใ้นิยมความคิดสร้างสรรค์
- ค. ให้ความรู้แก่อนาน
- ง. เตือนสติใ้ผู้อ่านมองเห็นสิ่งที่ใ้เป็นภัยอันตรายแก่สังคม

8. เมื่ออ่านบทความนี้แล้ว ท่านคิดว่าผู้แต่งมีความรู้สึกอย่างไร จึงเขียนเรื่อง

นชน

- ก. ภาคภูมิใจกับชีวิตการเป็นครู
- ข. พอใจใ้มีการปฏิรูปความคิด
- ค. ไม่พอใจสภาพการทำงานของครู
- ง. ไม่พอใจกับความเชื่อใ้ว่า ใ้หนักเรียนปฏิบัติคนเหมือนครูเท่านั้น

9. จากบทความเรื่องนี้ ท่านคิดว่าผู้แต่งใ้เสนอใ้ครูประพฤติปฏิบัติอย่างไร

- ก. ครูควรสอนด้วยวิธี "สาธิตจำ"
- ข. ครูควรเห็นว่า เด็กทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน
- ค. ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก
- ง. ถูกทุกข้อ

10. การใ้เขียนกล่าวว่า ครูเป็นผู้ใ้เดินบนทางชีวิตสายเดียวกับพระพุทธเจ้า
ซึ่งเป็นนักปฏิรูปสังคม ท่านคิดว่าผู้เขียนหมายความว่าอย่างไร

- ก. ครูควรสอนใ้เด็กนับถือพุทธศาสนา
- ข. ครูดำเนินการสอนเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า
- ค. ครูควรสอนด้วยความรักเพียร อคทน
- ง. ครูควรยึดพรหมวิหารเป็นหลักปฏิบัติ

ความรู้เพิ่มเติมสำหรับครู

โคลัมบัส คริสโตเฟอร์ (Columbus, Christopher) นักสำรวจชาวอิตาลี เกิดที่เยนัว เมื่อ พ.ศ. 1994 เป็นผู้ค้นพบทวีปอเมริกา เป็นบุตรช่างทอผ้า โดมาตั้งถิ่นฐานที่กรุงลิสบอน เรียนวิชาเดินเรือ และทำหน้าที่ขาย โดแต่งงานกับบุตรหญิงบังคับการเรือ ใน พ.ศ. 2024 ได้รับความหมายจากกษัตริย์โปรตุเกส และโดเดินทางไปกับแคว้น โกลด์โคสต์ แอฟริกา โคลัมบัส เชื่อว่าโลกกลม และจะไปถึงเอเชียได้ทางตะวันตก เมื่อได้รับความอุปถัมภ์จากพระเจ้าเฟอเดอริกันท์ และพระนางอิซาเบลลา แห่งสเปน โคลัมบัส ก็นำเรือ 3 ลำ คือ ปินตา นิญา และซานตามาเรีย ผ่านมหาสมุทรแอตแลนติก มาถึงเกาะคานาเรียส แล้วเดินทางต่อไป ลูกเรือกลัวและคิดกบฏ

ในวันที่ 12 ตุลาคม 2035 รวมเวลา 33 วัน จึงถึงแผ่นดินใหญ่ ซึ่งได้นำมาว่า ซานซัลวาดอร์ โคลัมบัสเข้าใจว่าเป็นอินเดีย โคลัมบัสได้นำเกาะต่าง ๆ ไว้ในนามของกษัตริย์สเปน คือ เกาะคิวบา ซานโตมิงโก โคลัมบัสได้นำเรือ 2 ลำ (ซานตามาเรีย ซาร์ก) กลับถึงสเปน เมื่อ 15 มีนาคม 2036 โคลัมบัส เดินทางไปทวีปอเมริกาอีกเป็นครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2036 โดพบ เปอร์โตริโก เกาะเวอรจิน และจาเมกา ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2041 โดไปถึงปากน้ำโอริโนโค ในเวเนซุเอลา เมื่อกลับจากเดินทางครั้งนี้ ก็ถูกตามโซควายขอหาเกี่ยวกับการจัดอาณานิคมในไฮติ และถูกจำขังอยู่ระยะหนึ่ง การเดินทางครั้งที่ 4 ใน พ.ศ. 2045 ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย โดไปถึงฮอนดูรัส แต่ด้วยความยุ่งยาก ทำให้เขาต้องเดินทางกลับสเปน

ชีวิตโคลัมบัสไม่รุ่งเรือง และในบั้นปลายก็ประสบความแรนแค้นทางการเงิน กลายเป็นคนยากจน แล้วถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2049⁴⁷

⁴⁷วไล โกลาโว, "โคลัมบัส คริสโตเฟอร์," สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 7(2503 - 2504), 4081 - 4085.

อังคาร กัลยาณพงศ์

อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นบุตรสุดท้องในจำนวน 2 คน ของกำนันเต็ม และนางขุม กัลยาณพงศ์ เกิดเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ที่ตำบลท่าวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

อังคาร เริ่มการศึกษาชั้นต้น โดยหัดเรียนปฐม ก กา และฝึกหัดคัดลายมือกับพระ ที่วัดจันทาราม จากนั้นจึงไปเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนวัดใหญ่ จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงไปต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จนจบมัธยมปีที่ 6 อังคาร ชอบชมธรรมชาติ การวาดเขียน สนใจประวัติศาสตร์ และคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองมาตั้งแต่เด็ก

เขาได้เข้ามาศึกษาที่โรงเรียนเพาะช่าง ในแผนกฝึกหัดครูประถม ใน พ.ศ. 2484 เป็นเวลา 2 ปี และได้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะจิตรกรรม และปฏิมากรรม แต่ต้องออกกลางคัน เมื่ออยู่ปี 3 ในช่วงชีวิตที่อยู่มหาวิทยาลัยศิลปากร มักเขียนโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ไปพร้อม ๆ กับเขียนรูป ภาพเขียนที่มีชื่อส่วนมากของเขา ส่วนมากเขียนลงบนฝาผนังตึก เช่น ที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี โรงแรมสยาม ฯลฯ

งานทางด้านจิตรกรรมของอังคาร มักนิยมใช้สีคำ และแรเงาด้วยดินสอคำ และมีความเชี่ยวชาญในฝีแปรงเป็นพิเศษ

ปี 2494 อังคาร ไปช่วยอาจารย์ เพื่อ ทรัพย์สิน คัดลอกภาพโบราณที่อยุธยา

ปี 2498 เขียนภาพผนังโบสถ์วัดพระบาทตากผ้าที่ลำพูน แต่เขียนค้างไว้ เพราะมรรคนายกองใหญ่ไผ่สมภารไล่อังคารออกจากวัด ภาพนี้ภายหลังทางวัดลบทิ้งเสียแล้ว

ปี 2502 ขึ้นอาสาเจ้าอาวาสวัดคอกไม้ (วัดบุบผาราม) เขียนภาพฝาผนังโดยไม่คิดเงิน และต้องเลิกเขียนกลางคันเช่นกัน เนื่องจากไม่ชอบใจความวุ่นวายของผู้นั้นแล้ววัด

ปี 2507 เขียนภาพฝาผนังชั้นใหญ่ที่โรงแรมเพชรศิเคินท์ สีแยกราชประสงค์ เป็นภาพใหญ่หลายผนัง ทำให้มีชื่อเสียงลือเป็นครั้งแรก

ปี 2508 เขียนภาพฝาผนังโรงเรียนเตรียมทหารที่ศาลาแดง และเขียนภาพ
ประดับฝาผนังโรงแรมสยาม

ปี 2512 เขียนภาพฝาผนังหอประชุมจิตภาวันวิทยาลัย อันเป็นวิทยาลัยสงฆ์
อังคาร เคยรวมกลุ่มกับจิตรกรเอกหลายคน แสดงภาพร่วมกันหลายครั้ง
งานของเขามีลักษณะค่อนข้างจะไปทางเซอร์เรียลลิสต์ (surrealist) ได้รับความ
ยกย่องและกล่าวขวัญกันมาก เขาเคยส่งงานจิตรกรรมเข้าร่วมในการแสดงศิลปกรรม
แห่งชาติ ครั้งที่ 9 ไครางวัลเหรียญทองแดง ในการใช้สีเอกรงค์ และภาพลายเส้น
ของเขาได้รับรางวัลเหรียญทองแดงอีกครั้ง ในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 12
อังคาร เริ่มรู้จักกับ สุนทรภู่ ศิวรักษ์ เมื่อปี 2505 และได้รับการสนับสนุนให้
เขียนบทวิจารณ์หนังสือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ พร้อมทั้งแสดงฝีมือลายเส้นลงบนหนังสือพิมพ์
จนมีชื่อเสียงโด่งดัง ในปี 2507 ไครวบรวมพิมพ์เป็นครั้งแรกชื่อว่า "กวีนิพนธ์ของ
อังคาร กัลยาณพงศ์" ได้รับความวิจารณ์อย่างเกรี้ยวกราว และเขาได้วาดภาพลายเส้น
ไทย แทรกในหนังสือเล่มนี้ด้วย

ในปีเดียวกับที่พิมพ์กวีนิพนธ์ ๆ นี้เอง อังคารได้ค้นพบภูกระดึง เกิดหลงใหลเสน่ห์
ภูกระดึงอย่างจับจิตจับใจ ได้เขียนภาพลายเส้นของธรรมชาติบนภูกระดึงไว้เป็นจำนวน
มาก และแต่งบทกวีพรรณนาความงามภูกระดึงหลายบทด้วยกัน จนในปี พ.ศ. 2512 ได้
ตีพิมพ์เป็นเล่มชื่อว่า "ล่าน้ำภูกระดึง" หลังจากนั้นได้เขียนบทกวีไว้อีกเรื่อย ๆ ในปี
2515 สำนักพิมพ์กวีนิพนธ์สยาม ไครรวบรวมบทกวีนิพนธ์ใหม่ของเขาพิมพ์ ชื่อว่า "สวนแก้ว"
เนื่องในโอกาสที่เขาได้รับรางวัลจากมูลนิธิเสรีบูรโกเศศ นาคะประทีป ในฐานะกวีที่ตี
เด่นแห่งยุค ซึ่งอังคารก็ถือว่าเป็นเกียรติยศและเป็นภาระหนักอึ้ง ทำให้เขามีพลัง
ในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ขึ้นอีก เพื่อให้คนเห็นคุณค่าในผลงานของเขาบ้าง⁴⁸

⁴⁸ น.พ.ปากน้ำ, พจนานุกรมศิลป์, (พระนคร : เกษมบรรณกิจ, 2515),
หน้า 190.

ไมเคิล แอนเจโล

ไมเคิล แอนเจโล บอนนารอตติ (Michelangelo Buonarroti) เป็นปฏิมากรชาวอิตาลี เกิดที่เมืองคาเปรสซี แขวงนครฟลอเรนซ์ เมื่ออายุได้ 13 ปี ได้ฝึกหัดงานศิลป์กับ เกอร์แลนคาโอ ซึ่งเป็นจิตรกรที่มีชื่อ แต่ไมเคิล แอนเจโล กลับเชี่ยวชาญทางปฏิมากรรม หรือแกะสลักมากกว่า เพราะได้เห็นและหัดทำการแกะสลักมาแต่เนิ่นๆ เขาได้รับการยกย่องว่าเป็นจิตรกร และปฏิมากรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของโลก งานปฏิมากรรมชิ้นส่วนที่ฟลอเรนซ์ของเขา คือ สลักหินอ่อนแท่งมหึมาเป็นรูปเควิก วีรบุรุษอันปรากฏนามในประวัติศาสตร์แห่งคริสตศาสนา ส่วนภาพเขียนอันยิ่งใหญ่ของเขา อยู่ที่วิหารเซนต์ปีเตอร์ในกรุงโรม เขาไม่เคยแต่งงานเลย แต่เคยมีความรัก เมื่ออายุ 60 แล้ว สุภาพสตรีอันเป็นที่รักของเขาเป็นแม่หมายของ มาควิส เฟลิกซาร่า มีนามว่า วิคตอเรีย เคอลอนนา แต่เป็นในทำนองมิตรภาพ และต่อมาสุภาพสตรีคนนั้นบวชเป็นชี และสิ้นชีวิตก่อน ไมเคิล แอนเจโล จึงหันไปจับงานศิลป์ทางแต่งโคลง ฉันท์ ภาพยนตร์ กลอน แสดงความรักและระบายอารมณ์ทุกซอรอนของเขา

ไมเคิล แอนเจโล แมวจะมีทางทำมาหาได้มากก็จริง แต่ต้องอุปการะบิดาและพี่ ๆ น้อง ๆ อยู่เสมอ จึงทำให้ยากจนอยู่เสมอ ครั้นสิ้นบิดาและพี่น้องแล้ว ไมเคิล แอนเจโล ก็ทุ่มเทความรักใคร่ห่วงใยให้หลายชาย ซึ่งมีนามว่า เลโอนาร์โด ปลาย ๆ ชีวิตเขาทำงานตามสถาปัตยกรรมมาก เช่น การสร้างอาคารบนเนินเขาแคปปิตอลกลางกรุงโรม และต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นนายช่างใหญ่ ดูแลการก่อสร้างเพิ่มเติมในวิหารเซนต์ปีเตอร์ ไมเคิล แอนเจโล ถึงแก่กรรมเมื่ออายุใกล้จะครบ 90 ปี ใน ค.ศ. 1564⁴⁹

⁴⁹ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี, ประวัติบุคคลสำคัญของโลก, (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2503), หน้า 114 - 117.

Gestalt Psychology

จิตวิทยา Gestalt เป็นจิตวิทยาที่ท้าวความการพิจารณาอุปสรรคพื้นฐานของโครงสร้างของจิต⁵⁰ นักจิตวิทยาสำนักนี้ เป็นชาวยิวเยอรมัน ซึ่งอพยพไปอยู่สหรัฐอเมริกา ในตอนที่ถูกยึดเลอกรุกราน ผู้นำของนักจิตวิทยาพวกนี้ ไคแก่ เวอร์ธ ไฮเมอร์ (Wertheimer) คอฟฟา (Koffka) เกทเลอร์ (Kehler) และ เลอวิน (Lewin) นักจิตวิทยากลุ่มนี้เชื่อว่า การศึกษาจิตวิทยานั้นต้องศึกษาพฤติกรรมทางจิตเป็นส่วนรวม จะแยกศึกษาทีละส่วนไม่ได้ เขามีความเชื่อมั่นในการรวมของหน่วยต่าง ๆ อย่างแน่นแฟ้น นักจิตวิทยา เกสทอลท์ มีหลักการว่า ส่วนประกอบของหน่วยย่อยเมื่อรวมกันเข้าแล้ว จะไคไม่เท่ากับหน่วยที่รวมกันเป็นโครงสร้างแล้ว เปรียบไคกับ อิฐ ไม้ และเหล็ก ถ้าแยกเป็นกอง ๆ จะมีค่าต่ำกว่าบาน เพราะบานเป็นหน่วยรวมซึ่งมีโครงสร้างให้เห็นชัดเจน ดังนั้นนักจิตวิทยาสำนักนี้ จึงไม่แยกศึกษาส่วนต่าง ๆ ของจิต แต่มุ่งศึกษาจิตและพฤติกรรมทางจิตเป็นส่วนรวม

ทฤษฎี Gestalt ไคคัดค้านแนวความคิดทางจิตวิทยาแคะเดิมมา 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ทฤษฎี Gestalt ปฏิเสธการยอมรับว่า ภาวะจิต (State of mind) นั้น เป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นด้วยส่วนเล็ก ๆ แต่เพียงอย่างเดียว แต่ภาวะจิตเป็นลักษณะนอกเหนือไปจากนั้น คือ มีแบบแผน โครงร่าง สัณฐาน ที่มีไคบ่งไว้ในเครื่องแสดงเพิ่มเติม อีก นอกจากนั้นแต่ละส่วนเล็ก ๆ ที่จะรวมกันไคทางไคก็ตาม เป็นภาวะจิตขึ้นมา ก็ยังอาจถูกไคเปลี่ยนแปลงไคโดยสภาพแวดล้อมบางอย่างอีกด้วย

2. ทฤษฎี Gestalt ปฏิเสธว่า แต่ละส่วนย่อยจะแสดงสถานะ หรือกิจกรรมแล้วไคผลออกมาเหมือนกัน ผลทั้งหมดของกิจกรรมอันสลับซับซ้อนของสมองนั้น ไม่อาจ-

⁵⁰ วุฒิชัย จานงค์, การเรียนรู้กับการฝึกอบรม, (พระนคร : ทางหุ้นส่วนจำกัด เกมสุวรรณ, 2513), หน้า 54.

คาดคะเนได้ด้วยความรู้อาแต่ละส่วนได้มีกิจกรรมใดบ้าง ทฤษฎีนี้จึงยืนยันว่ายังมีโครงสร้างหรือกระสวน (Patterns) ต่าง ๆ ที่มีสมรรถนะ (Potency) เกินว่าการเอาสมรรถนะของส่วนย่อย ๆ เขาคายกัน

3. ทฤษฎี Gestalt ปฏิเสธว่าแต่ละภาคตามทางยาวของพฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้ โดยเพียงแต่ส่วนย่อย ๆ บางอย่างของความคิด ความรู้สึก และกิจกรรมตามลำดับเฉพาะอย่างรวมเขาคายกัน ทฤษฎีนี้ถือว่าในภาคของเกิดยวพฤติกรรมต่าง ๆ มีรูปพรรณสัณฐานหรือกระสวนคล้ายเหมือนกัน

ฉะนั้น แนวความคิดตามทฤษฎี Gestalt นั้น เรามองปรากฏการณ์สถานการณ์สิ่งเรา และปฏิกริยาโต้ตอบในแบบทั้งหมดทั้งโครงสร้าง มีใช้การพิจารณาส่วนย่อย ๆ แต่ละส่วนที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นโครงสร้างใหญ่ เพราะในปรากฏการณ์อันเป็นโครงสร้างนั้นมีลักษณะนอกเหนือไปจากการรวมส่วนย่อย ๆ เขาคายกัน⁵¹

Field Theory (ทฤษฎีสถานม) เชื่อว่าสิ่งทั้งหมด (The whole) นั้น มีความกว้างใหญ่กว่าผลรวมของส่วนต่าง ๆ เขาคายกัน⁵² เหมือนอย่างทำนองเพลงซึ่งให้เสียงและความรู้สึกมากกว่าเพียงตัวโน้ตคนตรีที่เขียนไว้ เขาพิจารณาว่าสิ่งทั้งหมดมาก่อนส่วนย่อย ๆ และส่วนย่อย ๆ นั้นได้จากการพิจารณาตามความหนักเบาของส่วนใหญ่ทั้งหมด กลุ่มนักทฤษฎีสถานมเน้นความสำคัญของความคิดเห็นต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า ประชาน (Cognition) และการมองเห็นช่องทาง ตลอดจนพัฒนาการของความเข้าใจในสัมพันธภาพระหว่างสิ่งเราในภาวะแวดล้อมทั่วไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองที่นำนักทฤษฎีสถานมไปสู่การพิจารณา การเป็นเหตุเป็นผลต่อกันในปัจจุบัน และเน้นที่ส่วนประกอบต่าง ๆ ในขณะนี้หรือเดี๋ยวนี้

51 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

52 เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

Ralph Waldo Emerson (1803 - 1882)

เอมเมอร์สัน เป็นนักประพันธ์เรื่องนามของอเมริกา ในยุควรรณกรรมอเมริกัน รุ่งเรือง (The American Renaissance) ในกลุ่ม Transcendentalism เวลา ประมาณ 20 ปี ก่อนเกิดสงครามกลางเมืองในอเมริกา ซึ่งมีนักประพันธ์ที่มีชื่ออื่น ๆ อีก เช่น Thoreau, Hawthorne, Melville และ Whitman งานวรรณกรรมของแต่ละคนที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นเรื่องปัญหาเกี่ยวกับบรรพคต ประชาธิปไตย คือ สะท้อนรูปแบบของสังคมใหม่ กลุ่มนักเขียนนี้ไดถกเถียงอภิปรายกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ปรัชญา และบรรพคต โดยมี Emerson เป็นผู้นำ เป็นผลให้บรรพคตคืออเมริกันรุ่งโรจน์ เพราะนักประพันธ์กลุ่มนี้เน้นหนักในด้านความเข้าใจเรื่อง Reason และ Understanding ซึ่งใช้ Pure Reason เป็นเครื่องตัดสินถึงความจริงเหล่านี้

Emerson เป็นผู้กระตุ้นให้นักประพันธ์กลุ่มนี้มีความเข้าใจและเห็นแสงสว่างของปรัชญาใหม่ เขาได้ตั้งสมาคม Transcendental Club ในปี 1836 ที่บ้านของ Rev. George Ripley เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านปรัชญา (Philosophy) ด้านศาสนศาสตร์ (Theology) และด้านวรรณคดี (Literature) ตัวเขาเองมีความสนใจในวัฒนธรรมของอเมริกา เขาได้ศึกษางานของ Wordsworth และ Coleridge แล้วนำมาใช้ไปตามความต้องการ เขาได้เขียน "Nature" (1836) ซึ่งเป็นหนังสือที่เป็นรากฐานของลักษณะ Transcendentalism และมีผลงานอื่น ๆ อีก คือ "The American Scholar" (1837) "Representative Man" (1850) "On heroes, Herowonship และ The heroic in history" (1841) "English Trait" (1856) "The conduct of Life" (1860) "Society and Solitude" (1870) นอกจากนี้ยังมีงานเขียนประเภทกลอนอีกมากมาย เช่น "Poems" (1847) "Mayday and Other Pieces" (1867) งานของ Emerson ส่วนใหญ่เกี่ยวกับศาสนา (Religion) ปรัชญา (Philosophy) และเอกลักษณ์ สังคม (Social Individual) ทั้งบทความและโคลงของเขาได้กลายเป็นปรัชญาแล้วในปัจจุบัน

เขาเป็นคนมองโลกในแง่ดีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เขาเขียนเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน อย่างเป็นระเบียบ และเขาเชื่อในความคิดรากฐานถึงความเป็นหนึ่ง (Nonism) ระหว่างโลกและพระเจ้า และพระเจ้าในโลก จิตวิญญาณของแต่ละบุคคล และจิตวิญญาณของโลก ความสวยงาม (Beauty) และคุณความดี (Goodness) ประทับอยู่ในธรรมชาติ (Nature) เรื่อง "Nature" (1836) เป็นผลงานชิ้นแรกของเขา ที่เป็นรากฐานของปรัชญาที่แสดงถึงความมั่นคง ลึกซึ้ง ของความรักต่อธรรมชาติ

Emerson ต้องการให้มนุษยศึกษาธรรมชาติ ซึ่งหมายรวมถึง การสร้างสรรค์ธรรมชาติ เชื่อในตัวเอง แลกลายไปสร้างตัวเอง เขาพยายามชี้ให้มนุษย์หาความเจดีย์ขาด ความรู้ ผลก่าดังจากธรรมชาติ และเชื่อตัวเองให้มากที่สุด และเขาเน้นหนักให้ทุกคนเห็นความสำคัญแต่ละบุคคล (Individual)⁵³

พุทธทาส ภิกขุ

พุทธทาส ภิกขุ เป็นผู้ที่มีสนใจต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไคศึกษาพระไตรปิฎกโดยทั่วถึง มีความคิดที่จะเผยแพร่หลักในการปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตรงตามพุทธบัญญัติจริง ๆ จึงได้จัดตั้งสวนโมกขพลารามขึ้น เป็นสำนักปฏิบัติธรรมรวมกันกับนายธรรมทาส พานิช ผู้ของซึ่งเป็นยุคก่อตั้ง คณะธรรมทาน ขึ้นเป็นองค์การกุศล ให้ความอุปการะแก่ภิกษุสามเณรผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม และออกหนังสือพิมพ์ "พุทธศาสนา" แสดงความรู้และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวงการพระศาสนา จัดว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมที่แพร่หลายในปัจจุบันนี้ ไคฉบับหนึ่ง ท่านพุทธทาสเอง ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน เขียนบทความ แสดงปาฐกถาเรื่องทางธรรมต่าง ๆ และเขียนหนังสือเป็นเล่มอีกหลายเรื่อง เช่น การศึกษาคืออะไร เกิดมาทำไม เกิดมาเพื่อเลื่อนขั้นตัวเอง

⁵³ ประพันธ์ ภักษา และวัลลภา มีหลีสวัสดิ์, วรรณคดีอเมริกัน 2, (พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 133 - 146.

แก่นพุทธศาสนา ความตายไม่มี คนถึงธรรม ธรรมถึงคน ค่ายธรรมบุตร คู่มือนุญย์ เกล็ด
 สู่อิสระ ขรราวาสธรรม จดหมายจากสวนโมกข์ ชุมนุมชอคิออิสระ ปรีตนาธรรมไทย ภัย
 ของพุทธศาสนา ธรรมคุ้มครองโลก ฯลฯ ทั้งยังเป็นนักประพันธ์ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน
 อีกด้วย นามปากกาที่ใช้ในการเขียนบทความนั้น นอกจากนาม พุทธทาส ภิกขุ แล้ว ยังมี
 นาม อ.ป. (อินทบัญญัติ ภิกขุ) และนามอื่น ๆ อีก บทความและปาฐกถาของท่านเป็น
 เสมือนหนึ่งแสงสว่างที่ส่องให้เห็นทางแห่งความสันติสุข ซึ่งหาได้ยากในโลกปัจจุบัน

ท่านพุทธทาส เป็นนักรื้อฟื้นและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแห่งยุคปัจจุบัน ทำให้การ
 ปฏิบัติธรรมเป็นไปไคถูกตองยิ่งขึ้น โดยหวังผลให้โลกมีความสุขและมีสันติ จึงนับว่าชีวิต
 ของพระภิกษุรูปนี้ เป็นชีวิตที่น่าสนใจ เพราะเป็นชีวิตที่อยู่เพื่อกู้รทำงานเพื่อยังความ
 รุ่งเรืองให้แก่พระพุทธศาสนา และยังสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่คน⁵⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁴ช.ภ.ท. (นามแฝง), ชีวิตและงานของท่านพุทธทาส ภิกขุ, (พระนคร :
 สำนักพิมพ์สุวิธานน์, 2498), หน้า 7.

บทเรียนที่ 3

ร่ายกรองเรื่อง เหยย....เรื่องเล็ก

วัตถุประสงค์ทั่วไปในการสอนอ่านร่ายกรองเรื่อง เหยย....เรื่องเล็ก

1. ให้มีความรู้เรื่องลักษณะคำประพันธ์ประเภทกลอนแปด
2. ให้เข้าใจถึงศิลปการประพันธ์ที่ทำให้เกิดความไพเราะ
3. ให้เกิดความเพลิดเพลินจากการอ่าน
4. ให้สามารถวินิจฉัยสารร่ายกรองบทนี้ได้
5. ให้เห็นคุณค่าของการอ่านวินิจฉัยสาร

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. วิเคราะห์ให้เห็นได้ว่า
  - ก. ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง
  - ข. ส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น
  - ค. ส่วนใดเป็นการแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์
2. บอกได้ความมีความคิดแทรกอะไรเกิดขึ้นบ้าง
3. บอกได้ว่าได้รับสารอะไรจากผู้อ่าน
4. บอกได้ความมีความคิดเสริมอะไร
5. บอกความรู้สึกของคนที่เกิดขึ้นขณะอ่านและเมื่อจบเรื่องแล้วได้
6. บอกได้วารอยกรองบทนี้แต่งควยคำประพันธ์ชนิดใด
7. ชี้ให้เห็นได้ว่ามีสัมผัสสระ และสัมผัสอักษรที่ใดบ้าง
8. บอกได้ว่าผู้แต่งใช้ศิลปการประพันธ์อย่างไรบ้าง
9. ชี้แจงได้ว่า การใช้คำของผู้แต่งดีแค่ไหนเป็นอย่างไร
10. อธิบายได้ว่าแนวคิดของผู้แต่งเป็นอย่างไร

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรอยกรอง

รอยกรอง เป็นคำที่สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรมซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2485 ใช้เรียกวรรณกรรมประเภทที่มีลักษณะบังคับในการแต่งหรือมีการกำหนดคณะ⁵⁵ หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า รอยกรองหมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดมาตรา เสียงสูงต่ำ หนักเบาและสั้นยาวตามแบบรูป (Pattern) ที่กำหนดไว้ แบบรูปที่กล่าวนี้มีมากด้วยกัน ไม่จำเป็นจะต้องมีเฉพาะแต่ที่กำหนดไว้ในตำรา ซึ่งว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือฉันท์ลักษณะ⁵⁶

ความเป็นมาของรอยกรอง

รอยกรองจะต้องมีมาก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทย ในปี พ.ศ. 1826 แต่เป็นรอยกรองที่เรียกกันว่า "กลอนสด" รอยกรองของไทย ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำ ในสมัยนี้มีการแต่งรอยกรองทุกประเภท ยกเว้นกลอน แต่ที่นิยมกันมากที่สุดคือ ลิลิต ส่วนโคลงที่สภาพปรากฏว่ามีรูปแบบไม่สมบูรณ์นัก ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง ลักษณะการแต่งกาพย์ฉันท์ นิยมแต่งฉันท์และโคลงที่สภาพมากกว่ารอยกรองประเภทอื่น และเริ่มมีการแต่งกาพย์ห่อโคลง

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีการแต่งรอยกรองครบทุกประเภท คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และราย ส่วนสมัยธนบุรี รอยกรองมีฝีมืออะไรเด่นกว่าสมัยกรุงศรีอยุธยา

⁵⁵ สิทธา พินิจภูวดล และ ประทีป วาทิกทินกร, รอยกรอง (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 30.

⁵⁶ พระยาอนุমানราชชน, เรื่องเดิม, หน้า 12.

ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีวรรณคดีร้อยกรองเด่น ๆ เกิดขึ้นหลายเรื่อง ในสมัย
รัชกาลที่ 2 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ร้อยกรองประเภทกลอนมีผู้แต่งกันมาก โดยเฉพาะกลอน
เพลงยาว และได้รับการยกย่องว่าแต่งดีที่สุด ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึง รัชกาลที่ 6
ยังมีการแต่งร้อยกรองกันมาก และในการแต่งเครื่องครุภัณฑ์ลักษณะมากกว่าสมัยที่ผ่านมา
ซึ่ง ประทีป วาทิกทินกร ไคลยวาทถึงรูปลักษณะของร้อยกรองในอดีตไว้ว่า

1. เป็นร้อยกรองขนาดยาว มีทั้งที่เป็นเรื่องเล่า บทพรรณนา และบทที่ไซ้ขับร้อง
2. เนื้อเรื่องมีทั้งที่เป็นสารคดีและบันเทิงคดี เช่น เรื่องทางศาสนาและคำสอน
นิทาน บทแสดง บทพรรณนา ฯลฯ
3. เน้นอุมคติความงามและความประณีต
4. นิยมแต่งเรื่องประเภทจินตนาการ และเรื่องไกลตัว เช่น เรื่องยักษ์ เทวดา
นรก สวรรค์ ฯลฯ
5. เน้นแง่มุมในการตกแต่งถ้อยคำ มีการเล่นคำ เล่นความ เน้นเสียง เน้น
โวหาร เพื่อให้เกิดความไพเราะ⁵⁷

ฉะนั้น จะเห็นว่าร้อยกรองในอดีต มีลักษณะเป็นมัทนศิลป์⁵⁸ จึงมีผู้กล่าวว่า
เป็นวรรณกรรมเพื่ออารมณ์มากกว่าที่จะเป็นวรรณกรรมเพื่อปัญญา⁵⁹

ในสมัยรัชกาลที่ 6 วรรณกรรมไทยได้เริ่มรับอิทธิพลของตะวันตก ทำให้มีการ
เปลี่ยนแปลงขนานการเขียนร้อยกรอง แต่ด้านเนื้อหาหรือสาร หรือความคิดนึกของนักเขียน
ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อเลิกสงครามมหาเอเชียบูรพา เป็นคนมา ชีวิตสังคมของไทย

⁵⁷ สิทธา พินิจภูวดล และ ประทีป วาทิกทินกร, เรื่องเดิม, หน้า 40.

⁵⁸ มัทนศิลป์ คือศิลปะในเชิงตกแต่งประดับประดาให้บังเกิดความงดงามอย่าง
วิจิตรพิสดาร.

⁵⁹ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ลักษณะของวรรณคดีไทย, หน้า 199.

เปลี่ยนไป ความคิดนั้นก็เปลี่ยนตาม ทำให้งานประพันธ์ร้อยกรองเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดทั้งในเชิงฉันทลักษณ์และเนื้อหา เพราะผู้แต่งร้อยกรองของไทยปัจจุบันเปลี่ยนความนิยมไปหลายทาง เฉลิม อยู่เวียงชัย ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า

สาเหตุแห่งการประดิษฐ์คิดแปลงวรรคกรรมร้อยกรองชนิดใหม่หลายแบบนี้ เป็นเพียงมรดกกันส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งสืบแต่ความก้าวหน้าทางสังคม ทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมของมนุษย์ เปลี่ยนแปลงเร็วกว่าเครื่องมือใช้สอยของคุณธรรมและความเชื่อถือและทัศนคติทางศีลธรรมสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น และวิวัฒนาการมาเป็นตอน ๆ คิดปะต่าง ๆ จะเป็นผลหรือไม่ก็คงอาจอ้างสิ่งเหล่านั้น และพฤติกรรมของมนุษย์ก็ทำนายนอกจากสิ่งเหล่านั้น คือเรื่องมนุษย์ สังคมมนุษย์ และจักรวาลก็เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ระบบค่านิยมกำลังคลอนแคลนหรืออยู่ในสภาพนาระทดทอแท้ใจ วรรคกรรมยุคปัจจุบันส่วนใหญ่จึงบังถึงการแสวงหาระบบค่านิยมใหม่ เรื่องจริง เรื่องเท็จ เรื่องสวยงาม เรื่องน่าเกลียด เรื่องชั่ว เรื่องดี....⁶⁰

ควยสาเหตุดังกล่าวแล้ว ลักษณะของร้อยกรองในปัจจุบันจึงแตกต่างจากร้อยกรองในอดีต ดังที่ กุหลาบ มลลิกะมาส ได้ให้คำอธิบายไว้ดังนี้

1. ร้อยกรองมีขนาดสั้นลง เน้น "ชอคิด" หรือมุ่งจะสื่อความคิดของผู้แต่งไปยังผู้อ่าน ทำให้ร้อยกรองปัจจุบันได้ชื่อว่าเป็นภาพยกลอนแห่งความคิด (Poem of Ideas) มากกว่าที่จะเป็นภาพยกลอนแห่งอารมณ์ (Poem appeals to the senses)
2. มีการเปลี่ยนแปลงฉันทลักษณ์ และการวางรูป เพราะนักเขียนร้อยกรองรุ่นใหม่สนใจเรื่องการกำหนดคณน่อยกว่าเรื่องความคิด

⁶⁰ เฉลิม อยู่เวียงชัย, "กวีนพนธ์กับกวี," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 6(มีนาคม, 2512), หน้า 141 - 142.

3. เนื้อเรื่องของร่ายกรองขยายกว้างออก มีทั้งบทพรรณนา บทบรรยายความรู้สึก เกี่ยวกับการเมือง สังคม และพฤติกรรมของมนุษย์ ฯลฯ

4. การไร้ออกคำมักรุนแรง วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีอารมณ์ เพราะมุ่งให้สะท้อนใจตามศีลธรรม (ความจริง) มากกว่าความไพเราะ เป็นการเขียนตามแนวความคิด Realistic มากกว่า Idealistic⁶¹

การที่ร่ายกรองในอดีตจะแตกต่างกับร่ายกรองปัจจุบัน เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ตามธรรมชาติ เพราะเวลา สิ่งแวดล้อม และความคิดของแต่ละสมัยย่อมจะแตกต่างกัน ดังที่ สิทธา พินิจภูวดล และ ประทีป วาทิกทินกร โลกดาวไววาท

ฉันทลักษณ์เป็นสิ่งที่ผู้คิดขึ้นมาเชื่อว่าจะทำให้บทร่ายกรองเกิดความไพเราะ คือมีลีลาจังหวะกระทบกระทั่งประสานกลมกลืนต่าง ๆ กันไป แต่ความรู้สึกไพเราะของคนสมัยหนึ่งกับคนอีกสมัยหนึ่ง ย่อมเหมือนกันไปทั้งหมดๆ ไม่ได้ ดังนั้นรูปแบบทางฉันทลักษณ์จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับแฟชั่นการแต่งกาย หรืออย่างอื่น⁶²

นักเขียนร่ายกรองของไทยในปัจจุบันมีจำนวนมาก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ยึดถือฉันทลักษณ์อย่างเคร่งครัด ไม่ยอมแต่งผิดแบบแผนเลย และเน้นความไพเราะ

กลุ่มที่ 2 ไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามฉันทลักษณ์ แต่เน้นในทางความคิด

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้ประสานความคิดของกลุ่มที่ 1 และที่ 2 ให้เข้ากันได้ โดยให้ความสำคัญทั้งด้านไพเราะและฉันทลักษณ์⁶³

⁶¹ ภูทาบ มัลลิกะมาส, ลักษณะวรรณคดีไทย, หน้า 206 - 207.

⁶² สิทธา พินิจภูวดล และ ประทีป วาทิกทินกร, เรื่องเดิม, หน้า 178.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 178 - 179.

นักเขียนทั้ง 3 กลุ่มนี้ มีแนวการเขียนแตกต่างกัน จึงอาจแบ่งได้เป็น 2 แบบ
คือ

1. นักเขียนประเภทโรแมนติค (Romantic)
2. นักเขียนประเภทเรียลลิสติค (Realistic)

1. นักเขียนประเภทโรแมนติค (Romantic) คือนักเขียนนثرร้อยกรองที่มีจินตนาการกว้างไกล แปลกใหม่ มีศิลป์ในการเขียนส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ จึงพิถีพิถันในการเลือกคำที่มีเสียงไพเราะ มีจังหวะ สัมผัสสง่างาม เช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ประยอม ชองทอง

2. นักเขียนประเภทเรียลลิสติค (Realistic) คือนักเขียนนثرร้อยกรองที่เขียนเกี่ยวกับความจริง ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เห็นจริงในทางลบ (Sur - realistic) หรือเกินจริงในทางบวก (Idealistic) รวมทั้งการเยาะเย้ยเสียดสี (Satire) ความเป็นไปในสังคม โดยเขียนอย่างมีศิลป์ ในการสอดแทรกความคิดให้แนบเนียน มีจังหวะ สัมผัสในการร้อยค่างดงาม นักเขียนกลุ่มนี้ ได้แก่ อุชเชณี เสฐียรพงศ์ วรารณภัก

เสถียร จันทิมาธร⁶⁴ ได้สรุปว่าแนวความคิดในการเขียนร้อยกรองสมัยใหม่ อาจแบ่งได้เป็น 3 แนว คือ

1. แนวทางอนุรักษ์นิยม หมายถึง ความคิดที่ชนชั้นกับอดีต เกรี้ยวกราดต่อปัจจุบันและมองไม่เห็นอนาคต ซึ่งได้แก่งานจากนักวรรณคดีรุ่นเก่าที่ยกย่องความงามจากวรรณคดี โดยไม่วิเคราะห์สภาพความเป็นจริงของสังคมในขณะนั้น กวีที่มีแนวคิดในแนวทางนี้ ได้แก่ อังคาร กัลยาณพงศ์ สุจิตต์ วงษ์เทศ ว.ศรสุโร

2. แนวทางเสรีนิยม หมายถึง ความคิดที่ยึดถือปัจเจกชนเป็นใหญ่ มุ่งทำลายล้างอิทธิพลของเจ้าขุนมูลนาย มีทั้งนักกลอนที่เขียนถึงอารมณ์ตัวเองเป็นใหญ่ และเขียนถึงอารมณ์ในวงกว้างออกมา เช่น ความรักต่อความดีความถูกต้อง

⁶⁴เสถียร จันทิมาธร, "วิวัฒนาการร้อยกรองสมัยใหม่," วิวัฒนาการของวรรณกรรมไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสยาม, 2517) หน้า 158 - 160.

3. แนวทางที่ก้าวหน้า หมายถึง ความคิดที่ศึกษาและรับจากอดีตอย่างวิพากษ์ เลือกรับดี หักข้อเสีย คำนึงถึงประโยชน์ประชาชนที่ถูกต้องซึ่งใหญ่ มีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน อย่างมองเห็นอนาคตว่าวันข้างหน้าต่อไปความเสมอภาคและเป็นธรรมจะต้องเกิดขึ้น ฉะนั้น เป้าหมายการเขียนของกลุ่มนี้จะมุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าความดีความงาม เป็นส่วนตัว กวีในกลุ่มนี้ ได้แก่ วิทยากร เชียงกูล สุชาติ สวัสดิ์ศรี ฯลฯ

ในการพิจารณาถ้อยกรองหรือบทกวี หรือกวีนิพนธ์ที่มีความดีเด่นหรือไพเราะ อาจพิจารณาได้จากคุณสมบัติของบทถ้อยกรอง ซึ่ง กุหลาบ มัลลิกะมาส เรียกว่า แรงงาม ของบทถ้อยกรอง⁶⁵ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. คำที่เลือกสรรใช้ จะต้องใช้คำที่มีความหมายลึกซึ้งสะเทือนอารมณ์สูงส่ง มีสง่า ควบรูปและเสียงเป็นพิเศษ เช่น คำที่ใช้เรียกหญิงที่รัก อาจใช้ว่า เขาวมาลัย ซึ่งหมายความว่า ดอกไม้ออน สมร ซึ่งหมายความว่า นูรุมตาย หรือใช้ว่า แกวกับบก แกวกับคน ทรามสงวน ทรามสวาท ขวัญออน ฯลฯ

2. เสียงเสนาะ คือคุณสมบัติที่ทำให้ถ้อยกรองนั้น ๆ งดงามในความรู้สึกของผู้อ่าน ซึ่งอาจทำได้โดย

2.1 สัมผัส (Rhyme) คือเสียงคล้องจองกัน

2.2 ลีลาจังหวะ (Rhythm) คือช่วงซ้ำที่ทำให้มีเสียงอ่อนเนิบหรือคึกคัก กระชั้นกระชาก ฯลฯ

2.3 การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงบทพรรณานั้น เพราะทำให้เกิดจินตนาการ

2.4 การเล่นคำ โดยการซ้ำคำ ซ้ำความ เล่นอักษร

3. ความหมายที่ไพเราะกินใจ ซึ่งเกิดได้จาก

3.1 การใช้คำที่มีเสียงและความหมายที่ไพเราะเป็นพิเศษ

⁶⁵กุหลาบ มัลลิกะมาส, ประเภทของวรรณคดีไทย, หน้า 164 - 173.

3.2 การใช้โวหาร ซึ่งทำได้โดย

ก. การใช้อุปมาอุปไมย คือการเปรียบเทียบ

ข. การใช้สัญลักษณ์ คือการเอาสิ่งที่เป็นรูปธรรมแทนสิ่งที่เป็น

นามธรรม

ค. การกล่าวเกินจริง หรือผิดความจริง

ง. การพรรณนาและการบรรยายที่แจ่มแจ้งชัดเจนจนทำให้มองเห็น

ภาพพจน์

จ. การใช้ถ้อยคำอย่างคมคาย

ฉ. การกล่าวซ้ำ (Repetition) เพื่อเล่นคำหรือย้ำความ

ช. ความงามของรอยกรองในแง่ความคิด (Idea) และทัศนต่าง ๆ

ที่ผู้แต่งสื่อสารมายังผู้อ่าน ซึ่งแสดงความคิดอันแยบคาย แปลกใหม่ หรือแสดงภูมิปัญญา
อย่างใดอย่างหนึ่ง

ดร. สัทธา พิณภูวคด⁶⁶ ได้กล่าวถึงคุณค่าของรอยกรองไว้ว่า รอยกรองมี
คุณค่ากับบุคคลและสังคม ดังต่อไปนี้

ก. คุณค่าสำหรับผู้แต่ง เพราะเป็นวิถีทางแสดงออกที่สวยงามของความรู้สึก
ความคิด ความสะเทือนอารมณ์ ตลอดจนประสบการณ์ของผู้แต่ง

ข. คุณค่าสำหรับผู้อ่าน มีดังนี้

1. ช่วยเราอารมณ์และความรู้สึก เราจินตนาการ เราความคิด เทียบ
เคียงประสบการณ์ของผู้อ่านและผู้แต่งรอยกรอง

2. ขยายวงความคิด ความรู้ ประสบการณ์ และจินตนาการของผู้อ่านให้
กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

⁶⁶ สัทธา พิณภูวคด และ ประทีป วาทิกทินกร, เรื่องเดิม, หน้า 1 - 29.

3. ให้สิ่งที่มีคุณค่าสูงทางภูมิปัญญาแกedyอน ทำให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา

ค. คุณค่าสำหรับสังคม มีดังนี้.-

1. เป็นสิ่งที่แสดงความจริงหรืออารยธรรมของสังคมที่วิญญูนั้นสังกัดอยู่
2. ทำให้ผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกันเกิดความภาคภูมิใจ เกิดความรัก และความห่วงแทนในสมบัติที่มีคุณค่านี้
3. สะท้อนให้เห็นความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน
4. แสดงให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของคนในชาติบ้านเมืองแต่ละยุคสมัย
5. แสดงให้เห็นความคิด ความนิยม และอุดมการณ์ของคนในชาติ

ประวัติผู้แต่ง

อุชเชนี หรือ นิต นรารักษ์ เป็นนามปากกาของ ประดิษฐ์ ชุมสาย ณ อยุธยา จบการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผลงานปรากฏในหนังสือ "วงวรรณคดี" "ปาริชาติ" สยามนิกรวันจันทร์ พิมพ์ไทยวันจันทร์ การเมือง สยามสมัย สยามนิกรวันอาทิตย์ กระจ่างทอง

งานเขียนของอุชเชนี เป็นงานร่วมสมัยกับ ฟ้ากร นายผี ทวีปวร ซึ่งเป็นยุคที่ปรากฏการณ์ทางการเมืองตกต่ำถึงที่สุด ความอยุติธรรมในสังคมเห็นได้เด่นชัด เป็นเหตุให้อำนาจเผด็จการเขามาปกครองประเทศได้โดยง่าย ฉะนั้น งานเขียนของอุชเชนี จึงปรากฏในรูปที่พยายามชี้ให้เห็นอุดมการณ์ของสังคม เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ และประสพความอยุติธรรม

งานเขียนของอุชเชนี ได้รับความนิยมอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพราะงานเขียนของอุชเชนีมีจุดเด่นในการที่โหมบรยากาศแห่งสุนทรีย์รสควย แทนที่จะเน้นเนื้อหาหรือลัจจะแห่งอุดมการณ์ แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งบรรยากาศแห่งสุนทรีย์รสในบทกวีนั้นช่วยรักษาคุณค่าหรือสารอันเป็นเป้าสำคัญไว้ได้อย่างดียิ่ง จึงทำให้อุชเชนีอยู่รอดมาได้โดยไม่มีใครเอาผิดได้

ฉะนั้น งานเขียนของอุชเชนีจึงแสดงถึงจุดยืนอันมั่นคง เรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม
ให้สารคดีธรรมแก่ผู้อ่านอย่างชัดเจน

ผลงานของอุชเชนี หรือ นิค นรารักษ์ ที่รู้จักกันดีในวงการนักกลอน คือ
หนังสือชื่อ "ขอบฟ้าขลิบทอง" และ "ดาวดวงเภาคืน"

งานเขียนของอุชเชนี ในช่วงเวลา 20 ปี ที่ผ่านมา อาจสรุปได้ว่ามีลักษณะ
ดังนี้

อุชเชนี นิยมแต่งกลอนสุภาพและกาพย์มากที่สุด บทร้อยกรองของอุชเชนีเคร่ง
ครัดฉันทลักษณ์โบราณ โดยเฉพาะคำประพันธ์ประเภทฉันทน์ เศรษฐีคำแห่งของคำครุ
ลหุมาก แต่การแต่งกลอนสุภาพหรือกาพย์ยานี บางครั้งนิยมขึ้นคำนำในวรรคสุดท้ายเพียง
2 - 3 คำ ร้อยกรองของอุชเชนีอ่านแล้วไพเราะรื่นหู เพราะมีทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน
โดยเฉพาะคำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ มีสัมผัสในแพรวพราว รูปแบบร้อยกรองของ
อุชเชนีส่วนใหญ่เป็นร้อยกรองพรรณนาอารมณ์ และแสดงความนึกคิดในเรื่องต่าง ๆ เน้น
ทางด้านการจรจรโลงสังคม ชี้ให้เห็นสภาพสังคม แนวความคิดทางการเมือง โดยใช้ศิลป์
การประพันธ์ที่แปลก ใหม่ เช่น ใช้สัญลักษณ์ มีกระทู้ คำคำ คำวดี ในตอนต้นของวรรค
หรือของบาท โดยใช้ถ้อยคำที่อ่อนหวาน รื่นหู ประณีตบรรจงในการเลือกสรรคำใช้ ถ้อย
คำที่ไพเราะบ้างมีพลังแฝงเร้น โวหารที่นิยมใช้มากคือ โวหารแบบบุคลาธิษฐาน และ
โวหารเปรียบเทียบ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ลักษณะการแต่งคำประพันธ์ของอุชเชนี จึงมี
ทั้งศิลป์ เพื่อศิลป์ และ ศิลปะเพื่อมวลชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลวิธีการวิจารณ์สารบทหรือกรองเรื่อง เฮย....เรื่องเล็ก

โดย อุชเชนี

1. การวิเคราะห์เพื่อวิจารณ์สาร

1.1 ชนิดและรูปแบบการประพันธ์

บทหรือกรองเรื่อง เฮย....เรื่องเล็ก⁶⁷ เป็นบทหรือกรองพรรณนาใน
รูปกาพย์กลอนสั้น ๆ (Lyric) โดยใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ 6 บท โดยปกติ
กลอนสุภาพจะมีข้อบังคับกับ คณะ และสัมผัส ดังนี้

ก. กลอนสุภาพ 1 บท มี 4 วรรค แต่ละวรรคประกอบด้วยคำ 6 - 9
คำ ส่วนมากนิยมมี 8 คำ

ข. มีสัมผัสนอกที่เป็นสัมผัสบังคับ เป็นสัมผัสสระและสัมผัสใน ซึ่งถือว่าเป็นสัมผัสไม่บังคับ แต่เป็นสัมผัสที่ควรมีในกลอนสุภาพ เพราะทำให้กลอนมีความไพเราะ
ยิ่งขึ้น โดยปกติในแต่ละวรรคมักจะมีสัมผัสเป็น 2 คู่ คือคำที่ 3 สัมผัสกับคำที่ 4 และคำ
ที่ 5 สัมผัสกับคำที่ 6 หรือที่ 7

กลอนสุภาพของอุชเชนีในเรื่อง เฮย....เรื่องเล็ก ถูกต้องตรงตามข้อบังคับ
ทางฉันทลักษณ์ทุกประการ อุชเชนีเคร่งครัดทั้งจำนวนคำในวรรคและในการส่งและรับ
สัมผัสตามข้อบังคับ ทั้งตำแหน่งของคำรับสัมผัสก็แน่นอนตามข้อบังคับ ดังตัวอย่าง

อา	น้ำหยดสดเย็นกระเซ็นหยาด	เพียงนวยนาดจากถิ่นระรินไหล
ประสานน้ำพริกคิพินิจไป	เขาควางตักชักฟอกชยอกชยอน	หมายคละไลกัลดองทองโลกา
เห็นทางเลิศเปิดคู้หมู่ประชา		ตกตะกอนตัวใสใจทรธา
		กิดดาแลนลัดคัคคีลั่วตรง

⁶⁷ อุชเชนี, นิต นรารักษ์, ความ่องนภาทิน (พระนคร : สำนักพิมพ์พิมพ์เอนส์,
2517), หน้า 66 - 67.

สัมผัสนอก

บทที่ 1   ทยาค - นาค
                  ไหล - ไผ

บทที่ 2   ขยอน - ตะกอน
                  หรรษา - ประชา

สัมผัสระหว่างบท   โลกา - หรรษา

ส่วนสัมผัสในมีแพรวพราว ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ จากตัวอย่างแต่ละวรรคจะมีสัมผัสในดังนี้

บทที่ 1	วรรคที่ 1	ทยค - สค	สัมผัสสระ
		เย็น - เชน	สัมผัสสระ
		ทยค - เย็น - ทยาค	สัมผัสอักษร
	วรรคที่ 2	นวย - นาค	สัมผัสอักษร
กิน - วิน		สัมผัสสระ	
ระ - วิน		สัมผัสอักษร	
วรรคที่ 3	นำ - พรำ	สัมผัสสระ	
	คิค - นิจ	สัมผัสสระ	
วรรคที่ 4	คละไล - คัลลอง	สัมผัสพยัญชนะ	
	ลอง - ทอง	สัมผัสสระ	
บทที่ 2	วรรคที่ 1	ตวง - ตัก	สัมผัสพยัญชนะ
		ตัก - ชัก	สัมผัสสระ
		ฟอก - ขยอก	สัมผัสสระ
	วรรคที่ 2	ขยอก - ขยอน	สัมผัสพยัญชนะ
		ตก - ตะ - ตัว	สัมผัสพยัญชนะ
		ใส - ใจ	สัมผัสสระ

วรรคที่ 3	เลิศ	-	เปิด	สัมผัสสระ
	สู	-	หมู	สัมผัสสระ
วรรคที่ 4	แลน	-	ลัก	สัมผัสพยัญชนะ
	ลัก	-	ลัก	สัมผัสสระ
	ลัก	-	ตรง	สัมผัสพยัญชนะ

จะเห็นว่ากลอนสุภาพของอุชเชนี มีสัมผัสในแพรวพราว ไม่สัมผัสสระก็สัมผัสอักษร เหมือนกลอนของสุนทรภู่ ซึ่งทำให้อ่านออกเสียงแล้วฟังไพเราะ รื่นหู

1.2 ศิลปการประพันธ์

ศิลปการประพันธ์ ที่ทำให้อ่านกรองเรื่อง เฮ้ย....เรื่องเล็ก ของอุชเชนีเด่นชัดมีดังนี้

ก. การใช้คำ

อุชเชนี เป็นผู้ที่มีความประณีตบรรจงในการเลือกสรรคำมาใช้ในบทประพันธ์ เพราะคำนี้ทั้งเรื่องเสียง และจังหวะมากที่สุด ฉะนั้น ถ้าอ่านกรองของอุชเชนี โดยการอ่านออกเสียงจะพบว่า อ่านได้ไพเราะ ทั้ง ๆ ที่ใช้คำเรียบ ๆ ง่าย ๆ แต่สื่อความหมายได้ ทั้งยังช่วยทำให้อ่านเกิดจินตนาการได้อย่างแจ่มชัด ดังนี้

เขาควางตักชัฟฟอกชยอกชยอน

ตกตะกอนควาใสใจหรรษา

เห็นทางเลิศเปิดสู่มูประชา

กถลาแลนลักคคคิ้วตรง

.....

ส่งสำรนำหยคนิคเจามิตรเออย

เขาละเลยสาคสิ้นลงคินเหนียว

คินถิ่นเกิดจะเชิษฐเจ้ากรูเกรียว

เพียงหยคเดียวเจ้าอยูคุดวงใจ

ศิลปะการใช้คำอีกอย่างหนึ่งของอูซเซนี คือ การใช้คำที่มีเสียงก่อให้เกิดความ

รู้สึก

เสียงในภาษามีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนอยู่มากเช่นกัน ทั้ง ๆ ที่เสียงที่เปล่งออกมา บางครั้งไม่มีความหมายในพจนานุกรมเลยก็ตาม แต่ผู้ที่ได้ยินได้ฟังก็จะเข้าใจได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องอธิบายว่าผู้ที่เปล่งเสียงนั้น ๆ ต้องการจะพูดอะไรหรืออยู่ในอารมณ์เช่นไร เสียงเหล่านี้อาจจะเป็นเสียงซึ่งเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงฝนตก ฟารอง เสียงคลื่น เสียงลม ฯลฯ หรืออาจจะเป็นเสียงที่แสดงอารมณ์ของเจ้าของเมื่อมีสิ่งใดมากระทบ หรือใช้แสดงอาการปฏิกิริยาการเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ

เสียงของคำทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกและอารมณ์รวมไปกับผู้แต่งด้วย ทั้งยังมีอิทธิพลทำให้ผู้อ่านสามารถเดาอารมณ์ของผู้แต่งได้วา ขณะนี้เขาอยู่ในอารมณ์เช่นใด ทั้งนี้สังเกตได้จากเสียงของคำที่ใช่และลีลาของคำประพันธ์เหล่านั้น ซึ่งจะแสดงออกไม่เหมือนกัน บางครั้งราบเรียบ นุ่มนวล บางครั้งเกรี้ยวกราด ดุดัน ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์รวมกับผู้แต่งแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้ง และเกิดภาพพจน์ขึ้นในใจตามที่ผู้แต่งต้องการจะแสดงออกมาให้เห็น

จากบทร่ายกรองเรื่อง เฮย... เรื่องเล็ก ผู้อ่านจะพบว่าอูซเซนีนิยมใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) เพื่อทำให้อารมณ์ของบทมีเสียงเสนาะ ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศและจินตนาการ ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ขึ้นในใจตามไปด้วยในขณะท้อาน เช่น

"เขามานใหญ่ ไช้กอกจอก ๆ ชู
เขามิรุคาเจามิวเฝ้าเห็น
สวรรค์กรุงพลึงพลึง เริงพะเนิน
"เรื่องมังเญู" เขาวาปราสาอินทร"

.....

"นำสัททศตเป็นไม่เห็นหน

"หนานน" เธอไหนไปถวิล

"เฮย เรื่องเล็ก เด็กหลอกคอกเทพินทร์

"นำมันรินไหลโกรกโจก ๆ เทียว"

รอยกรองทั้ง 2 บทนี้ ไซค์ว่า "จอก ๆ ชู" และ "โกรกโจก ๆ" ซึ่งเป็นเสียงนำไหลจากท่อ ช่วยทำให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ขึ้นในใจว่าน้ำประปาไหลออกจากท่อดวยความแรงเต็มที่ ทำให้ไค่น้ำมาก ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเห็นน้ำไหลพุ่งออกจากท่อ

เสียงนำในบททั้งสองให้ความรู้สึกแตกต่างกัน บทแรกเมื่ออ่านแล้วผู้อ่านจะเกิดความรู้สึกว่าน้ำไหลแรงตามปกติ แต่เสียงนำไหลในบทหลัง ผู้อ่านจะรู้สึกว่าขอความตอนนี้ต้องการจะเนนให้เห็นจริงจึงว่า น้ำไหลแรงมากจริง ๆ ที่ว่าน้ำไม่ไหลไม่เป็นการจริง จึงไซค์ว่าน้ำไหล "โกรกโจก ๆ เทียว" เพราะขอความตอนนี้เป็นการขอของผู้อ่านที่มีเจตนาจะโต้แย้งกับคำกล่าวหาที่ว่าน้ำไม่ไหลจึงต้องกล่าวใหญ่เกินจริงไป

ผู้แต่งยังไซค์คำที่มีเสียงแสดงจังหวะลีลาของการเคลื่อนไหว เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ไคตาม เช่น

"อาน้ำหยดสคเป็นกระเซ็นหยาด

เพ็งนวยนาคจากคินระรินไหล

ประสนำพรัคคิพินิจไป

หมายคละไลคัลลองทองโลกา

เขาตวงคักซักฟอกขยอกชยอน

ตกตะกอนตัวใสใจทรธา

เห็นทางเลศเปิดสุหมุประชา

กถลาแลนลคคคิ้วตรง"

ผู้อ่านจะเห็นภาพน้ำไหลในลักษณะที่แตกต่างกัน บทแรกเป็นการพรรณนาให้เห็นภาพน้ำไหลลงมาจากที่สูง น้ำนั้นกระเซ็นเป็นฝอย เพราะไซค์ว่า "กระเซ็นหยาด" จากนั้นน้ำไหลเอื่อย ๆ ไปบนพื้นดิน ซึ่งอาจจะเป็นในคลอง หรือลำธารก็ได้ น้ำนั้นคงไหล

ไปไม่แรง เพราะคำที่ใช้เป็นคำอ่อน ๆ แสดงอาการเคลื่อนไหวว่าเป็นไปอย่างช้า ๆ
ไม่รีบร้อน เพราะคำว่า "นวนานจากคืนระรินไหล" ทำให้นึกเห็นภาพสายน้ำค่อย ๆ
ไหลไปเอื่อย ๆ ทั้งยังใช้คำว่า "หมายคละไลคัลลองท่องโลกา" ซึ่งทำให้นึกถึงคนที่เดิน
ทางท่องเที่ยวไป ก็คงไปเรื่อย ๆ ชมทิวทัศน์ข้างทางไปโดยตลอดอีกด้วย

แต่รอยกร่องตอนที่ 2 นั้น นำไคกลายสภาพจากน้ำที่ไหลบนดิน ถูกเขาเอาไป
ทำเป็นน้ำประปา มีทางเดินเป็นท่อ มีแรงดัน ทำให้น้ำไหลแรง แทนที่น้ำนั้นจะไหลไป
ช้า ๆ เช่นเคย ก็กลับเป็นว่า "ถลาแลนลัดคคิลวตรง" ทำให้เห็นภาพน้ำไหลลงมาจาก
ที่สูงอย่างรวดเร็วและแรง เพราะน้ำประปาย่อมอยู่ในที่เก็บน้ำซึ่งเป็นที่สูง เมื่อเขาปล่อยมา
ตามท่อน้ำไหลมาตามท่อซึ่งฝังอยู่ใต้พื้นดิน แล่นน้ำนั้นก็เปลี่ยนสภาพการเคลื่อนไหวไปอีก
เมื่อถูกเครื่องจักรบังคับ ดังขอความต่อไปนี้

"เจ้าสูบน้ำใหญ่ใจยักษ์ชกพรีคพราด

เขาคลาคยงยุคคุดเจ้าหลง

จับเจ้าอัครคคทอลอเจางง

ตามแรงสงไสเสือกกระเคือกเดิน"

แสดงภาพว่าน้ำไม่อาจจะไหลไปตามทางที่ตนต้องการได้ ด้วยแรงของเครื่อง
สูบน้ำ ซึ่งผู้แต่งใช้คำว่า "ไสเสือก" แสดงอาการบังคับให้ปฏิบัติตาม ซึ่งดูท่าทางของน้ำ
ก็ไม่เต็มใจที่จะไปตามแรงบังคับนั้น จึงเคลื่อนไหวด้วยความลำบากไม่สะดวก ซึ่งผู้แต่ง
ใช้คำว่า "กระเคือกเดิน"

"เข้าบ้านใหญ่ไซกอกจอก ๆ ชู

เขามิรุคาเจามัวเฝ้าเห็น

สวรรรครุงพลุงเพลิงเริงพะเนิน

"เรื่องบังเอิญ" เขาว่าประสาอินทร์"

เสียงของคำในบทกวีบทนี้ ซึ่งไคแก่ เห็น พลุง เพลิง เริง พะเนิน ทำให้ผู้อ่าน
เกิดความรู้สึกว้า ว้าวิตคนกรุงข้างมีความสุข สนุกสนานเฮฮา กัน จนดูเหมือนกับว่าไคยีน
เสียงหัวเราะกันอย่างเบิกบานกันทั่วหน้า แต่ดูจากคำที่ผู้แต่งใช้แสดงว่า ถึงจะมีความสุข

ก็ดูจะไม่สงบเป็นนัก เพราะคำที่ใช้แสดงอาการเร้าร้อน เช่น พลุเพลิงเร้ง แสดง
ว่าผู้แต่งมิได้มีความนิยมชมชื่นกับความสุชเช่นนั้น

ข. การใช้โวหารการเขียน

อุชเชนีได้ใช้วิธีทำให้สิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม มีกิริยาอาการแสดง
ออกไต่ควาย กิริยาหาทาง อิริยาบท วาจา ฯลฯ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Personifi-
cation เช่น แม่น้ำกระซิบกระซาบไต่ เม็ดกรวดทรายบนรำพันไต่ หรือตัวพญานาค
บางตัวมีชีวิตจิตใจ เช่น บทร่ายกรองชื่อ "ค คน"

ค โอบ ค คน	จุดบนแหล่งหลาภาษาสยาม
ก่อนปฐาคายายอ่านไต่ควาย	งคงามวามนุษย์สุดแสนดี
สมัยใหม่ทุกแห่งแดง ค คน	ทุกแห่งทน ค ควายรายแทนที่ ^{๖๘}

.....

โอ ค คน ทนทุกขทนหมนใหม่	ตายไปฟองรองคอเทพเจ้า
วภาษาสยามปวกราว	โศกเศร้าเพราะควาย ค ทรี
ไลชีวิต ค คน จนตายหมด	อภัยชั่ววินกินฟ้านี้
ขอพระเมตตากรอุกบารมี	ขยับ ค คน มวยควายเวทมนต์ ^{๖๘}

ศิลปะการประพันธ์เช่นที่กล่าวแล้ว มีบทบาทที่จะช่วยสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นใน
ใจของผู้อ่านไต่ตรงกับความรู้สึกของเขาเองที่มีต่อสิ่งที่เขาพบเห็น จากเรื่อง โอบ....
เรื่องเล็ก อุชเชนีไต่แต่งไหน่าและสูงใหญ่ ทำกิริยาอาการต่าง ๆ รวาก็มีชีวิต และมี
อาการเหมือนคนดังนี้

นำ แสดงอาการ นวนาค คิค ฟินิจ ใจหรรษา เห็น ถลา กระเดือกเดิน
และใช้คำว่า "เจ้า" เป็นสรรพนามแทนนำราก็ว่าเป็นคน

⁶⁸ อังคาร กัลยาณพงศ์, "ค คน! สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 3(ธ.ค.- ก.พ.,
09 - 10), หน้า 49.

ดูบ ก็ดูราวกับมีชีวิตจริง ๆ เพราะทำกริยาไคต่าง ๆ เช่น ทวาด ยั้งยุค
นุค กระชาก จับ ยัด ใส เลือก

ศิลปการประพันธ์คงกล่าวแล้ว อุชเชนีแสดงไคดีมาก เพราะไคเลือกสรรคำมา
ใช้ไคตรงกับธรรมชาติ และธาตุแท้ของสิ่งนั้น ๆ ไคเป็นอย่างดี เช่น น้ำ ซึ่งเป็นของ
เหลว ก็ควรมีกริยาอาการที่นุ่มนวล จึงใช้คำว่า "นวยนาด" แทนการเคลื่อนไหว เมื่อ
ถูกแรงกดของเครื่องสูบน้ำักไหลไปไม่ราบเรียบ จึงใช้คำว่า "กระเดือกเดิน" ดูบ
ซึ่งเป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ มีขนาดใหญ่ มีเสียงดัง เป็นเครื่องมือที่คอยบังคับให้
น้ำไปตามที่คนต้องการ มีกริยาหยาบคาย จึงแสดงอาการควยคำว่า ทวาด ยั้งยุค นุค
จับ ยัด อัด ดังข้อความที่กล่าวมาแล้ว

อุชเชนีไคแสดงความรู้สึกของตนเองออกมาปะปนไปกับการให้ลักษณะของสิ่งที่
ไคพูดถึง ว่าชื่นชมน้ำ เพราะพูดถึงน้ำ ว่าเป็นสิ่งเล็ก ๆ ที่น่ารัก น่าเอ็นดู จากข้อความ
ที่ว่า

"อา น้ำหยดสดเย็นกระเซ็นหยาด
เพียงนวยนาดจากคินระรินไหล
....."
แต่กล่าวถึงดูบในทางตรงกันข้ามว่า

"เจ้าดูบใหญ่ใจยักษ์ชั๊กพรีคพรวด
....."

การใช้คำ "ใจยักษ์" และแสดงอาการ "ชั๊กพรีคพรวด" นับว่าเป็นการเลือก
สรรคำมาใช้ให้ตรงกับความรู้สึกของคนจริง ๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งไปกับศิลป
การประพันธ์ที่มีชีวิตจิตใจของเขา ทำให้รู้สึกว่าเจ้าดูบใหญ่ เป็นตัวโกงที่โหดร้าย เพราะ
ไคกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือจากข้อความว่า

"สงสารน้ำหยดนิกเจามิตรเอ๋ย
เขาละเลยสาดดินลงคินเหนียว
คินถื่นเถิดจะเซ็ดชูเจ้ากรูเกรียว
เพียงหยดเดียวเจ้าอยู่คูควงใจ"

การใช้คำของอุซเซนี ได้แสดงความรู้สึกที่มีต่อหน้าอย่างเห็นได้ชัดว่า มีความรักใคร่ ชื่นชม ตลอดจนว่ามีคุณค่า ควรแก่การยกย่องประดุจเป็นสิ่งมีชีวิต ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่า นำเป็นมิตรสหายที่รักใคร่สนิทสนมของคนควบเช่นกัน

นอกจากนี้อุซเซนียังใช้โวหารอีกแบบหนึ่ง เป็นการเปรียบเทียบความหมายโดยนัย คือ พูดอย่างหนึ่ง แล้วมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งคำประเภทนี้มีใช้กันมากในชีวิตประจำวัน หรือในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ชิงมังกู เกิดศึกชิงเข้มซัด บูมบาริมทาง ฯลฯ อุซเซนีได้ใช้โวหารแบบนี้หลายตอน การที่จะเข้าใจความหมายที่แท้จริงได้ต้องอาศัยการตีความ เช่น

"เจ้าสูบใหญ่ใจยักษ์ชกพรีคพรวด" ใจยักษ์ในที่นี้หมายถึง ใจคอโหดร้าย

"สวรรค์กรุงพลุ่งเพลิงเริงพะเนิน" สวรรค์กรุงในข้อความนี้หมายถึง เมืองที่มีแต่ความสุข สวรรค์ จึงเปรียบวาราวกับเมืองสวรรค์

"เรื่องบังเอิญ" เขาว่าประสาอินทร์" ประสาอินทร์ในที่นี้หมายถึง ตามประสาผู้ใหญ่ หมายความว่า การพูดแบบนี้เป็นคำพูดที่ผู้ใหญ่ในการปกครองนิยมใช้พูดเป็นข้อแก้ตัวเมื่อมีข้อผิดพลาดอยู่เป็นประจำ

"หนาดนน" เเฮอไหนไผ่ถวิล" หนาดนนในที่นี้ผู้แต่งต้องการจะหมายถึง คนที่ไม่รับนิคชอบในหน้าที่ของตน ถึงแม้จะมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ก็ไม่ยอมรับรู้ทำไม่รู้อะไร ซึ่งลักษณะนี้ภาษาชาวบ้านใช้ว่า หนาดนรรวกับถนน แต่อุซเซนีนำมาใช้เพียงแค "หนาดนน" หรืออาจจะหมายถึงคนยากจนที่อาศัยอยู่ริมถนนก็ได้ แล้วแต่ผู้อ่านจะตีความ

จากตัวอย่างที่โดยยกมาแล้วจะเห็นว่า อุซเซนีได้ใช้วิธี Semiqustation คือเอาถ้อยคำที่คนใช้อยู่ทั่วไป เอามาแทรกไว้ในบทประพันธ์ของเขา เช่น

"เรื่องบังเอิญ" เขาว่าประสาอินทร์.....

"เฮย...เรื่องเล็ก เด็กหลอกคอกเทพินทร์..."

ซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ทันที เพราะเป็นถ้อยคำที่ได้ยินอยู่เสมอ ในสมัยที่อุซเซนีแต่งคำกลอนบทนี้

2.3 การใช้ภาพพจน์ที่ต่างกันไป เป็นศิลปการประพันธ์ที่อุชเชนีย์ใช้ โดยการตัดภาพจากภาพหนึ่งไปเป็นอีกภาพหนึ่งอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัด ในเรื่องนี้ผู้แต่งโคลงกล่าวถึงสภาพชีวิตของคนร่ำรวยในเมืองหลวง ที่มั่งน่ำประปาใช้อย่างเหลือเฟือ จึงใช้อย่างฟุ่มเฟือย ในขณะที่คนยากจนกลับไม่มีโชแม่แต่จะค้มกัยงไม่มีเลย ดังข้อความที่ว่า

“เขามาน้ำใหญ่ไขกอกจอก ๆ ชู
เขามิรุคาเจามัวเฝ้าเห็น
.....”

กับ

“น้ำสัถยคชคเียนไม่เห็นหน”

จะเห็นว่าในขณะที่กล่าวถึงสังคมคนรวยในเมืองหลวงที่มั่งน่ำใช้อย่างฟุ่มเฟือย อุชเชนีย์ได้ตัดภาพสังคมคนจนในเมืองหลวงที่ขาดน้ำ เขาไปทันที ศิลปการประพันธ์แบบนี้จึงสร้างอารมณ์และใภาพพจน์แกมดูอานได้อย่างชัดเจน

1.3 แนวการเขียน เขียนในทำนองเสียดสีเยนหยันความเป็นไปในสังคมไทยในเรื่องความเหลื่อมล้ำค่าสูงระหว่างคนรวยกับคนจน และเสียดสีผู้ใหญ่ที่ทำหน้าที่บริหารประเทศว่า ไม่มีความรับผิดชอบหน้าที่ โดยใช้การพรรณนาภาพและความรู้สึกในขณะใดขณะหนึ่ง เพื่อจะแสดงข้อคิดบางอย่าง

1.4 แนวความคิด (Theme) บทกวีเรื่อง เฮย...เรื่องเล็ก ของการสะท้อนภาพสังคม เหตุการณ์ และสภาพความเป็นไปของคนเมืองหลวง เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะเรื่องการใช้น้ำประปาของคนร่ำรวยกับคนจนในท้องถิ่นเดียวกันว่าผิดแผกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด และเรียกร้องให้เห็นคุณค่าของน้ำ

2. สามารถบอกได้ว่างานเขียนนั้นส่วนใดแสดงให้รู้ว่าเป็น

2.1 ข้อเท็จจริง

2.2 ข้อคิดเห็น

2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์

2.1 ขอเท็จจริง (ขอความรู้) จากรอยกรองบทนี้ ผู้แต่งได้บันทึกสภาพสังคมในสมัยนั้นว่า ชาวเคลอนำประปา ซึ่งเป็นสาธารณูปโภคของรัฐ แสดงให้เห็นว่าการให้บริการของรัฐยังไม่ดีพอ ทำให้เกิดปัญหาแก่ประชาชนโดยทั่วไป และปัญหานี้ไปเพิ่มพูนกับคนยากจนยิ่งขึ้น เพราะคนร่ำรวยได้แสดงความเห็นแก่ตัว โดยซื้อเครื่องสูบน้ำมาใช้สูบน้ำประปาที่ไหลน้อยอยู่แล้วให้เขาสูบน้ำคน ทำให้บ้านอื่น ๆ ที่ไม่มีเครื่องสูบน้ำแต่เดิมมีน้ำใส่น้อยอยู่แล้ว กลายเป็นว่าไม่มีน้ำใช้เลย ดังข้อความที่ว่า

"น้ำสักหยดขุดเย็นไม่เห็นหน"

แต่บ้านคนมีเงินเหล่านั้น มีน้ำไหลมาก ดังข้อความที่ว่า

"เขาบานใหญ่ไซกอกจอก ๆ ชู..."

การบันทึกสภาพสังคมท่านองนี้มีปรากฏในงานเขียนของผู้แต่งคนเดียวกัน ในเรื่องสั้น เรื่อง "แก่เป็นเพียงคนชั้นต่ำ แต่....." มีข้อความที่สอดคล้องกับรอยกรองบทนี้ ดังนี้

กอกประปวมันเหือดน้ำไปเลย เพลามีก็กะปรับกะปรอย เป็นสายฝนเส้นบาง ๆ เพียงส่องเส้น กว่าจะรองจะตกด้วยกันโคตะตะทักเฝ้าคอยกันเป็นชั่วโมง ๆ จนมองหน้าคนตีมารดูอยู่เหมือน ๆ กันจนเบื่อเส้นเบือ จนครานูที่จะมองจนเริ่มทนขวางลูกกะตากันแล้ว จนอยากจะยกมือยกขาขึ้นแหงนกระบานตนเองลงไปให้มันแตกมันหักแล้ว ก็ยังไม่ได้นำเงากรรมไปถูหัวคอกอหยอ บางทีก็ตองอดดูตาหัดจับตานอน ลูกมารองน้ำแต่ดูสองคี่สี่ อีตอนนี้มีนคอยพุดกทันใจคี่หนอย ถึงยังงักไมตองรอนานจนเกินไป แต่มันก็งวงเต็มที ครันดูมวันหนึ่งเขาเฒ่ากันว่า บานคุณหญิงอะไรกลางขอยนั้น เขาเปิดขายน้ำประปาหาบละ 50 สตางค โจรไมอยากไปหวมถึงปากชอยก็ไปรองเองที่บ้านเขาไคทั้งวัน เพราะบานเขามีท่อใหญ่ คุณนำพิเศษ ชาวบานรักสะควกก็เสกกันไปหุน หุนหัวให้เขาไปเถอะหาบละ 50 สตางค หุนเวลาหุนแรงเกมไวไปทำงานหาสตางคเอาดีกว่า....⁶⁹

⁶⁹ อูซเซณี, นิค นรารักษ์, เรื่องเดิม, หน้า 175 - 179.

และลักษณะบริการสาธารณสุขโลกที่ไม่สะดวกเช่นว่านี้ ก็มีปรากฏในบทร่ายกรอง
เรื่อง ชาตัทธัง 4 ซึ่งมีผู้แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2500 ดังนี้

ชาตัทธัง 4

นำประปา
ทอสาธารณูปโภคถึงคังเป็นทิว
ในเรื่องนำ
เฉลี่ยแล้วกต่างคนอย่างน้อย

ไหลออกมาเหมือนเช่นคนเป็นนิ้ว
กว่าจะหิวเต็มไม้ออนุใจคอย
เป็นสิ่งสำคัญให้คนไขสอย
ไคน้ำจอยของถึงก็ยั้งดี

ไฟกับน้ำแทนน้ำมันได้
ไม่สมจินตต่างจึงคนพึ่งตน

เกาส์เปอรเซนตไทยทั่วไปบน
อันความทนคนไทยควรไหวเดียว⁷⁰

แสดงว่าสภาพสังคมเช่นนี้ได้เกิดขึ้นจริง ๆ ในสังคมไทยยุคหนึ่ง ร่ายกรอง
เรื่องนี้ไม่ได้บอกว่าจะแต่งใหม่ไหน แต่พอจะสันนิษฐานได้ว่า คงอยู่ในระหว่างที่มีการขาด
แคลนนำประปา คือตอนสงครามเล็กใหม่ ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2487 - 2507

นอกจากนั้นได้แสดงขอเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งว่า ผู้มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนี้ไม่สนใจ
ไม่เอาใจใส่กับความทุกข์ยากของคนยากจน โดยเห็นว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญขนาดคอขาดบาด
ตาย เพราะคิดเปรียบเทียบกับที่บ้านคนว่า มีน้ำใช้อย่างสะดวกสบาย จึงเห็นว่าความยาก
ลำบากในเรื่องการใช้น้ำประปาของคนจนเป็น "เรื่องบังเอิญ" เขาว่าประสาอินทร์ และ
ไม่เชื่อแม้จะมีผู้ร้องขอ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องไม่จริง ดังที่กล่าวไว้

"เฮ้ย เรื่องเด็ก เด็กหลอกดอกเทพินทร์
น้ำมันรินไหลโกรกโจก ๆ เทียว....."

⁷⁰หลวงบุญดามานพพานิชย์, อักษรวิดี (พระนคร : โรงพิมพ์สหกรณ์ขายส่ง
แห่งประเทศไทย, 2504), หน้า 22 - 23.

2.2 ขอคิดเห็น ผู้แต่งใดแสดงความคิดเห็นแรกในการพรรณนา เพื่อเล่า
ประสบการณ์ของคนไวหลายตอน เช่น เห็นว่าคนมีเงินมักจะไม่เห็นค่าของน้ำ ดั่งขอ
ความทว่า

"เขามานใหญ่ ไซ่กอกจอก ๆ ชู

เขามิรุคา เจามัวเฝ้าเห็น"

และใดแสดงความคิดเห็นว่า น้ำที่บานคนร่ำรวยมีไซ่อย่างพุ่มเฟิอ จึง
เห็นว่าไรค่า แตนคาศำหรับคชยากจน ซิงไม่มีน้ำไซ่ ดั่งขอความทว่า

"สงสารนำหยคินค เจามิตรเออย

เขาละเลยสาคสินลงคินเหนียว

คินถันเถิดจะเซคช เจากร เกรียว

เพียงหยคเคียว เจาอยควงใจ"

นอกจากนี้ยังใดแสดงความคิดเห็นว่า ผู้มีอำนาจในสมัยนั้นเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น
เกี่ยวกับการใช้น้ำประปาว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย หรือตาจะเกิดขึ้นก็เป็นเรื่องบังเอิญ
ดั่งขอความทว่า

"เรื่องบังเอิญ เขาว่าประสาอินทร์"

"เฮย เรื่องเล็กเด็กหลอกคอกเทพินทร์"

2.3 การแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้แต่ง ผู้แต่งใดแสดงความรู้สึกไม่
พอใจ โดยประชดประชัน เสียดสี ควยถอยคำที่ผู้มีอำนาจหรือผู้มีฐานะสูงในสังคมสมัยนั้น
ไซ่อยู่เสมอ ว่าเป็นคำพูดที่คู้จะพุดงาย และมองอะไรเป็นเรื่องธรรมดาเสมอ จากขอ
ความทว่า

.....

"เขามิรุคา เจามัวเฝ้าเห็น

สวรคกรุงพลุงเพลิงเริงพะเนิน

"เรื่องบังเอิญ" เขาว่าประสาอินทร์"

และ

.....
 "เฮ้ย เรื่องเล็ก เด็กหลอกคอกเทพินทร์
 น้ำมันรินไหลโกรกโจก ๆ เทียว"

และไม่พอใจกับการกระทำของผู้มีอำนาจที่ไม่รับผิดชอบในหน้าที่ การทำเฉยเมย
 ไม่สนใจกับความทุกข์ยากของคนยากจน ถึงกับใช้คำว่า "หนานนน" แทนการทำให้รู้ไม่ชี้
 ของผู้มีอำนาจพวกนี้ ถึงขอความว่า

"หนานนน" เธอไหนไปถวิล"

นอกจากนั้นผู้แต่งได้แสดงความรู้สึกสลดใจต่อการที่คนร่ำรวยไข้นำทิ้งขว้างอย่าง
 ไม่เห็นค่า ทั้ง ๆ ที่น้ำแม่เพียงหยดเดียวก็มีคุณค่าอันเหลือสำหรับผู้ที่ไม่มีน้ำใช้ ถึงขอความ
 ต่อไปนี้

"สงสารน้ำหยดคนใจงามมิตรเอ๋ย

เขาละเลยสาครสิ้นลงคืนเหนียว

คืนถิ่นเกิดจะเซ็ดธุเจ้ากรูเกรียว

เพียงหยดเดียวเจ้าอยู่ควงใจ"

จากข้อความนี้แสดงว่า ผู้แต่งยกย่องและเห็นว่ามีคุณค่ามากจนเหลือ แต่ผู้
 แต่งได้แสดงความไม่พอใจ และไม่ชอบใจกับการที่คนร่ำรวยเครื่องสูบน้ำไปทิ้งนำจากหอ
 มาเขามานั่ว ถึงจะเห็นจากที่โชดอยคำเรียกสูบน้ำว่า

"เจ้าสูบน้ำใหญ่ใจกับชกพรีคพราค..."

3. สามารถวิเคราะห์และรวบรวมปฏิบัติการของตัวเอง ซึ่งเป็นผู้อ่านที่ปฏิบัติงานเขียนนั้น ๆ
 ได้ ซึ่งหมายรวมถึง

- 3.1 ผู้อ่านจะได้รับความรู้เพิ่ม
- 3.2 ผู้อ่านได้ทราบความคิดเห็นของผู้เขียน
- 3.3 ผู้อ่านเกิดอารมณ์ต่าง ๆ

ปฏิกิริยาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านเรื่อง เฮย์ เรื่องเล็ก มีดังต่อไปนี้

3.1 ความรู้ที่ได้รับเพิ่ม ได้แก่

- ได้รับความรู้ว่า มีสมัยหนึ่งนำประชากรแคลนมาก และคนรวยใช้เครื่องสูบน้ำสูบเขามานจนทำให้คนจนไม่มีน้ำใช้
- ผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมือง มักเป็นผู้ไม่ยอมรับความจริง คือไม่เชื่อเรื่องความทุกข์ยากของประชาชนส่วนใหญ่
- คนที่ไม่มีน้ำใช้ จะเห็นวณำแม่เพียงหยดเดียวก็มีความมาก
- ใญ่สภาพความยากลำบากของคนยากจน

ฯลฯ

3.2 ความคิดเห็นของผู้แต่งที่ผู้อ่านจะได้รับ ได้แก่

- นำเป็นที่ต้องการและมีความสำคัญสำหรับคนยากจน เพราะได้มาด้วยความยากลำบาก
- คนร่ำรวยใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ไม่เห็นค่า เพราะได้มาง่าย
- คนมักจะไม่เห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นพื้นฐานของชีวิต
- ผู้ใหญ่บางคนไม่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน

ฯลฯ

3.3 อารมณ์ของผู้อ่าน ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่ออ่านเรื่องนี้แล้ว คือ

- เห็นใจและสงสารคนยากจนที่ต้องประสบปัญหาในการดำรงชีวิต แมแต่น้ำจะใช้กินอยู่ก็ไ้มาด้วยความยากลำบาก
- ไม่พอใจคนร่ำรวยที่เห็นแก่ตัวและเอาเปรียบคนยากจน
- เกือบจะลืมอำนาจในการปกครองที่ไม่สงสารและไม่เห็นใจคนยากจนบ้าง
- สลดใจกับสภาพสังคมไทยที่คนมีเงินมีตำแหน่งมักจะเป็นผู้มีอำนาจใน

แผนดิน

- เห็นคล้อยตามกับความคิดของผู้แต่งที่ว่า น้ำมีประโยชน์มาก ควรจะเห็นคุณค่าของน้ำมากกว่านี้

ฯลฯ

4. สามารถบอกความคิดแทรกที่เกิดขึ้นได้ ตัวอย่างความคิดแทรกที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ผู้อ่าน ได้แก่

– ผู้เขียนต้องการประชดสังคมปัจจุบันว่า คนร่ำรวยหรือคนมีอิทธิพล มักจะเห็นแก่ตัว

– สังคมไทยปัจจุบัน เป็นสังคมที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น

– นำเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตจะขาดไม่ได้

– ของที่ทำได้ง่ายคนจะไม่เห็นคุณค่าเลย

– ควรใช้น้ำอย่างประหยัด เพราะขณะที่เราใช้อย่างฟุ่มเฟือย อาจจะมีคนไม่มีน้ำใช้ก็ได้

– คนร่ำรวยหรือมีอิทธิพลเป็นคนเห็นแก่ตัวจริงอย่างที่ผู้แต่งเขียน

– คนในเมืองหลวงต้องประสบปัญหาหลายอย่าง อยู่ทางจังหวัดสบายดีกว่า

าล๓

5. วิเคราะห์งานเขียนนั้นว่า ผู้เขียนมีเจตนาส่งสารอะไรให้แก่ผู้อ่าน

การอ่านร้อยกรองต้องตั้งใจอ่านจึงจะแยกสารออกจากศิลป์ได้ เพราะผู้แต่งจะใช้ศิลปการแต่งหลายอย่าง ฉะนั้น การอ่านบทกวีอย่างฉาบฉวยจะไม่ช่วยให้รู้จักสิ่งใดลึกซึ้ง อเล็กซานเดอร์ ได้แสดงความเห็นในเรื่องนี้ว่า "So far we have confined ourselves to a study of "what" a poem says. This is the first step to understanding "how" a poet expresses himself.

"Literary Appreciation" is no more than this. Finding the meaning of a poem and the intention of the writer are simply the means"⁷¹

⁷¹L.G. Alexander, Poetry and Prose Appreciation for Overseas Student (London: Longman Group Limited, 1963), p. 14.

ซึ่งหมายความว่า ผู้อ่านควรพยายามเข้าใจสิ่งที่กวีแสดงออกมาใหญ่หลวง การอ่านให้ลึกซึ้ง การพิจารณาโดยละเอียด และการจำแนกแยกสิ่งต่าง ๆ ที่กวีแสดงออกเป็นปัจจัยสำคัญต่อการศึกษบทกวี สำหรับร่ายกรองบทนี้ เมื่ออ่านโดยพินิจพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ร่ายกรองเรื่อง เฮย.... เรื่องเล็ก เป็นเรื่องที่ยูแคงไคแต่งขึ้นเพื่อแสดงความรู้สึกอันกับสภาพสังคมเมืองหลวงในสมัยนั้นแต่ฝ่ายเดียว จนแม่แคบริการสาธารณูปโภค คือ น้ำประปาที่แจกจ่ายให้ใช้กันในเมืองหลวง ที่ยังให้บริการได้ไม่ทันก็มีคนไข้เครื่องสูบน้ำสูบน้ำที่ไหลในท่อให้ไปเชาบ้านตัวเอง โดยมีโคค่านิ่งว่า บ้านอื่นจะไม่มีน้ำใช้ ผู้ที่ได้รับทุกข์ยากที่สุดก็คือคนจนที่ตองใช้ทอสาธารณะ เพราะน้ำแทบจะไม่ไหลเลย หรือไหลเพียงเล็กน้อย ทำให้ได้รับความยากลำบาก เป็นการแสดงให้เห็นความแตกต่าง ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจน ทำให้เกิดปัญหาของว่างทางสังคม ทั้งนี้เพราะความมั่งงายของคนในเมืองหลวงนั่นเอง ทั้งยังตองการแสดงให้เห็นสาระสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความไม่รับผิดชอบในหน้าที่ของผู้มีอำนาจในกิจการประปาที่ไม่สนใจและไม่เอาใจใส่กับความทุกข์ลำบากของคนยากจน แม่จะมีบุตรองเรียนักไม่รับฟังและไม่เชื่อควยทฤษฎีตามแบบฉบับของผู้มีอำนาจของไทย ที่มักแสดงความยิ่งใหญ่ใหญ่อ้นเห็นอยู่เสมอ โดยสังเกตได้จากคำพูดที่ว่า "เรื่องบังเอิญ เขาว่าประสาอินทรี" และ "เฮย เรื่องเล็ก เด็ก หลอกดอกเทพินทร์..."

ฉะนั้น การที่ยูแคงไคเขียนบรรยายสภาพความยากลำบากในการใช้น้ำประปาของคนในสังคมสมัยนั้น น่าจะเป็นการเขียนควยมุ่งหวังเพื่อจะกระตุ้นเตือน และเรียกรองให้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง บริการของการประปาเสียใหม่ก็เป็นได้

นอกจากนี้ยูแคงไคบอกความจริงของชีวิตให้แก่ผู้อ่านประการหนึ่ง คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นพื้นฐานของชีวิต คนมักจะไม่เป็นคุณค่า จนกว่าจะขาดสิ่งนั้นแล้ว จึงจะเห็นค่าขึ้นมา เช่น กรวดทราย ชาวนา ครุประชาบาล น้ำ กรรมกร ฯลฯ คนส่วนใหญ่มักจะเห็นว่าไม่มีความสำคัญ โดยมีโคคคิดว่าถ้าไม่มีกรวดทราย โลกจะเป็นโลกอยู่โดยอย่างไร ถ้าไม่มีชาวนา เราจะเอาชาวที่หนักัน ถ้าไม่มีน้ำเราจะมีชีวิตอยู่โดยอย่างไร และถ้าไม่มีคนชั้นกรรมกร ใครจะทำงานหนักให้เราได้

ดังนั้น งานเขียนของอุชเชนี ที่โคกฉาวแล้วข้างตน จึงนับได้ว่า เป็นงานที่เขียนขึ้นเพื่อส่งสารที่เป็นเสมือนคำเตือนแถมเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงในกิจการประปา และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของคนที่มีอำนาจ ทั้งยังต้องการที่จะช่วยและกระตุ้นความรู้สึก ความคิดของผู้อ่านให้มองเห็นความเหลื่อมล้ำในสังคม และมีจิตใจเมตตาปราณีต่อคนยากจนในสังคมบาง

6. สามารถบอกความคิดเสริมที่เกิดขึ้นได้ ตัวอย่างความคิดเสริมที่อาจจะเกิดขึ้นแกผู้อ่านที่อ่านร้อยกรองบทนี้ ไต่แก

- ผู้แต่งมีแนวความคิดเช่นเดียวกับนักปฏิรูปสังคมในปัจจุบันนี้
- บริการประปาของนครหลวงปัจจุบันดีขึ้นแล้ว ใครเป็นผู้แก้ไข
- ผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจควรที่จะเห็นใจและเห็นแก่ประโยชน์ของผู้น้อยบาง ไม่ใช่ตักตวงผลประโยชน์ให้ตนฝ่ายเดียว ไม่เหลียวแลผู้น้อยบาง
- เหตุการณ์ข้างตอนในเรื่องนี้ ตรงกับข้อความที่ว่า "มีเงินมีทองนั้นพูดได้ มีไม้มีไผ่ปลูกเรือนงาม"

วลา

ชั้นและวิธีสอน

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จะถือว่าบทเรียนนี้เป็นบทเรียนที่เรียนต่อจากบทเรียนที่ 2 ฉะนั้น นักศึกษาจะต้องมีความรู้เรื่อง การวินิจฉัยสาร แล้วในชั้นนี้จึงจะไม่เสนอแนะวิธีสอนกลวิธีในการวินิจฉัยสาร เพราะโคกฉาวแล้วในบทเรียนที่ 1 แต่จะเน้นการสอนการอ่านเพื่อวินิจฉัยสารวรรณกรรมร้อยกรอง จะแตกต่างจากการสอนอ่านเพื่อวินิจฉัยสารนวนิยาย หรือบทความ เพราะวรรณกรรมร้อยกรองแตกต่างจากร้อยแก้ว ฉะนั้น วิธีสอนของครูจึงต้องแตกต่างกันออกไป โดยถือว่านักศึกษาเคยอ่านบทร้อยกรองมามากพอสมควร และเข้าใจลักษณะของงานเขียนประเภทร้อยกรองมาบ้างแล้ว ดังวิธีสอนต่อไปนี้

ชั่วโมงที่ 1

1.1 ครูให้นักศึกษาอ่านบทรอยกรองเรื่อง เฮย....เรื่องเด็ก และพยายามวินิจฉัยสาร

1.2 ครูให้นักศึกษาทบทวนความรู้เรื่องการวินิจฉัยสาร ที่ได้ศึกษามาแล้วอีกครั้งหนึ่ง โดยให้นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 คน แล้วเรียกให้ทบทวนกลุ่มละคน เมื่อนักศึกษาพร้อมแล้ว ครูอาจรวบรวมและเรียบเรียงคำตอบนั้นไว้บนกระดานดำ เพื่อย้ำความจำ และให้นักศึกษาเห็นโดยสมบูรณ์

1.3 ครูให้นักศึกษาดูตัวอย่างรอยกรองและรอยแก้ว (อาจจะใช้วิธีแจกเอกสารที่ครูเตรียมมา) เพื่อให้เห็นความแตกต่างของรูปลักษณะ และอธิบายวางงานประพันธ์รอยกรองและรอยแก้วต่างกัน ฉะนั้น การวิเคราะห์เพื่อวินิจฉัยสารจึงแตกต่างกัน และครูควรแนะนำว่าการจะวินิจฉัยสารใด นักศึกษาจะต้องมีความรู้รอบ ๆ ประกอบ เช่น พื้นหลังของเหตุการณ์ ประวัติผู้แต่ง ฯลฯ เพื่อช่วยให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น ดังนั้น ในการวินิจฉัยสารรอยกรองบทนี้ นักศึกษาควรได้รับทราบเรื่องที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับบทประพันธ์นั้น คือ ครึ่งหนึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เลิกสงคราม ปี พ.ศ. 2487 จนถึง พ.ศ. 2507 ในกรุงเทพมหานครมีความขาดแคลนน้ำประปาอยู่ทั่วไป ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังปรากฏอยู่ แต่ไม่ก่อความเดือดร้อนมากเท่ากับระยะนั้น

1.4 ครูให้นักศึกษาพิจารณาข้อความที่กล่าวไว้ในบทรอยกรอง และให้

- ก. สอบถามจากผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้น้ำประปาว่า เคยได้รับความไม่พอใจหรือเดือดร้อนอย่างไรบ้าง
- ข. พิจารณาคำที่ใ้ช้ว่าแสดงอารมณ์ของผู้แต่งอย่างไร
- ค. ผู้แต่งอยากจะบอกข้อเท็จจริงอย่างไรบ้าง
- ง. ผู้อ่านในปัจจุบันนี้ได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพที่วานี้และเกิดความรู้สึกอย่างไรบ้าง

จ. พิจารณาถว้วิธีการประพันธ์ เช่น เป็นคำกลอนชนิดใด ใช้สัมผัสอย่างไร ใช้อุปมาอุปไมยอย่างไรบ้าง

ชั่วโมงที่ 2

2.1 ครูให้นักศึกษาช่วยกันแสดงความรู้เกี่ยวกับบทอภยกรองเรื่องนี้ ตามหัวข้อที่กำหนดให้ไปศึกษามา โดยครูเปิดโอกาสให้นักศึกษาอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน แล้วครูเป็นผู้ปรับปรุงและเสริมแต่งความรู้เหล่านั้นให้เหมาะสม

2.2 ครูให้นักศึกษาบอกรายการที่ได้รับจากผู้เขียนมีอะไรบ้าง และชี้แจงว่าสารที่นักศึกษาได้รับมาเป็นสารยอมนั้นได้รับมาจากประโยคไหน ผู้แต่งใช้ถ้อยคำอย่างไร

เมื่ออภิปรายจบแล้ว ครูมีการวัดผลและประเมินผลทุกครั้ง ซึ่งอาจทำได้ 2 วิธี คือ วัดผลด้วยข้อเขียน โดยให้นักศึกษาทำแบบทดสอบของครูและควยปากเปล่า และในการกำหนดให้นักศึกษาอ่านบทอภยกรองเพื่อใช้วินิจฉัยสารใดนี้ ครูควรให้นักศึกษาบอกรายการ

- ก. ได้รับประโยชน์อะไรบ้าง จากบทอภยกรองนี้
- ข. ชอบหรือไม่ชอบบทอภยกรองนี้ เพราะเหตุใด
- ค. อยากอ่านบทอภยกรองของผู้ประพันธ์ผู้นี้หรือไม่ เพราะเหตุใด

วิธีสอนที่จะให้มีความสามารถในการวินิจฉัยสาร

1. ครูแนะนำวิธีอ่านเพื่อให้เกิดความสามารถในการวินิจฉัยสารให้นักศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 อ่านด้วยความตั้งใจว่า ต้องการทราบว่าผู้ประพันธ์มีข้อคิดเรื่องอะไรบางอย่าง

1.2 พยายามค้นหาความหมายที่ถูกคองจากข้อคิดนั้น เพราะผู้แต่งอาจจะซ่อนเร้นไว้อย่างแยบคายก็ได้

1.3 พยายามศึกษาข้อคิดเหล่านั้นโดยปราศจากอคติ ซึ่งควรปฏิบัติดังนี้

ก. ทำใจให้กว้างขวาง ยอมรับพิจารณาข้อคิดต่าง ๆ โดยถ้อยถน ไม่ด่วนตัดสินว่าถูกหรือผิด ดีหรือเลวเสียแต่แรก

ข. พยายามตีความหมายของข้อคิดเหล่านั้นจากข้อเขียน และพยายามหลักฐานที่เกี่ยวข้องของทั้งหมด และที่เกี่ยวข้องจริง ๆ เท่านั้น

ค. แยกความหมายของข้อคิดนั้นออกจากความรู้ ความเข้าใจ ความเห็น และความรู้สึกของเราเอง

ง. คนหาว่าข้อคิดที่คนพบนั้น พ้องกับข้อคิดอื่น ๆ อีกหรือไม่

จ. คิดหาว่าจะนำข้อคิดนั้นมาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

2. ครูแนะนำให้นักศึกษาพิจารณาการใช้คำในบทรอยกรองนี้ว่า มีศิลปการใช้คำอย่างไรบ้าง โดยให้พิจารณาในคานต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 การใช้คำที่มีเสียงก่อให้เกิดความรู้สึก ไตแก กระเซ็น ระริน

2.2 การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ ไตแก จอก ๆ ชู โกรก

ฯลฯ

3. การศึกษาค้นหาโวหารการเขียนแบบต่าง ๆ ครูแนะนำให้นักศึกษาพิจารณาในคานต่อไปนี้

3.1 โวหารการเขียนแบบที่ยกเอาสิ่งที่ไม่มีชีวิตมาเขียนประหนึ่งว่าเป็นสิ่งมีชีวิตหรือเป็นมนุษย์คนหนึ่ง

3.2 โวหารแบบที่ชดถอยคำที่มีความหมายไม่ตรงกับที่ผู้แต่งเจตนา

3.3 การใช้ชดถอยคำที่ทำให้เกิดภาพที่ขัดแย้งกัน หรือทำให้เห็นความผิดแผกแตกต่างกัน

4. ให้นักศึกษาอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวความคิดของผู้แต่ง

ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมประกอบ

กิจกรรมประกอบที่เสนอไว้ในบทเรียนนี้ เป็นกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างให้นักศึกษาสามารถวินิจฉัยสารได้ ไม่จำเป็นจะต้องจัดกิจกรรมทุกอย่างให้ครบดังที่เสนอมานี้ แต่ควรคำนึงถึงความพร้อมของสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักศึกษาด้วย กิจกรรมเหล่านี้

1. ให้ศึกษาค้นคว้าประวัติและผลงานของอุชเชนี หรือ นิต นรารักษ์ เพิ่มเติม แล้วเขียนเป็นรายงานหรือออกมารายงานควววาจา
2. ให้นักเขียนบทรอยกรองที่มีชื่อเสียงมาบรรยายเกี่ยวกับงานรอยกรอง และ วิจารณ์การของงานรอยกรอง
3. จัดนิทรรศการ "งานรอยกรอง" ขึ้น การจัดนิทรรศการอาจจะประกอบด้วย
  - 3.1 แผนภูมิความรู้เรื่องประวัติและความเป็นมาของงานรอยกรอง
  - 3.2 แผนภูมิงานเขียนรอยกรองแบบต่าง ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ฯลฯ
  - 3.3 แผนเสียงการอ่านทำนองเสนาะบทรอยกรองชนิดต่าง ๆ แถบบันทึกเสียง
  - 3.4 แสดงหนังสือรอยกรองสมัยต่าง ๆ (ที่พอจะหาได้) จนถึงปัจจุบัน
  - 3.5 แสดงผลงานการประกวดบทรอยกรองของนักศึกษา
4. ให้นักศึกษาทำสมุดบันทึกประจำรายวิชา เรื่อง "กวีนิพนธ์ที่ข้าพเจ้าชอบ" โดยอาจจะคัดลอกคำประพันธ์ต่าง ๆ ที่นักศึกษาชอบมารวบรวมไว้ เช่น จากหนังสือวรรณคดี จากวารสาร นิตยสาร ฯลฯ
5. ประกวดการอ่านคำประพันธ์แบบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้รักและสนใจงาน รอยกรอง
6. รวบรวมบทความเกี่ยวกับการประปาของไทย เป็นงานกลุ่มรวบรวมลงใน หนังสือพิมพ์ของชั้นเรียน
7. เขียนเรื่องเขียนบทรอยกรองนี้ เป็นผลงานคิดไวบนแผนป้ายของห้อง
8. จัดการประกวดแต่งคำประพันธ์ในวันสำคัญ ๆ
9. จัดให้มีชุมนุมวรรณศิลป์ หรือชุมนุมภาษาไทยในโรงเรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา และช่วยกันจัดกิจกรรมที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น ออกหนังสือวารสารของชุมนุม
10. ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการคัดเลือกบทรอยกรองที่เห็นว่าดี เค้นมาลงใน หนังสือวารสารของโรงเรียน หรือหนังสือพิมพ์ของห้อง

11. แนะนำหนังสือที่มีแนวการประพันธ์ที่คิดค้น เพื่อให้นักศึกษาได้เห็นงานร้อยกรองในแง่มุมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การวัดและประเมินผล

อาจทำได้หลายวิธี เช่น การทดสอบควยข้อเขียน โดยใช้แบบทดสอบปรนัยหรืออัตนัย การทดสอบปากเปล่า การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงานเขียน การสำรวจทัศนคติและความสนใจ

แบบฝึกหัด

ขอลูกต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแบบฝึกหัดนี้ ไม่ควรรู้ตามนักเรียนกลุ่มหนึ่ง ๆ ทุกข้อจะทำให้การอ่านบทร้อยกรองเป็นงานที่ต้องใช้ความเพ่งเล็ง หนักสมองเกินไป ควรเลือกใช้เฉพาะข้อที่ครุคิคว่านักเรียนอาจจะสนใจ หรือที่ครูเห็นว่ามีความประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุดเท่านั้น

แบบฝึกหัด

ก. จงตอบคำถามข้างล่าง

1. ร้อยกรองบทหนึ่งแต่งควยคำประพันธ์ชนิดใด มีลักษณะอย่างไร
2. ร้อยกรองบทหนึ่งแสดงว่าผู้แต่งมีแนวคิดเกี่ยวกับสังคมอย่างไร
3. จงยกตัวอย่างสัมผัสสระ สัมผัสอักษร สัมผัสนอก สัมผัสใน ใหญ่เป็นตัวอย่าง

อย่างละ 3 คู่

4. มีข้อความตอนใดที่ทำให้เกิดมโนภาพอย่างไร
5. ผู้แต่งได้ใช้คำที่มีเสียงก่อให้เกิดความรู้สึกตอนใดบ้าง ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นจริง
6. ระหว่างที่อ่านเกิดความคิดแทรกหรือความคิดเสริมอย่างไรขึ้นมาบ้าง

7. เมื่อท่านอ่านบทสร้อยกรองบทนี้แล้ว ท่านคิดว่าผู้มีอำนาจในเรื่องนี้เป็นอย่างไร
8. ท่านคิดว่าคนร้ายในเมืองหลวงที่ไขเครื่องสูบนำประปาเข้ามาในตัวเอง เป็นคนอย่างไร
9. ผู้แต่งแสดงข้อเท็จจริงอย่างไรบ้าง จงอธิบาย
10. ท่านคิดว่าคำว่า "ประสาอินทร์" ในเรื่องนี้หมายความว่าอย่างไร

ข. ให้นักศึกษาเขียนบทความสั้น ๆ แสดงความคิดเห็นหลังจากอ่านบทสร้อยกรองแล้ว ตามหัวข้อต่อไปนี้ หรือหัวข้ออื่นใดที่ครูและนักศึกษาอาจคิดได้โดยใช้เวลาประมาณ 300-400 คำ

1. เนื้อเรื่องตอนหนึ่งได้กล่าวถึงความไม่รับผิดชอบของผู้มีอำนาจหน้าที่มองปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร จงแสดงความคิดเห็นของท่าน

2. จงขยายความจากกลอนที่คิดมาต่อไปนี้ และแสดงความคิดเห็นของท่านเพิ่มเติม

"สงสารนำหยคนิดเจามีครเอย	เขาละเลยสาคลินลงดินเหนียว
คิ่นดินเกิดจะเชิดชูเจ้าครูเกรียว	เพียงหยดเดียวเจ้าอยู่คู่ดวงใจ"

ค. ให้นักศึกษาแสดงความรู้สึกตอถ้อยคำที่ผู้ประพันธ์ใช้ต่อไปนี้ (หรือถ้อยคำสำนวนอื่นใดที่ครูเห็นสมควร) พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นแทรกหรือความคิดเสริมอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ขนาดความยาวตามที่ครูและนักศึกษาจะตกลงกัน

1. อา นำหยคสดเย็นกระเซ็นหยาด   เพิ่งนวยนาดจากดินระรินไหล
ประสา นำพำคิดพิณใจไป   หมายคละไคคัลลองทองโลกา
2. น้ำสั๊กหยคสดเย็นไม่เห็นหน   "หนาดนน" เชอใหญ่ไผ่ถวิล
3. เฮย เรื่องเล็กเค็กหลอกคอกเทพินทร์   นำมันรินไหลโกร๊กโจก ๆ เทียว
4. เขาดวงตักซั๊กฟอกขอกขยอน   ตกตะกอนตัวใส่ใจทรธา
5. เจ้าสูบใหญ่ใจยักษ์ซั๊กพรีตพราด   เขาตวาดขึงยุคุดเจ้าหลง

แบบทดสอบ

จงอ่านบทกวีกรองข้างล่าง แล้วตอบคำถามต่อไปนี้ โดยใช้ความรู้ในการ
วิจารณ์ที่ได้เรียนมาแล้วเป็นหลักในการพิจารณา

"รัก" สมัยเลือกตั้ง

รักเธอ

เพียงจะเปราะปอนปลิดชีวิตให้
เพียงสอยสาวควาเรียงไว้เคียงใจ
เพียงจะไคลคลั่งถึงคะนึ่งนิจ
จักเกื้อหนุนบุญปลูกใหญ่กที
จักปรานีปกปองสนองสนิท
จักรอนราญผลลาญซาบจามิตร
รักอวยวิทย์เวียนเรียบระเบียบงาม
สร้างเรือนโปร่งโล่งเอี่ยมให้เทียมหนา
ทั้งชาวปลาปรนปรือทุกมือสาม
จักอยู่เหยาเฝ้าโยงทุกโมงยาม
ใครเยาะหยามเนื้อเอ็นโคเห็นคี่
เจ้าเจ็บไซ้โคโรคที่โสกซ้ำ
จักปลุกปล้ำเป่าหมคโหลศศรี
จักคดขยักรมแยมสองแถมนี้
ให้อิมพีเป็นพวงนาหวงคม

ขอเด็ก

มาลัยเลิศพวงนอย เจาวยสม
จะขอรับกับใจเอาไว้ชม
แทนนิมจากนงที่ปองรัก

ไคแล้ว

เขาแผนแฉลวลิบไปตั้งใครดัก

เจ้ารูปทองกองเตนกลายเป็นยักษ์

อกจะหักเพราะรักดี "ผี" เป็น ๆ⁷²

อุชเชนี

1. ท่านคิดว่าบทร้อยกรองนี้ แสดงสภาพสังคมอย่างไร
2. ถ้อยคำและโวหารที่ใช้ในบทร้อยกรอง แสดงอารมณ์ผู้แต่งอย่างไร
3. ผู้แต่งได้บอกข้อเท็จจริงอะไรบ้าง
4. ท่านอ่านบทร้อยกรองบทนี้แล้ว เกิดความรู้สึกอย่างไร
5. ท่านคิดว่าผู้แต่งจะส่งสารอะไรให้แก่ผู้อ่าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷²อุชเชนี, นิต นรารักษ์, เรื่องเดิม, หน้า 40 - 41.

สรุป

ในการตั้งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการสอนนั้น ครูต้องเข้าใจว่า นักศึกษาทุกคนไม่สามารถจะบรรลุได้เต็มที่ เป็นหน้าที่ของครูที่จะคาดหมายว่า นักศึกษาของตนควรจะบรรลุวัตถุประสงค์ใดเพียงไร โดยการสังเกตและทดสอบพื้นฐานการอ่านของนักศึกษาดังใดเสนอแนะให้ทำในชั่วโมงแรก ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดของนักศึกษาระดับปานกลางที่ได้จากการอ่าน (คู่มือที่ 5) ซึ่งอาจใช้เป็นแนวทางสำหรับครูในการคาดหมายความสามารถในการอ่านของนักศึกษาได้ใกล้เคียงกับความจริงที่สุด การสร้างบทเรียนนี้หวังว่าจะเป็นแนวทางไปสู่บทเรียนอื่น ๆ ซึ่งควรปรับปรุงได้ดีกว่าบทเรียนนี้

นอกจากนี้ เพื่อครูและนักศึกษามีความสามารถในการวินิจฉัยใ้รวดเร็วขึ้น จึงควรมีพื้นฐานความรู้ในการวินิจฉัยบางตามความเหมาะสมกับระดับของนักศึกษาที่จะสอน (คู่มือที่ 2 และภาคผนวก)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย